

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტი

ბიზი პაპანაძე

ქართული მედია და
საქართველოს
კავკასიური პოლიტიკა

თბილისი
2014

ნაშრომში გაანალიზებულია უკანასკნელი სამი ათეული წლის განმავლობაში ქართულ მედიაში გამოქვეყნებული მასალები, რომლებშიც გაშუქებულია საქართველოს კავკასიური პოლიტიკის აქტუალური პრობლემები.

წიგნი უმთავრესად უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტებისათვის არის განკუთვნილი, მაგრამ იგი გარკვეულ სამსახურს გაუწევს ყველას, ვინც დაინტერესებულია საქართველოს კავკასიური პოლიტიკის პრობლემებით, როგორც სპეციალისტებს, ისე ფართო მკითხველს.

რედაქტორი: ევა თხილავა

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი

რეცენზენტები: გიგლა გობეჩია

განათლების მეცნიერებათა აკადემიური დოქტორი

ციცინო ბუკია

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი

წიგნი იბეჭდება კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საბჭოს სხდომის გადაწყვეტილებით.

© გიგი კაპანაძე

საქართველოს ილია ჭავჭავაძის სახელობის საერთაშორისო სამეცნიერო-კულტურულ-საგანმანათლებლო კავშირი „საზოგადოება ცოდნა“

სარჩევი

I. ჩრდილო კავკასია	4
1. „საერთო კავკასიური სახლი“	4
ერთიანი კავკასია და საქართველო	4
რას ფიქრობენ ჩრდილოკავკასიელები?	21
მზად არიან თუ არა ჩვენი სამხრეთკავკასიელი მეზობლები?	31
რამდენად არის შესაძლებელი?	35
უეიზო რეჟიმი სიკეთე თუ ბოროტება?	49
2. ჩერქეზთა გენოციდი	64
ჩვენ პირველები ვართ	64
მეღლის ორი მხარე	82
3. შედგება თუ არა მონაწილეა?	92
4. თუ კავკასია აფეთქდა...	109
დაიშლება თუ არა რუსეთი?	
რა სჯობს ჩვენთვის?	119
გვემუქრება თუ არა რელიგიური ექსტრემიზმი?	134
II. სამხრეთ კავკასია	140
1. შეიქმნება თუ არა კონფედერაცია?	140
2. არც მთლად უღრუბლო ცა	158
საქართველო-სომხეთი	158
საქართველო-აზერბაიჯანი	169
3. გვაახლოებს თუ გვაშორებს ისტორია?	183
ციტირებული წყაროები და ლიტერატურა	191

I. ჩრდილო კავკასია

1. „საერთო კავკასიური სახლი“

ერთიანი კავკასია და საქართველო

„საერთო კავკასიური სახლის“ შესაქმნელად საქართველოში პირველი ნაბიჯები საბჭოთა კავშირის დაშლამდე ცოტა ხნით ადრე გადაიდგა. სწორედ ამ მიზნით 1990 წლის ივნისში საქართველოს მწევანეთა ინიციატივით თბილისში მოეწყო დიდი შეხვედრა, რომელიც მიმდინარეობდა ლოზუნგით: „კავკასია ჩვენი საერთო სახლია“. შეხვედრაზე საფუძველი ჩაეყარა მოძრაობას, რომელმაც საერთო კავკასიური სახე მიიღო და მოიცვა როგორც კავკასიის ქედს იქითა, ისე აქეთა მხარე.

როგორც მწევანეთა პარტიის სპიკერმა ზურაბ ჟვანიამ გაზეთ „მამულის“ კორესპონდენტისთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, მოძრაობის მიზანი „კავკასიელ ხალხთა დაახლოება“ იყო, რის საჭიროებასაც გეკარნახობდა საბჭოთა იმპერიის ნამოქმედართან და ზრახვებთან დაპირისპირების აუცილებლობა. „კავკასიაში რუსეთის იმპერიული პოლიტიკის საფუძველი ამ რეგიონში მოსახლე ხალხების დაქსაქსვა და ურთიერთდაპირისპირება იყო, - თქვა მან, - სამწუხაროდ, ამ პოლიტიკამ ნაყოფი გამოიღო - მოხდა კავკასიელი ხალხების სრული გაუცხოება. დაირღვა საუკუნოვანი ეკონომიკური, კულტურული და პოლიტიკური კავშირები. უფრო მეტიც: დღეს მოსკოვის იმპერიალიზმი სწორედ კავკასიელ ხალხთა შორის პოულობს დასაყრდენს თავისუფლებისათვის მებრძოლ ხალხთა წინააღმდეგ ბრძოლაში. სწორედ ამ შორსგამიზნულ შაგხნელ პოლიტიკურ შედეგებს ვიძიებ დღეს“. (8, №5(37). 03.1991).

რესპონდენტის განმარტებით, მოძრაობის ძალისხმევა სამ სფეროში უნდა ყოფილიყო კონცენტრირებული, რომლებიც „შედის პრაქტიკულად ყველა კავკასიელი ხალხის ინტერესებში“ და რომლებშიც სათანამშრომლოდ ყველა მათგანი უკვე იყო მზად. ჩამოთვლიდა რა ამ სფეროებს, იგი პირველ რიგში ეკოლოგიურ საკითხებს

დასახელებდა. მისი თქმით, კავკასიას ეკოლოგიური კატასტროფა ემუქრებოდა, და ამის თავიდან აცილება მხოლოდ აქ დასახლებულ ხალხთა ერთიანი ძალისხმევით მოხერხდებოდა.

ძალზე მნიშვნელოვნადაა მიჩნეული ეკონომიკური ინტეგრაციისათვის საფუძვლების შექმნის პრობლემაც, რადგან მხოლოდ ამ გზით იყო შესაძლებელი იმ სიდუხჭირის დაძლევა, რომელსაც ყველა კავკასიელი ხალხი განიცდიდა. და „ეს მაშინ, - ამბობს ზ. ჟუანია, - როდესაც კავკასია არის უნიკალური რეგიონი, ღვთისგან დაჯილდოებული ურთიერთშემავსებელი რესურსებით“, სადაც „არის პრაქტიკულად ყველაფერი, რაც საჭიროა საზოგადოების ცხოვრებისა და განვითარებისათვის“ (8, №5(37).03.1991).

მესამე სფეროდ კი გააზრებული იყო კულტურა, რესპონდენტის აზრით, სწორედ ამ სფეროში კონტაქტების გაცხოველებას შეეძლო კავკასიელთა შორის ხელოვნურად აღმართული კედლების დანგრევა. საფუძვლად კი ყოველივე ამას დაედებოდა „ის, რაც ჩვენ... გვაქვს საერთო - ადამი, ოჯახისა და მეზობლობის, სტუმარ-მასპინძლობის, რაინდობის ტრადიციები (8, №5 (37). 03.1991).

ზ. ჟუანია სრულიად გაუმართლებელს უწოდებს იმის მცდელობას, რომ „კავკასიის საერთო სახლის“ იდეა გაიგივებულიყო „ევროპის საერთო სახლის“ მოდელთან, რომელიც გულისხმობს პრაქტიკულად ერთიანი პოლიტიკური და ეკონომიკური სისტემის შექმნას“. მისი თქმით, მას კარგად ესმოდა, რომ „ევროპის სქემით კავკასიაში საერთო სახლის აშენებაზე დღეს ფიქრიც კი ზედმეტია“ (8, №5 (37).03.1991).

რესპონდენტი სიამოვნებით აღნიშნავს, რომ არც ერთ მის „ოპონენტს არ უცდია მოეტანა რაიმე არგუმენტი ზემოთ ჩამოთვლილი სამი სფეროს განხორციელების შეუძლებლობის შესახებ“ (8, №5 (37). 03.1991). დასკვნის სახით კი იგი აცხადებს: „კავკასიური სახლის იდეა ყოველთვის იყო საქართველოს პოლიტიკური დოქტრინის ერთ-ერთი საფუძველი. ყოველგვარ ევროპულ სახლში და,

საერთოდ, მსოფლიო ხალხთა თანასაზოგადოებაში ღირსეული ადგილის დამკვიდრებაზე ფიქრსაც უნდა მოვეშვათ, თუ რეალურად არ გავიცნობიერეთ შემდეგი გარემოება: სანამ არ მოვაგვარებთ ურთიერთობებს ჩვენს მეზობელ ხალხებთან და სახელმწიფოებთან, სანამ მათთან არ მოვაწესრიგებთ პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ საკითხებს, ვერ გვიშველიან ამერიკელები, ფრანგები, გერმანელები..." (8, №5 (37).03.1991).

როგორც დავინახეთ, მწკანეთა პარტიის სპიკერი საესებით შესაძლებლად მიიჩნევდა მისი პარტიის ინიციატივით წამოწყებული მოძრაობის – „კავკასია ჩვენი საერთო სახლია“ მიზნების რეალიზაციას, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს მაინც ვერ მოხერხდა და, საერთოდ, ამ გზაზე რაიმე მნიშვნელოვანი შედეგი არ ყოფილა მიღწეული.

„საერთო კავკასიური სახლის“ იდეას იმთავითვე გამოუჩნდნენ მოწინააღმდეგეებიც. თავდაპირველად მას მხარს არ უჭერდა ზვიად გამსახურდიაც. საქართველოს პარლამენტის - უზენაესი საბჭოს თავმჯდომარის (ქვეყნის უმაღლესი თანამდებობის პირის) რანგში მის მიერ გამართულ ერთ-ერთ პირველ პრესკონფერენციაზე კითხვაზე, თუ რამდენად რეალურად მიაჩნდა მას ასეთი სახლის შექმნა, მან უპასუხა: „ეს არის, მე ვთვლი, ძალიან ბუნდოვანი და არასაჭირო საუბარი. საერთო სახლზე რომ ვლაპარაკობთ, ჯერ ჩვენი საკუთარი სახლები უნდა გვექონდეს. უსახლკარო ადამიანები, რომ შეიკრიბონ და ისაუბრონ რაღაც საერთო სახლზე, ეს არის უტოპია და ფანტაზია. ჯერ ყველას საკუთარი სახლი უნდა გვექონდეს, ჯერ ვიფიქროთ ჩვენ სახლებზე და ყველამ თავის სახლს მიხედოს“ (8, 18.12.1990).

ზ. გამსახურდიამ ეს სიტყვები რუსეთის პრეზიდენტ ბორის ელცინთან, ასე ვთქვათ, „სიამტკებულობის“ პერიოდში წარმოთქვა. ეს იმ დროს მოხდა, როცა ჩვენი ქვეყნის პირველი პირი იყენებდა გამოთქმას „ელცინის რუსეთი“, რომლის იმედიც ჰქონდა ცენტრთან (საბჭოთა კავშირის პრეზიდენტ მიხეილ გორბაჩოვთან) დაპირისპირების შემთხვევაში და რომელმაც მას პირობა

მისცა, რომ საქართველოს საშინაო საქმეებში არ ჩაერეოდა და ამ მიმართებით მისგან თითქოს ერთგვარი „კარტბლანში“ გვეძლეოდა. გამომდინარე აქედან, ალბათ, დასაშვებია ვიფიქროთ, რომ ზ. გამსახურდია მაშინ ცდილობდა ჩრდილოელ მეზობელთან ურთიერთობა არ გაემწეალებინა.

შემდგომში ზ. გამსახურდიამ და მისმა მომხრეებმა მკვეთრად შეიცვალეს პოზიცია. გაუცრუვდათ რა იმედი რუსეთზე და დასავლეთზე, ისინი მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ რომ ჩვენი ქვეყნის ხსნა მხოლოდ კავკასიური სოლიდარობა ანუ „საერთო კავკასიური სახლის“ იდეის რეალიზაცია იყო. სწორედ ამ პერიოდში დამკვიდრდა ცნება „ევროამერიკული იმპერიალიზმი“, რომელიც გულისხმობდა იმას, რომ ჩვენი მტერი იყო არა მარტო რუსეთი, არამედ დასავლეთიც, ხოლო ერთადერთი მოკავშირე – კავკასიური ქვეყნები.

გროზნოში დევნილობაში ყოფნისას ზ. გამსახურდია და ოჩქერიის პრეზიდენტი ჯოჰარ დუდაევი შეეცადნენ იდეის სორცშესხმას, მაგრამ ხელშესახებ საბოლოო შედეგს ვერაფერს მიაღწიეს.

ზემოთქმულთან დაკავშირებით, ზ. გამსახურდიას თანამოაზრე, პოეტი ირაკლი ბაიდაური გაზეთ „იბერია-სპექტრში“ გამოქვეყნებულ ვრცელ სტატიაში „რატომ მოგვიკლეს პრეზიდენტი“, სიტუაციას ასე ახასიათებს:

„ევროპა ჩვენთვის ისე ახლოა, რომ შეიძლება ვთქვათ, რომ ევროპელები ვართო, - წერს იგი, - მაგრამ კავკასია ჩვენი მშობლიური მხარეა, რომელიც უმეტესად დასახლებულია უძველესი იბერიული მოდგმით, იბერიულ-კავკასიური ხალხებით. მათი გაერთიანების იდეა წინაპრების ნაანდერძებია. ზ. გამსახურდიამ ეს საკითხი წინ წამოსწია და ენერგიულად შეუდგა მის განხორციელებას“.

ავტორი არ ეთანხმება ზ. გამსახურდიას ოპონენტებს, რომლებიც კავკასიის გაერთიანებისაკენ მიმართულ მის მისწრაფებას ახასიათებდნენ, როგორც იზოლაციონიზმს, ანუ განდგომად ევროპისაგან. „ერთი ძველი ხალხური გამონათქვამი გამახსენდა, - ამბობს იგი, - „მჭედლო განა

სპილენძი რკინასა არ გაერევა? კაცსა თუ კაცის ჯავრი სჭირს, მიზეზი არ დაელევა". რა დალევს ზვიად გამსახურდიას ავად მოსახსენიებელ მიზეზებს. „კავკასიური სახლის“, ე.ი. კავკასიის გაერთიანებისადმი დიდი ყურადღება და პრაქტიკულად გადადგმული ნაბიჯები „ოპონენტებმა“ საკუთარ ნატოში ჩაკეტვად, იზოლაციონიზმად მონათლეს. მის გასაბათილებლად მოგეყავს ზ. გამსახურდიას დამოკიდებულება ევროპისადმი: „ქართული კულტურისა და საქართველოს მისია კულტურული თვალსაზრისით არის სინთეზირება დასავლური და აღმოსავლური კულტურებისა და მათი მოცემა ერთ მთლიანობაში“ (5, 10-16.11.1999).

სტატიაში მოყვანილი ეს არგუმენტი, ეფიქრობთ, ვერ გამოიყურება მთლად დამაჯერებლად. აქ კულტურულ იზოლაციონიზმზეა საუბარი, რომელშიც ზ. გამსახურდია არც არავის დაუდანაშაულებია. სხვა საკითხია პოლიტიკური იზოლაციონიზმი, რის ნიშნებსაც ამ უკანასკნელის კავკასიური პოლიტიკა ნამდვილად ატარებდა. თუმცა ეს მისი მხრივ, იძულებითი ნაბიჯი გახლდათ. ზ. გამსახურდია თავდაპირველად ცდილობდა კონსოლიდაციას ევროპასთანაც, ამერიკასთანაც და ნატოსთანაც (თვით „ელცინის რუსეთთანაც“), მაგრამ ამ უკანასკნელებისათვის მისი როგორც საშინაო, ისე საგარეო პოლიტიკური კურსი მიუღებელი აღმოჩნდა და თანამშრომლობა მათ შორის ვერ მოხერხდა. გავიხსენოთ აქ თუნდაც აშშ პრეზიდენტის ჯორჯ ბუშის (უფროსის) ცნობილი შენიშვნა იმის თაობაზე, რომ ზ. გამსახურდია „დინების საწინააღმდეგოდ“ მოძრაობდა, საქართველოს პირველი პირის საპასუხო სიტყვებიც, რომ „დინებას მხოლოდ მკვდარი თევზები მიჰყვებიან“ და ყველაფერი ნათელი გახდება.

ი. ბაიდაური ზ. გამსახურდიას მიერ კავკასიის გაერთიანებისკენ გადადგმულ ნაბიჯებსაც ჩამოთვლის. სტატიაში ამის თაობაზე ნათქვამია: „ზვიად გამსახურდიას საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობისა და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შენების ერთ-ერთ ხელშემწყობ ფაქტორად მიაჩნდა ჩრდილო კავკასიის ხალხებთან

მტკიცე მეგობრული დამოკიდებულების დამყარება. ამ მიზნით იგი თავის ერთგულ ემისრებს აგზავნიდა მათთან, რათა დეტალურად აეხსნა, რომ კავკასიის ხალხების უმრავლესობას ქართველებთან ტომობრივი ნათესაური ურთიერთობა გააჩნია და მათ შორის დაპირისპირება და, მით უმეტეს, სისხლის ღერა დაუშვებელია. ამ მუშაობას პქონდა გარკვეული წარმატება, მაგრამ აღარ აცალეს საქმის ბოლომდე მიყვანა. გამსახურდიამ და დუდაემა შეიმუშავეს კავკასიის გაერთიანების კონცეფცია, რასაც ქართველი ხალხი არ იცნობს" (5, 10-16.11.1999).

ავტორი ბრალდებას ზვიად გამსახურდიას მიმართ იზოლაციონიზმის თაობაზე ე. შევარდნაძის ხელისუფლებას უკან უბრუნებს და სწორედ მას ადანაშაულებს ასეთ პოლიტიკაში. მეტიც, მისი შეფასებით, ამ უკანასკნელმა კიდევ უფრო გაურთულა საქმე ჩვენს ქვეყანას... „ფაქტობრივმა ხელისუფლებამ ზვიადის გზას გადაუხვია, - აცხადებს იგი, - ჩრდილო კავკასიის ზურგი მოშალა, ევროპისკენ და რუსეთისკენ დაიწყო ხელგაშლილმა სულა, რის შედეგადაც საქართველო იზოლაციაში მოამწყვდიეს და მძიმე მდგომარეობაში ჩააყენეს. როცა აფხაზეთში ცხვირ-პირი ამოგვამტვრიეს, არც ევროპელები, არც რუსები და, მით უმეტეს, ჩრდილოკავკასიელები ჩვენი მხარდამჭერები არ იყვნენ და არც იქნებოდნენ" 5, 10-16.11.1999).

სხვათა თვალსაზრისით, ირაკლი ბაიდაური, რასაკვირველია, აქ ფერებს ამუქებს. ე. შევარდნაძის მმართველობის პერიოდში საქართველომ ევროპისა და ამერიკის სახით მეგობარი შეიძინა, რომელმაც ძალზე დიდი დახმარება გაგვიწია ძნელბედობის ქამს და თუ არა ეს დახმარება, რა მოგველოდა, ამის წარმოდგენაც კი ძნელია. მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა მაშინ ნატოსთან დაახლოებისა და ამ ორგანიზაციაში ჩვენი ქვეყნის გაწევრიანების პერსპექტივის შექმნის თვალსაზრისითაც. ასე თუ ისე დალაგდა ურთიერთობები რუსეთთანაც, თუმცა აქ სასურველი იყო, რომ მდგომარეობა ბევრად უკეთესი ყოფილიყო. ამ საკითხებზე უფრო ვრცლად არის საუბარი ჩვენს წიგნში „ქართული

მედია და საქართველოს საგარეო პოლიტიკის აქტუალური პრობლემები”, რომელიც 2011 წელს გამოიცა. ამიტომ ამის თაობაზე ამჯერად ლაპარაკს აღარ გავაგრძელებთ.

რაც შეეხება ჩრდილოკავკასიელებთან ურთიერთობას, ამ მიმართებით ე. შვეარდნაძის ხელისუფლებას თავის დროზე, განსაკუთრებით აფხაზეთის ომის პერიოდში, მართლაც ჰქონდა სერიოზული გართულებები. ბოლოს და ბოლოს ისიც საკმარისია ითქვას, რომ ამ ომში ჩვენს წინააღმდეგ მებრძოლ ძირითად დამრტყმელ ძალას სწორედ ისინი წარმოადგენდნენ, მათ შორის ჩეჩნებიც, რომლებსაც შეფარებული ჰყავდათ ზ. გამსახურდია.

შემდგომში ეითარება რამდენადმე გაუმჯობესდა. საქმე იქამდეც მივიდა, რომ ჩვენმა ქვეყანამ თავშესაფარი მისცა ჩეჩენ ლტოლვილთა საკმაოდ დიდ ნაკადს, რომელთა შორის რუსებთან მებრძოლი დაჭრილი პარტიზანებიც იყვნენ. ამან კი სიტუაცია თითქოს იმდენად შეცვალა, რომ როგორც ქართულ მედიაში გამოქვეყნებული მასალებიდან ვგებულობთ, ჩეჩნებს მონაწილეობის სურვილიც გასჩენიათ აფხაზეთის ომში ჩვენთან დაპირისპირების გამო. მაგრამ ამაზე ცოტა უფრო მოგვიანებით გავაგრძელებთ საუბარს. ის კი ახლავე შეიძლება ითქვას, რომ ე. შვეარდნაძეს არასოდეს უცდია ამ პრობლემათა მოგვარება რუსეთის ცენტრალური ხელისუფლების იგნორირების გზით, რითაც იგი პრინციპულად განსხვავდებოდა ზ. გამსახურდიასა და მიხეილ სააკაშვილისგანაც.

საქართველოს უმაღლესი თანამდებობის პირთაგან „საერთო კავკასიური სახლის” შექმნის მიზნით ყველაზე მეტ აქტიურობას პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი იჩენდა. მის მიერ ამ იდეის რეალიზაციის გზაზე გადადგმულ პრაქტიკულ ნაბიჯთაგან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ჩრდილოკავკასიელთათვის უვიზო რეჟიმის დაწესება და ჩერქეზთა გენოციდის აღიარება, რის შესახებაც მოგვიანებით ერცლად გვექნება საუბარი. მანამდე კი ერთი რამ ახლავე გვინდა შევნიშნოთ: მიხეილ სააკაშვილის პოლიტიკა ატარებდა საკმაოდ დიად გამოხატულ ანტირუსულ ხასიათს და იგი ხორციელდებოდა ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის მიერ საქართველოს სეპარატის-

ტულ რეგიონებში ჩადენილი ქმედებების საპირისპიროდ.

ქართულ (და არა მარტო ქართულ) პოლიტიკოსთა და ექსპერტთა მნიშვნელოვანმა ნაწილმა ზემოაღნიშნული აღიქვა როგორც რუსეთის მაპროვოცირებელი, არაგონიერული ნაბიჯი, რომელსაც შეეძლო ჩვენი ქვეყნისათვის მძიმე პრობლემები შეექმნა. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იპყრობს პარტია „დემოკრატიული მოძრაობა-ერთიანი საქართველოს“ მთავარი საბჭოს განცხადება, რომელიც მაშინ გავრცელდა, როცა საქართველოს პარლამენტს ჩრდილო კავკასიის რესპუბლიკების საკანონმდებლო ორგანოებისადმი მიმართვა ჯერ კიდევ გაგზავნილი არ ჰქონდა, მაგრამ საზოგადოებისათვის ცნობილი იყო, რომ იგი ამას აპირებდა.

საინფორმაციო საშუალებებმა გამოაქვეყნეს სააგენტო „ინტერპრესნიუსის“ მიერ მომზადებული სტატია საგანგაშო სათაურით: „საქართველოს კიდევ ერთი ომი ელოდება“, რომელიც ამ განცხადებას ეძღვნება. „საქართველოს პრეზიდენტის მიხეილ სააკაშვილის მიერ საქართველოში რუსეთის შემოჭრის საშიშროებაზე გაკეთებული განცხადების შემდეგ, - ნათქვამია პუბლიკაციაში, - საქართველოს პარლამენტი ჩრდილოკავკასიური რესპუბლიკების პარლამენტებისადმი რუსეთის გვერდის ავლით თანამშრომლობის შესახებ მიმართვას ამზადებს. აღნიშნული ინიციატივით საქართველოს ხელისუფლება რუსეთის გამოწვევას ცდილობს. ჩრდილოკავკასიაში არსებული მძიმე ვითარების გათვალისწინებით კი, აღნიშნული განცხადებები შესაძლოა რეგიონში კიდევ უფრო დიდი დესტაბილიზაციის გამოწვევის მიზეზი გახდეს. რა თქმა უნდა, მეგობრული ურთიერთობები კავკასიელ ხალხებთან ძალზედ მნიშვნელოვანია. მსგავსი თანამშრომლობისა და ურთიერთობათა დაბალანსების აუცილებლობა ჯერ კიდევ დიდი ხნის წინ იდგა, თუმცა ეს არ გაკეთდა და ახლა, არსებულ ვითარებაში, ამ ტიპის განცხადებების გაკეთება აშკარად პროვოკაციის მატარებელია და რუსეთის მხრიდან საკმაოდ მძიმე რეაგირების საბაზი გახდება“ (3, 22.02.2010).

„დემოკრატიული მოძრაობა-ერთიანი საქართველოს“

მთავარი საბჭო კი მიიჩნევდა, რომ საქართველოს პარლამენტის მიმართუა ჩრდილო კავკასიის პარლამენტი-სადმი არამცთუ არ შეესაბამება ჩვენი ქვეყნის ინტერესებს, არამედ პირიქით. იგი ხელს შეგვიშლიდა ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენაში, რადგან ლეგიტიმურს გახდიდა რუსეთის პოლიტიკას ჩვენი სახელმწიფოს მიმართ. „როდესაც ჩვენ წლების მანძილზე სამართლიანად ვაკრიტიკებდით რუსეთს სეპარატიზმის მხარდაჭერისა და საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების გვერდის ავლით აფხაზეთის და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის სეპარატისტულ ხელისუფლებასთან თანამშრომლობისათვის, - ნათქვამია განცხადებაში, - ახლა საქართველოს ხელისუფლება აკეთებს იგივეს და აკანონებს რუსეთის ანალოგიურ ქმედებებს ჩვენს რეგიონებთან მიმართებაში“ (21, 22.02.2010).

„დემოკრატიული მოძრაობა-ერთიანი საქართველოს“ შეფასებით, ამ ნაბიჯით სააკაშვილი უარს აცხადებდა ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენაზე. ეს სხვა არაფერია, თუ არა რუსეთის მხრიდან აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის აღიარების გამართლება“ (21, 22.02.2010). და აქედან გამომდინარე, მოუწოდებს საქართველოს პარლამენტის წევრებს „სრულად გააცნობიეროს საკუთარი პასუხისმგებლობა მოსალოდნელ შედეგებზე და უარი განაცხადოს ქვეყნისათვის დამლუპველი გადაწყვეტი-ლების მიღებაზე“ (20, 22.02.2010).

პარტიის მთავარმა საბჭომ მიმართა აგრეთვე საერთაშორისო საზოგადოებას, რათა ამ უკანასკნელს ადეკვატური შეფასება მიეცა და შესაბამისი რეაგირება მოეხდინა „სააკაშვილის მაპროვოცირებელ ქმედებებზე“, რადგან მიიჩნია, რომ „შექმნილი ვითარება ძალიან ჰგავს 2008 წლის ომამდე არსებულ ვითარებას, რაც საგანგა-შოა“ (21, 22.02.2010).

როცა „დემოკრატიული მოძრაობა-ერთიანი საქართვე-ლო“ პარალელურად ავლებს ჩრდილო კავკასიასთან მიმარ-თებაში ჩვენს პოლიტიკასა და ჩვენი ქვეყნის სეპარატისტულ რეგიონებში რუსეთის ქმედებებს შორის, შეიძლება გაინდეს კითხვა, კი მაგრამ ეს ხომ დაუშვებელ-

ია. განა შეიძლება არ დაეინახოთ განსხვავება ჩვენსა და ჩვენს ჩრდილოელ მეზობელს შორის? ეს უკანასკნელი ხომ დამპყრობელია და მის სამხრეთ ტერიტორიაზე მაცხოვრებელი ხალხები კი ამ რეგიონის მკვიდრი, ძირძველი მოსახლეობაა. ისინი კოლონიური უღლისაგან თავდასაღწევად იბრძვიან და მაშასადამე, ჩვენს მიერ მათ მიმართ გამოწეილი სოლიდარობა სამართლიანი საქმეა. მაშინ, როცა აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი ყოველთვის ქართველთა საკუთრებას წარმოადგენდა და ე.ი. მათი ბრძოლაც ჩვენგან გამოყოფისათვის არის უკანონო აქტი.

ასეთი განწყობა საქართველოში აშკარად დომინირებს, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ იგი ვერ ჰპოვებს გაგებასა და სათანადო მხარდაჭერას დანარჩენ მსოფლიოში. საერთაშორისო საზოგადოება არ ცნობს ძირძველი ანუ მკვიდრი მოსახლეობის რაიმე განსაკუთრებულ უფლებებს ამა თუ იმ ქვეყნის არამკვიდრ მოქალაქეებთან შედარებით. სხეანაირად ალბათ წარმოუდგენელიც იქნებოდა, თუ ჯავითვალისწინებთ თუნდაც ამერიკის მაგალითს, სადაც ინდიელები ევროპიდან და მსოფლიოს სხვა რეგიონებიდან ჯადმოსახლეებულებთან შედარებით მოსახლეობის მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილს შეადგენენ. ამ თვალსაზრისით თვითონ ევროპასაც და სხვა კონტინენტებსაც არაერთი თავსატეხი შეექმნებოდათ. ამასთან დაკავშირებით ყურადღებას იპყრობს ერთ-ერთი ქართული გაზეთის პუბლიკაცია, სადაც საუბარი იყო ომაზე, რომ გაეროს თბილისის ოფისში ცალკე ქართველებსა და ცალკე აფხაზებს იმის დამამტკიცებელი ჟამრავი დოკუმენტური მასალა მოჰქონდათ, რომლებიც აფხაზეთის ტერიტორიაზე მათ ავტოტექტონურობას ადასტურებდნენ, მაგრამ იქ ამ მასალებს ყურადღებას არავინ აქცევდა და მათ არც კი ეცნობოდნენ.

ესეც არ იყოს საერთაშორისო საზოგადოება სულაც არ მიესალმება სეპარატისტულ ტენდენციებს მსოფლიოში, რადგან მას აშფოთებს ის ურიცხვი პრობლემები, რომლებიც ასეთი ტენდენციების განვითარებას შეიძლება მოჰყვეს საყოველთაო მშვიდობისათვის. განსაკუთრებით სიფრთხილეს იჩენს იგი აგრესიული სეპარატიზმისადმი

დამოკიდებულებაში და სწორედ ეს გარემოებებია იმის ძირითადი მიზეზი, რომ მსოფლიო პრაქტიკულად ცალსახად აღიარებს ჩვენს ტერიტორიულ მთლიანობას და არა ის, რომ აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი ძირძველ ქართულ მიწებს წარმოადგენენ. იგივეთია განპირობებული ისიც, რომ არც ჩრდილოკავკასიური სეპარატიზმი სარგებლობს რაიმენაირად მნიშვნელოვანი მხარდაჭერით საერთაშორისო ასპარეზზე.

მ. სააკაშვილის ჩრდილოკავკასიურ პოლიტიკას „დემოკრატიული მოძრაობა-ერთიანი საქართველოს“ ლიდერი ნინო ბურჯანაძე გამოეხმაურა გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტისათვის მოცემულ ინტერვიუშიც. მისი თქმით, „სააკაშვილი რუსეთს უნიჩინებს და იმ ნაპერწკალზე, რომელიც ჩრდილოეთ კავკასიაში ღვივის, წყალს კი არა ნავთს ასხამს. ეს კი საქართველოს ცუდის მეტს არაფერს მოუტანს“.

აღსანიშნავია, რომ თვითონ ნინო ბურჯანაძეც, ისევე როგორც ზოგიერთი სხვა ქართველი პოლიტიკოსიც, 2008 წლის ომამდე, განსაკუთრებით კი „ვარდების რევოლუციამდე“ პერიოდში, ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის მიმართ სიხისტით გამოირჩეოდა, ომის შემდეგ კი მათ ამ მიმართებით მკვეთრად შეიცვალეს პოზიცია. უნდა ვიფიქროთ, რომ ომის შედეგებიდან და აგრეთვე დასავლეთის მხრიდან მხარდაჭერის მასშტაბებიდან გამომდინარე მათ ახლებურად შეაფასეს ჩვენი ქვეყნის შესაძლებლობანი.

როგორც უკვე აღინიშნა, საერთო კავკასიური პრობლემების მოგვარების მიზნით ჩრდილო კავკასიის რესპუბლიკებისა და ჩვენი ქვეყნის თანამშრომლობის იდეა ჯერ კიდევ ე. შევარდნაძის ხელისუფლებამ წამოაყენა, შესაბამისი წინადადებით საქართველოს მაშინდელმა პრეზიდენტმა უშუალოდ რუსეთის ხელისუფლებას მიმართა, მაგრამ ამ წინადადებას მათი მხრიდან პოზიტიური გამოხმაურება არ მოჰყოლია.

ვფიქრობთ, დასაშვებია ვივარაუდოთ, რომ სხენაირად ალბათ შეუძლებელიც იყო მომხდარიყო. ჩრდილოკავკასიურ ხალხებში მაშინ საამისო განწყობილებაც არ არსებ-

ბოზდა. პირიქით, ანტიქართული სულისკეთება იქ საკმაოდ მძლავრობდა და საკუთრივ ამ რესპუბლიკების მესვეურთ კიდევ რომ პქონოდათ სურვილი ჩვენთან მოქმედებათა კოორდინაციისა, ძნელი წარმოსადგენია, რომ მათ ამისთვის ანგარიში არ გაეწიათ. მას შემდეგ ამ თვალსაზრისით სიტუაცია არსებითად არ შეცვლილა. თვითონ მოსკოვის დამოკიდებულებაც ჩვენი ქვეყნისადმი უფრო ხისტი გახდა და გამომდინარე აქედან, ძნელი იყო იმედი გვქონოდა, რომ ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის ან ცენტრალური ან ჩრდილო კავკასიის რესპუბლიკების ადგილობრივი ხელისუფლება პოზიტიურ განწყობას დააფიქსირებდა ჩვენი მონაწილეობით კავკასიური პრობლემების მოგვარებისადმი.

ისიც ძნელი წარმოსადგენია, რომ საქართველოს ხელისუფლებას არ სცოდნოდა ყოველივე ზემოაღნიშნული. მაშინ რატომღა უგზავნიდა იგი ჩრდილოკავკასიური რესპუბლიკების პარლამენტებს ხსენებულ მიმართვას. შესაძლოა, აქ თავისებურ სვლასთან გვქონდა საქმე, რომელიც შემდგომში ერთგვარად უფრო გააადვილებდა უშუალოდ ჩრდილოკავკასიელ ხალხებთან თანამშრომლობის დაწყებას თვითონ რუსეთის საწინააღმდეგო ერთიანი ფრონტის-ერთიანი კავკასიის შექმნის მიზნით.

საქართველოს ხელისუფლების კავკასიურ პოლიტიკას ნეგატიურად აფასებდა საერთაშორისო მშვიდობისათვის კარნეგის ფონდის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი თომას დე ვაალიც, იგი თვლის, რომ ჩვენის მხრივ ეს არის „არარაციონალური თამაში“, რომელიც ჩვენსავე ინტერესებს ეწინააღმდეგება. მისი თქმით, საქართველოს „ჩრდილოეთის საზღვარზე არანაკლებ სჭირდება სტაბილურობა“, რასაც ეს პოლიტიკა საფრთხეს უქმნის, აძლიერებს კრემლის აგრესიულობას ჩვენს მიმართ. საქართველოს ხელისუფლებამ ჩრდილოეთ კავკასიასთან დაახლოების ახალი პოლიტიკა აამოქმედა, - წერს იგი „The National Interest“-ში გამოქვეყნებულ სტატიაში „ჩრდილოეთ კავკასიის ანომალიები“, რაც რუსეთის ზრით, ამ რეგიონის დანარჩენი რუსეთისგან გამოყოფის სტრატეგიაა. პრეზიდენტმა სააკაშვილმა ცალმხრივ რეჟიმ-

ში შემოიღო უეიზო რეჟიმი ჩრდილო-კავკასიური რესპუბლიკებისთვის და გაეროში „კავკასიის გაერთიანების“ (ჩრდილოეთ და სამხრეთ კავკასიის ჩათვლით) საკუთარი იდეით გამოვიდა. ასეთი იდეები მისასაღმებელი იქნებოდა, ის რომ პოეტს ან ბიზნესმენს მაინც გამოეთქვა, მაგრამ როდესაც ამის შესახებ საქართველოს პრეზიდენტი საუბრობს, ეს მხოლოდ ამწეავენს რუსეთის პარანოიას და დაძაბულობას რუსულ-ქართულ ურთიერთობებში” (24, 3.11.2010).

განსაკუთრებული სიმწვავეთ გამოირჩევა ამერიკელი ჟურნალისტის დანიელ ლარისონის სტატია „სააკაშვილის წინდაუხედავი ნაბიჯები“, რომელიც „The American Conservative“-ში გამოქვეყნდა. როგორც ჩანს, ეს სიმწვავე (იგი დროდადრო აშკარად არაკორექტული ფორმით გამოიხატება), გარკვეულწილად განპირობებულია იმ შთაბეჭდილებით, რომელიც მასზე „The Independent“-ის წინა დღის ერთ-ერთ პუბლიკაციას მოუხდენია. ამ პუბლიკაციაში საუბარი იყო იმ დღეებში ჩეჩენი ტერორისტების მიერ მოსკოვის დომოდედოვოს აეროდრომიდან აფრენილი ორი თვითმფრინავის აფეთქებაზე, რომლის შედეგადაც 35 ადამიანი დაიღუპა და 200-ზე მეტი დაიჭრა, და საქართველოს პრეზიდენტის მიერ გაკეთებულ კომენტარზე. „თუკი ვინმეს ჯერ კიდევ ეჭვი ეპარება იმაში, რომ მიხეილ სააკაშვილი სახიფათო მასხარაა, - წერს დ. ლარისონი, - ამ ცნობამ მათი ეჭვები უნდა გაფანტოს. გუშინ საქართველოს პრეზიდენტმა „The Independent“-ს განუცხადა, რომ იმ ტიპის ტერაქტები, როგორიც ორშაბათს მოსკოვის აეროპორტში თვითმკვლეელი ტერორისტის აფეთქებით მოხდა, ჩრდილო კავკასიაში რუსული პოლიტიკისთვის გადახდილი „სამაგიერო“ იყო. მან ეს ქვეყანა ასევე შეადარა „ნიანგს“, რომელიც მზადაა გადაგყლაპოს“ (24, 28.01.2011).

დ. ლარისონი არ უარყოფს, რომ „რუსეთში ტერორიზმის პრობლემაში რუსულ პოლიტიკას თავისი წვლილი აქვს“ (როგორც ჩანს მ. სააკაშვილსაც ეს ჰქონდა მხედველობაში, მაგრამ ავტორს არ მოეწონა ფორმა, რომლითაც პრეზიდენტმა თავისი მოსაზრება გამოხატა),

მაგრამ მაინც თელის, რომ ჩვენი ქვეყნის პირველი პირის განცხადება გონიერულობას მოკლებული იყო. მისი შეფასებით, „იმ ფონზე, როდესაც რუსეთს უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით რეგიონში სერიოზული პრობლემები უნდებოდა, ეს ნაბიჯი აშკარა პროვოკაციას ჰგავდა“ (24, 28.01.2011).

ავტორი საქართველოს ხელისუფლების მოქმედებაში კრემლის პროვოცირების მცდელობის ნიშნებს ხედავს. სააკაშვილის უხეში განცხადება „სამაგიეროს გადახდის თაობაზე, რაც ვიზების გაუქმების პროვოკაციული გადაწყვეტილებიდან და მოსკოვის ტერაქტიდან რამდენიმე დღეში გაკეთდა, - ამბობს იგი, - თითქოს საგანგებოდ იმისკენაა მიმართული, რომ მოსკოვს გაუჩნდეს საბაბი, კიდევ უფრო გააუარესოს საქართველოსთან ურთიერთობა და თბილისთან მიმართებაში კიდევ უფრო ნაკლებად მოქნილად იმოქმედოს. ყველაფერი შეიძლება უარესი სცენარიითაც განვითარდეს: სააკაშვილის უგუნურება, შესაძლოა, რუსეთის მთავრობისთვის იმის საბაბად იქცეს, რომ საქართველო „დომოდედოვოს“ აფეთქებასთან კავშირში დაადანაშაულოს.

...გონიერ სახელმწიფოს მეთაურს იმის ჭკუა მაინც უნდა ჰქონოდა, რომ მოსკოვის პროვოცირება იმ დროს არ მოეხდინა, როდესაც ეს უკანასკნელი ტერორისტების სისასტიკეზე რეაგირებისთვის ემზადება“ (24, 28.01.2011).

და ბოლოს, გამომდინარე ზემოთქმულიდან, დ. ლარისონი ეჭვქვეშ აყენებს აშშ ადმინისტრაციის პოლიტიკას საქართველოსთან მიმართებაში. მისი აზრით, ეს პოლიტიკა საფრთხის შემცველია როგორც ამერიკული, ისე ქართული მხარისთვისაც. „ამგვარად, - ასკვნის იგი - ეს კიდევ ერთხელ ადასტურებს სააკაშვილის წინდაუხედაობასა და უპასუხისმგებლობას. მფარველობა და მხარდაჭერა, რომელსაც მას აშშ უწევს, საჩიფათოა ჩვენთვისაც და საქართველოსთვისაც“ (24, 28.01.2011).

ერთიანი კავკასიის შექმნის თაობაზე ფართო მსჯელობა გაიმართა „ჯეიმსთაუნის ფონდისა“ და ილიას უნივერსიტეტის მიერ ორგანიზებულ საერთაშორისო კონფერენციაზეც, რომელიც 2010 წლის 19-21 ნოემბერს გაი-

მართა თბილისში თემაზე: „მინქმალული ერები, ბოროტმოქმედებები გრძელდება: ჩრდილოეთი კავკასია წარსულსა და მომავალს შორის“.

პირველ ასეთ კონფერენციასთან შედარებით, რომელიც იმავე წლის გაზაფხულზე ამავე ორგანიზაციებმა თბილისშივე ჩაატარეს (ამის შესახებ უფრო ვერცლად ცოტა უფრო მოგვიანებით ვისაუბრებთ) ეს კონფერენცია გაცილებით მასშტაბური გამოდგა. მაშინ ყურადღება უფრო ჩერქეზულ პრობლემაზე გამახვილდა და მის მუშაობაშიც ძირითადად ჩერქეზები მონაწილეობდნენ ახლა კი, როგორც გაზეთი „კვირის პალიტრა“ გვაუწყებს, „კონფერენციაზე კავკასიის ყველა ხალხი იყო წარმოდგენილი, ასევე მსოფლიოში მოქმედი ჩრდილოკავკასიელთა თითქმის ყველა გაერთიანება“ (26, 21.11.2010).

განსაკუთრებით უაქტიურებიათ ჩეჩნებს, რომლებსაც „დიდი დელეგაცია“ გამოუგზავნიათ“, თანაც არა მარტო ჩეჩნეთიდან, არამედ სხვადასხვა ქვეყანაში მცხოვრები მათი დიასპორებიდანაც. მონაწილეთა შორის ყოფილან აგრეთვე „მსოფლიოში ცნობილი პოლიტიკოსები და ექსპერტები“, რომელთაგან პუბლიკაციაში სახელდება ანდრე გლუქსმანი, ლორდი ფრენკ ჯადი, მაურბეკ ვაჩაგაევი, იად იუარი, ჰაჯი მურად ღონოგო, ვალერი ბუცევი, მოშე გამერი და პიტერ რედუეი.

კონფერენციის მონაწილეებს ამჯერად განუხილავთ კავკასიელი ხალხის ბედთან დაკავშირებული ისეთი აქტუალური საკითხები, როგორებიცაა: ადამიანის უფლებების დაცვის მდგომარეობა ჩეჩნეთში, საქართველოს პოლიტიკა ჩრდილოეთ კავკასიის რესპუბლიკებთან დაკავშირებით, პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის ინიციატივა ერთიანი კავკასიის შექმნის შესახებ, სოჭის ოლიმპიადა და ჩერქეზი ხალხის დამოკიდებულება ამ ოლიმპიადისადმი, ჩერქეზების გენოციდი და სხვ. მოხსენებით გამოსულან არა მარტო ქართველი და უცხოელ მეცნიერები და საზოგადო მოღვაწეები, არამედ დიასპორების წარმომადგენლებიც, ევროპარლამენტისა და საქართველოს პარლამენტის მოქ-

ჰედი და ყოფილი დეპუტატები.

კონფერენციის დასასრულს მისი მონაწილეების, პროფესორ გიგი თევზაძისა და ამავე უნივერსიტეტის პროფესორის ოლეგ პანფილოვისათვის ინტერვიუ ჰამოურთმევია ჟურნალისტ თინა მარგველაშვილს.

ინტერვიუში ოლეგ პანფილოვი აცხადებს, რომ თუმცა „ამგვარ კონფერენციებში განსაკუთრებული არაფერია“ (გაუგებარია რატომ თელის ასე - გ.კ.), მაგრამ ამან კრემლი მაინც ძალიან გააღიზიანა... მოსკოვი გააცოფა იმან, რომ თბილისში და არა რუსეთში შეუძლია ხალხს გულახდილად ილაპარაკოს თავის ისტორიაზე, განსაკუთრებით კი კრემლის იმპერიულ პოლიტიკაზე“. არადა, მისი აზრით, „სწორედ რუსული პოლიტიკოსებისთვის იქნებოდა სასარგებლო ამ გამოსვლების მოსმენა, რათა შეეგნოთ, რა ჩაიდინეს კავკასიაში... როცა ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხთა დიდი ნაწილი განადგურდა ომებისა და საბჭოთა რეპრესიების ღროს“ (26, 21.11.2010).

რესპონდენტისათვის საესებით ბუნებრივი და გასაგებია ჩრდილოკავკასიელთა პროტესტის გრძნობა რუსეთის როგორც წარსული, ისე ამჟამინდელი პოლიტიკის გამო.

„კარგი რა უნდა თქვან ჩერქეზებმა, - კითხულობს იგი, - რომელთა მეხუთე - მეშვიდე თაობა მოწყვეტილია მშობელ მიწას, ან ჩენებმა, რომლებიც „რუსეთის კონსტიტუციური წყობის აღდგენას“ შეეწირნენ? როგორ მოიქცნენ ოსები და ინგუშები, რომლებიც ერთმანეთს გადაჰკიდეს, ან ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხები, რომლებსაც იძულებულს ხდიან, თავი იმართლონ, რომ ისინი კავკასიელები არიან? რუსეთში ქსენოფობიის მასშტაბები ისეთი საზარელია, რომ რუსული პასპორტის მქონე არარუს ხალხს რფ-ის ტერიტორიაზე მშვიდად გადაადგილება არ შეუძლია?“ (26, 21.11.2010).

გამომდინარე ზემოთქმულიდან, რესპონდენტისათვის გასაგებია ისიც, თუ რატომ უხაროდათ კონფერენციის მონაწილეებს, რომ „კავკასიაში არსებობს ქვეყანა - საქართველო, რომელსაც ჩრდილოეთის მხრიდან იმპერიული ღრიალის არ ეშინია“ და გაჩნდა იმის იმედიც,

რომ „წრდილოეთ კავკასიელები სწრაფად და უპრობლემოდ უგებენ ერთმანეთს“ (26, 21.11.2010).

კავკასიის ხალხთა ერთიანობისათვის ხელშეწყობის მიზნით შეიქმნა ინტერნეტგამოცემა „კავკასიური სახლი“ (www.kavkasia.ge). ამასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებულ სარედაქციო წერილში ნათქვამია: „კავკასია უნიკალურია ეთნიკური, ენობრივი და რელიგიური თვალსაზრისით. სწორედ რეგიონალურ, ეთნიკურ და რელიგიურ უთანხმოებებს იყენებენ მტრულადგანწყობილი ძალები დესტაბილიზაციის შესაქმნელად. იმისათვის რომ თავიდან ავიცილოთ არასასურველი მოვლენები, აუცილებელია კავკასიელ ხალხთა გაერთიანება.“

მეგობრული ურთიერთობების დასამყარებლად და კავკასიის ჰარმონიული განვითარების მიზნით დამოუკიდებელ ჟურნალისტთა ჯგუფმა დააფუძნა ეს ინტერნეტ-გამოცემა, რომლის მიზანიც ერთა შორის თანამშრომლობის გაღრმავებაა. ჩვენი გამოცემის მეშვეობით საშუალება გეძლევათ დროულად მიიღოთ ობიექტური ინფორმაცია რეგიონში მიმდინარე პროცესების შესახებ. ჩვენ მზად ვართ ვითანამშრომლოთ ყველასთან, ვისთვისაც სულერთი არ არის კავკასიის მომავალი, ვისთვისაც მნიშვნელოვანია სტაბილურობა და კეთილდღეობა, ვინც ცდილობს შეინარჩუნოს საკუთარი თვითმყოფადობა, ისტორია და კულტურა.

ჩვენ ვიმედოვნებთ, რომ მოკრძალებულ წვლილს შევიტანთ კავკასიური ერების გაერთიანების საკითხში და თუნდაც ერთ აგურს დაედებთ „ერთიანი კავკასიური სახლის“ საძირკველში.

როგორც ვხედავთ, გამოცემის მიზნები კეთილშობილურია და მათი განხორციელება სასიცოცხლოდ აუცილებელია არა მარტო კავკასიელი ხალხებისათვის, არამედ, გამომდინარე ამ რეგიონის გეო-პოლიტიკური მნიშვნელობიდან, დანარჩენი სამყაროსთვისაც. ეს მიზნები სავსებით თავისდება ჰუმანიტარული და მშვიდობიანი მიზნების ჩარჩოებში და ძნელია ვინმეს მათ წინააღმდეგ რაიმე სათქმელი ჰქონდეს.

რას ფიქრობენ ჩრდილოკავკასიელები?

როგორია თვითონ ჩრდილოკავკასიელთა დამოკიდებულიება ერთიანი კავკასიის იდეისადმი?

როგორც ინტერნეტგამოცემა „ახალ 7 დღეში“ გამოქვეყნებულ ერთ-ერთ სტატიაშია („ერთიანი კავკასია – მითი თუ რეალობა?“) ნათქვამი: „ჩრდილოეთ კავკასიაში აზრი ზოგად გაიყო. იქ კარგად იციან, როგორი იქნება მოსკოვის ზეგავლენა, ამიტომ შიშნარევი მოლოდინის ფაქტორი არსებობს. ჩრდილოკავკასიელები არ არიან გაერთიანების წინააღმდეგი, თუმცა მიიჩნევენ, რომ საზღვრების გადასინჯვის გარეშე ეს იდეა ვერ განხორციელდება. ამიტომ არ ღირს აჩქარება. აჩქარებამ შეიძლება საქმე გააფუჭოს“ (22, 1.10.2010).

აღბათ დასაშვებია ვივარაუდოთ, რომ „შიშნარევი მოლოდინი“ მოსკოვის შესაძლებელი რეაქციის გამო გულისხმობს ძალთა თანაფარდობაში ჩრდილოკავკასიელებთან შედარებით კრემლის დიდი უპირატესობის გაანცდას, რის გამოც ამ უკანასკნელთან დაპირისპირებაში მათთვის სასურველი შედეგის მიღწევის პერსპექტივა მოცემულ ეტაპზე მაინც ერთობ საეჭვოდ გამოიყურება.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ თვითონ ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხებს შორის არსებობს საკმაოდ ბევრი წინააღმდეგობა, რომლებიც დღესდღეობით თითქოს გადაულახავიც ჩანს. პირველ რიგში აქ იგულისხმება ტერიტორიული დაფები, რასაც ემატება კონფესიური, ეთნიკური და პოლიტიკური ხასიათის დაპირისპირებებიც.

გამომდინარე ზემოთქმულიდან, კავკასიელთა გაერთიანების იდეა თუ მისაღებია (გააჩნია ამ გაერთიანების ხასიათს, მისწრაფებებსა და მომგებიანობის ხარისხს) და შესაძლებელი, მაშინ აღბათ მართლაც მართებული არ იქნებოდა არ დავთანხმებულიყავით მოსაზრებას, რომ აჩქარება აქ ნამდვილად არ ღირს.

დღევანდელ ეტაპზე კი, ვფიქრობთ, ძნელია არ გაიზიარო სტატიაში მოცემული დასკვნა: „ერთი ყველასათვის და ყველა ერთისათვის“ - დიუმას მუშეკეტერების ცნობილი დევიზი კავკასიელ ხალხთა შორის ცოცხალია. თუმცა არაეინ იცის, რის ფასად დაუ-

ჯდება კავკასიას ამ დევიზის ერთგულება” (22, 1.10.2010).

ჩრდილოკავკასიელთა განწყობის გათვალისწინების თვალსაზრისით, განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ჩეჩენი ისტორიკოსის, „ჯეიმსთაუნის ფონდის“ ექსპერტის მაიერბეკ ვაჩაგაევის ინტერვიუ, რომელიც მან გაზეთ „24 საათის“ კორესპონდენტს მაია ჭალაგანიძეს მისცა.

მაიერბეკ ვაჩაგაევი საქართველოში იმყოფებოდა კავკასიის ექსპერტთა კონფერენციის ფარგლებში, რომელიც თბილისსა და გორში ჩატარდა 2010 წლის შემოდგომაზე და რომელშიც მასთან ერთად მონაწილეობდნენ ამ რეგიონის წამყვანი არქეოლოგები, ეთნოგრაფები, ისტორიკოსები, ფოლკლორისტები.

კორესპონდენტის კითხვაზე - თუ რამ განაპირობა კონფერენციის საქართველოში ჩატარება, რესპონდენტი უპასუხებს, რომ, მისი აზრით, ეს აიხსნება უკანასკნელ პერიოდში ჩეჩენს ქვეყანაში იმ მოსაზრების გააქტიურებით, რომლის თანახმადაც „ჩვენ ყველანი კავკასიელები ვართ“ (28, 02.10.2010).

მ. ვაჩაგაევს არ მოსწონს, რომ „რუსულ ენაზე არის ჩრდილოეთ კავკასია, სადაც ცხოვრობენ დაღესტნელები, ყარაჩაი-ბალყარელები, ჩეჩნები, ინგუშები, ჩერქეზები“ და რომ ამავე ენაზე „ასევე... გამოითქმის ამიერკავკასია, სადაც ცხოვრობენ ქართველები, აზერბაიჯანელები და სომხები“. მისი თქმით, „აქ არსად ჩანს თავად კავკასია“. იგი მოგვიწოდებს, შეეცვალოთ ეს ტერმინები და „მხოლოდ კავკასიაზე ვისაუბროთ“ (28, 02.10.2011).

რესპონდენტის შეფასებით, კავკასიელები ერთ ეთნოსს წარმოადგენენ და მათი დაყოფა საბჭოთა მემკვიდრეობაა, რომელზეც უარი უნდა ითქვას. „სოვნარკომმა“ (ასე ეწოდებოდა რევოლუციის შემდგომ საბჭოთა მთავრობას - გ.კ.) დააარსა ჩრდილოკავკასიური ოლქი. ეს ტერმინი არ მიიღეს ეთნოლოგებმა, რადგან აქ მთლიანად კავკასიური ეთნოსი იკარგება, - ამბობს იგი, - რუსებმა გვაიძულეს მიგვეღო ამგვარი გეოგრაფიულად გაყოფილი ტერმინი. სინამდვილეში ჩვენ აუცილებლად უნდა დავადწიოთ თავი ამ თავსმობხეულ ტერმინოლოგიას“ (28, 03.10.2010).

მ. ვაჩაგაევი თითქმის სიტყვა-სიტყვით იმეორებს მ. სა-

აკაშვილის სიტყვებს, რომლებიც მან იმ დღეებში გაეროს ტრიბუნიდან წარმოთქვა. როგორც ჩანს, საქართველოს პრეზიდენტის ამ გამოსვლას შთაბეჭდილება მოუხდენია რესპონდენტზე, რომელსაც ასე კარგად დაუმახსოვრებია ისინი. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ, მისი შეფასებით, მ. სააკაშვილს თავისი გამოსვლით მხოლოდ დაუდასტურებია იმ განწყობილების მხარდაჭერა, რომლებიც კავკასიაში მანამდეც არსებობდა. „თეზისი, ცნება – გაერთიანებული კავკასია, - ამბობს იგი, - საზოგადოებრივი ორგანიზაციების დონეზე უკვე დიდხანია მიღებულია და ცირკულირებს. ბოლო 20 წლის განმავლობაში იქმნებოდა ხოლმე ორგანიზაციები, რომლებსაც ერქვა „საერთო კავკასიური სახლი“ ან „კავკასიური სახლი“ ან „ერთიანი კავკასია“ და ა.შ.“ (28, 03.10.2010).

როგორც რესპონდენტი ამბობს, „უბრალო ადამიანთათვის ეს თეზა დიდი ხანია მიღებული და გათავისებულია“ და დაბრკოლებას გაერთიანების გზაზე მხოლოდ ის ქმნიდა, რომ „ამა თუ იმ რესპუბლიკის მთავრობები სხვადასხვა პერიოდებში არ იყვნენ მზად ამისათვის, რადგან ყოველთვის ითვალისწინებდნენ იმას, თუ როგორ მიიღებდა ამას რუსეთი“ (28, 03.10.2010).

მ. ვაჩაგაევი მიესალმება იმას, რომ ჩვენს ქვეყანაში უკანასკნელ პერიოდში „გააქტიურდა შეხვედრები და კონფერენციები სხვადასხვა საკითხებზე კავკასიელი ექსპერტების მონაწილეობით“, ეს კი, მისი აზრით, ცხადყოფს, რომ კავკასიელთა ერთიანობისათვის „მზაობა საქართველოს მთავრობის დონეზეც გაჩნდა“ (28, 02.10.2010).

რესპონდენტის შეფასებით, გაეროში მ. სააკაშვილმა წამოაყენა წინადადება, რომელსაც... მხოლოდ გიჟი თუ უარყოფს, რადგან ეს იდეა კავკასიაში ყველასთვის წმინდათაწმინდა უნდა იყოს... მიუხედავად იმისა, - ამბობს იგი, - რომ მე სააკაშვილის დიდი თაყვანისმცემელი არ ვიყავი, მიმაჩნია, რომ ეს ნაბიჯი კარგი პოლიტიკოსის ნაბიჯია“ (28, 03.10.2010).

მ. ვაჩაგაევი არ იზიარებს იმ მოსაზრებას, რომ გაერთი-

ანებული კავკასიის იდეას შეუძლია საფრთხე შეუქმნას ჩვენს ქვეყანას ან მის პირველ პირს. „არა მგონია, - ამბობს იგი, - რომ ეს დღეს სახიფათო იქნება ან სააკაშვილისათვის ან საქართველოსთვის. მიმანია, რომ თვით რუსეთშიც კი მზად იყვნენ, რომ ეს თემა გააქტიურდებოდა“ (28, 03.10.2010).

აქ შეიძლება განდეს აზრი, რომ რესპონდენტი, თუ შეიძლება ასე ითქვას, წაუგებელ თამაშს თამაშობს. წამგებიანი იქნება ერთიანი კავკასიის იდეა ჩვენთვის თუ მომგებიანი, ორივე შემთხვევაში ჩრდილოკავკასიელებისთვის, რომლებსაც რუსეთისაგან თავის დაღწევა სურთ, ეს თამაში ხელსაყრელია. ისიც გაურკვეველია, თუ რას გულისხმობს რესპონდენტი, როცა ამბობს, რომ თვითონ რუსეთშიც მზად იყვნენ ამ თემის გააქტიურებისათვის, იმას, რომ იგი შეეგუა ამას და საწინააღმდეგო ნაბიჯების გადადგმას აღარ აპირებს, თუ დროებით მიუყრებელია და შესაფერის დროს ელოდება საპასუხო დარტყმების განსახორციელებლად.

კორესპონდენტის შენიშვნაზე, რომ „კავკასიური სახლის იდეა პრეზიდენტ გამსახურდიასაც პქონდა და რუსეთმა ეს ყველაფერი ომებით დაასრულა“, მ. ვაჩაგაევი გაურბის პირდაპირ პასუხს იმის თაობაზე, მოსალოდნელია თუ არა, რომ დღესაც იგივე განმეორდეს. რესპონდენტი იფარგლება მხოლოდ იმის აღნიშვნით, რომ „მაშინ სხვა დრო იყო“ და „ახლა ბევრი რამ შეიცვალა“ (28, 03.10.2010). შემდგომი მისი სიტყვებიდან კი ჩანს, რომ ამ ცვლილებებში იგი ფაქტობრივად მხოლოდ მენტალურ ძერებს გულისხმობს, რომლებიც, როგორც ფიქრობს, ჩვენს ქვეყანაში მოხდა კავკასიის ერთიანობის იდეის სასარგებლოდ. შეიცვალა თვითშეგნება და მათ შორის საქართველოშიც, - ამბობს მ. ვაჩაგაევი, - გამსახურდიას დროს ჯერ კიდევ ძლიერი იყო საბჭოთა კავშირის გავლენა და ხალხს ჯერ კიდევ ვერ წარმოედგინა, როგორ უნდა ეცხოვრა რუსეთის გარეშე – ეკონომიკა, ენერგეტიკა – ყველაფერი რუსეთზე იყო მიბმული. მაშინ ხალხი ამისთვის მზად არ იყო. დღეს საქართველო ფსიქოლოგიურადაც მზადაა ამ იდეის განსახორციელებლად“ (28, 03.10.2010).

რაც შეეხება ჩრდილოეთ კავკასიას, რესპონდენტის სიტყვებით, იგი „მხოლოდ ოცნებობს ამაზე. იქ ჯერ კიდევ 1990-91 წლებში დაიწყო ამაზე საუბარი“ (28, 03.10.2010).

კორესპონდენტი შეახსენებს მ. ვაჩაგაევს, რომ სწორედ თმ პერიოდში შეიქმნა კავკასიის ხალხთა კონფედერაცია, რომელმაც „ძალიან ცუდი როლი შეასრულა რუსეთის მიერ საქართველოში გაჩაღებულ ომში აფხაზეთის ტერიტორიაზე“ (28, 10.03.2010). მართლაც, აქ შეიძლება ჯავახიშვილის, რომ სწორედ სოხუმში გაიმართა ამ ორგანიზაციის (მაშინ მას კავკასიის მთიელ ხალხთა კონფედერაცია ერქვა) დამფუძნებელი კრება, და მის დედაქალაქად გროზნოსთან ერთად ეს ქალაქიც გამოცხადდა, რაც კიდევ ერთი დადასტურება გახდა იმისა, რომ მან ქართულ-აფხაზურ (თუ გნებავთ, ქართულ-არუსულ) დაპირისპირებაში ცალსახად ანტიქართული პოზიცია დააფიქსირა. იგივე ორგანიზაციამ თბილისი უბედურების ზონადაც გამოაცხადა ანუ, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მასობრივი ტერორისტული აქტებით დაგვიშურა. ყოველივე ამას კი არ შეიძლება დამატებითი სტიმული არ მიეცა აფხაზური სეპარატიზმისთვის. ნურც ის დაგვაიწყდება, რომ კონფედერატები ძირითად დამრტყმელ ძალას წარმოადგენდნენ ომში ჩვენი ქვეყნის წინააღმდეგ.

ზემოთქმული კი, ვფიქრობთ, სრულ უფლებას გვაძლევს დავასკვნათ, რომ ჩრდილოკავკასიელები მაშინ რეალურად კავკასიის გათიშვას ემსახურებოდნენ და არა მის გაერთიანებას.

რესპონდენტი ეთანხმება კორესპონდენტის შენიშვნას და აღიარებს, რომ „ამ ორგანიზაციამ ყველაზე ცუდი მხრიდან აჩვენა თავი“, მაგრამ მისთვის ამ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ის, რომ მაშინ „საუბარი იყო არა ცალკეული მთიანი რეგიონების, არამედ მთლიანად კავკასიის კონფედერაციაზე“ (28, 03.10.2010).

ჩვენი აზრით, აქ აუცილებელი იყო მეტი სიცხადე შეგვეტანა იმაში თუ რას გულისხმობდა მ. ვაჩაგაევი. ხომ არ ჰქონდა მას მხედველობაში, რომ თავიდან განზრახული ყოფილა არა მხოლოდ კავკასიის მთიანი მხარ-

ის, არამედ მთლიანად კავკასიის კონფედერაციის შექმნა და თუ ეს ვერ მოხერხდა, ამაში მხოლოდ ჩვენ ვართ დამნაშავე, თუ სხვებიც. მაგრამ, სამწუხაროდ, ინტერვიუში ამის თაობაზე საუბარი არ წარმართულა.

სხვათა შორის, რესპონდენტი გვახსენებს, რომ კავკასიელ ხალხთა ერთიანობის იდეა „მხოლოდ 90-იან წლებში არ წარმოშობილა“. და რომ ამაზე საუბარი ჯერ კიდევ 1917 წლიდან დაწყებულია, მაშინ „ჟორდანია და კავკასიის სხვა ლიდერები კონფედერაციის შექმნაზე ცდილობდნენ მოლაპარაკებას“, მაგრამ „მათ არაფერი გამოუვიდათ, ვიდრე პარიზში არ აღმოჩნდნენ – უკვე ემიგრანტობისას მოილაპარაკეს“ (28, 03.10.2010).

აქ უნდა გავიხსენოთ, რომ კავკასიის ხალხთა ერთიანობაზე ჯერ კიდევ ი. ჭავჭავაძე საუბრობდა. საილუსტრაციოდ ალბათ მისი პოემის „დედა და შვილის“ დასახელებაც იკმარებდა. მაგრამ მაშინ ეს მოსაზრება ოდენ იდეის დონეზე არსებობდა და მისი რეალიზაცია მხოლოდ მომავალში მოიაზრებოდა. კავკასიელთა ერთიანობა ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგაც განუხორციელებელ ოცნებად დარჩა. ის კი არა და სამხრეთკავკასიელებმაც ვერ მოახერხეს ეს. მათ მიერ შექმნილმა ამიერკავკასიის ფედერაციამ სულ რამდენიმე თვე იარსება და მერე დაიშალა, დაიშალა მტრულად განწყობილ ქვეყნებად, რომლებიც ერთმანეთთან ომსაც არ მორიდებოდნენ.

როგორი მდგომარეობაა ამ ეტაპზე?

რესპონდენტს კარგად ესმის, რომ სიტუაცია დღესაც რთულია და წინააღმდეგობებით აღსავსე. „პრობლემები მთელ კავკასიაში არსებობს, - ამბობს იგი, - მარტო ჩრდილოეთ კავკასიაში დავთვალე 37-მდე კონფლიქტი, რომელსაც მხოლოდ ასანთის შენთება უნდა... ეს კოშმარია, მაგრამ ესაა რეალობა, რომელსაც ანგარიში უნდა გაეწიოს. ამ კოშმარს კი, მისი აზრით, „მხოლოდ კავკასიის ერთიანობა დაუსვამს წერტილს“ (28, 03.10.2010). რაც შეეხება რუსეთს, ეს უკანასკნელი არამცთუ არ ამჟღავნებს კონფლიქტების ჩაცხრომის სურვილს, არამედ ცდილობს კიდევ უფრო გაამწვავოს ვითარება და „ყველა-

ფერს გააკეთებს იმისათვის, რომ სომხეთმა, აზერბაიჯანმა და საქართველომ სულ სხვა პრობლემებზე გადაიტანონ ყურადღება” (28, 03.10.2010).

როგორც ვხედავთ მ. ვაჩაგაევის კარგად ესმის სიტუაციის სიმძიმე, მაგრამ ოპტიმიზმს მაინც ინარჩუნებს, თუმცა შესაბამის შედეგებს საკმაოდ ხანგრძლივი დროის მონაკვეთის შემდეგ ვარაუდობს. კორესპონდენტის კითხვაზე – „ამ 37 მიმქრალი კონფლიქტისა და სხვა სირთულეების მიუხედავად, თქვენ ფიქრობთ, რომ მთლიანად კავკასია ასე ერთხმად მზადაა ამ იდეისთვის საბრძოლველად?“, იგი პასუხობს: „ვერ ვიტყვდი, რომ ეს ბრძოლა დღესვე გაიმართება. დღეისთვის მხოლოდ მხარდაჭერა და გაგება უნდა იყოს საკმარისი. ჩეჩნები, ინგუშები, დაღესტნელები და ჩერქეზები რუსეთის “შემადგენლობაში არიან და დღეს ამ კუთხით (ეს “უკანასკნელი) რაიმე რადიკალურ ცვლილებებს არ დაუშვებს. ამიტომაც სიტუაცია უნდა შეიცვალოს” (28, 03.10.2010).

რესპონდენტს გერმანიისა და საფრანგეთის მაგალითი აიძულებს. მისი სიტყვებით ეს ქვეყნები არც ისე დიდი ხნის წინ ერთმანეთს ეომებოდნენ, ამ ომში მილიონ ადამიანამდე დაიღუპა. დღეს კი „მათი შემხედვარე გაოცებული ხარ, - ამბობს იგი, - როგორ ახერხებდნენ უერთმანეთოდ ცხოვრებას. ევროპაც მრავალი წელი მიდიოდა ევროკავშირის იდეის განხორციელებამდე. მე მინდა 20 წლის შემდეგ მაინც გექონდეს რეალური შედეგები” (28, 03.10.2010).

სიტუაციის შეცვლა, მ. ვაჩაგაევის თქმით, „საქართველოზეა დამოკიდებული”. როგორც იგი ამბობს, ჩვენი ქვეყნისაგან რაიმე რადიკალურ ქმედებებს არავინ მოითხოვს”. მისმა ხელისუფლებამ „თუნდაც ის არ უნდა გააკეთოს, რაც 2004 წელს გააკეთა, როცა ჩეჩენი დევნილები რუსეთს გადასცა”. მისი შეფასებით, ეს ჰუმანიზმის საერთოდ აღიარებულ პრინციპებს ეწინააღმდეგებოდა, რადგან „ევროპის ქვეყნების გამოცდილებაც გვიჩვენებს, რომ როგორი ბანდიტიც არ უნდა იყოს, თუ დევნილის სტატუსი გაქვს, არავის შეუძლია ამ

სტატუსის შეცვლა. ეს წმიდათაწმიდა წესია” (28, 03.10.2010).

რესპონდენტისთვის გასაგებია მ. სააკაშვილის ზემოხსენებული ქმედების მოტივები. ამიტომაც ამბობს, „ეს იმიტომ კი არ მოხდა, რომ სააკაშვილს ჩენები არ უყვარდა. არა, ეს იყო მცდელობა, მოეგვარებინა ურთიერთობები მოსკოვთან.

დიახ, ეს იყო სააკაშვილის მცდელობა, მოეხსნა დაძაბულობა რუსეთთან ურთიერთობაში: იყო მცდელობა, მოეგვარიებინა გაუთავებელი კანონადა (არა გრადების და ყუმბარებისა, რომელიც მოგვიანებით მოხდა), არამედ პოლიტიკური თავდასხმებისა რუსეთის მხრიდან. საქართველოს ამით რუსეთის თავიდან მოცილება სურდა” (28, 03.10.2010).

თუმცა მსხვერპლმა, რომელიც საქართველოს ხელისუფლებამ ჩენების გაწირვით გაიღო რუსეთის სასარგებლოდ, რესპონდენტის თქმით, „შედეგი არ გამოიღო” (28, 03.10.2010).

აღსანიშნავია, რომ მის ამ შეფასებას ეთანხმება კორესპონდენტიც, რომელიც შენიშნავს: „რუსეთთან დათმობის უშედეგობის გამოცდილება ჩრდილოეთ კავკასიას ყველაზე მეტად აქვს. ახლა, ალბათ, მთავარი ისაა, რომ ეს გამოცდილება მთავრობებმა ხელსაყრელად გამოიყენონ ერთიანი კავკასიის იდეის განხორციელებაში” (28, 03.10.2010). რის შემდეგაც ორივე მხარე ასკენის, რომ „დიპლომატია რუსეთთან არ ჭრის” (28, 03.10.2010).

მ. ვაჩაგაევი ერთიანობისა, სოლიდარობისა და კოორდინაციისაკენ მოუწოდებს კავკასიულ ხალხთა დიასპორებსაც ევროპაში: „მთელ ევროპაში არსებობს ჩენური ცენტრები. ქართული ცენტრები, ინგუშური ცენტრები, - აცხადებს იგი, - მაგრამ პრობლემა ისაა, რომ უნდა შეიქმნას არა ნაციონალური, არამედ კავკასიური ცენტრები. მაგალითად, კავკასიური ცენტრები პარიზში და ასე შემდეგ... სადაც უნდა შევიდეს ყველა კავკასიური ქვეყანა თუკი ქართველები აწყობენ რაიმე საპროტესტო აქციას, იქ უნდა იყოს ყველა, თუკი ჩენები აწყობენ, არ უნდა ფრიალებდეს მხოლოდ ჩენური დროშა. ევროპამ ყველა

კავკასიური ქვეყნის დროშა უნდა დაინახოს” (28,03.10.2010).

წრდილო კავკასიაში დღესდღეობით არსებული სიტუაციის გათვალისწინების თვალსაზრისით ყურადღებას იმსახურებს დაჩი გრძელიშვილის ინტერვიუც, რომელიც მან გაზეთ „კეირის პალიტრის“ კორესპონდენტს ზაზა ფირალიშვილს მისცა.

კორესპონდენტი იტყობინება, რომ „დიდოელი ლეკების ერთ-ერთმა წარმომადგენელმა (76 წლის მაჰმედ შამაზატოვმა - გ.კ.) პარლამენტარ ნუგზარ წიკლაურს 115 000-მდე თანამემამულის თხოვნა გადასცა“, სადაც ოსინი აღნიშნავენ, რომ მათი უფლებები რუსეთის ფედერაციაში უხეშად ირღვევა. საფრთხე ემუქრება მათ უნას და მათ კულტურას და მათ საქართველოს ოურისდიქციაში შესვლის სურვილი აქვთ.

ზ. ფირალიშვილი სთხოვს რესპონდენტს გამოთქვას თავისი აზრი იმის თაობაზე თუ რამდენად ღირს, რომ „საქართველომ ცხინვალსა და სოხუმში რუსეთის მთავალითითა და ჯიბრით იმოქმედოს“ და „თუ შეიძლება ეს ფაქტი ერთიანი კავკასიური სახლის იდეის ნაწილად წაითვალოს“ (28, 03.10.2010). ამ თხოვნასა თუ კითხვაზე დ. გრძელიშვილი უპასუხებს: „გულით რომ გვინდოდეს, დღეს ჩვენ ვერ ვიმოქმედებთ რუსეთის მსგავსად“, თუმცა „თავისთავად ის ფაქტი, რომ კავკასიელები ჩვენკენ მოიწვევენ, არა მხოლოდ კარგია, ძალზე მნიშვნელოვან საერთაშორისო არგუმენტადაც შეიძლება იქცეს. ჩვენთან უფრო ახლო კონტაქტის სურვილს გამოთქვამენ არა მხოლოდ დიდოელები, არამედ, რამდენადაც ვიცი, ჩეჩენი და ინგუში ნაციონალისტებიც, რომლებიც ისლამიზაციაში ნაციონალურ და კულტურულ საფრთხეს ხედავენ. სამწუხაროდ, ჩვენ არა ვართ მზად, მათი იმედები გავამართლოთ, თუმცა კი სახალხო დიპლომატიის დონეზე კავშირები და დახმარება აუცილებელია“ (26, 20.12.2010).

ვფიქრობთ, რესპონდენტის სიტყვები სუსტად ასახავს რეალობას, რომელსაც ჩვენ, ცხადია, ანგარიში უნდა გაუწვიოთ, თუ არ გგსურს, რომ კიდევ უფრო მძიმე დღეში ჩავიგდოთ თავი რუსეთთან ურთიერთობაში. ესეც არ იყოს, კიდევაც რომ გვქონდეს შესაძლებლობა დიდოელებ-

ის შემოერთებისა, არა გეგონია, ჩვენი მოსახლეობის უმრავლესობა ამას დაეთანხმოს.

ცხადია სასიამოვნოა და მნიშვნელოვანი, რომ ჩრდილო კავკასიის ზოგიერთი ხალხი ჩვენდამი ესოდენ სიმპათიებს ამჟღავნებს, მაგრამ ნუ მივეცემით ილუზიას. მათ შორის ცოტანი როდი არიან ისეთებიც, რომლებიც ასეთ გრძნობებს არ იზიარებენ. ამ თვალსაზრისით ჩვენ ჯერ კიდევ ბევრი გვაქვს სამუშაო, როგორც სახელისუფლო, ისე სახალხო დიპლომატიის დონეზე.

დიდოელთა საკითხს გამოეხმაურნენ რუსული საინფორმაციო საშუალებებიც. მათ შორის „ნეზავესიმაია გაზეტაც“. ამ გაზეთის ერთ-ერთ პუბლიკაციაში, რომლის მომზადების საბაბი გახდა მაჰომედ ჰამზატოვის მოულოდნელი გარდაცვალება, რის გამოც ქართულ მედიაში გამოითქვა ეჭვი, რომ მის სიკვდილში რუსული სპეცსამსახურები იყვნენ გარეულები, ნათქვამია: „შარშანწინ დაღესტნის ეროვნული უმცირესობის – დიდოელების კულტურული ავტონომიის ლიდერმა, 76 წლის მაჰომედ ჰამზატოვმა დახმარებისთვის თბილისს მიმართა; ამიტომაც ფიქრობენ, რომ მისი გარდაცვალება შემთხვევითი არ იყო. მაგრამ ქართველი პარლამენტარების განცხადება (ამ განცხადებით მათ საერთაშორისო საზოგადოებრიობას საქმის გამოძიებაში მონაწილეობა სთხოვეს - გ.კ.) სხვა არაფერია თუ არა ჩრდილოელი მეზობლის გაღიზიანების კიდევ ერთი მცდელობა“ (14, 20.02.2011).

გაზეთი იხსენებს დიდოელი ლიდერის ბოლო ინტერვიუს და მასზე დაყრდნობით ამ უკანასკნელის საქართველოში ჩამოსვლის მიზანს რამდენადმე განსხვავებულად წარმოგვიდგენს. როგორც პუბლიკაციაშია ნათქვამი, „მან საქართველოს შემადგენლობაში შესვლა კი არ ითხოვა, არამედ ტრიბუნა, რათა მსოფლიოსთვის გაეცნო დიდოელთა მდგომარეობა და მსოფლიო საზოგადოებრიობას ელიარებინა დიდოელთა თვითმყოფადობა. ჰამზატოვი მსჯელობს იმაზე, რომ საჭიროა ხელი შეეწყოს გაქრობის პირას მიყვანილი ხალხის ენისა და კულტურის შენარჩუნებას. ეს ხნიერი კაცის განწირული

ღაღადია, კაცისა, რომელმაც თავისი სიცოცხლე სამართლიანობის აღდგენას მიუძღვნა. ეტყობა, რუსეთში ტრიბუნის მიღწევის იმედი გადაწურული ჰქონდა” (7,14-20.12.2011).

აქვე ციტირებულია თვითონ მ. ჰამსატოვის სიტყვებიც, საიდანაც ირკვევა მოტივები, რომლებიც ამოძრავებდნენ მას გადაწყვეტილების მიღებისას ჩვენი ქვეყნისათვის დახმარების თხოვნით მიმართვის დროს „საქართველოს პარლამენტი, - უთქვამს რესპონდენტს ამ ინტერვიუში, - ვინმეს კერძო დუქანი კი არ არის, ის, უპირველესად, ქართველი ხალხის დემოკრატიულობის გამომხატველია. საქართველოს პარლამენტის იურიდიული პატრონი სააკაშვილი კი არა, საქართველოს ხალხია. ამიტომაც საქართველოს პარლამენტის გამოყენება კეთილშობილური მიზნებისთვის - ჩემი დიდი ხალხის კანონიერი უფლებების დასაცავად, ანტირუსული ჟესტი არ არის. პირიქით! ანტირუსულ ჟესტად მე მიმაჩნია დადესტნელი და ფედერალური მოხელეების ქმედებები, რომლებიც ჩვენს პრობლემებს არად აგდებენ” (7, 14-20.12.2011).

ნიუანსები, რომლებიც განასხვავებს ამ ორ პუბლიკაციას, ვფიქრობთ, პრინციპული მნიშვნელობისა არ არის. ორივე მათგანში აშკარად მოჩანს, რომ პატარა ჩრდილოელკავკასიელ ხალხს თავის მეგობრად და ქომაგად მივაჩნევართ და ეს არის სწორედ ის, რაც ჩვენ გვჭირდება.

მზად არიან თუ არა სამხრეთკავკასიელი მეზობლები?

ახლა ვნახოთ რამდენად არიან ჩვენი სამხრეთკავკასიელი მეზობლები მზად ჩრდილოელებთან გაერთიანებისთვის ერთიანი კავკასიის ფარგლებში? ვერ ვიტყვით, რომ ამ საკითხში აუდიტორიის გარკვევას ქართული მედია სერიოზულად ცდილობდეს. თუმცა ისიც საკითხავია, თუ ცდილობს, საერთოდ. ამის გამო კი იქმნება მთაბეჭდილება, რომ ამ მიზნისადმი ინტერესს მხოლოდ ჩვენს ქვეყანაში აფიქსირებენ. შეიძლება ისიც ვივარაუდოთ, რომ სომხები და აზერბაიჯანელები თავიანთთვის

აღნიშნული პრობლემის აქტუალობას ჯერ-ჯერობით მაინც ვერ ხედავენ. აზერბაიჯანის პოლიტიკაში აშკარად შესამჩნევია, რომ რუსეთთან კონფრონტაციას გაურბიან. ასეც არ იყოს, მას არაერთი თავსატეხი გააჩნია თავის ჩრდილოელ მეზობელ დადესტნელებთანაც. რაც შეეხება სომხეთს (როგორც ცნობილია, იგი რუსეთის სტრატეგიული მოკავშირეა და ამ თვალსაზრისით დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაშიც კი მას ძნელად ვინმე თუ შეედრება), გასაგებია, რომ ჩვენს ჩრდილოელ მეზობელთან კონფრონტაციაში შესვლა აზრადაც არ მოუვა.

ითვალისწინებს რა ზემოაღნიშნულ გარემოებას, საქართველოს ხელისუფლებაც, ბუნებრივია, რომ ერთიანი კავკასიის იდეის ხორცშესხმის მიზნით ძირითადად მხოლოდ ჩრდილოკავკასიელებთან მიმართებაში აქტიურობს, თუმცა შეძლებისდაგვარად ცდილობს ამ საქმით სომხებისა და აზერბაიჯანელების დაინტერესებასაც. ერთ-ერთი ასეთი მცდელობა დაფიქსირდა საქართველოში სომხეთის პრეზიდენტის ვიზიტისას, რომელიც 2011 წლის ნოემბერში შედგა. როგორც ინტერნეტგამოცემა „ახალი 7 დღე“ იუწყება საქართველოს პრეზიდენტს მიხეილ სააკაშვილს ჩვენს ქვეყანაში სერჟ სარქისიანის ვიზიტის დასასრულს გამართულ ერთობლივ პრესკონფერენციაზე განუცხადებია: „საქართველოსომხეთს შორის არსებული ურთიერთობები არის სამაგალითო, რაც შეიძლება იყოს მეზობლებს შორის. ამავე დროს მინდა ვთქვა, რომ ჩვენი კონცეფცია ეფუძნება ერთიანი კავკასიის კონცეფციას... კავკასიის ყველა ქვეყნის ინტერესებში პოლიტიკური თანამშრომლობის შექმნა შედის...

ერთიანი კავკასიის იდეა ეხება კავკასიის ყველა ქვეყანას” (22, 29.11.2011).

რაც შეეხება კონფლიქტებს, რომლებიც კავკასიაში არსებობს და რომლებიც ხელს უშლის მის გაერთიანებას, „საქართველოს პრეზიდენტი დარწმუნებულია, რომ თავს არის მოხვეული იმპერიული ძალის მიერ, რომლის მთავარი პრინციპია – გათიშე და იბატონე. ისინი ადრე თუ

ჯვრიან განუღებდა და რაც უფრო ნაკლები იქნება ჩარევა ჯარედან, მით უფრო მეტად შეეძლებოდა, საერთო ენა მოენახოთ” (22, 29.11.2011).

ამ სიტყვების გაცნობისას მკითხველს, ვფიქრობთ, აუცილებლად გაუჩნდება კითხვა, თუ როგორი რეაქცია ჟენებოდა მათზე სომხეთის პრეზიდენტს, ქვეყნისას, რომელიც რუსეთის ერთგულ მოკავშირედ ითვლება, რამდენად გაიზიარა ან არ გაიზიარა მან მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ კავკასიაში არსებული კონფლიქტები „იმპერიული ძალის” (იგულისხმება რუსეთი) მიერ არის ინიცირებული და საერთოდ, მოეწონა თუ არა მას ერთიანი კავკასიის იდეა. ამ კითხვებზე უარყოფითი პასუხის შემთხვევაში (ალბათ ძნელიც იქნებოდა, რომ სხვაგვარად ყოფილიყო), წარმოიშობოდა სხვა კითხვაც, წარმოედგინა თუ არა საქართველოს პრეზიდენტს, რომ სტუმარი გაითავისებდა მის მოსაზრებებს და თუ ვერა, მაშინ რატომ ჩათვალა საჭიროდ ამაზე საუბარი. ისე კი ალბათ ს. სარქისიანიც გარკვეულწილად მაინც უხერხულად იგრძნობდა თავს, როცა მას, რუსეთის მემკობარს, ამ უკანასკნელის „ხრიკებზე” ესაუბრებოდნენ. გამომდინარე აქედან, საკითხავია ისიც, თუ ჩვენი ქვეყნის პირველი პირის ციტირებული სიტყვები მყისიერი გადაწყვეტილების შედეგი იყო თუ ნიადაგის მოსინჯვის მიზნით წინასწარგააზრებულად წარმოთქმული, და იყო თუ არა სტუმარ-მასპინძელს შორის ამაზე ლაპარაკი პრესკონფერენციამდე გამართული შეხვედრებისა და მოლაპარაკებების დროს.

სამწუხაროდ, ეს საკითხები უპასუხოდ რჩება. ის კი იყო, რომ პოლიტოლოგ მამუკა არეშიძეს სააგენტო „მედიანიუსის” კორესპონდენტთან საუბრისას განუცხადებია: „ამ ტიპის შეხვედრაზე ასეთი ტიპის განცხადების აზრი ჩემთვის სრულიად გაუგებარია იმიტომ, რომ ეს საკითხი არის სრულიად მოუმზადებელი” (27, 29.11.2011).

თვითონ სომხეთის პრეზიდენტს მისთვის უხერხული სიტყვები ვითომც არ გაუგონია, ასე ვთქვათ, წაუყრუა და მათზე არაეითარი რეაგირება არ მოუხდენია. ყოველ შემთხვევაში პრესკონფერენციის თემაზე მომზადებულ

პუბლიკაციებში ასეთ რეაქციაზე რაიმე მინიშნებას ჩვენ არ შევხვედრივართ. არაფერია ნათქვამი ამის თაობაზე არც გაზეთ „24 საათში“ გამოქვეყნებულ მასალაშიც, რომელშიც საკმაოდ ვრცლად არის გადმოცემული ამ პრესკონფერენციის მონაწილეთა გამოსვლების შინაარსი (27, 30.11.2011).

„საერთო კავკასიური სახლის“ შექმნისადმი ჩრდილო და სამხრეთ კავკასიელთა დამოკიდებულებასე საუბარი გვინდა დავასრულოთ ერთი საინტერესო ეპიზოდით, რომლის შესახებაც ედუარდ შევარდნაძემ უამბო გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტს. როგორც ექსპრეზიდენტი იხსენებს აზერბაიჯანის მაშინდელი პრეზიდენტის ელჩიბეის ინიციატივით, რომელიც ინსპირირებული იყო ჯოჰარ დუდაევის შესაბამისი თხოვნით. იგი ბაქოში შეხვედრია ამ უკანასკნელს. იჩქერიის პრეზიდენტს დაუწვია ლაპარაკი „კავკასიისა და ამიერკავკასიის ფედერაციის შექმნაზე, რომლის პრეზიდენტიც იქნებოდა აზერბაიჯანის პრეზიდენტი“ (2, 7-13.05.2012).

ჯ. დუდაევის უთქვამს ე. შევარდნაძისათვის, „ჯერ ვფიქრობდით, რომ შენ იქნებოდი პრეზიდენტი, მაგრამ დააგვიანე, დროულად არ ჩაები ამ პროცესშიო“, რაზეც ე. შევარდნაძეს უპასუხნია, რომ „ლაპარაკი ამაზე (ფედერაციის შექმნაზე – გ.კ.) იყო ზღაპარი“ (27, 30.11.2011).

ექსპრეზიდენტი არაფერს ამბობს იმის თაობაზე, თუ რა აზრის იყო ფედერაციის შექმნაზე თვითონ ელჩიბეი, თუმცა ალბათ შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ იგი არ უნდა ყოფილიყო არც წინააღმდეგი და არც თავგამოდებული მომხრე. სხვაგვარად გაუგებარი დარჩებოდა, თუ რატომ შეუწყო მან ხელი ჯ. დუდაევისა და ე. შევარდნაძის შეხვედრას ამ თემაზე სალაპარაკოდ. ასეთი ვარაუდის სასარგებლოდ მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ, ჩანს, იგი თანახმა იყო ფედერაციის პრეზიდენტი გამხდარიყო, თორემ ჯ. დუდაევი ამ უკანასკნელის თანხმობის გარეშე ვერ ეტყოდა საქართველოს ექსპრეზიდენტს ფედერაციის უმაღლესი თანამდებობის პირად მისი დანიშვნის, როგორც უკვე გადაწყვეტილი საქმის შესახებ.

მეორეს მხრივ, ყურადღებას იპყრობს ის ფაქტიც, რომ ჯ. დუდაევისა და ელნიბუის არ უცდიათ ფედერაციის შექმნა საქართველოს გარეშე, რაც ალბათ არ გამოირიცხებოდა აზერბაიჯანის პრეზიდენტს საამისოდ დიდი სურვილი რომ ჰქონოდა. უნდა ვიფიქროთ, რომ არც დუდაევი იქნებოდა ამის წინააღმდეგი, რადგან არაფერს კარგავდა. პირიქით, ამ შემთხვევაში იგი საკმაოდ სერიოზულ მოკავშირეს შეიძენდა რუსეთთან დაპირისპირებაში, რომელთანაც სამკედრო-სასიცოცხლო ომში იყო ჩაბმული.

რამდენად არის შესაძლებელი?

და მაინც, რამდენად რეალურია ერთიანი კავკასიის იდეის ხორცშესხმა? ამ კითხვაზე არაერთი მედიასაშუალება შეეცადა გაეცა პასუხი. ამასთან პუბლიკაციებში ფიქსირებულია როგორც ოპტიმისტური პოზიცია, ისე სკეპტიკური თვალსაზრისი, თუმცა ეს უკანასკნელი აშკარად ჭარბობს. ამასთან ისიც უნდა ითქვას, რომ ოპტიმისტები, მართალია, იმედიანად იყვნენ განწყობილნი, მაგრამ იმასაც აღნიშნავდნენ, რომ სასურველი ერთიანობის მიღწევა არ იქნებოდა ადვილი და მას საკმაოდ დრო დასჭირდებოდა, თუმცა ამ გზაზე წინააღმდეგობათა გადალახვა, მათი აზრით, სავსებით შესაძლებელი იყო და შესაბამისი ღონისძიებების გატარება დაუყოვნებლივ უნდა დაწყებულიყო.

და მაინც ოპტიმისტთა უმრავლესობაც კი პროგნოზირებისას სიფრთხილის გამოჩენას ამჯობინებს, ანუ როგორც ასეთ შემთხვევებში ამბობენ, ფრთხილ ოპტიმიზმს ავლენს. მათს შორისაა სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდის ხელმძღვანელი ალექსანდრე რონდელი, რომელმაც გაზეთ „24 საათის“ კორესპონდენტ მაია ჯალაღანიასთვის მიცემულ ინტერვიუში კითხვაზე – „როგორ ფიქრობთ, რა მომავალი აქვს ერთიანი კავკასიის იდეას?“ უპასუხა: „ამაზე საუბარი და ფიქრი აუცილებელია, მაგრამ ჯერჯერობით კარგ იდეად რჩება. მისი განხორციელება რთულია. თუ ეს მოხდა, დაცულები ვიქნებით. რამდენი გეო-

პოლიტიკური და სხვა ცვლილება უნდა მოხდეს, რომ ერთიანი კავკასია იშვას. ერთიანი სამხრეთ კავკასია მაინც რომ იყოს ინტეგრირებული, ამას რა სჯობია? თუმცა, მისი აზრით, „წარმოუდგენელი არაფერია“ (10.02.10.2011).

მკითხველისთვის, ვფიქრობთ, უთუოდ საინტერესო იქნებოდა, რომ რესპონდენტს დაეკონკრეტებინა სახელდობრ რა სახის ცვლილებებს გულისხმობდა იგი მაგრამ, ჩანს, მას ეს აუცილებლად არ ჩაუთვლია და კორესპონდენტსაც არ მიუმართავს მისთვის შესაბამის კითხვით.

ზოგიერთ პუბლიკაციაში გამოთქმულია მოსაზრება რომ ერთიანი კავკასია გარკვეული თვალსაზრისით, უკვე შემდგარი ფაქტია, რომელსაც ზურგს უმაგრებს საუკუნოებრივი ტრადიციები. ასეთი შინაარსის შემცველი იყო საქართველოს პრეზიდენტ მიხეილ სააკაშვილის გამოსვლაც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში როცა მას უთქვამს, რომ „მართალია, ჩვენ სხვადასხვა მხარეს ეცხოვრობთ, ადამიანური და კულტურული თვალსაზრისით არანაირი ჩრდილო კავკასია და ამიერკავკასია არ არსებობს, არსებობს ერთი კავკასია“ (23, 26.10.2010).

სკეპტიკოსები, როგორც წესი, აფიქსირებენ არა მარტო ზემოთხსენებული იდეის არარეალურობას, არამედ მკვეთრად ნეგატიურ დამოკიდებულებას მისდამი უპირისპირდება რა მიხეილ სააკაშვილის მიერ გაერთიანებუნიდან წარმოთქმულ სიტყვებს, პოლიტოლოგ რამაზ კლიშიაშვილი კატეგორიულად ამტკიცებს, რომ „არავითარი ერთიანი კავკასია არ არსებობს“. მისი თქმით „დმერთმა ეს უზარმაზარი კავკასიონის ქედი იმისთვის ჩადგა, რომ ისინი სხვები არიან და ჩვენ სხვები“ (22.12.2010-9.01.2011).

პოლიტოლოგის შეფასებით, გლობალური მასშტაბის მიმდინარეობს დაპირისპირება ქრისტიანულ და მუსულმანურ კულტურათა შორის და ჩვენი დ ჩრდილოკავკასიელების ურთიერთობაც სწორედ ასე კონტექსტში უნდა განიხილებოდეს. „როგორ, სარწმუნოებ

დავივიწყოთ? – კითხულობს იგი და განაგრძობს, - „ჩადით მოსკოვში და ნახეთ, როგორ თავხედურად იქცევიან ჩრდილოკავკასიელები. ნახეთ, რა ხდება პარიზში, რა ხდება ლონდონში. იქაც კი ცდილობენ ადგილობრივი კულტურის უგულებელყოფას, ადგილობრივ ტრადიციებს ფეხებზე იკიდებენ. ეს არის დაპირისპირება ქრისტიანულ და მუსულმანურ კულტურებს შორის“ (2, 12.201-9.01.2011).

ერთიანი კავკასიის იდეას კატეგორიულად უპირისპირდება პოლიტოლოგი ალექსანდრე ჭაჭია, რომელიც თვლის, რომ ეს იდეა მიუღებელია ჩვენთვის თუნდაც იმიტომ, რომ ჩვენსა და ჩრდილოკავკასიელთა შორის ინტერესთა მძაფრი შეუთავსებლობა არსებობს. გახეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტის ჯაბა ხუბუასთვის მიცემულ ინტერვიუში იგი ამბობს: „თუ ჩვენ და ჩეჩნები ან ჩვენ და დაღესტნელები კავკასიელები ვართ, ეს იმას არ ნიშნავს, რომ საქართველოს, ჩეჩნეთს და დაღესტანს ერთნაირი გეოპოლიტიკური ინტერესი გააჩნიათ. პირიქით, ჩვენ და ზოგიერთ კავკასიელ ხალხს აბსოლუტურად სხვადასხვა ინტერესი გვაქვს“ (2, 18-24.10.2010).

პოლიტოლოგი ფიქრობს, რომ „ერთიანი კავკასიის შექმნა არის შეუძლებელი და, მეტიც, თუ მსგავსი კონგლომერატი შეიქმნება კავკასიაში, ეს იქნება დამღუპველი საქართველოსთვის და ქართველებისთვის!...

...ჩვენ სხვადასხვა ერები ვართ, სხვადასხვა სარწმუნოების წარმომადგენლები ვართ, სხვადასხვა წეს-ჩვეულებების ხალხი ვართ! კავკასიელთა უზარმაზარ მასაში, რომელიც, ძირითადად, მუსლიმანებისაგან შედგება, ქართველები, უბრალოდ, დავიკარგებით. ჩვენ არა ვართ იმდენად ძლიერი ერი, რომ წინ აღუდგეთ კავკასიელთა უზარმაზარ მასას, რომელიც იქ კი არ დარჩება, სადაც ახლა ცხოვრობს, არამედ მთელი ეს მასა წამოვა საქართველოში, ანუ ზღვისკენ და ჩვენი ადგილი საქართველოში აღარ იქნება!“ (2, 18-24.10.2010).

რესპონდენტის მტკიცებით, გაქრება ქართველების იდენტურობის დამახასიათებელი ნიშნები. მისი თქმით, „ქართველებს, ქართულ კულტურას, ქართულ მენტალიტ-

ეტს, მართლმადიდებელ ეკლესიას საქართველოში ადგილი აღარ ექნება” (2, 18-24.10.2010).

ალ. ჭაჭია ჩვენი ქვეყნისთვის უადრესად სახიფათოდ მიიჩნევს ერთიანი კავკასიის ლიდერად საქართველოს გადაქცევაზე მოსაზრებასაც. „ეს არის მორიგი ბოდეით, ვითომ გეოპოლიტიკური პროექტი, - ამბობს იგი, - რომ თითქოს საქართველო უნდა გახდეს დამოუკიდებელი კავკასიის დამოუკიდებელი ცენტრი და ა. შ. კიდევ ვიმეორებ, ეს არის ბოდეა და ეს არის ძალიან საშიში საქართველოსთვის” (2, 18-24.10.2010).

პოლიტიკოსი გადაჭრით ემიჯნება იმ ქართველ პოლიტიკოსებსაც, ვისაც „ჰგონია, რომ თუ ერთიანი კავკასიის შექმნის ინიციატორი იქნება, ამით მსოფლიო მნიშვნელობის გეოპოლიტიკური პროექტის ავტორად ჩაითვლება”. მას ეშინია, რომ „აი, ამ ამბიციების მსხვერპლი არ გავხდეთ ქართველები” (2, 18-24.10.2010).

სკეპტიკოსთა შორის არის მამუკა არეშიძეც. ამ თემაზე საუბრისას სააგენტო „მედიანიუსის” კორესპონდენტს იგი ეუბნება: „ეს ყველაფერი არის ირეალური. წარმოუდგენელია იმიტომ, რომ სამხრეთ კავკასიის სამი ქვეყნიდან ორი (აზერბაიჯანი და სომხეთი) ერთმანეთთან საომარ ვითარებაში იმყოფება და ეს ზოგადი საომარი ვითარება, პრაქტიკულად, ყოველდღიურად უფრო და უფრო რეალური ხდება” (27, 29.11.2011).

თუმცა პოლიტოლოგი მაინც ითვალისწინებს მიხეილ სააკაშვილის აქტიურობას ამ თვალსაზრისით და შენიშნავს: „მაგრამ საქართველოს პრეზიდენტი ამ განცხადებას ისეთი დაჟინებით იმეორებს, რომ ალბათ, რაღაც გეგმა მართლაც არსებობს” (27, 23.11.2011).

საქართველოს პრეზიდენტი მიხეილ სააკაშვილი ამ საკითხში მართლაც იმედიანადაა და, შესაძლოა, ყველაზე იმედიანადაც. მისი თქმით, „ეს აუცილებლად განხორციელდება”, რადგან „ჩვენი პატარა ქვეყნისათვის ამას ალტერნატივა არ აქვს” (22, 29.11.2011).

მ. სააკაშვილისე და არა მარტო მისი თანაგუნდელების, ოპოზიციური პოლიტიკური სპექტრის უმრავლესობის აზრითაც ჩვენს ქვეყანას ნატოში გაწევრიანების გარდაც

არა აქვს სხვა ალტერნატივა, თუმცა ეს უკანასკნელი კავკასიის გაერთიანების მიმართ დამოკიდებულებაში არ გამოთქვამს მოსაზრებას, რომ ასეთი გაერთიანებაც ჩვენთვის უალტერნატივოა. ასე რომ გაურკვეველი რჩება, როგორ წარმოუდგენია საქართველოს პრეზიდენტს ჩვენთვის ერთდროულად ნატოსა და „საერთო კავკასიური სახლის“ ალტერნატივის არარსებობა. ჩანს, იგი სულაც არ ფიქრობს, რომ ორივე მიზნის მიღწევა სასურველიცაა და შესაძლებელიც.

მაინც რას გულისხმობენ ერთიანი კავკასიის ცნებაში?

ექსპერტთა და პოლიტიკოსთა უმრავლესობა, რომელიც ამ იდეას უჭერს მხარს, ამაში უმთავრესად რუსეთის იმპერიასთან დაპირისპირებას გულისხმობს, ზოგი კი სხვადასხვა სფეროში თანამშრომლობით იფარგლება, ზოგიც ორივე ამ მიზანს ერთიანობაში განიხილავს. თვითონ მ. სააკაშვილი, ჩანს, საბოლოო ჯამში ევროკავშირის მსგავს რაღაც გაერთიანებას მოიაზრებს. სწორედ ამგვარი ჩანაფიქრი გააუღერა მან ანაკლიის პატრიოტთა ბანაკში პოლონელ, სომეხ და აზერბაიჯანელ მოზარდებთან შეხვედრისას, როცა განაცხადა: „მოვა დრო, როცა კავკასიელი ხალხები ისევე გადაწყვეტენ პრობლემებს, როგორც ევროკავშირში შემავალი სახელმწიფოების მოსახლეობა“ (30, 10.08.2011).

ისიც უნდა ითქვას, რომ როცა მ. სააკაშვილი ერთიან კავკასიაზე საუბრობს, ბოლომდე მთლად ნათელი არ არის, თუ რა შინაარსს დებს იგი ამ ცნებაში და რა მიზნებს უსახავს იგი მას. ყოველ შემთხვევაში ზოგჯერ პოლიტოლოგებსაც უჭირთ ამის გაგება. მაშუკა არეშიძეს, მაგალითად, სააგენტო „მედიანიუსის“ კორესპონდენტისათვის განუცხადებია: „ნამდვილად არ ვიცი რას გულისხმობს მიხეილ სააკაშვილი, როცა ერთიან კავკასიაზე ლაპარაკობს, სხვათა შორის დავინტერესდი და ვერაფრით ვერ გავარკვეე“ (27, 29.11.2011).

ზემოხსენებული იდეა გაუგებარია ექსპრეზიდენტ ე. შევარდნაძისთვისაც. „ქართული გაზეთის“ კორესპონდენტთან ამ საკითხზე საუბრისას მას განუცხადებია: „მართალი გითხრათ, ვერ გავიგე, რას გულისხმობს სააკაშვილი

გაერთიანებულ კავკასიაში. გაერთიანებული კავკასია ძნელი წარმოსადგენია. სულ სხვადასხვა მასშტაბის ქვეყნებია, სხვადასხვა მენტალობის მოსახლეობით, სხვადასხვა კულტურით და რელიგიით. გარდა ამისა, ჩრდილო კავკასია ცხომ კავკასიაა, დაღესტანი, ინგუშეთი, ჩეჩნეთი..." (3.10.2010).

და მაინც როგორ, რა გზით უნდა მოხდეს გაერთიანება?

კავკასიაში არსებული დღევანდელი რთული, კონფლიქტებით სავსე სიტუაცია ნაკლებად იძლევა ამ საკითხში პროგნოზირების საშუალებას. აქ ჯერ კიდევ ბუნდოვანია ბევრი რამ და არაფერია იმდენად ჩამოყალიბებული, რომ რაიმე გამოკვეთილად ჩანდეს.

გამოეხმაურა რა საქართველოს პრეზიდენტის გამოსვლას გაეროში, რომლის დროსაც, როგორც უკვე აღინიშნა, მან ერთიან კავკასიაზე ისაუბრა. ინტერნეტგამოცემა „ახალი 7 დღე“ წერდა: მიხეილ სააკაშვილს ეს არ უთქვამს: ტვინის საჭყლეთად დაუტოვა სხვებს. თუმცა მინიშნება მაინც გააკეთა: გაერთიანება უნდა დაიწყოს ერთობლივი პროექტებით, რომლებიც განხორციელდება ენერგეტიკის, განათლების, კულტურისა და სამოქალაქო სექტორში და კიდევ ერთი აუცილებელი პირობაა საერთაშორისო მხარდაჭერა" (21, 1.10.2010).

ჩამოთვლილ სფეროთაგან ზოგიერთში საერთო კავკასიური თანამშრომლობა თითქოს მართლაც შესაძლებელია, კერძოდ განათლებისა და კულტურის (ჩვენ დავამატებდით მეცნიერებასაც) დარგებში, რაშიც სათანადო ტრადიციებიც გვაქვს და ჩვენი ქვეყანა ამ სფეროებში გარკვეული პერიოდის განმავლობაში ლიდერის როლშიც გვევლინებოდა თუმცა შემდგომში ასეთი თანამშრომლობა ფაქტობრივად შეწყდა. ამ ტრადიციების შესახებ საუბრობს სწორედ მამუკა არეშიძე გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტ ეკა ასათიანისათვის მიცემულ ინტერვიუში. „ცნობილმა მეცნიერმა არნოლდ ჩიქობავამ თავის დროზე ბევრი რამ გააკეთა იმისთვის, რომ მთელი კავკასიის ახალგაზრდობა, ვისაც განათლების მიღება სურდა, საქართველოში მოეზო-

და, - ამბობს იგი, - წლების განმავლობაში ისინი საქართველოში სწავლობდნენ, ცხოვრობდნენ და ა.შ., რამაც ჩვენს ქვეყანას განსაკუთრებული ფუნქცია შესძინა. მომავალშიც ასე წარმომიდგენია, რომ კავკასიელი ხალხები საქართველოს გარშემო უნდა იყვნენ შეკრებილი. ჩვენი ქვეყანა უნდა გახდეს კავკასიის ჰუმანიტარული და ეკონომიკური ცენტრი. კავკასიელი ხალხების გენეტიკურ მემკვიდრეობაში ისედაც არსებობს საქართველოს პრიორიტეტი. თბილისი მათთვის სხვა ქალაქებთან შედარებით ყოველთვის გამორჩეული იყო. ეს შეგნება უნდა ავადორძინოთ, გავალვიძოთ და დავაბრუნოთ” (26, 26.11.2010).

როგორც ვხედავთ, მ. არეშიძე თბილისის საერთოკავკასიურ ჰუმანიტარულ და ეკონომიკურ ცენტრად გადაქცევის შესაძლებლობას არ გამორიცხავს, თუმცა ამ მიზნის რეალიზაციას მხოლოდ პერსპექტივაში ხედავს, დღესდღეობით კი მხოლოდ სასურველ ამოცანად მიიჩნევს.

რამდენადმე უფრო იმედიანადაა ილიას უნივერსიტეტის რექტორი, პროფესორი გიგი თევზაძე, თუმცა მისი იმედიანობაც ფაქტობრივად ფრთხილი ოპტიმიზმის ფარგლებს არ სცილდება. „პროცესი ნელ-ნელა ვითარდება, - ამბობს იგი ერთ-ერთ ინტერვიუში, - გასაგებია, რომ ჯერ-ჯერობით კავკასიელებიც და ევროპელებიც ეჭვით უყურებენ ამ მოძრაობას, მაგრამ საფუძვლიანი იმედი მაქვს, რომ... საქართველო აღიდგენს კავკასიის ცენტრის სტატუსს” (26, 26.11.2010).

გ. თევზაძე ჩვენს ქვეყანას კიდევ ერთ ფუნქციას აკისრებს. მისი სიტყვებით რომ ვთქვათ, „პოლიტიკური თვალსაზრისით, საქართველო მაქსიმალურად უნდა ეცადოს, გზა გაუხსნას კავკასიელებს ევროპისკენ, ცივილიზებული სამყაროსკენ, ევროპა შეიტანოს კავკასიაში” (26, 26.11.2010).

ძნელი სათქმელია რას გულისხმობს პროფესორი, თუ საქმე კავკასიაში ევროპული ლიბერალური ღირებულებების დამკვიდრებას ეხება, ვერ ვიტყვით, რომ იმ რეგიონში, სადაც ასე მძლავრობს ისლამური ფუნდამენტა-

ლიზმის ფაქტორი, ამ ამოცანის რეალიზაცია უახლოეს მომავალში ადვილი იყოს. მაგრამ, როგორც იტყვიან, „ცდა ბედის მონახვერეა“. მიზანი კეთილშობილურიც ჩანს და ჩვენთვის მომგებიანიც. ენახოთ, ვცადოთ. თუ რამე გამოვა ამას რა აჯობებს.

რაც შეეხება მ. სააკაშვილის მიერ დეკლარირებულ მიზნებს ენერგეტიკის სფეროში ერთობლივი პროექტების შედგენისა და განხორციელების თაობაზე, აქ გასარკვევია ის, თუ როგორ წარმოუდგენია მას ასეთი პროექტების რეალიზაცია რუსეთის ცენტრალური ან თუნდაც ჩრდილოკავკასიის რესპუბლიკების ხელისუფალთა შესაბამისი ნების გარეშე, მით უფრო, რომ, როგორც თვითონ „ახალი 7 დღე“ წერს, „მოსკოვი დაიძაბა, ანალიტიკოსები აღნიშნავენ, რომ მოსკოვს ყოველთვის აღელვებდა კავკასიის კონტექსტში ისეთი სიტყვების გამოყენება, როგორებიც არის „ერთიანი“, „თავისუფალი“, „ეუროპული“ (22, 1.10.2010).

კავკასიის გაერთიანება შესაძლებლადაა მიჩნეული გაზეთ „24 საათში“ გამოქვეყნებულ სტატიაშიც „განვითარება VS ღალატის მცდელობა“, რომლის ავტორიცაა მაგდა ლეკიაშვილი. ოღონდ აქ ამ შესაძლებლობის რეალიზაციისათვის გარკვეული პირობების არსებობაა აუცილებლად მიჩნეული. „ერთი შეხედვით, - ნათქვამია აღნიშნულ პუბლიკაციაში, - არსებული ცხელი თუ გაყინული კონფლიქტები ერთიანობას, როგორც მინიმუმ დიდი კითხვის ქვეშ აყენებს, თუ საერთოდ არ ასამარებს. მაგრამ თანამშრომლობა რეალურია, თუკი: 1. იქნება ამ რეგიონში არსებული ქვეყნებისა და ხალხების სურვილი; 2. საერთაშორისო საზოგადოება იმავე ვალდებულებას იკისრებს, როგორც მსოფლიოს დანარჩენ ნაწილში, მაშინ შესაძლებელი იქნება საოცრებების მოხდენა და 3. იარსებებს საერთო ინტერესები, როგორიცაა საერთო ბაზარი, საერთო ინტერესები, პოლიტიკურ-ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულება“ (28, 29.05.11).

როგორც ვხედავთ, ჩამოთვლილი პირობების შექმნა ადვილი არ არის (თუ საერთოდ შესაძლებელია). ჩანს,

ამას ავტორიც კარგად ხედავს. ამიტომაც ამბობს: „ეს, რაღა თქმა უნდა, არ მოხდება დღეს თუ ხვალ“-ო. თუმცა იქვე იმასაც დასძენს, რომ „ამ მიმართულებით მუშაობა ნამდვილად ღირს“ (28, 29.05.2011).

სხვებზე მეტ ოპტიმიზმს ამჟღავნებს ილიას უნივერსიტეტის პროფესორი ოლეგ პანფილოვი, რომელიც ჩვენს ქვეყანას პოლიტიკური ლიდერის როლსაც აკისრებს შორსმომავალი ამოცანებით. მისი თქმით, საქართველო კავკასიის რეგიონში ლიდერობას „რასაკვირველია, შეძლებს“, რადგან „საერთოდ, როცა ქვეყანა, ხალხი თავისუფლდება, ცდილობს, თავისუფლების მოპოვებაში სხვებსაც დაეხმაროს. საქართველომ თავისი სტატუსი აღიდგინა და სერიოზულად მიიჩნევს თავის როლს კავკასიაში“. ოპტიმიზმის საფუძველს აძლევს მას ის შთაბეჭდილებაც, რომელიც მას დარჩენია კონფერენციაზე არსებული სიტუაციიდან, რომელიც 2010 წლის შემოდგომაზე ჩატარდა თბილისში კავკასიელი ხალხების წარმომადგენლების მონაწილეობით (რაზეც მოგვიანებით უფრო ვრცლად ვისუბრებთ). „უნდა მოგესმინათ და გენახათ ის აღფრთოვანება, - ამბობს იგი, - რაც სტუმრებმა გამოხატეს იმ 2-3 დღეში ნანახის გამო. ამიტომაც ყველა გამომსვლელი კავკასიელ ხალხთა გაერთიანების პროცესში საქართველოს ლიდერობაზე ლაპარაკობდა“ (26, 26.11.2010).

ო. პანფილოვი კავკასიის გაერთიანებისათვის გადაულახავ დაბრკოლებად არ მიიჩნევს მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტის არსებობასაც. „ამ იდეას, მოწოდებას პირველები ჩრდილოკავკასიელები გამოეხმაურნენ. იმედი მაქვს მათ აზერბაიჯანელები და სომხებიც მიბაძავენ“ (26, 26.11.2010), შენიშნავს იგი, თუმცა არ განმარტავს რა აძლევს მას ასეთი ოპტიმიზმის საფუძველს ან როდის შეიძლება ეს მოხდეს.

„კონფერენცია კავკასიელ ხალხთა თავისებური იმედის ნაპერწკალი იყო, - განაგრძობს ო. პანფილოვი, - მონაწილეები მეუბნებოდნენ, - ახლა კი ვიცით, რომ არსებობს ადგილი, სადაც უპრობლემოდ შეიძლება კავკასიის პრობლემებზე საუბარი“ (26, 26.11.2010).

კავკასიის გაერთიანების საქმეში ჩვენი ქვეყნის განსაკუთრებულ მისიაზე საუბრობს გაზეთ „კეირის პალიტრის“ კორესპონდენტისათვის მიცემულ ინტერვიუში რუსეთის ფედერაციიდან დენილი, კავკასიური დიასპორების თანამეგობრობის საერთაშორისო ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ბაგაუდინ ბარახოევიც, რომელსაც საქართველოს ხელისუფლებამ პოლიტიკური თავშესაფარი მისცა. მისი თქმით საქართველო „ეს არის ქვეყანა, საიდანაც უნდა დაიწყოს კავკასიელი ხალხების გაერთიანება“, თანაც დაუყოვნებლივ, ანუ, როგორც იგი ამბობს, „დრო აღარ იცდის“ (26, 23.02.-1.03.2009).

რესპონდენტის აზრით, „კავკასიაში მშვიდობა კავკასიელების გარეშე არ დამყარდება. არ შეიძლება კავკასიაში ცხოვრობდეთ და ერთმანეთის ტკივილი არ გეტკიოდეს. მეტიც, არ გეაინტერესებდეს, რა ხდება მეზობელ მოძმე სახელმწიფოში“ (9, 23.03.-1.03.2009).

მისი აზრით, გაერთიანებას ალტერნატივა არ გააჩნია, რადგან „კავკასიაში ისეთი მოვლენები ვითარდება, რომ სხვა გზა არ გვაქვს“ და ამ საქმეში ჩვენ „ვერც ევროპა, ევროკერძი საერთაშორისო ორგანიზაცია, ამერიკა თუ სხვა ქვეყანა ვერ დაგვეხმარება, თუ თავად არ გავანძრიეთ ხელი“ (9, 23.03.-1.03.2009).

კორესპონდენტის კითხვაზე, თუ რაღა მაინც და მაინც საქართველომ უნდა ითავოს კავკასიის გაერთიანებაში ლიდერის როლი, ბ. ბარახოევი უპასუხებს: „საქართველო კავკასიის ცენტრია და ქვეყანა, საიდანაც უნდა დაიწყოს კავკასიელების გაერთიანება. ამ კურთხეულ ქვეყანაში ინტელექტი ჰაერში დაფრინავს და მონდომების და მუშაობის შემთხვევაში წინ ვერაფერი დაგვიდგება“ (9, 23.03.-1.03.2009).

რესპონდენტი ფიქრობს, რომ ჩვენმა ქვეყანამ კიდევაც დააგვიანა და ამით იზარალა კიდეც. „თავის დროზე არცერთი ჩეჩენის ფეხი არ იქნებოდა აფხაზეთში, - ამბობს იგი, - ჩეჩენებისა და ინგუშების მხარდასაჭერად საქართველოს მთავრობას ხმა რომ ამოედო“, მითუმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ „ტრადიციულად გურჯის ინგუშეთში სტუმრობა დღესას-

წაუღად ითვლებოდა – ის სახლი, რომელშიც გურჯი სტუმრობდა, წმინდა ადგილად ითვლება” (9, 23.03-1.03.2009).

ბ. ბარახოვეს კავკასიის გაერთიანების საქმეში დაბრკოლებად არ მიაჩნია კონფესიური განსხვავება აქ დასახლებულ ხალხებს შორის. „ქართველები თუ მართლმადიდებლები არიან, - ეუბნება იგი კორესპონდენტს, - რა შეღავათები მიიღეს რუსეთისაგან“. მისთვის, როგორც ჩანს, მთავარია არა რელიგია, არამედ „კავკასიური იდეოლოგია“, რომელიც, მისი თქმით, „უნდა გახდეს საფუძველი იმ ძლიერი კავკასიისა, რომელიც აუცილებლად უნდა ჩამოყალიბდეს“ (9, 23.03-1.03.2009).

კავკასიაში საქართველოს ლიდერობაზე საუბარი ლაშა ბერულავას სტატიაშიც „ვისაც სჯერა გაატარეთ ანუ გახდება თუ არა საქართველო ლიდერი კავკასიის რეგიონში“, რომელიც ინტერნეტგამოცემა “პრესა. ჯიმ” გამოაქვეყნა.

გამოცემა გვატყობინებს, რომ ამერიკულ კვლევით ორგანიზაცია „ჯეიმსთაუნის ფონდს“ საგანგებოდ შეუსწავლია ეს პრობლემა და კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით ჩრდილოეთ კავკასიაში “საქართველოს ლიდერობა” უწინასწარმეტყველებია. ამასთან ამ კვლევაში მითითებული ყოფილა ისიც, რომ „ლიდერის როლის მორგებას” ჩვენი ქვეყანა “უკვე მიმდინარე წლიდან (2011 წლიდან - გ.კ.) დაიწყებს” (30, 19.01.2011). განიხილავს რა საქართველოს რუსეთის სერიოზულ კონკურენტად ჩრდილოეთ კავკასიაში, ფონდი იმასაც აცხადებს, რომ „ამ ქვეყანას ლიდერობის ამბიციასთან ერთად, პოტენციალიც გააჩნია” (30, 19.01.2011).

რაც შეეხება რუსეთის რეაქციას ზემოაღნიშნულთან დაკავშირებით, ფონდის ექსპერტების დასკვნის მიხედვით, „შექმნილ სიტუაციაში მოსკოვს მოუწევს ან ახალ რეალობას შეეგუოს, ან თბილისის მიმართ კიდევ უფრო აგრესიული პოლიტიკა გაატაროს, თუმცა თავად რუსეთის “მიდა პრობლემების გათვალისწინებით, ამ უკანასკნელი სცენარის განხორციელება ნაკლებ სავარაუდოა” (30, 19.01.2011).

როგორც პუბლიკაციაშია აღნიშნული, “ჯეიმსთაუნის

ფონდის” კვლევა ქართველ ექსპერტებს სკეპტიკურად შეუფასებიათ. პოლიტოლოგ სოსო ცინცაძეს, მაგალითად, ფონდის პროგნოზი საქართველოს ლიდერობის შესახებ გადაჭარბებულად მიუჩნევია. მეტიც, იგი საერთოდ ვერ ხედავს ასეთ პერსპექტივას. თუმცა დასძენს იმასაც, რომ „ჯერ ის უნდა გაეარკეიოთ, რა იგულისხმება ამ სიტყვაში“. მისი აზრით, „თუ პროცესი დაიწყება და კავკასიის მოსახლეობაში საქართველოს პოპულარობა გაიზრდება, ამას რა სჯობს, მაგრამ „ლიდერი“ ფართო ცნებაა, ამიტომ ჯერ ისაა გასარკვევი, რას გულისხმობს ფონდი ამ ცნებაში: არაფორმალურ, ინტელექტუალურ ლიდერობას თუ პოლიტიკურს?“ (30, 19.01.2011). თვითონ პოლიტოლოგს, გასცნობია რა დასკვნას, მრავლად უპოვნია იქ „დილუტანტიზმის ნიშნები“ და აქედან გამომდინარე, იგი შეუფასებია, როგორც დოკუმენტი, რომელიც „სიღრმისეული ანალიზით ვერ დაიკვეხნის“ (30, 19.01.2011).

მართლაც, ძნელია, პოლიტოლოგს არ დაეთანხმო. ისიც უნდა ითქვას, რომ საქართველოს პოლიტიკური ცხოვრების ცალკეული პრობლემების თაობაზე უცხოელ ექსპერტთა არაერთი სხვა მასალაც აშკარად ატარებს ასეთივე ზერელე შეფასების ნიშნებს. თუმცა ზოგჯერ ეს გასაგებიც უნდა იყოს. ამ ექსპერტებს, ისევე როგორც საზღვარგარეთელ ჟურნალისტებს, სხვადასხვა მიზეზების გამო, რაშიც უპირველესად ქართულ სპეციფიკაში „შორიდან“ სიღრმისეულ გარკვევასთან დაკავშირებული სირთულეები იგულისხმება, იქნებ მიეტევებოდეთ კიდევ. შესაძლოა, მათ ზოგჯერ „ადგილზევე“ ჰქონდეთ შესწავლილი ესა თუ ის პრობლემა, მაგრამ მთლიანობაში ეს სიტუაციას არსებითად არ ცვლის. უცხოელის თვალისა და მენტალიტეტისათვის ჩვენი სინამდვილე ბოლომდე მაინც ამოუცნობი რჩება და მან რომ ამას თავი დააღწიოს, არ არის ადვილი.

ზემოთქმულის ზოგიერთ მიზეზზე საუბარი გაზეთ „ნიუ-იორკ თაიმსის“ ერთ-ერთ პუბლიკაციაშიც, რომლის ავტორიცაა სი-ჯეი ჩივერსი და რომელშიც ნათქვამია: „ძალიან ბევრი ჩამოსულა კავკასიაში და უკან მაინც

ვიწრო თვალსაწიერით დაბრუნებულა. კავკასიური სტუმართმოყვარეობა ამის თითქმის სრულ გარანტიას იძლევა. მხოლოდ ერთ ჯგუფთან დაახლოება, შედეგად მოიტანს ამ ერთი ჯგუფის თვალთახედვის გაზიარებას. იმისთვის, რომ კავკასია უფრო სრულყოფილად აღიქვა, ყველა მხარეს უნდა მოუსმინო” (24, 6.10.2010).

ჩვენ აქ დაეურთავდით მხოლოდ ერთ შენიშვნას. კიდევ შედარებით რა უშავს, თუ უცხოელ ჟურნალისტთა და ექსპერტთა ცალმხრივი შეფასებების მიხედვით ქართველი მასპინძლების მხრიდან მათდამი გამოჩენილი ყურადღება იყოს. არც მინდა ვიფიქრო, რომ სხვა რამ, უფრო უარესიც ხდებოდეს. თუმცა, კაცმა რომ თქვას, პურ-მარილზე გაიყიდება კაცი, თუ ფულზე, არა მგონია, ამას მაინცდამაინც დიდი მნიშვნელობა ჰქონდეს.

სოსო ცინცაძე, ვფიქრობთ, სამართლიანად მიაქცევს ყურადღებას „ლიდერის” ცნების არსში გარკვევის აუცილებლობასაც. არადა, ფაქტობრივად ყველა ერიდება ამის რამდენადმე სრულფასოვან განმარტებას. ისე კი ალბათ ძნელი იქნებოდა იმის წარმოდგენა, რომ რუსეთთან დაპირისპირებული ჩრდილოკავკასიელები დაკმაყოფილებულიყვნენ ჩვენი მხრივ მხოლოდ ინტელექტუალური და კულტურული ლიდერობით. დღესდღეობით ისინი ჩვენგან მაინც უფრო პოლიტიკურ ლიდერობას ისურვებდნენ, რომელიც სათავეში ჩაუდგება მათ ბრძოლას რუსეთის წინააღმდეგ.

როგორც ჩანს, სწორედ ამიტომაც პოლიტოლოგი საერთოდ უადგილოდ და სახიფათოდაც კი მიიჩნევს კავკასიის რეგიონში საქართველოს ლიდერობის შესახებ მსჯელობას. მისი შეფასებით, ეს, შესაძლოა, „რუსეთთან ახალი კონფრონტაციის საბაზი გახდეს, რაც არანაირად არ გეაძლევს ხელს” (30, 19.01.2011).

სტრატეგიულ გამოკვლევათა ცენტრის დირექტორი ნათელა სახოკია თვლის, რომ ჩვენს ქვეყანას ასეთი ლიდერობის შესაძლებლობა გარკვეულ ეტაპზე მართლაც მქონდა. მაგრამ ამის თაობაზე საუბარი დღესდღეობით შუკვე დაგვიანებულია. რადიო „თავისუფლების” მსმენელის კითხვაზე, რომელიც ამ პრობლემას ეხებოდა, პასუხის გა-

ცემისას, მან გაიხსენა ქართველი ფილოსოფოსის მიერ ერთ-ერთი ლექციის დროს წარმოთქმული სიტყვები იმის შესახებ, რომ საქართველოს მისიაა „კავკასიაში წამყვან სახელმწიფო იყოს“ და დასძინა: „ამ სიტყვების გულისტკივილის გარეშე კითხვა შეუძლებელია, რადგან შემდგომმა მოვლენებმა ჩვენ დაგვაკარგინა ამ როლის შესრულების შესაძლებლობა. სამწუხაროდ, ალბათ დიდ ხნით, თუ არა სამუდამოდ“ (31, 16.05.2011).

ეგ არის მხოლოდ, რომ ქალბატონი ნათელა არ განმარტავს არც იმას თუ რას გულისხმობდა იმ „შესაძლებლობებში“, რომელიც ადრე გაგვანდა და არც იმას, თუ რატომ დავკარგეთ იგი.

სკეპსისს ამჟღავნებს რამაზ საყვარელიძეც. კავკასიაში საქართველოს ლიდერობის პროგნოზი მას ნაადრევად მიაჩნია. გარკვეულ წილად იგი ოპტიმიზმზე თითქოს უარსაც არ აცხადებს, მაგრამ ფაქტობრივად ასეთ შესაძლებლობას მაინც გამორიცხავს. „თუკი საქართველო ეკონომიკურად გაძლიერდება და ძლიერი სახელმწიფო აშენებას შეძლებს, - ამბობს პოლიტოლოგი, - მაშინ მართლაც შესწევს უნარი გახდეს რეგიონის ლიდერი მაგრამ, შეძლებს კი?“ (30, 19.01.2011).

როგორც პუბლიკაციაშია ნათქვამი, ჩრდილოეთ კავკასიაში საქართველოს მომავალი ლიდერობის შესაძლებლობას რუსეთი, „რასაკვირველია, სკეპტიკურად უყურებს“ (30, 19.01.2011). ავტორს ამის საილუსტრაციოდ მოჰყავს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის კავკასიის საკითხების განყოფილების უფროსის ფელიქს სტანევესკის სიტყვები „2008 წელს ამ ქვეყანაში ყოველმხრივი დამარცხება განიცადა სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთში, - უთქვამს მას, - და ამის შემდეგ ვინ უნდა დაიჯეროს, რომ საქართველოს გავლენა შეიძლება გაიზარდოს? ეს ძალიან არასერიოზული და სასაცილო დასკვნაა („ჯეიმსთაუნის ფონდის“ დასკვნაა აქ მხედველობაში - გ.კ.). სხვათა შორის, - განაგრძობს იგი, - იგივე აშშ-ს და სხვა ქვეყნების წყაროები მიუთითებენ რომ მოქალაქეების მხრიდან საქართველოს დატოვება და სხვა ქვეყნებში წასვლის მაჩვენებელი არათუ შემცირდა,

გაიზარდა კიდეც (ფ. სტანეესკის ამ შეფასებას არ ეთანხმებიან საქართველოს ხელისუფლების წარმომადგენლები. თვითონ მიხეილ სააკაშვილსაც არაერთხელ სიამაყით აღუნიშნავს, რომ ფაქტები სრულიად საწინააღმდეგოს მეტყველებენ - გ.კ.) და ასეთ შემთხვევაში საქართველოს, როგორც ლიდერის პოზიციის განმტკიცებაზე საუბარი სასაცილოა” (30,19.01.2011).

წინააღმდეგ პუბლიკაციაში ციტირებული ქართველი პოლიტოლოგებისა და რუსი ჩინოსნის უარყოფითი დამოკიდებულებისა „ჯეიმსთაუნის ფონდის“ დასკვნისაღმძი, ლაშა ბერულავა მაინც ოპტიმისტურადაა განწყობილი. „მოსწონს თუ არა რუსეთს ეს, ამბობს იგი, - ფაქტია, რომ ამერიკელი ექსპერტების კვლევა მათი პოზიციის საწინააღმდეგოა“. მისი შეფასებით, ეს ფონდი „მთელ მსოფლიოში სახელმოხვეჭილი, ანგარიშგასაწევი მკვლევარ-ექსპერტებითაა დაკომპლექტებული და მათი კვლევა სულაც არაა ხელწამოსაკრავი. ფონდის დასკვნაში მითითებულია, რომ საქართველო ჩრდილოეთ კავკასიაში ლიდერის როლის მიღწევისა და განმტკიცებისათვის ნაბიჯ-ნაბიჯ მიიწევს წინ” (30, 19.01.2011).

როდის შეიძლება მოხდეს კავკასიის გაერთიანება, თუ მას, საერთოდ, უწერია განხორციელება?

პასუხი ამ კითხვაზე (ვისაც სჯერა, რომ ეს შესაძლებელია) მეტწილად ისეთია, რომ ამას საკმაოდ დრო დასჭირდება, რამდენიმე ათეული წელი მაინც. თუმცა საქართველოს პრეზიდენტი სხვებზე უფრო მეტ ოპტიმიზმს ამჟღავნებს. სწორედ ასეთი ოპტიმიზმი გამოაუვლინა მან ანაკლიის პატრიოტთა ბანაკში ბელორუს, პოლონელ, სომეხ და აზერბაიჯანელ მოზარდებთან შეხვედრისას, სადაც განაცხადა: „არ არის შორს ის დრო, როცა კავკასია იქნება ერთიანი” (30, 10.08.2011). – თუმცა „შორს“ რას ნიშნავს, დაახლოებით მაინც, მას არ განუმარტავს.

უვიზო რეჟიმი სიკეთე თუ ბოროტება?

ჩრდილოკავკასიელებთან მიმართებაში საქართველოს ხელისუფლების მიერ განხორციელებულ პოლიტიკურ

ლონისძიებათაგან ერთ-ერთი ყველაზე რეზონანსული ნაბიჯი იყო უვიზო რეჟიმის დაწესება მათთვის, რასაც ფართოდ გამოეხმაურა, როგორც ქართული, ისე უცხოური მედია. ეს უკანასკნელი ყურადღებას უმთავრესად ამახვილებდა ამ ღონისძიებისადმი რუსეთის ხელისუფლების დამოკიდებულების გაანალიზებაზე, ჩვენი ქვეყნის საინფორმაციო საშუალებებს კი უფრო ის აინტერესებდათ, გაგვიუარესდებოდა თუ გაგვიუმჯობესდებოდა ამის შედეგად ურთიერთობა ჩვენს ჩრდილოეთში მოსახლე ხალხებთან პრობლემები მათთან შეგვიძირდებოდა, თუ, პირიქით მოგვემატებოდა.

უცხოური მედიის მასალათაგან ყურადღებას იქცევს თურქულ ყოველკვირეულ „Turkish Weekly“-ში გამოქვეყნებული სტატია – „რატომ უნდა აღელვებდეს რუსეთი ჩრდილოკავკასიის უვიზო რეჟიმი საქართველოსთან“ რომლის ავტორიცაა აქშინ უმუდოვი და რომელშიც საუბარია იმის შესახებ თუ რატომ დარჩა ამ აქტის უმაცოფილო ჩვენი ჩრდილოელი მეზობელი სახელმწიფო და რამდენად სამართლიანი იყო მისი პრეტენზიები.

პუბლიკაციაში ვეცნობით როგორც ქართული, ისე რუსული მხარის პოზიციებსა და არგუმენტებს.

საქართველოს მოტივაციის თაობაზე საუბრისას ავტორი ახდენს ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლების წარმომადგენლების ციტირებას. მას, მაგალითად, მოჰყავს ის ადგილი საგარეო საქმეთა მინისტრის მოადგილის ნინო კალანდაძის განცხადებიდან, რომელშიც ნათქვამია, რომ პრეზიდენტ სააკაშვილის შესაბამისი „განკარგულების მიზანი ჩრდილოკავკასიელთათვის საქართველოში მოგზაურობის გამარტივებაა - „რუსეთ-საქართველოს ერთადერთი კანონიერი საზღვრის საშუალებით“ იმის გათვალისწინებით, რომ მათგან ბევრს სურს ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსვლა როგორც „კომერციული, ასევე სხვა მიზნებით, კერძოდ ქართულ უნივერსიტეტებში სწავლისათვის“ (24, 26.10.2010).

ავტორს მიაჩნია, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ მიზანდასახულობა სინამდვილეში ბევრად უფრო ფართოა და მიმართულია ერთიანი კავკასიის შექმნისაკენ, რის მიღწევაც მას სურს ჩრდილოკავკასიისა და ამიერკავკასიის

სიას შორის ურთიერთობის ინტენსიფიკაციის გზით. „2010 წლის 23 სექტემბერს გაეროს გენერალურ ასამბლეაზე სიტყვის გამოსვლის დროს, წერს გაზეთი, - ის (მ. სააკაშვილი - გ.კ.) „თავისუფალ, სტაბილურ და ერთიან კავკასიაზე“ საუბრობდა და განაცხადა, რომ „მართალია, ჩვენ სხვადასხვა მხარეს ვცხოვრობთ, მაგრამ ადამიანური და კულტურული სივრცის თვალსაზრისით არანაირი ჩრდილოკავკასია და ამიერკავკასია არ არსებობს, არსებობს ერთი კავკასია...“ საუბრო რეჟიმის გაუქმებაზე ხელმოწერით, სააკაშვილი „ერთიან კავკასიაზე“ საკუთარი იდეების რეალიზაციას შეუდგა“ (24, 26.10.2010).

აგშინ უმუდოვი გვაცნობს რუსეთის პოზიციას, რომელშიც აშკარად ჩანს გაღიზიანების ნიშნები. როგორც იგი წერს, ამ უკანასკნელმა „საქართველოს ქმედება შეაფასა “რუსეთის მოქალაქეების სხვადასხვა კატეგორიებად დაყოფის მცდელობად, რაც ცივილიზებულ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობებს ეწინააღმდეგება. ასევე აშკარაა (ამ გადაწყვეტილების) კავშირი თბილისის სურვილთან, რომ სიტუაციის დესტაბილიზაცია მოახდინოს და ყურადღება გადაიტანოს საქართველოს დესტრუქციული ურთიერთობიდან სამხრეთ-ოსეთის და აფხაზეთის მიმართ“ (24, 26.10.2010).

სტატიის ავტორი არ ეთანხმება რუსეთის ხელისუფალთა შეფასებებს და თვლის, რომ, რამდენადაც „დაძაბულობა კავკასიაში ყოველთვის მაღალია“ და „განსაკუთრებით ბოლო თვის განმავლობაში“, ამდენად „გაურკვეველია რა სტაბილურობასა და ოფიციალურ განცხადებებზეა საუბარი“ (24, 26.10.2010). მისთვის გაუგებარია ისიც, თუ „რატომ მიაჩნია „უვიზო რეჟიმის შემოღება“ რუსეთს „ცივილიზებულ სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობების“ წინააღმდეგ გადადგმულ ნაბიჯად“, რადგან „ვის-ვის და რუსეთს არა აქვს უფლება საქართველოს ნაბიჯს “ცივილიზებულ სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობების“ ნორმების საწინააღმდეგო უწოდოს, თუ გავითვალისწინებთ, რომ მოსკოვი სამხრეთ-ოსეთისა და აფხაზეთის (ტერიტორიების, რომლებიც საერთაშორისო სამართლის თანახმად საქართველოს ეკუთვნ

ნის) მაცხოვრებლებს პასპორტებს ურიგებს და შემდეგ ამას 2008 წლის აგვისტოში საქართველოს წინააღმდეგომში ჩაბმის საბაზად იყენებს” (24, 26.10.2010).

სტატიაში გაზიარებული არაა რუსეთის ის პრეტენზია, რომ საქართველო ცალმხრივ რეჟიმში მოქმედებდა და მის აზრს არ ითვალისწინებდა. აქვე დადასტურებულია სოლიდარობა ჩვენი ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრის გრიგოლ ვაშაძის განცხადებასთან, რომლის თანახმადაც, რამდენადაც „საქართველო სუვერენული სახელმწიფოა“, ამდენად, „ჩვენი გადასაწყვეტია, რომელ ქვეყანას როგორ სავიზო რეჟიმს დაუწესებთ” (24, 6.10.2010).

მეტი დამაჯერებლობისათვის ავტორი იმოწმებს ორგანიზაცია „საერთაშორისო სტრატეგიული კვლევების” (ანკარა) კავკასიის სპეციალისტის გიუნშერ ეზკანისა და საერთაშორისო სამართლის კიდევ ერთი სპეციალისტის ჯერენ მუტუშის განმარტებებს სავიზო წესების ცალმხრივად გამოყენების ნიუანსების შესახებ საერთაშორისო სამართლის თვალსაზრისით და აღნიშნავს, რომ, მათი მტკიცებით, „აბსოლუტურად ნორმალურია ცალმხრივად განსაზღვროს სახელმწიფომ ის, თუ რომელ ქვეყანასთან რა სავიზო რეჟიმის დაწესება სურს, თუმცა პროფესორ ეზკანის თქმით, პრაქტიკაში ჩვეულებრივ ეს მოქმედი საერთაშორისო სამართლის ურთიერთგაგების პრინციპის შესაბამისად კეთდება, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ქვეყანაში შესვლაზე სავიზო რეჟიმის შეზღუდვას ერთი ქვეყანა მეორე ქვეყნის მხრიდან იგივე ნაბიჯის საპასუხოდ აუქმებს. მეორე მხრივ, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ თუკი ამ პრინციპს არ მისდევ, ეს საერთაშორისო ნორმების დარღვევაა” (24, 26.10.2010).

ზემოთმოყვანილი განმარტების შემდეგ, ავტორი ყურადღებას მიაპყრობს იმ გარემოებას, რომ რუსეთმა ბევრად უფრო ადრე ჩაიდინა ის, რაც ჩვენმა ქვეყანამ მხოლოდ „დღეს” მოიმოქმედა. გამომდინარე აქედან ჩვენს ჩრდილოელ მეზობელს მითუმეტეს არაფერი აქვს ჩვენთვის სასაყვედურო. კერძოდ, ამ სახელმწიფომ „გასული ათწლეულის განმავლობაში... საქართველოს მოქალა-

ქვეყნისათვის ცალმხრივად შემოიღო საეიზო რეჟიმი” (24, 26.10.2010). ამასთან დაკავშირებით იგი შენიშნავს: „საინტერესო ის არის, რომ 2000 წელს რუსეთმა საქართველოსთვის თავისუფალი საეიზო რეჟიმი გააუქმა, მაგრამ ეს არ ვრცელდებოდა სამხრეთ ოსეთის და აფხაზეთის მოსახლეობაზე (24, 26.10.2010). თუმცა იმ პერიოდში ამ რეგიონებს საქართველოს შემადგენელ ნაწილებად აღიარებდაო. ავტორს არ გამოერჩენია ის ფაქტიც, რომ 2003 წელს ჩვენმა ჩრდილოელმა მეზობელმა ეს რეჟიმი ისე გაამარტივა აჭარასთან, რომ ჩვენს ქვეყანასთან კონსულტაციები არ გაუმართავს, რასაც მოსდევს ბუნებრივი დასკვნა, რომ „რუსეთის ბრალდებები საქართველოს მიმართ დაუსაბუთებელი და აბსურდულია” და რომ „არ შეიძლება სხვებისგან არ მოელოდო იმას, რაც შენ მათ უკვე გაუკეთე“ (33, 26.10.2010).

აგშინ უმუდოვი საუბრობს ჩრდილოკავკასიელთა და სამხრეთკავკასიელთა მონათესავეობაზე, კულტურისა და ტრადიციების სიახლოვეზე, რაც განაპირობებს მათ ბუნებრივ მისწრაფებას სოციალური ინტეგრაციისაკენ და რაც „არ მოსწონს და არც არასოდეს მოსწონდა რუსეთს, რომელიც ყოველთვის უშლიდა ხელს კავშირების განმტკიცებას მათ შორის” (24, 26.10.2010).

ავტორს უსაფუძვლოდ მიაჩნია რუსეთის შიში იმის გამო, რომ ჩრდილოკავკასიელთათვის უვიზო რეჟიმის დაწესება სამუშაოს საძებნელად და განათლების მისაღებად საქართველოში მათ გადინებას გამოიწვევს. მისი თქმით, ერთი შეხედვით ეს შიში შეიძლება ეინმეს საფუძვლიანად მოეწევენოს, მაგრამ რეალურად ეს ასე არ არის. „რა უნდათ ამ ადამიანებს საქართველოში, - კითხულობს იგი, - ან სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საკმარისად მიმზიდველია კი საქართველო?” (24, 26.10.2010). პასუხი ცალსახაა - არა! არა, რადგან, მისი შეფასებით, ჩვენს ქვეყანაში უმუშევართა რაოდენობა, მართალია, ჩრდილოკავკასიასთან შედარებით მნიშვნელოვნად მცირეა, მაგრამ მდგომარეობა ამ თვალსაზრისით უფრო რთულია, ვიდრე საკუთრივ რუსეთში, სადაც სამსახურის შოვნა ბევრად უფრო ადვილია იმის გამოც, რომ

იქ კავკასიონის იქითა მხარის მაცხოვრებელთათვის ენობრივი ბარიერიც არ არსებობს. ამას გარდა „აუცილებელია იმის თქმაც, - ნათქვამია სტატიაში, - რომ 2008 წლის რუსეთ-საქართველოს ომის მიუხედავად, ათასობით ქართველი მუშაობს რუსეთში და ისინი ნათესაებს საქართველოში ფულს უგზავნიან“ და „თუ თავად ქართველები შოულობენ ფულს რუსეთში, გულბრწყვილობა იქნებოდა იმის გაფიქრება, რომ ჩრდილოკავკასიამ საქართველო შეიძლება სამოთხედ აღიქვას“ (24, 26.10.2010).

„ძალიან სადავოდ“ მიაჩნია აგშინ უმუდოვს იმის შესაძლებლობაც, რომ ჩრდილოკავკასიელები „საქართველოს განათლებისათვის მიაწვდებიან“, რადგან ჩვენი ქვეყანა რუსეთს ამ თვალსაზრისითაც „ბევრად ჩამორჩება, როგორც ხარისხის, ასევე საგანმანათლებლო დაწესებულებების ტექნიკური აღჭურვილობის თვალსაზრისით“ (24, 26.10.2010), რაშიც, მისი თქმით, მარტივად დავრწმუნდებით, თუ თვალს გადავავლებთ მსოფლიოს უნივერსიტეტების აკადემიურ რეიტინგს.

ჩრდილოკავკასიელებისათვის უვიზო რეჟიმის შემოღების თაობაზე ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლების გადაწყვეტილებას მკვეთრად უარყოფითად აფასებს უოლტერ რასელ მიდი „American Interest“-ში გამოქვეყნებულ სტატიაში „საქართველო გზის გასაყარზე“.

ავტორი მიუთითებს იმ მძაფრ რეაქციაზე, რომელიც საქართველოს მთავრობის ზემოაღნიშნულ გადაწყვეტილებას მოჰყვა, არა მარტო რუსეთის, არამედ შეერთებული შტატების და ევროკავშირის მხრიდანაც. მისი თქმით, ამ ნაბიჯმა „განარისხა რუსეთი (რომელსაც ჩრდილო კავკასიაზე მკაცრი კონტროლის შენარჩუნება სურს და უკვე ადანაშაულებს საქართველოს იმაში, რომ ამ პრობლემურ რეგიონში შეიარაღებისა და ხალხის უკანონო გადაადგილების საშუალებას იძლევა)“, და სერიოზულად შეაშფოთა შეერთებული შტატებიც, რომელსაც არ სურს, რომ საქართველომ რუსი დათვი გააღიზიანოს“. ამას გარდა, შეერთებული შტატები ამ იდეას დაუინებით აპროტესტებს, იმის გამოც, რომ „ისლა-

„მისტი მებრძოლენი თავისუფლად გადმოკეთენ საქართველოს საზღვარს და იხეციალებენ ქვეყანაში, რომელშიც მრავლად არიან აშშ-ს მშვიდობის კორპუსის ჰოხალისეები, დიპლომატები და სხვა პერსონალი“.

ავტორის აზრით, საფრთხე შეექმნება იმ ინგლისურ-ენოვან ადამიანებსაც, რომელთა რაც შეიძლება მეტი ოდენობით მოზიდვას ცდილობს ჩვენი ქვეყანა იმისათვის, რომ „აქაურები კარგი ინგლისურით ალაპარაკდნენ!“ იგი იღბალს უსურვებს მათ, მით უფრო, თუ აქაური საზღვრები ჩრდილო კავკასიიდან წამოსულმა მებრძოლეებმა უნდა გადაღახონ“ (24, 3.11.2010).

უოლტერ რასელ მიდი ფიქრობს, რომ ეიზენშტაინის იმ რეჟიმმა, რომელიც ჩვენმა ქვეყანამ დააწესა ჩრდილო-კავკასიელებისთვის, დარტყმა მიაყენა ევროკავშირ-საქართველოს ურთიერთობასაც. „საქართველო იმედოვნებს, - წერს იგი, - რომ იმ ქართველებისთვის, რომლებიც ევროკავშირის ქვეყნებში მუშაობენ ან მოგზაურობენ, შეზღუდვებს გააიოლებს, მაგრამ საქმე წინ ვერ წავა, თუ ქვეყანა უსაფრთხოების ისეთი სერიოზული პრობლემისაა, როგორიც საზღვრებია, ამგვარ უდარდებლობას გამოიჩენს. შეიძლება კიდევ ერთი ეჭვიც გაჩნდეს, - ასკენის სტატიის ავტორი, - ეს გადაწყვეტილება იმ ჟღერს, რომ ინვესტირებასაც შეაფერხებს, რომელთა შემოტეუბა საქართველოს ასე ძალიან სურს. სხვა თუ არაფერი ამ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, უცხოური პერსონალისა და აღჭურვილობის უსაფრთხოება უფრო დაცული ვერ იქნება“ (24, 3.11.2010).

ამერიკელი ავტორი იმასაც აღნიშნავს, რომ რამდენადაც მას დაუდგენია „საქართველოს ამ ნაბიჯის გადადგმამდე არ გაუვლია კონსულტაციები არც ევროპელებთან, არც ამერიკელებთან და საერთოდ არავისთან“, რამაც, მისი თქმით, „კიდევ ერთხელ განამტკიცა ის მოსაზრება, რომ საქართველოს ფიცხი ხელისუფლება არაპროგნოზირებადი და იმპულსურია“. აქედან კი ჩვენმა ქვეყანამ უნდა გააკეთოს „მძიმე და სასტიკი დასკვნა“ იმის თაობაზე, რომ „ნატოს ევროპელი წევრები წინდაუხედავ და თავნება საქართველოს ალიანს-

ში არ მიიღებენ, ოდესმე ამაზე დიდი ზიანის მიყენება ქვეყნისთვის საქართველოს ყველაზე საშინელ მტერსაც კი არ შეეძლო.

საქართველოს პრეზიდენტის ქცევამ, რომელსაც ამერიკელებიც და ევროპელებიც სამართლიანად თუ უსამართლოდ მიიჩნევენ წინდაუხედავად და თვითნებურად, - დასძენს იგი, - ისე დააფრთხო ნატოს ალიანსი, რომ საქართველო თვალსაწიერ მომავალში მასში გაერთიანებას ვერ შეძლებს” (24, 3.11.2010).

სპეციალური გადაცემა უძღვნა ჩრდილოეთ კავკასიასთან უვიზო რეჟიმის დაწესებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს რადიოსადგურმა „თავისუფლებამაც“ - „როგორია საქართველოს სტრატეგია ჩრდილოეთ კავკასიაში“.

გადაცემის ავტორი, ქართველი პოლიტოლოგი გიგია ნოდია ცდილობს გასცეს პასუხი კითხვაზე: „რა მიზნები აქვს საქართველოს პოლიტიკას ჩრდილოეთ-კავკასიასთან მიმართებაში? მიზანი მხოლოდ რუსეთის პრემიერ-მინისტრის გაღიზიანებაა, როგორც ამას კრიტიკოსებ ვარაუდობენ, ისე, რომ მოსალოდნელ შედეგებზე არაფერი ექნება, თუ ეს კარგად გათვლილი, გრძელვადიანი სტრატეგიაა?“ (24, 4.11.2010).

გია ნოდია არ ეთანხმება კრიტიკოსების მოსაზრებას, რომ საქართველოს ხელისუფლების გადაწყვეტილება რუსეთის მიმართ გადადგმული პროვოკაციული ნაბიჯი იყო. მისი თქმით, მართალია, „ძნელია იმის უარყოფა, რომ კრემლის რისხვა სავსებით მოსალოდნელი იყო, მაგრამ თუ საქმე ლოგიკაზე და სამართლიანობაზე მიდგება თბილისისთვის ამ კრიტიკულ მოსაზრებასთან გამკლავება ადვილია, რადგან იმ ფონზე, როცა „რუსეთი საქართველოში შემოიჭრა და მერე კი ორი ქართული რეგიონის, აფხაზეთისა და სამხრეთ-ოსეთის დამოუკიდებლობა აღიარა“, უბრალოდ სასაცილოა ჩვენი ჩრდილოეთელი მეზობლის ხელისუფალთა განცხადება იმის შესახებ, რომ ამ ქვეყნის „მოსახლეობის დაყოფა სხვადასხვა კატეგორიებად ცივილიზებული საერთაშორისო ურთიერთობების ნორმებს ეწინააღმდეგება“ (24, 4.11.2010). იგი

თელის, რომ ასე გადაჭრით ამის მტკიცება არ შეიძლება და რომ „მომავალი სამხედრო აგრესია საქართველოს წინააღმდეგ ბოლომდე გამორიცხული ვერ იქნება“ (24, 4.11.2010). მისი აზრით, რუსეთი უკვე ეძებს კიდეც საერთაშორისო საზოგადოების წინაშე თავისმართლებისათვის საბაბს, რომ საჭიროების შემთხვევაში ეს ნაბიჯი გადადგას. როგორც იგი ამბობს, „ქართველი სტრატეგები რუსეთში 2012 წლის საარჩევნო ბრძოლის, ან შეერთებულ შტატებსა და ირანს შორის დიდი სამხედრო კონფრონტაციის კონტექსტში, ასეთ შესაძლებლობას განიხილავდნენ“ (24, 4.11.2010).

უპასუხებს რა მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ უვიზო რეჟიმის შემოღება ჩრდილო-კავკასიაში ტერორიზმის მხარდაჭერას ნიშნავს, გ. ნოდია ყურადღებას მიაქცევს იმ გარემოებას, რომ „საშუალო მოქალაქისათვის“ ამ ორ მოვლენას შორის „ლოგიკური კავშირი არ არსებობს“. შეიძლება პირიქითაც იყოს, რადგან „თუ საქართველომ ისლამისტი მებრძოლების მხარდაჭერა გადაწყვიტა, რატომ უნდა შემოედო თავისუფალი საეიზო რეჟიმი?“ მაგრამ, რაც შეეხება იმ დასავლელ საშუალო მოქალაქეს, ან დასავლელ პოლიტიკოსს, „რომელიც სააკაშვილის წინააღმდეგაა განწყობილი, ეს კავშირი შესაძლოა დამაჯერებლად ჩანდეს – თუ საქართველოს ჩრდილო-კავკასიის ხალხის გამოყენება რუსეთის გასაღიზიანებლად უნდა, მაშინ ის შესაძლოა ანტირუსულ ტერორიზმსაც უჭერს მხარს“ (24, 4.11.2010).

გ. ნოდიას მიაჩნია, რომ, რამდენადაც საქართველოსთვის დასავლეთის მხარდაჭერა უკიდურესად მნიშვნელოვანია, ამდენად მისთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელია, რომ დასავლეთს სწორად განემარტოს ჩვენი ქვეყნის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, რაც ჯერ არ მომხდარა. ეს კი, მისი თქმით, „შეიძლება პრობლემად იქცეს“, რადგან „მოსწონს ეს თბილისს თუ არა, დასავლეთში პოლიტიკური კლასის წარმომადგენელთა უმეტესობა (გარდა უფლებადაცვითი აქტივისტების მცირე ჯგუფებისა) ჩრდილო-კავკასიაში შექმნილ სიტუაციას ისე უყურებს, როგორც მას მოსკოვი წარმოადგენს: გაუგებარი

და ფეთქებადსაშიში რეგიონი, რომელიც საესეა ძალადობისკენ მიდრეკილი, არაპროგნოზირებადი ხალხით. აჯობებს მათთან ურთიერთობა რუსეთმა მოაგვაროს, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ რუსეთის მთავრობა ისეთ მეთოდებს იყენებს, რომელსაც ვერაფრით უწოდებ ბოლომდე ცივილიზებულს” (24, 4.11.2010).

ავტორი თვლის, რომ ჩრდილო კავკასიაში, განსაკუთრებით კი მის დასავლეთ ნაწილში, საზოგადოებრივი აზრი საქართველოს წინააღმდეგაა მიმართული და იქ გავრცელებულია წარმოდგენა, რომ „საქართველო მტერია“, რამაც უკიდურესად ნეგატიური როლი შეასრულა თბილისისათვის აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტებში“ (24, 4.11.2010).

აქედან გამომდინარე, ჩვენი ქვეყნისათვის ძალზე მნიშვნელოვანია, რომ ამ თვალსაზრისით ვითარება შეიცვალოს. მისი თქმით, „საქართველოს ჩრდილო-კავკასიის ხალხისადმი ისტორიულად განპირობებული სიმპათია აქვს და რეგიონშიც საქართველოსადმი სიმპათია ჯერ კიდევ ბუდობს და ცოდვა იქნებოდა ამ რესურსებით არ გვესარგებლა“ (24, 4.11.2010).

გ. ნოდიას განმარტებით, ზემოთქმული „ნამდვილად არ გულისხმობს ჩრდილო - კავკასიის დესტაბილიზაციას, რაც არა მხოლოდ რუსეთისთვის იქნება ცუდი, არამედ მთელი რეგიონისთვის და საქართველოსთვისაც“ (24, 4.11.2010).

სტატიის ბოლოს კი მისი ავტორი მოუწოდებს საქართველოს ხელისუფლებას, რომ „იშრომოს და თავისი პოლიტიკა განუმარტოს მოკავშირეებსაც და საკუთარ მოქალაქეებსაც, რათა უპასუხისმგებლობისა და ავანტიურიზმის შესახებ გამორიცხოს ბრალდებები“ (24, 4.11.2010).

ჩრდილო კავკასიელთათვის საქართველოში შემოსასვლელად უვიზო რეჟიმის შემოღებას ოპოზიციური პოლიტიკური სპექტრისა და ექსპერტთა ერთი ნაწილისაგან მხედრი კრიტიკა მოჰყვა. ერთი მათგანი იყო პოლიტოლოგი რამაზ კლიმიაშვილი, რომელიც ამ თემაზე გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტ თეა ასათიანს ესაუბრა.

რ. კლიმიაშვილის თქმით, ასეთი გადაწყვეტილება უნდა მიგვეღო რუსეთთან შეთანხმებით და რამდენადაც ეს არ მომხდარა, ამით ჩვენ დაეარღვიეთ ყველანაირი საერთაშორისო ნორმა და წავედით ღია პროვოკაციაზე მასთან. გარდა ამისა, მისი შეფასებით, შევექმენით იმის საფრთხე, რომ ჩვენს მთიან რეგიონს უცხოტომელები დაეპატრონონ. „ჩვენ ყველამ ვიცით, - ამბობს იგი, - რომ ჩვენი მთა არის დაცარიელებული. არც თუ შორეული ისტორიიდან ხომ გვახსოვს, რომ, როცა შიდა ქართლში მთა იყო ცარიელი, თანდათან გადმოვიდნენ ოსები, მერე ბარში ჩამოვიდნენ და ახლა ამტკიცებენ, ჩვენ ყოველთვის აქ ვცხოვრობდითო. ახლაც, პირველ რიგში ოსები გადმოვიდნენ. მათ ხომ თქვეს თრუსოს ხეობა ჩვენიაო. ვინ შეამოწმებს, 90 დღის შემდეგ (ამ ვადით ითვალისწინებს უვიზო რეჟიმი ჩრდილოკავკასიელთა უნებართვო ყოფნას საქართველოში - გ.კ.) გავლენ თუ არა ისინი“ (2, 18-24.10.2010).

პოლიტოლოგი გამოთქვამს შიშს იმის გამო, რომ უვიზო რეჟიმი საქართველოს ჩრდილოკავკასიელ ტერორისტთა, რომლებიც რუსებმა თავიანთი ინტერესებიდან გამომდინარე შეიძლება განგებაც გამოატარონ ჩვენს საზღვარზე, თავშესაფარად, ან თუნდაც, სათარეშოდ აქცევს.

არ ეთანხმება რა ვიცე-პრემიერისა და ევრო-სტრუქტურებთან ინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის გიორგი ბარამიძის სიტყვებს იმის თაობაზე, რომ ტერორისტები ოფიციალური გამშვები პუნქტით არ სარგებლობენო, რ. კლიმიაშვილი შენიშნავს: „მათ, რა შუბლზე აწერიათ, რომ ტერორისტები არიან? თუ ტერორისტი მაინცდამაინც წვერს უნდა ატარებდეს?... სააკაშვილმა გამოაცხადა, ჩრდილოკავკასიელებს პასპორტებიც არ სჭირდებათ, ნებისმიერი დოკუმენტით შეუძლიათ გადმოსვლაო. ქართულ მხარემდე დგანან რუსი მესაზღვრეები, ისინი, ცხადია, გამოატარებენ ყველას, ვისაც საეჭვოდ ჩათვლიან“ (2, 18-24.10.2010).

დასკვნის სახით კი პოლიტოლოგი ამბობს, რომ „მართალია, სააკაშვილი ამით აწყობს პროვოკაციას რუს-

ეთის წინააღმდეგ. მაგრამ სინამდვილეში, ამიერსაქართველოსთვის ცუდი საქმე კეთდება, რუსეთისთვის - კარგი" (2, 18-24.10.2010).

უეიზო რეჟიმი არ მოსწონს ექსპერტს კაეკასიო! საკითხებში მამუკა არეშიძესაც. გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტისათვის მიცემულ ინტერვიუში იგი აცხადებს: საქართველოს ხელისუფლების ეს გადაწყვეტილება სერიოზული საფრთხის შემცველია! მ. გარანტიას გაძლევთ, რომ „რუსეთი ამას სათავესოფ გამოიყენებს!“ (2, 18-24.10.2010).

უფრო ადრე ექსპერტმა გაილაშქრა იმის წინააღმდეგ, რომ რუსეთის ინიციატივით დახურული ლარსის სასაზღვრო პუნქტი ჩვენ ცალმხრივად გავსენით ინტერვიუში იგი კვლავ უბრუნდება ამ საკითხს დ. ამბობს: „ყველამ კარგად იცის, რას წარმოადგენს ჩრდილოეთ ოსეთში მოქმედი ექსტრემისტული ორგანიზაცია „დარიალი“, რომელიც ყაზბეგის რაიონს „ძირძველ ოსურ მიწად ასაღებს და მის „დაბრუნებისთვის“ იბრძვის!“ (2, 18-24.10.2010). საფრთხე! ისიც აძლიერებს, რომ ეს ორგანიზაცია აშკარ. მხარდაჭერით სარგებლობს და მას ლობიერებენ რუსეთ! სათათბიროშიც.

მ. არეშიძე ვერ ხედავს იმის გარანტიას, რომ „უეიზოჯ შემოშვებული ჩრდილოკავკასიელები შუა ყაზბეგპროვოკაციას არ მოაწყობენ და მათ დასაცავად რუსეთ-ბომბდამშენებს არ გამოაგზავნის“ (2, 18-24.10.2010). მის-თქმით, თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ რუსეზ-თითიდან გამოწოვილი მიზეზით ბომბავდნენ პანკისი! ხეობას, ასეთი რამ სულაც არ არის მოულოდნელი.

ექსპერტი შიშობს, რომ უეიზო რეჟიმი ტერორისტებსაც გაუადვილებს ჩვენს ტერიტორიაზე შემოღწევას. იჯ-დარწმუნებულია, რომ ლარსის გავლით აუცილებლად გადმოვლენ ჩრდილოკავკასიის იატაკქვეშეთის ემისრები „მე არ ვამბობ,, - აცხადებს რესპონდენტი, - ბანდფორმი-რებები მოადგებიან ქართულ საბაჟოს-მეთქი, მაგრამ ეზ-სრები აუცილებლად გადმოვლენ! თავად განსაჯეთ. რატომ უნდა იბლოტონ მთებზე, როდესაც აგერ, მანქანით

კომფორტულად შეუძლიათ საქართველოში შემოსვლა!" (2, 18-24.10.2010).

მ. არეშიძე მიიჩნევს, რომ საქართველოს ხელისუფლებაში რუსეთის აგენტურაა ჩანერგილი და უვიზო რეჟიმის გადაწყვეტილების მიღებაზე სწორედ მან იმუშავა. „იციტ, - ამბობს იგი, - მე უფრო იმას დავიჯერებ, რომ ეს გადაწყვეტილება ხელისუფლებას ვიღაცამ მიაღებინა, ვიდრე იმას, რომ... თვითონ გადაწყვიტეს!" (2, 18-24.10.2010).

ასე რომ, ასკენის ექსპერტი, „ერთი შეხედვით ეს არის კეთილშობილური გადაწყვეტილება, მაგრამ, შეიძლება ამან სახელმწიფო ინტერესების საზიანო შედეგი გამოიღოს!" (2, 18-24.10.2010).

შეშფოთებულია ე. შევარდნაძეც. იგი თვლის, რომ „ამ გადაწყვეტილების მიღებისას მთავრობას ქვეყნის უსაფრთხოებაზე არ უფიქრია" (2, 1-7.11.2010). გაზეთ „ასავალ-დასავალის" კორესპონდენტის კითხვაზე, თუ რას ფიქრობდა რუსეთის მიერ ჩეჩნეთის ლიდერად აღიარებული რამზან კადიროვის განცხადებაზე, რომლითაც ეს უკანასკნელი საქართველოს ხელისუფლებას ბრალს სდებდა ჩეჩენი ბოევიკების მომზადებაში, ექსპრეზიდენტმა უპასუხა: „ჩემი შიშის მიზეზიც სწორედ ეს არის. მხოლოდ ერთგვარ საფრთხეზე არ არის საუბარი. ჯერ ერთი, საზღვარი ღია გვაქვს და არ ვიციტ, ვინ გადმოკვეთს - ტერორისტი, ყაჩაღი თუ ნორმალური ადამიანი. შესაბამისად აბსოლუტურად დაუცველი ვართ იმ პერსპექტივიდან, რომ საქართველო ტერაქტების არეალად იქცეს. ეს საფრთხე სავსებით რეალური გახდა კადიროვის განცხადების შემდეგ. გარდა ამისა არავინ იცის, რა მოხდება თავად ჩეჩნეთში. ეტქვათ და დაიძრა ათასობით ადამიანი ჩეჩნეთიდან და დაღესტნიდან-ქალები და ბავშვები, მერე რას ვშვრებით? ეს ერთხელ უკვე მოხდა, როდესაც ქალებსა და ბავშვებს რამდენიმე წელი ვინახავდით. მათთან ერთად ჩეჩენი ბოევიკებიც გადმოვიდნენ. მათ დავალებული პქონდათ კახეთი აეოხრებინათ, ისევე როგორც აფხაზეთი, მაგრამ ამაზე არ წავიდნენ, რადგან ადამიანურად მოვექცეით... დიდი შანსია,

რომ ასეთი მასობრივი შემოსვლა ისევ განმეორდეს. ვართ კი ამისათვის მზად, როცა ჩვენი მოქალაქეებისთვის ვერ მოგვივლია და ვერ გვიტყევიან“ (2, 1-7.11.2010).

ე. შევარდნაძე შიშობს, რომ, თუ ლტოლვილთა ნაკადი მოგვაწყდა, ჩვენ იძულებული გაეხდებით მას წინააღმდეგობა გაუწიოთ, რაც უფრო რთული პრობლემების წინაშე დააყენებს ჩვენს ქვეყანას. „თქვენი არ ვიცი, მაგრამ მე ძალიან მეშინია, - ეუბნება იგი კორესპონდენტს, - არ მინდა, ჩრდილოკავკასიელ ხალხებთან ურთიერთობა გაგიფუჭდეს, მითუმეტეს ჩვენებთან“ (2, 1-7.11.2010).

სამხედრო ექსპერტ ნოდარ ეფრემიძის აზრით, უეიზო რეჟიმის დაწესება „გაუგებარი სვლაა“, მაგრამ იმის თქმა კი შეიძლება, „ეს სულაც არ მეტყველებს იმაზე, რომ ასეთი ნაბიჯი ჩვენი ქვეყნის უსაფრთხოების ინტერესებს მოემსახურება“ (3, 26.10.2010). მისი თქმით, აღნიშნული გადაწყვეტილება „შეიძლება ჩაითვალოს, ერთი მხრივ, კეთილ ჟესტად, იმის დემონსტრირებისთვის, რომ ჩვენ კავკასიელები ვართ და ძმები ვართ, რომ ჩვენ არ გეჭირდება საზღვრები; იდეაში ეს, რა თქმა უნდა, კარგია, მაგრამ თუ ჩვენ ვიძახით, რომ ჩრდილო კავკასია ეს არის რუსეთის ფედერაცია, გამოდის რაღაც უცნაური ორმაგი სტანდარტი, რაღაც გაუგებარი ნაბიჯია ჩრდილოკავკასიელებს საქართველოში შემოსვლის პრობლემა ისედაც არ ჰქონდათ, მაგრამ ამის დეკლარირება არ ვიცი, რითია განპირობებული. ერთ შემთხვევაში იქნებ სააკაშვილს ამით უნდა რუსეთს უჩხელიტოს და ამით გააღიზიანოს, მაგრამ არის სამხედრო ექსპერტების და პოლიტოლოგების მოსაზრება, რომ ეს, შესაძლებელია, პირიქით, რუსულ წისქვილზე დაასხამს წყალს, ან ის ადამიანები, ვინც ჩვენეთში, დაღესტანსა და ინგუშეთში იბრძვიან რუსეთის წინააღმდეგ, შესაძლებელია ეს ადამიანები შეუფერხებლად გადმოვიდნენო“ (3, 26.10.2010).

ასევე პოლიტოლოგ ალექსანდრე ჭაჭიასაც მიაჩნია, რომ ჩრდილოკავკასიელებისათვის უეიზო რეჟიმის შემოღება საქართველოში შემოსასვლელად, ჩვენთვის არა-

ვითარ ხელშესახებ პოლიტიკურ შედეგს არ გამოიღებს. „საზღვარი ორივე მხარეს კონტროლდება – ამბობს იგი გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტის ჯაბა ხუბუასთვის მიცემულ ინტერვიუში, - და თუ რუსებს უნდათ, გამოუშვებენ ჩრდილოეთკავკასიელებს საქართველოში, თუ არ უნდათ, არ გამოუშვებენ“ (2, 18-24.10.2010).

როგორც რესპონდენტი ფიქრობს, თვითონ ჩრდილოკავკასიელებსაც არ გააჩნიათ რაიმე მნიშვნელოვანი მოტივაცია ჩვენს ქვეყანაში ჩამოსასვლელად. მისი თქმით, „კრიმინალური ელემენტები და ბანდიტური ფორმირებების წარმომადგენლები თუ გადმოვლენ საქართველოში, თორემ სხვა ვინ ისარგებლებს ამ უეიზო მიმოსვლით?“ (2, 18-24.10.2010).

რაც შეეხება საქართველოს ხელისუფლებას, იგი უსაფუძვლოდ თვლის უეიზო რეჟიმის შემოღებით მოსალოდნელ საფრთხეზე საუბარს. მისი შეფასებით, ამ რეჟიმს უკვე მოაქვს მნიშვნელოვანი შედეგები. პრეზიდენტმა მ. სააკაშვილმა, მაგალითად, დაასახელა საკმაოდ შთამბეჭდავი ციფრი იმ ადამიანებისა, რომლებმაც ისარგებლეს ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე თავისუფლად შემოსვლის თაობაზე მიღებული გადაწყვეტილებით. მისი ცნობით 2011 წლის გაზაფხულისათვის მათმა რაოდენობამ 400 ათასს გადააჭარბა. ტელეარხების მეშვეობით მან დააფიქსირა ის ფაქტიც, რომ უეიზო რეჟიმის მოქმედების პერიოდში საქართველოს ტერიტორიაზე ჩრდილოკავკასიელებს არცერთი ტერორისტული აქტი არ მოუწყვიათ და, საერთოდ, არ შეუქმნიათ ჩვენთვის არავითარი პრობლემები.

ჩვენი კავკასიური პოლიტიკის უფრო ფართოდ განმარტების აუცილებლობის თაობაზე კი, რაზეც გ. ნოდია საუბრობს, ის შეიძლება ითქვას, რომ ხელისუფლება ცდილობს აქაც იაქტიუროს. კერძოდ, ამაზე საუბრობენ მ. სააკაშვილი და ქვეყნის სხვა ოფიციალური პირები როგორც ქართული, ისე უცხოური საინფორმაციო საშუალებებისათვის მიცემულ ინტერვიუებში. შეიქმნა ტე-

ლევარხიც, რომლის გადაცემებიც ვრცელდება რუსეთისა და ევროპის რიგი ქვეყნების ტერიტორიებზეც და რომლის მიზანიც სწორედ ქართული პოლიტიკის შესახებ ინფორმაციის ფართოდ გავრცელებაა. ამ მიმართებით განხორციელებულ ღონისძიებათა შორის ალბათ ყველაზე მნიშვნელოვნად უნდა ჩაითვალოს პრეზიდენტის გამოსულ გაეროს გენერალურ ასამბლეაზე, სადაც მან ჩამოაყალიბა საქართველოს კავკასიური პოლიტიკის ძირითად პრინციპები.

უნახოთ, რას მოგვიტანს მომავალი!

და ბოლოს თემაზე საუბარი გეინდა დავასრულოთ იმ ფაქტის კონსტატაციით, რომ ჩრდილო კავკასიასთან უვიზო რეჟიმის შემოღებას ჩვენი ქვეყნისათვის ჯერჯერობით მაინც რაიმე გართულება არ მოჰყოლია არც რუსეთის ხელისუფლებისა და არც მისი სამხრეთი რეგიონებიდან, რომლებიც ჩვენ გვესაზღვრებიან. თუმცა ძნელია ლაპარაკი ჩვენთვის სასარგებლო განსაკუთრებულ დივიდენდებზეც.

ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ჩრდილო კავკასიელები სათვის უვიზო რეჟიმის დაწესებიდან არც ისე დიდი ხნი! შემდეგ, 2012 წელს, ასეთივე რეჟიმით სარგებლობის უფლება მიეცა რუსეთის მთელ დანარჩენ მოსახლეობასაც. რაც უმთავრესად ტურისტების ნაკადის მოზიდვის მიზნით იყო განპირობებული. ხოლო მალევე 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნების შედეგად ჩვენს ქვეყანაში ხელისუფლების შეცვლის შემდგომ თვითონ რუსეთის ხელისუფლებამაც საუბარი დაიწყო საქართველოს მოქალაქეთათვის უვიზო მიმოსვლის შესაძლებლობაზე.

2. ჩერქეზთა გენოციდი

ჩვენ პირველები ვართ

ყველაზე რეზონანსული ნაბიჯი, რომელიც ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლებამ გადადგა კავკასიური ერთიანობის პოლიტიკის მიმართულებით, საქართველოს პარლამენტის მიერ ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარება იყო.

საქართველოს საკანონმდებლო ორგანოს ამ გადაწყვეტილებას წინ უძღოდა მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყანაში

არსებული ჩერქეზული დიასპორების შესაბამისი ჰრავალგზისი თხოვნა. ჩატარდა დაახლოებით ერთწლიანი კვლევა, რომელშიც ათეულობით ქართველი და ლეცხოელი მეცნიერი იღებდა მონაწილეობას. და სწორედ ჰათ მიერ შემუშავებული სამეცნიერო დასკვნა გახდა ჰეენი პარლამენტის აღნიშნული რეზოლუციის საფუძველი.

დასკვნაში აღნიშნულია: „მე-19 საუკუნეში რუსეთ-კავკასიის ომის დროს, რუსეთის იმპერიის პოლიტიკურმა და სამხედრო ხელისუფლებამ ჩერქეზული ტერიტორიების უთნიკური ნიშნით წმენდა საგანგებოდ წინასწარ დაგეგმა, ზოლო შემდეგ განახორციელა. მას შემდეგ, რაც ჰრავალჯერადი სადამსჯელო, სამხედრო ექსპედიციების შედეგად ფიზიკურად განადგურდა ან სამშობლოდან განიდევნა მილიონნახევრამდე ჩერქეზული მოსახლეობის 90 პროცენტზე მეტი, ჩერქეზებისაგან დაცარიელებულ ადგილებში სპეციალურად ჩაასახლეს კაზაკები და რუსები.

ირკევეა, რომ რუსეთის მიერ წარმოებული დამპყრობლური ომების პერიოდში ჩერქეზი ხალხის საერთო დანაკარგმა მოკლულის სახით შეადგინა ამ ხალხის მთლიანი მოსახლეობის 20 პროცენტზე ბევრად მეტი. ამიტომაც ამ ქმედებებს ჩეენი მხრიდან ეძლევა აშკარად გამოკვეთილი გენოციდის ხასიათი. ვინაიდან განმარტების ყველა სახეობით, როდესაც იღუპება მოსახლეობის 20 პროცენტზე მეტი, ის გახლავთ აშკარად გამოხატული გენოციდი“ (28, 16.05.2011წ.).

მსოფლიო ისტორიაში (ყოველ შემთხვევაში უკანასკნელ საუკუნეებში) ძნელად რომ რომელიმე ხალხის მიმართ გამოეჩინათ ასეთი სისასტიკე. და მაინც, მიუხედავად ამისა, არც ერთ სახელმწიფოს ოფიციალურად დღემდე არ მიუცია მისთვის გენოციდის კვალიფიკაცია. თუმცა დასავლური მედიის ცალკეული საშუალებანი მას „თანამედროვე პირველ გენოციდადაც კი მოიხსენიებენ, რომელსაც მოჰყვა სომეხთა გენოციდი და პოლოკოსტი“ (29, 10.11.2010წ.).

ეს უკანასკნელი მოვლენები მსოფლიოს არაერთმა სახელმწიფომ ცნო როგორც გენოციდი და სამართლებრი-

ვი პასუხისმგებლობაც კი დააწესა ამის უარყოფისათვის და ამ ფონზე ჩერქეზთა ტრაგედიის აღიარებისაგან თავშეკავება თითქოს გაუგებრობადაც გამოიყურება.

საქართველო იყო პირველი ქვეყანა, რომელმაც ჩრდილოკავკასიაში დასახლებულ ამ ხალხს სოლიდარობა გამოუცხადა და აღიარა მისი გენოციდის ფაქტი.

მაინც რა მოტივები განსაზღვრავდნენ ქართველ პარლამენტართა გადაწყვეტილებას მსოფლიოში პირველებს (და დღემდე ერთადერთ საკანონმდებლო ორგანოს) ელიარებიანთ ჩერქეზთა გენოციდი?

ასეთ მოტივად რამდენიმე ფაქტორი სახელდება.

თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი, კავკასიოლოგი მერაბ ჩუხუა, რომელიც ამ გენოციდის შესახებ შექმნილი სამეცნიერო დასკვნის ერთ-ერთი ავტორია, თვლის, რომ ჩვენი ქვეყანა ამით ისტორიულ სამართლიანობას აღადგენს, რის შესახებაც მას რადიო „თაეისუფლების“ კორესპონდენტთან საუბარშიც განუცხადებია. „ეს იყო აშკარად გამოხატული გენოციდი - თქვა მან - საქართველოს აქვს შანსი აღადგინოს სამართლიანობა და მიაგოს პატივი მილიონობით დაზარალებულ და... მოკლულ ჩერქეზთა ხსოვნას“ (31. 20.05.2011). იგივე რადიოსადგური გეაცნობებს, რომ ჩვენი ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ისტორიული სამართლიანობის აღდგენის შესახებ საუბრობდნენ საქართველოს პარლამენტში მისული ჩერქეზებიც, რომელთა „ემოცია იყო ერთდროულად ცრემლიანიც და სიამაყით სავსეც“.

ჩერქეზი თამარა ბარსეკი საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილების მოსასმენად ამერიკის შეერთებული შტატებიდან ჩამოვიდა.

„დღეს ჩვენი ისტორიის ახალი ფურცელი იშლება. ჩვენ ახლა საბოლოოდ უნდა შევძლოთ ნაბიჯების წინ გადადგმა. მე ასე მგონია.

დღევანდელი დღე ჩერქეზთა დაბრუნების, ხელახლა დაბადების დღეა. ამბობს რადიო „თაეისუფლებასთან“ საუბარში ყაბარდო-ბალყარეთის რესპუბლიკის ჩერქეზთა კონგრესის წარმომადგენელი რუსლან კეში.

147 წლის წინ ჩვენი ქვეყანა მსოფლიო რუკიდან გაქრა. და ის დღემდე არ არის მსოფლიო რუკაზე. ჩვენი ხალხის 90 პროცენტზე მეტი საკუთარი მიწიდან განდევნილია და ვერ ბრუნდება სამშობლოში. გენოციდის აღიარება ჩვენთვის დაბრუნების, ხელახლა დაბადების, იმედის დასაწყისია” (31, 20.05.2011).

აღელვებული და სიამაყით აღსავსენი ჩანდნენ ქართველი პარლამენტარებიც. ამ მოვლენისადმი მიძღვნილ რადიო „თავისუფლების“ მიერ მომზადებულ სიუჟეტში ჩერქეზთა გენოციდის შესახებ რეზოლუციის მიღების „აქტის ერთ-ერთ საუკეთესო გახმაურებად პარლამენტის ვიცე-სპიკერის რუსუდან კერვალიშვილისა და პარლამენტის უმცირესობის წარმომადგენლის დიმიტრი ლორთქიფანიძის სიტყვებიც კმარა, რომლებიც მათ რეზოლუციის ტექსტის მოსმენის შემდეგ პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე წარმოთქვეს:

„ეგრძნობ, რომ მე ვარ ქართველი და ამავე დროს ვარ ჩერქეზი, რადგან თქვენ დღეს იცავთ კავკასიის ხალხთა ინტერესებს“ - ამბობს რუსუდან კერვალიშვილი.

„როგორც არასდროს, ისე ვარ დარწმუნებული, რომ მეშვიდე მოწვევის პარლამენტის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პროდუქტი, რომელსაც ახლა ექმნით, არის განმსაზღვრელი იმისა, რომ მიხარია და ვამაყობ, რომ ვარ ქართველი“ - ამბობს დიმიტრი ლორთქიფანიძე“ (31, 20.05.2011).

და მაინც, ალბათ შეიძლება ითქვას, რომ პარლამენტართა განწყობა ყველაზე უკეთ კენჭისყრის შედეგში აისახა: რეზოლუციას ხმა მისცა ოთხმოცდა-თხუთმეტმა დეპუტატმა, წინააღმდეგი კი არავინ წასულა.

ამავე რადიოსადგურის სხვა გადაცემაში საუბარი იყო იმაზეც, რომ „ჩერქეზთა გენოციდის აღიარება საქართველოსთვის პრესტიჟის საქმეა“ (31,13.05.2011). თუმცა ამ გადაცემის ავტორი არ განმარტავს თუ რა იგულისხმება პრესტიჟულობაში. იგი მიუთითებს მხოლოდ იმაზე, რომ ასე ფიქრობენ ისტორიკოსები და ექსპერტები.

იქვე ციტირებულია ილიას უნივერსიტეტის რექტორის გიგი თევზაძის მოსაზრებაც, რომლის თანახმადაც, „ეს ძა-

ლიან კარგ როლს შეასრულებს კავკასიის ჩრდილოეთით მცხოვრებ ხალხებთან ურთიერთობის დარეგულირებაში“ (31.13.05.2011).

მედიის პუბლიკაციებში საუბარია საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილების პოლიტიკურ შემადგენელ-ზეც.

ამაზე ღიად საუბრობენ საქართველოს ხელისუფლების ცალკეული წარმომადგენლებიც. დიასპორებთან და კავკასიის ხალხებთან ურთიერთობის საპარლამენტო კომიტეტის თავმჯდომარემ დეპუტატმა ნუგზარ წიკლაურმა, მაგალითად, გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტ იზო რიკაძესთან ინტერვიუში განაცხადა: „სამეცნიერო დასკვნა ჩერკეზთა გენოციდის საკითხზე – დაფუძნებული იყო არა მხოლოდ ქართველი, არამედ თვით რუსი ისტორიკოსების, დასავლეთევროპელი, ამერიკელი, აღმოსავლელი ცნობილი მეცნიერების მოსაზრებებზე.

ჩვენი დასკვნა, რა თქმა უნდა, საქართველოს პარლამენტის პოლიტიკური გადაწყვეტილება იყო, მაგრამ ნებისმიერი პოლიტიკური გადაწყვეტილება მყარ არგუმენტებზე უნდა იყოს დამყარებული. ასეთია საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილება და ნიშანდობლივია, რომ ვერც ერთმა რუსმა მეცნიერმა, ცნობილმა თუ უცნობმა, ვერ შეძლო კამათში ჩართვა და დასკვნაში წარმოდგენილი სამეცნიერო პოზიციის გაკრიტიკება. ეს გადაწყვეტილება გვიკარნახა ისტორიულმა რეალობამ. ამას მეტყველებს რუსი მონარქებისა და მთავარმართებლების განცხადებებიც, რომ ჩერკეზები უნდა განადგურებულიყვნენ ან უნდა გაყრილიყვნენ თავიანთი მიწიდან“ (26. 20.08.2001).

როგორც ისტორიული სამართლიანობის აღდგენის, ისე პოლიტიკური ფაქტორების შესახებაა საუბარი გაზეთ „24საათის“ ერთ-ერთ პუბლიკაციაში (ავტორი მაგდალეკიაშვილი), რომელშიც ნათქვამია: „მმართველი პარტიის დეპუტატებმა განაცხადეს, რომ ეს გადაწყვეტილება არის ისტორიული სამართლიანობის აღდგენისკენ გადადგმული პირველი ნაბიჯი“ და ყველა კავკასიელი ხალხის „ძალიან აშკარა პოლიტიკური“ მხარდაჭერა. გარ-

და ამისა ამ გადაწყვეტილებით საქართველომ კიდევ ერთხელ განაცხადა ლიდერობის პრეტენზია კავკასიური ერთიანობის შექმნისა და განხორციელების საქმეში“ (28.09.2010)

ინტერნეტ გამოცემა „Opinion.ge“-მ „Open Democracy-დან გადმოიღებდა სტატიას-„რუსეთი და საქართველო-ჩერქეზთა საკითხი“, რომლის ავტორიცაა საერთაშორისო ურთიერთობათა სპეციალისტი, ყაბარდო-ბალყარეთის ჰუმანიტარული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილე სუფიან ჟემიხოვი. ეს პუბლიკაცია ყურადღებას იპყრობს იმით, რომ იგი ჩრდილო-კავკასიელის, თანაც საკითხში კარგად გარკვეული ადამიანის მიერაა მომზადებული, და ამასთან რამდენადმე სრულ წარმოდგენას გვიქმნის იმ პერიპეტიებზე, რომლებიც წინ უძღოდა საქართველოს ხელისუფლების მიერ ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებას.

ავტორის ვერსიით, 2008 წლის აგვისტოს ომი „საქართველოსთვის უფრო მეტი იყო, ვიდრე სამხედრო მარცხი და ტერიტორიების დაკარგვა“. მისი თქმით ამ ომში ჩვენი უმთავრესი დანაკარგი იყო ის, რომ რამდენადაც უახლოესმა მოკავშირეებმაც არ დაგვიჭირეს მხარი, იძულებული გაუხდით განეშორებოდით „ოცნებას ჩრდილოეთ ატლანტიკურ ალიანსში და ევროკავშირში შესვლის შესახებ“ (29, 10.11.2010).

„საქართველომ ვერ შეძლო კოალიციის შექმნა რუსეთის წინააღმდეგ, ამბობს ს. ჟემიხოვი, - და შედეგად შეეცადა საკუთარი სტრატეგიის ფარგლებში გადაეხედა კავკასიის რეგიონში არასახელმწიფო აქტორებთან ურთიერთობისთვის“ და ამით „შეეცვალა პოლიტიკურ ძალთა ბალანსი...“ (29, 10.11.2010).

შესაბამისად, - განაგრძობს იგი, - „საქართველომ რუსეთთან დაკავშირებით შეიმუშავა კურსი, რომელსაც ზოგიერთი ანალიტიკოსი ასიმეტრიის პოლიტიკას უწოდებს. ასეთი პოლიტიკის მიზანია ჩრდილოეთ კავკასიასთან პროდუქტიული კონტაქტის დამყარება, ამავდროულად იქ მოქმედი ანტირუსული სეპარატისტული

მოძრაობების მხარდაჭერა“ (29, 10.11.2010).

იმოწმებს რა საქართველოს პარლამენტის ვიცე-სპიკერ ლევან ვეფხვაძის „ვარაუდს“ იმის თაობაზე, რომ ჩრდილოეთ კავკასიაში „სეპარატისტული მოძრაობების მძლავრ ტალღას უახლოეს მომავალში უნდა ექცეოდნენ“, პუბლიკაციის ავტორი თელის, რომ „ამ ნეგატიური იდეის მიღმა უფრო მასშტაბური ჩანაფიქრი იმალება: საქართველოს რეგიონის ლიდერის ფუნქციის დაბრუნება“, და რომ ამ ჭრილში, თბილისის იბერიულ-კავკასიურ ნაციის პოლიტიკურ და ინტელექტუალურ ცენტრად ყოფნა სურს (29, 10.11.2010).

ს. ჟემიხოვი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს 2010 წლის იანვარში ახალი ქართული არხის - „პირველი კავკასიურის“ შექმნას, რომელსაც იგი ჩრდილოკავკასიური აუდიტორიისათვის განკუთვნილად მიიჩნევს. ავტორი ამასთან ახდენს რუსული გამოცემა „კომერსანტის“ ერთ-ერთი პუბლიკაციის ციტირებას, სადაც აღნიშნულია, რომ „ამ არხის ამოცანა რუსებისთვის, განსაკუთრებით კი ჩრდილოეთ კავკასიელებისთვის საქართველოსა და ჩრდილოეთ კავკასიის შესახებ უტყუარი ინფორმაციის მიწოდებაა“ (29, 10.11.2010).

ს. ჟემიხოვი ზემოაღნიშნული მიზნის მისაღწევად საქართველოს ხელისუფლების მიერ გადადგმულ პირველ ნაბიჯებს შორის მოიხსენიებს ჩვენი ქვეყნის პარლამენტში 2010 წლის თებერვალში ჩრდილოეთ კავკასიის რესპუბლიკების პარლამენტებთან მეგობრობისა და მხარდაჭერის ჯგუფის შექმნას, რომელმაც „საქართველო-რუსეთს შორის ურთიერთობების გაუარესების ფონზე მათ კავკასიური ცივილიზაციის და ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხებს შორის ისტორიული, მეგობრული ურთიერთობის შენარჩუნებისათვის ერთობლივი მუშაობისკენ მოუწოდა“ (29, 10.11.2010).

როგორც სტატიაშიცაა აღნიშნული, საქართველოს ამ პირველ ნაბიჯებს „ჩრდილოეთ კავკასიაზე განსაკუთრებული გავლენა არ მოუხდენია“. იქაური რესპუბლიკების პარლამენტები მათ არც კი გამოხმაურებიან.

პუბლიკაციის ავტორი გაცილებით წარმატებულად მიი-

ჩნეეს ქართული მხარის მიერ გადადგმულ შემდგომ ნაბიჯს, რომლითაც „თბილისმა „კონფერენციების ომის“ პროვოცირება მოახდინა“ (29, 10.11.2010).

პირველი ასეთი კონფერენცია 2010 წლის მარტში ვაშინგტონის „ჯეიმსთაუნის ფონდისა“ და ილიას უნივერსიტეტთან არსებული კავკასიური კვლევების საერთაშორისო სკოლის ორგანიზებით თბილისში ჩატარდა სახელწოდებით - „უცნობი ერები, უწყვეტი დანაშაული: ჩერქეზები და ჩრდილოეთ კავკასიის ხალხები წარსულსა და მომავალს შორის“.

კონფერენცია საკმაოდ წარმომადგენლობითი იყო. მის მუშაობაში ჩართულნი იყვნენ სპეციალისტი-კავკასიოლოგები, ჩერქეზული დიასპორის აქტივისტები (ძირითადად ამერიკიდან) და ქართველი პარლამენტარები.

კონფერენციის დასასრულს მისმა ჩერქეზმა მონაწილეებმა საქართველოს პარლამენტს გაუგზავნეს მიმართვა, რომლითაც ითხოვდნენ, რომ რუსეთის ხელისუფლების მიერ მე-19 საუკუნეში განხორციელებული „ჩერქეზთა მასობრივი მკვლელობები და დეპორტაცია“ გენოციდად გვეღიარებინა.

ს. ჟემიხოვი განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაპყრობს იმ გარემოებას, რომ თუ მანამდე „სხვა სახელმწიფოს მიერ ჩერქეზთა საკითხის რეანიმაციის ფაქტზე რუსეთის ხელისუფლების რეაგირება მეტად ფრთხილი იყო“ და „პრობლემების არც აღიარებით და არც უარყოფით კრემლი ტრადიციულად დუმილის პოლიტიკას“ ახორციელებდა „ამ შემთხვევაში... რუსეთის პარლამენტმა საქართველოს ინიციატივაზე სწრაფად მოახდინა რეაქცია და შეაფასა, როგორც სეპარატიზმის მხარდამჭერი აქტი ჩრდილოეთ კავკასიაში“ (29, 10.11.2010).

ავტორის აზრით, მოსკოვის „ერუ რეაქციები“ მხოლოდ იმას მოწმობს, რომ იგი „საქართველოს ჩერქეზული ინიციატივით შეშფოთებულია“ (29, 10.11.2010).

პუბლიკაციიდან ვგებულობთ, რომ 2010 წლის 27 მაისს, ანუ ორიოდე თვის შემდეგ თბილისში კონფერენციის ჩატარებიდან, და, როგორც ჩანს, ამ კონფერენციის საპასუხოდ სააგენტო „რია-ნოვოსტის“ გაუმართავს „მრგვალი

მაგიდა", რომლის თემის სახელწოდებაც კი - „ჩერქეზთა საკითხი: ვის აძლევს ხელს კავკასიის ომის ისტორიის ფალსიფიკაცია“ აშკარად მეტყველებს რუსული მხარის უკმაყოფილებაზე ვაშინგტონის „ჯორჯთაუნის ფონდისა“ და ილიას უნივერსიტეტის მიერ ორგანიზებული ღონისძიებისა და მისი შედეგების გამო.

იქვე კმაყოფილებით არის აღნიშნული, რომ ქართველებს არამცთუ არ შეშინებიათ ჩრდილოელი მეზობელი სახელმწიფოს რეაქციისა, არამედ ამ უკანასკნელისათვის არასასურველი შემდგომი ნაბიჯებიც გადაუდგამთ. კერძოდ, სულ რაღაც ერთ თვეში „რიონოვოსტის“ მიერ „მრგვალი მაგიდის“ მოწყობიდან, „საქართველოს პარლამენტმა... სხდომა გამართა, სადაც ქართველმა მეცნიერებმა ჩრდილოეთ კავკასიაში გენოციდის შესახებ დოკუმენტები წარმოადგინეს“ (29.10.11.2010).

ქართველმა პარლამენტარებმა მონაწილეობა მიიღეს „ჯორჯთაუნის ფონდის“ მიერ ვაშინგტონში ორგანიზებულ მეორე კონფერენციაშიც, რომელიც თავისი თემატიკითაც კი ძალზე მტკივნეული იყო რუსეთისათვის - „სოჭი 2014 - შესაძლებელია თუ არა ოლიმპიადის გამართვა იქ, საიდანაც 150 წლის წინ ჩერქეზები გააძევეს“. ამ კონფერენციაზე გია თორთლაძეს განუცხადებია, რომ „ჩერქეზი ხალხის მოთხოვნას სავსებით სამართლიანად თელის“, ნუგზარ წიკლაურს კი მოხსენებაც წარმოუდგენია „სოჭის ოლიმპიადა და ჩერქეზები-საქართველოს ხედვა“ გამოუთქვამს მოსაზრება, რომ ჩერქეზთა გენოციდთან დაკავშირებით საქართველოს პარლამენტი სამართლიან გადაწყვეტილებას მიიღებს“ (29.10.11.2010).

ს. ჟემიხოვი განიხილავს აგრეთვე ჩერქეზებთან მმართველობაში ქართული მხარის პოზიციის გაველნას აფხაზურ-ჩერქეზულ ურთიერთობებზე. აქ უნდა გავითვალისწინოთ, რომ აფხაზეთის კონფლიქტის დროს სწორედ ჩერქეზები წარმოადგენდნენ სეპარატისტების დასახმარებლად ჩრდილო კავკასიიდან წამოსულთა ძირითად დამრტყმელ ძალას, თუმცა ქართულ მედიაში ყურადღება

უმთავრესად ჩეჩნებზე მახვილდებოდა. ეს უკანასკნელებიც სერიოზულ დახმარებას უწევდნენ აფხაზებს, მაგრამ ამ თვალსაზრისით მაინც ჩერქეზები ავლენდნენ მათ მიმართ მეტ სოლიდარობას. აღნიშნული გარემოება, ჩანს, უფრო იმით აიხსნება, რომ ისინი ნათესაურ ადიღურ ტომებს წარმოადგენენ. თვითშეგნებაც მათი იმდენად უახლოედება ერთმანეთს, რომ ზოგჯერ საუბრობენ მათი ერთობლივი სახელმწიფოს – დიდი ჩერქეზეთის შექმნის გეგმებსა და პერსპექტივაზეც.

პუბლიკაციის ავტორის აზრით, „საქართველო ყოველთვის განსაკუთრებულ როლს თამაშობდა კავკასიელ ხალხებში“, მაგრამ ეს გავლენა „მნიშვნელოვნად დაითრგუნა 1992 წელს“ (29, 10.11.2010), რასაც იგი აფხაზეთში „საქართველოს შეჭრას“ უკავშირებს. ჩერქეზებმა მაშინ ცალსახად აფხაზეთის მხარე დაიჭირეს. „ამ ომში, - ნათქვამია სტატიაში, - გადამდგარი საბჭოთა პოლკოვნიკის ნალჩიკის მკვიდრი სულტან სოსნალიევის მეთაურობით ორი ათასამდე ჩერქეზი მოხალისე მონაწილეობდა. 1992-1993 წლებში ქართულ-აფხაზური ომის დროს, ის მთელი აფხაზური ჯარების სარდალი გახდა“ (29, 10.11.2010), ხოლო ომის შემდეგ სეპარატისტების თავდაცვის მინისტრად დაინიშნა. ჩერქეზები აფხაზეთისათვის მნიშვნელოვან დახმარებას საომარი მოქმედების დასრულების შემდეგაც აგრძელებდნენ. ს. ჟემიხოვი ამასთან დაკავშირებით წერს: „რუსეთში და საზღვრის გარეთ მცხოვრებმა ჩერქეზებმა მსოფლიოს 50 ქვეყანაში საერთაშორისო დონის შეხვედრები გამართეს და აფხაზებს ჰუმანიტარული დახმარება გაუზზავნეს. ჩერქეზული სამყარო... დღის წესრიგში სვამდა მისი დამოუკიდებლობის საკითხს და ხშირად გამოდიოდა აფხაზეთისთვის რუსეთის მიერ დაწესებული ემბარგოს წინააღმდეგ. იმ დღეს, როდესაც რუსეთმა აფხაზეთის დამოუკიდებლობა ცნო, ნალჩიკში (ყაბარდო-ბალყარეთის დედაქალაქი) აფხაზეთის მოედანზე სადღესასწაულო დემონსტრაცია გაიმართა“ (29, 10.11.2010).

ს. ჟემიხოვი იმასაც აღნიშნავს, რომ მიუხედავად ყოველივე ზემოთქმულისა „საქართველო დიად არასოდეს

გამოთქვამდა პროტესტს ჩერქეზების წინააღმდეგ". მის თქმით, „ნაწილობრივ ეს იმითაც აიხსნება, რომ საქართველო ცდილობდა შეენარჩუნებინა სახელმწიფოთშორისო ურთიერთობები რუსეთთან და საკუთარი პოლიტიკა დამოკიდებული ჩერქეზების ღონეზე არ დაეყვანათ“. ამასთან ერთად, სტატიის ავტორის აზრით, „ანტიქართული ჩერქეზული მოძრაობის შეჩერების მცდელობა სრულიად უშედეგო იყო“, რადგან, როგორც იგი ამბობს, „ამის გაკეთება რუსეთის ხელისუფლებამაც ვერ შეძლო. და ბოლოს საქართველოს არ ჰქონდა მკაფიო შეხედულება, როგორ მიღგომოდა ჩერქეზულ საზოგადოებას“ (29, 10.11.2010).

ასეთი სტრატეგია, როგორც უკვე აღინიშნა პუბლიკაციის ავტორის აზრით, საქართველომ 2008 წლის ომში დამარცხების შემდეგ შეიმუშავა. მისი თქმით, მაშინ მივიდა ჩვენი ხელისუფლება იმ დასკვნამდე, რომ კავკასიის ქედს იქით არსებული „არასამთავრობო აქტორებთან“ დაეწყო თანამშრომლობა. ასეთი თანამშრომლობის კონტექსტში მოიაზრებოდა სწორედ ქართულ-მხარის მიერ ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარების მიზნით ჩატარებული ღონისძიებანიც.

ს. ჟემიხოვი წერს: „ზოგიერთმა ქართველმა ანალიტიკოსმა აფხაზურ-ჩერქეზული ურთიერთობების გაუარესებაც ივარაუდა, რამდენადაც რთული არ იყო იმის ვარაუდი, რომ აფხაზეთი რუსეთისეულ დუმილის პოლიტიკას მიმართავდა“ და ასეთ შემთხვევაზე „ჩერქეზების წარმომადგენლებს შეეძლოთ აფხაზეთის ჩერქეზთა ინტერესის დაღატში დაედანაშაულებინათ და ეთქვათ, რომ ის „ტროას ცხენია“ რუსეთის ხელში“ (29 10.11.2010).

ავტორის თქმით, „საქართველო ჩერქეზთა გენოციდის თუ აღიარებს“ აფხაზეთი რთულ მდგომარეობაში აღმოჩნდება, რადგან მას საქართველოსთან დამოუკიდებლობისათვის ომში მხარდამჭერ ჩერქეზებსა და ამ ოცნების განმახორციელებელ რუსეთს შორის არჩევანი გაკეთება მოუწევს“ (29, 10.11.2010). თუმცა სტატიაში ნათქვამია, რომ „აფხაზთა აქტივისტებმა“ ჩერქეზებისადმი

მხარდაჭერა მაინც გამოხატეს. „ერთ-ერთმა ასეთმა აქტივისტმა... მოძმე ხალხს გენოციდის აღიარების საქმეში წარმატება უსურვა და აღნიშნა, რომ აფხაზებს ამ ბრძოლაში მონაწილეობა სურთ, რადგან რუსეთ-კავკასიის ომში არანაკლებად დაზარალებულნი“ (29, 10.11.2010).

მართლაც, რუსეთის კოლონიურ პოლიტიკას ჩერქეზებზე ნაკლებ არც აფხაზები დაუზარალებია. მასობრივი დეპორტაცია თავიანთი მიწა-წყლიდან მათაც განიცადეს და ამ დეპორტაციის მასშტაბებზე წარმოდგენის შესაქმნელად საკმარისია აღინიშნოს, რომ დეპორტირებულთა შთამომავლობა დღეს ნახევარ მილიონამდე აღწევს. შევადაროთ ახლა მათი რიცხვი საკუთრივ აფხაზეთში მაცხოვრებელთა რაოდენობას და ყველაფერი ნათელი გახდება.

და მაინც, ქართველ ანალიტიკოსთა ზემოაღნიშნული ვარაუდი, უნდა ვიფიქროთ, რომ საფუძველს მთლად არ უნდა იყოს მოკლებული. შესაძლოა, „აფხაზმა აქტივისტებმა“ ჩერქეზებს სოლიდარობა გამოუცხადეს, მაგრამ ძნელი წარმოსადგენია, რომ ისინი ბევრი ყოფილიყვნენ. სიტუაცია ისეთია, რომ დიდი სურვილის შემთხვევაშიც კი, აფხაზები დღესდღეობით ვერც მისცემენ თავს უფლებას სოლიდარობას ფართო ხასიათი შესძინონ.

თუმცა, ალბათ, ერთ რამეზე ჩვენც უნდა დაეფიქრდეთ – ჩვენი სოლიდარობისადმი ჩერქეზთა საპასუხო სოლიდარობა რამდენად მდგრადი და საიმედო აღმოჩნდება გადამწყვეტ მომენტში, ანუ დაგვიჭერენ თუ არა ისინი მხარს ჩვენი ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენის საქმეში. ცხადია აქ არ იგულისხმება სამხედრო ძალით მხარდაჭერა, რაც არც რეალური იქნებოდა და არც სასურველი ჩვენთვის. ისე უბრალოდ, თუ იმასაც არ შეეცდებიან, აფხაზები დაარწმუნონ, რომ ჩვენდამი დამოკიდებულება შეიცვალონ, ნეიტრალიტეტს მაინც თუ დაიცავენ და მოხალისეებს აღარ გამოაგზავნიან ჩვენს წინააღმდეგ საბრძოლველად.

როგორც პუბლიკაციიდანაც ვგებულობთ, ჩერქეზული ორგანიზაციები და აქტივისტები, მართალია, კმაყოფილნი დარჩენილან, რომ „ჩერქეზული საკითხი საერთაშორისო

დღის წესრიგში” დგებოდა და „რუსეთის ხელისუფლება მის იგნორირებას” ეკლარ მოახდენდა, მაგრამ „ამავდროულად ისინი არაერთგვაროვნად მოეკიდნენ იმას, რომ საკითხი თბილისში წამოჭრა”. „ვილაცამ თქვა, - წერს ს. ჟემიხოვი, რომ გენოციდის ნებისმიერი სახელმწიფოს მიერ აღიარებას დაუჭერს მხარს. კონფერენციის ზოგიერთმა ჩერქეზმა მონაწილემ კი, საქართველოს განზრახვა სკეპტიკურად შეაფასა და თბილისში გამართულ კონფერენციას პროპაგანდისტული უწოდა. ზოგმა ისიც თქვა, რომ საქართველოს ჩერქეზთა საკითხთან შეხება არ აქვს და ეს მხოლოდ რუსეთის გადასაწყვეტია...

კიდევ ერთი არგუმენტი მდგომარეობს იმაში, რომ თავად ქართველებსაც მიუძღვით ბრალი და ეკისრებათ პასუხისმგებლობა, რადგან მეფის არმიის რიგებში მყოფნი თავადაც იღებდნენ მონაწილეობას საკუთარი მიწიდან ჩერქეზი ხალხის გაძევების პროცესში” (29, 10.11.2010).

ქართველების ბრალეულობაზე ჩრდილოკავკასიელთა წინაშე ზოგჯერ თვითონ ქართველებიც საუბრობენ და მედიის საშუალებით ამის გამო მონაწილესაკენაც მოგვიწოდებენ. თანაც ყველაფერი ეს აუდიტორიას ისე მიეწოდება, თითქოს ჩერქეზები, ჩეჩნები, დაღესტნელები ჩვენი ისტორიული მეგობრები იყვნენ და ამის მიუხედავად ჩვენ მუხანათურად მოვექცით, ვეხმარებოდით რა რუსეთს დამპყრობლური გეგმების განხორციელებაში. მეგობრობის უაქტები კავკასიელთა შორის, მართლაც არსებობს, მაგრამ ისტორიიდან ნაკლებ არის ცნობილი ძნელბედობის უამს ერთმანეთისათვის მხარში მათი ამოდგომის შესახებ. ყოველ შემთხვევაში არც თუ ისე შორეულ წარსულში საქართველოს ცალკეულ რეგიონებს მათგან არა ერთი წამდეკავი თავდასხმა განუცდია.

ისიც შეიძლება გავიხსენოთ, თუ რა როლი ითამაშეს ჩრდილოკავკასიელებმა, უპირველესად კი ჩერქეზებმა აფხაზეთის ომში.

ზემოთქმულიდან დასკვნაც ალბათ შემდეგი უნდა გამოვიტანოთ. თუ ქართველების მხრივ მონაწილეს აუცილებლობაზე ვისაუბრებთ, ასეთივე სურვილი თვითონ

ჩრქვევებსაც (სხვა ჩრდილოკავკასიელებსაც) უნდა
აეჩინდეთ. ეს უფრო სამართლიანი იქნებოდა. მაგრამ
აქში მსგავსი რამ ნაკლებად შეიმჩნევა. ქართული მედია
ხოფჯერ თითქოს გვატყობინებს რაღაც ამდაგვარ
წარმოსახე (ფაქტობრივად მხოლოდ ჩვენებისა), მაგრამ
არაფრით დასტურდება არც მათი გულწრფელობა, არც
რამდენადმე ფართო მასშტაბები და არც იმის რწმენის
შესაძლებლობა, რომ ისეთი სიტუაციის განმეორების
შემთხვევაში, როცა გვებრძოდნენ, ისევ არ დაგვიპირის-
პირდებიან. თუმცა ამაზე ცოტა მოგვიანებითაც შევ-
ჩერდებით და ამ პრობლემაზე საუბარი ამჯერად აქ
შეაწყვიტოთ.

და მაინც, არ ეფიქრობთ, რომ თანამედროვე ეტაპზე
ქვეყნებსა და ხალხებს შორის ურთიერთობას აუცილე-
ბლად ისტორიული გამოცდილება უნდა განსაზღვრავდეს.
დროთა განმავლობაში ამ ურთიერთობის ხასიათი და
ხისგან გამომდინარე ინტერესები შეიძლება იცვლებოდეს.
და თუ ეს ასეა, პრიორიტეტი სწორედ დღევანდელ
რეალობას უნდა მივანიჭოთ და პოლიტიკაც მასზე
დავაფუძნოთ. მაგალითისთვის, საფრანგეთი და გერმანია
ცმარებდა. ისინიც დიდხანს მტრობდნენ ერთმანეთს,
მაგრამ დღეს სანიმუშო მეგობრები არიან.

მაშასადამე, კიდევ ერთხელ გავიმეორებდით. ჩრდილო-
კავკასიელებთან ურთიერთობისას უპირველესად უნდა
ეფიქროთ, არა ერთმანეთის წარსულ ცოდვებზე, არამედ
დღეს არსებულ სიტუაციაზე და იმაზე თუ როგორ
შეიძლება ხვალ განვითარდეს ეს სიტუაცია, ჩვენს
ხასარგებლოდ წარიმართება მოვლენები თუ საზიანოდ და
ამის შესაბამისად ვიმოქმედოთ.

რაც შეეხება თვითონ პუბლიკაციის ავტორს, იგი
ფრიად მნიშვნელოვან შეფასებას აძლევს ჩვენი ქვეყნის
მზობას ელიარებინა ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტი.
„საქართველო 1864 წლის მოვლენებს და სოჭში ჩერქეზთა
გენოციდს თუ აღიარებს, - ამბობს იგი სტატიის დასკვნით
ნაწილში, - რუსეთს მძიმე მდგომარეობაში ჩააყენებს,
რადგან სოჭის ოლიმპიადის წინ გაეროს წევრი სახელ-
მწიფოს მიერ ჩერქეზთა საკითხის აღიარება საერთაშორი-

სო ხასიათს შეიძენს“ (29,10.11.2010).

ს. ჟემიხოვის შეფასებით, საქართველოს მიერ ჩერქეზებისადმი გამოჩენილმა სოლიდარობამ დადებითი ზეგავლენა მოახდინა რუსეთის საზოგადოებაში მათთვის სასარგებლო ტენდენციების გაჩენის თვალსაზრისითაც. „ე.წ. კონფერენციების ომი რუსეთსა და საქართველოს შორის, - ამბობს იგი, - ჩერქეზებისთვის პოზიტიური შედეგების მომტანი უკვე აღმოჩნდა. პირველ რიგში, ჩერქეზთა გენოციდი რუსეთში დისკუსიისთვის მიღებული და აღიარებულ თემად იქცა. ისტორიკოსები და ანალიტიკოსები 1864 წლის მოვლენებს განიხილვენ როგორც ჩერქეზი ხალხის ტრაგედიას. ეს დიდი მიღწევაა იმ წარმოდგენებთან შედარებით, რომელიც დისკუსიებზე მანამდე დომინირებდა.

მაშინ ჩერქეზებს განიხილავდნენ, როგორც ყაჩაღებს, რომლებიც მშვიდობიან რუსულ ჯარს თავს საზღვარზე ესხმოდნენ. იყო მოსაზრება, რომ თურქი და ბრიტანელი აგენტებისგან მოტყუებულებმა, მათ ნებაყოფლობით დატოვეს საკუთარი მიწები და ოსმანთა იმპერიამ ისინი საკუთარი უგუნურების გამო დააზარადა“ (39, 10.11.2010).

როგორც სტატიის ავტორი ამბობს, ჩერქეზეთის საკითხს „რუსი პოლიტიკოსები არგუმენტების ფართო სპექტრით გამოეხმაურნენ“, რომელთაგან „ყველაზე პოზიტიური ცნობილი რუსი ჟურნალისტის ალექსანდრ პოდრაბენიკის შეფასებები იყო. სტატიაში „ოლიმპიადა გენოციდის ხსოვნისთვის“ ის ამტკიცებს, რომ რუსები საკუთარ წარსულს უნდა შეეგუონ და ჩერქეზი ხალხის მიმართ თანაგრძნობა უნდა გამოხატონ“ (39, 10.11.2010). თუმცა სხვა გამოხმაურებები „გაცილებით ნეგატიური“ ყოფილა და მათში თავად გენოციდის ფაქტი უარყოფილი იყო.

ს. ჟემიხოვის აზრით, მოგებული დარჩება ჩვენი ქვეყანაც. „ქართულ-აფხაზურ-რუსული ურთიერთობების ამ აბლაბუდაში ჩერქეზული საკითხი საქართველოს ბევრს მისცემს, - ამბობს იგი - ეს გააძლიერებს საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან საქართველოს მხარდაჭერას. რომელმაც თვითაღიარებული აფხაზეთისა და სამხრეთ

ოსეთის მხარდაჭერის არადიარების პირობა დადო. საქართველოს ეს ასევე მისცემს მოკავშირეს რუსეთთან ომში – იმის მიუხედავად, რომ ეს მოკავშირე სუსტია და რუსეთის შიგნითაა“ (29, 10.11.2010).

როგორც ვხედავთ, ს. ჟემიხოვი თელის, რომ „ჩერქეზული საკითხი ბევრს მისცემს“ საქართველოსაც, მაგრამ მას აშკარად უჭირს დამაჯერებელი „წონადი“ არგუმენტებით გაამყაროს თავისი მოსაზრება. ჯერ ერთი, ძალზე საეჭვოა, რომ ეს საკითხი რამდენადმე მნიშვნელოვნად „გააძლიერებს საერთაშორისო საზოგადოების მხრიდან საქართველოს მხარდაჭერას, რომელმაც თვითალიარებული აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის არადიარების პირობა დადო.“ გაუგებარია, თუ რატომ უნდა დაუფასონ ჩვენს ქვეყანას სეპარატისტული მოძრაობის მხარდაჭერა ჩრდილო კავკასიაში, მაშინ, როცა საქართველოსთან მიმართებაში პირიქით იქცევიან. ეს კი აიხსნება არა იმით, რომ ჩვენში არსებულ სიტუაციას ჩვენი ჩრდილოეთით არსებული ვითარებისაგან განსხვავებულ შემთხვევად განიხილავენ, არამედ იმიტომ, რომ მსოფლიო, საერთოდ, არ მიესალმება სეპარატისტულ ტენდენციებს, რადგან მას აშფოთებს ის ურიცხვი პრობლემები, რომლებიც ამ ტენდენციების განვითარებას შეიძლება მოჰყვეს საყოველთაო მშვიდობისათვის. განსაკუთრებულ სიფრთხილეს იჩენს იგი აგრესიული სეპარატიზმის მიმართ, მითუმეტეს თუ ეს უკანასკნელი თავისი მიზნების მისაღწევად მასობრივი ხასიათის ტერორისტულ აქტებსაც არ ერიდება. გამომდინარე აქედან, ალბათ არსებობის უფლება უნდა ჰქონდეს იმ ვერსიასაც, რომლის თანახმადაც, შესაძლოა, პირიქითაც მოხდეს, თუ ჩათვლიან, რომ ჩვენი ქვეყანა დინების საწინააღმდეგოდ მიდის.

თვითონ ს. ჟემიხოვიც აღნიშნავს: „რუსეთი რჩება ზესახელმწიფოდ კავკასიის რეგიონში და ევრცერთი სახელმწიფო ვერ გაბედავს საქართველოს მოწოდებას გამოეხმაუროს. თვით შეერთებული შტატების სახელმწიფო მდივანმა, ჰილარი კლინტონმაც კი, რომელმაც 2010 წლის იელისში თბილისში ყოფნისას ცალსახად დააფიქსირა სა-

ქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის მხარდაჭერა, არ თქვა არც ერთი ფრანსა, რომელიც, შესაძლოა, ანტირუსულად აღექვათ და რომელსაც შესაძლოა ამერიკულ-რუსული გადატვირთვის პოლიტიკის დისკრედიტირება მოეხდინა“ (29, 10.11.2010).

ვფიქრობთ, შესაძლებელია იმის თქმა, რომ რუსეთისათვის ძალზე არასასიამოვნო იყო მსოფლიოს, პირველ რიგში კი შეერთებული შტატების მიერ 2008 წლის აგვისტოში მისი ნამოქმედარის დაგმობა, მაგრამ შიშის გამო ამას არავინ მორიდებია. ასე რომ, როგორც ჩანს, საქმე „გაბედვაში“ კი არ არის, არამედ რაღაც სხვა რამეში.

პუბლიკაციის ავტორი ამბობს აგრეთვე, რომ ჩერქეზების სახით საქართველო შეიძენს „მოკაეშირეს რუსეთთან ომში“. თუმცა საკითხავია, რამდენად მნიშვნელოვანია მისი შესაძლებლობანი ჩვენთვის დახმარების გაწევის მიზნით, მით უმეტეს თუ გავითვალისწინებთ იმასაც, რომ, მისივე შეფასებით, „ეს მოკაეშირე სუსტია და რუსეთის შიგნითაა“, იმ რისკებთან შედარებით, რასაც ჩვენი ქვეყნისათვის ჩრდილოელ მეზობელ „ზესახელმწიფოსთან“ დაპირისპირება შეიცავს.

და მაინც, ს. ჟემიხოვი მიიჩნევს, რომ „ჩერქეზთა მხარდაჭერა საქართველოსთვის ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც რუსეთისთვის აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის რამდენიმე სახელმწიფოს მიერ აღიარება“ (29, 10.11.2010). გამომდინარე აქედან, იგი მოუწოდებს ჩვენს ქვეყანას შემდგომი ნაბიჯებისაკენ. ამ შემთხვევაში იგი გულისხმობს მათდამი სოლიდარობას სოჭის ოლიმპიადის სხვაგან გადატანის თაობაზე, თუმცა მანამდე საერთაშორისო ოლიმპიურ კომიტეტს უკვე მიღებული და უარყოფილი ჰქონდა ჩვენი შესაბამისი თხოვნა, სტატიის ავტორი თვლის, რომ „ჩერქეზთა საკითხი საქართველოზე ახლა ახალ შესაძლებლობას აძლევს“ ამ „ოლიმპიადის წინააღმდეგ მოძრაობაში ჩერქეზთა გვერდით დადგეს“ (29, 10.11.2010).

მართლაც, მიხეილ სააკაშვილის ხელისუფლება სოჭის ოლიმპიადის ბოიკოტირების საკითხში ჩერქეზთა გვერდით ისევ დადგა. „ეს საკითხი გახდა თბილისის მეორე საერ-

თაშორისო კონფერენციის მსჯელობის საგანიც, რომელიც 2010 წლის 21-22 მარტს მოეწყო. ამავე დროს საქართველოს პარლამენტში საგანგებო დახურული სხდომაც ჩატარდა, რომელმაც კიდევ ერთი შესაბამისი მიმართვა მიიღო მსოფლიო თანამეგობრობისადმი.

გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტმა თინათინ მარგველაშვილმა კონფერენციის მონაწილეებს პროფესორებს გიგი თევზაძესა და ოლეგ პანფილოვს ინტერვიუ ჩამოართვა, რომლის დროსაც სთხოვა მათ განემარტათ ოლიმპიადის სოჭში ჩატარების საწინააღმდეგო მოტივები. პასუხებში გამოიკვეთა სამი ძირითადი ფაქტორი:

ოლეგ პანფილოვის შეფასებით, რასაკვირველია, ეს არის პოლიტიკური, ამავე დროს ეკოლოგიური და ზნეობრივი პრობლემა. სამხრეთ კავკასია აღშფოთებულია იმით, - ამბობს იგი, - რაც ბოლო ათწლეულებში ხდებოდა-რეპრესიები, დეპორტაცია, ომები, ეკოლოგიური უმსგავსოებები, მძულვარება ძირძველი მოსახლეობის მიმართ, რუსული ცინიზმი, რომელსაც არაეინ ებრძვის და სოჭის ოლიმპიადა - საბაბი იმისა, რომ ხალხებს ყველანაირი წყენა გაახსენდეთ. ყველა, ვინც ამ პრობლემის განხილვაში იყო ჩართული, ერთსულოვანია - რუსეთი უზნეოდ იქცევა და ამიტომაც არ აქვს უფლება, სამხრეთ კავკასიაში ოლიმპიადა ჩაატაროს” (26, 26.11.2010). ოლეგ პანფილოვი, როგორც ვხედავთ, მთელი სამხრეთ კავკასიის „აღშფოთებაზე“ საუბრობს, ე.ი. აქ სომხებისა და აზერბაიჯანელების სოლიდარობასაც გულისხმობს, თუმცა ამ პრობლემაში, მითუმეტეს, სოჭის ოლიმპიადის საწინააღმდეგო მოძრაობაში მათი ჩართულობის შესახებ მასმედიის ქართულმა აუდიტორიამ პრაქტიკულად არაფერი იცის. ალბათ სასურველი იყო კორესპონდენტს ამის თაობაზე მისგან რაღაც განმარტებების მიცემა ეთხოვა. ეფიქრობთ, ჩვენთვის საინტერესო იქნებოდა გაგვეგო, მარტონი ვართ, თუ სხვა ქვეყნებიც გვიდგანან გვერდში, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს კითხვა პასუხ-გაუცემელი დარჩა.

ოლეგ პანფილოვის ანალოგიურ არგუმენტებს ასახელებ-

ბს გიგი თევზაძეც. მისი სიტყვებით, კონფერენციის მონაწილეებს სურდათ გაეგებინებინათ მსოფლიოსთვის „თუ რა ისტორიული დატვირთვა აქვს სოჭს. როგორც იგი განმარტავს, ჩერქეზი ხალხისთვის ამ ადგილს განსაკუთრებული მნიშვნელობა გააჩნია, რადგან „იქ XIX საუკუნეში უპრეცედენტო გენოციდი მოხდა“. ამავე დროს „უნდა გამოაშკარავდეს ის ეკოლოგიური კატასტროფა, რაც აფხაზეთს ემუქრება სოჭისთვის მიწოდებული საშენი მასალების გამო. მსოფლიომ უნდა გაიგოს რას აკეთებს რუსეთი სოჭში“ (26, 26.11.2010).

კოალიცია „ქართული ოცნების“ ხელისუფლებაში მოსვლის შემდეგ ჩვენი ქვეყნის დამოკიდებულება სოჭის ოლიმპიადისადმი შეიცვალა. ბოიკოტზე უარი ითქვა და ამის ძირითად მოტივად დასახელდა ის გარემოება, რომ აუცილებელი იყო სპორტისა და პოლიტიკის ერთმანეთისაგან გამიჯვნა. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს გადაწყვეტილება თავსდებოდა რუსეთთან მიმართებაში საქართველოს ოფიციალური წრეების ახალი პოლიტიკის ჩარჩოებში, რომელიც გულისხმობდა ჩრდილოელი მეზობლისადმი აგრესიულობისაგან თავშეკავებას.

მედლის ორი მხარე

და მაინც დგება საკითხი, რას მოგვიტანს ჩერქეზთა აღიარება.

ამ საკითხს ქართულმა მედიამ არაერთი პუბლიკაცია მიუძღვნა, რომლებშიც დაფიქსირდა საქართველოს ხელისუფლების აღნიშნული ნაბიჯის როგორც პოზიტიური, ისე უარყოფითი შეფასება. მასალათა უმეტესობაში ერთდროულად განიხილებოდა მხარდამჭერი და საწინააღმდეგო არგუმენტები, თუმცა მათგან გამომდინარე კეთდებოდა ერთმანეთის საპირისპირო საბოლოო დასკვნები.

გაზეთ „კეირის პალიტრის“ კორესპონდენტ ხათუნა ბახტურიძისათვის მიცემულ ინტერვიუში სწორედ ასეთ ჭრილში განიხილავს მოვლენებს კავკასიური სახლის აღმასრულებელი დირექტორი, ექსპერტი კავკასიურ საკითხებში გიორგი კანაშვილი. მისი თქმით, „აფხაზეთის,

ცხინვალისა და აგვისტოს ომის შემდეგ, საქართველოს ხელისუფლება მიხვდა, რომ ჩრდილოეთ კავკასია ჩვენს ქვეყანაში შეიძლება გახდეს როგორც დესტაბილიზაციის, ისე სტაბილურობის წყარო და დაიწყო ამ რეგიონებთან ურთიერთობების დარეგულირება. ე.ი. საქართველოს წინააღმდეგ გამართულ ყველა ბრძოლაში ჩრდილოეთ კავკასიელები, განსაკუთრებით ჩერქეზები და ჩეჩნები ნებისთნეულად უნებლიედ აქტიურად იყვნენ ჩართულნი. ახლა საქართველო ჩერქეზების გენოციდის აღიარებით ამ ხალხის გულის მოგებას და მომხრობას ცდილობს” (26, 25.05.2011).

გ. კანაშვილი საქართველოს პარლამენტის რეზოლუციას ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარების შესახებ განიხილავს, როგორც ჩვენი ქვეყნის „ახალი კავკასიური პოლიტიკის ნაწილს“, და იგი ამ პოლიტიკას მიესალმება. მითუმეტეს, რომ „ჩერქეზებმა ჩვენს მიმართ უკვე გამოხატეს მადლიერება“, მაგრამ, მისი სიტყვებით რომ ვთქვათ, „მედალს მეორე მხარეც აქვს: გარდა იმისა, რომ ამ ნაბიჯით რუსები გავაღიზიანეთ, ისიც არ ვიცი, ამ ამბავს როგორ აღიქვამენ ჩერქეზებთან დაპირისპირებული ყარაჩაელები და ბალყარელები” (26, 25.05.2011).

რესპონდენტის აზრით, „ჩრდილოკავკასიელებთან ურთიერთობის აწყობა მართლაც აუცილებელი იყო, მაგრამ... აჯობებდა თუ ამას სხვა ფორმით განვახორციელებდით. თუნდაც კულტურულ-სოციალურ სფეროში თანამშრომლობით” (26, 25.05.2011). მისი შეუასებით, თბილისს, ამ თვალსაზრისით, „ძალიან დიდი შესაძლებლობა” გააჩნია. მას ძალუძს „დაიბრუნოს კავკასიაში კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრის ფუნქცია, რომელიც „საბჭოთა კავშირის დროს ჰქონდა“ და აქ „ჩვენ კონკურენციას ვერც ბაქო უნდა გვიწევდეს და ვერც ერევანი” (26, 25.05.2011).

რესპონდენტი თვლის, რომ საქართველოს ხელისუფლებამ ამით მოისპო ყველა შესაძლებლობა რამენაირად გააუმჯობესოს რუსეთთან ურთიერთობა. „ბოლო დროს, - ამბობს იგი, - ჩვენი ხელისუფლება რუსეთ-საქართველოს შორის ურთიერთობების მეტ-ნაკლებად აღდგენაზე ალაპა-

რაკდა... ამ მიმართულებით პრობლემები ნამდვილად შეგვექმნება, აქამდე რუსეთთან საერთო ენის გამოხატვა რადაცნაირად შეიძლებოდა, მაგრამ ახლა არანაირად" (26.25.05.2011). ამასთანავე მიიჩნევს, რომ რამდენადაც „რუსეთმა უკვე აღიარა აფხაზეთისა და ე.წ. სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობა“, ამ ეტაპზე მისი მხრიდან რაიმე რადიკალური ნაბიჯები მოსალოდნელი არ არის“, მაგრამ „გრძელვადიან პერსპექტივაში მათგან სიურპრიზებს ნამდვილად უნდა ველოდოთ. კრემლი აუცილებლად შეეცდება სამაგიეროს გადახდას" (26.25.05.2011).

გ. კანაშვილისაგან განსხვავებით საქართველოს მიერ ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარების გამო რუსეთის მხრიდან ჩვენი ქვეყნისათვის რეალურ საფრთხეს ვერ ხედავს ილიას უნივერსიტეტის რექტორი გიგი თევზაძე „ეს ფაქტი პირდაპირ რუსეთს არ ეხება, - განუცხადებია მას რადიო „თავისუფლების“ კორესპონდენტ ნინო თარხნიშვილისათვის, - რადგან აქ საუბარია რუსეთის იმპერიაზე. თუკი რუსეთის ხელისუფლება თავის თავს რუსეთის იმპერიის სამართალმემკვიდრედ მოიაზრებს, ეს მათი პრობლემაა. არა მგონია, რომ სოჭის ოლიმპიადის ჩატარებას რაიმემ ხელი შეუშალოს. ყოველ შემთხვევაში დღევანდელი გადასახედიდან ასე ჩანს, თუმცა თავისთავად იმ ფაქტმა, რომ გენოციდის აქტი განხორციელდა მიწაზე, სადაც ოლიმპიადა ტარდება, შესაძლოა ვიდაცები სერიოზულად დააფიქროს" (31.13.05.2011).

და მართლაც, რუსეთის რეაქცია ჯერ-ჯერობით არც ისე მწვავედ გამოიყურება. ამ ქვეყნის ხელისუფლების ცალკეული წარმომადგენლები დროდადრო თუმცა ხისტ შეფასებებს აკეთებდნენ, მაგრამ, ჯერ ერთი ასეთი ტიპის შეფასებები დიდი ინტენსივობით არ ხასიათდება და მეორეც, მათ ქმედებებში რეალურად არ ყოფილა ისეთი რამ, რაც მანამდეც არ ჩაუდენიათ ან თუნდაც არ წარმოდგენდეს იმ პოლიტიკის ლოგიკურ გაგრძელებას, რომელსაც ადრეც ატარებდნენ.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე ალბათ შეიძლება ვივა-

რადღობო, რომ კრემლი მაინცდამაინც ვერ გრძნობდა არსებითი ხასიათის საშიშროებას მიხეილ სააკაშვილის ხელისუფლების ჩრდილოკავკასიური პოლიტიკის გამო. ჯერ-ჯერობით მაინც არაფერი მიანიშნებს იმაზე, რომ ან ჩერქეზთა გენოციდს სხვა რომელიმე სახელმწიფოც აღიარებს, ან რომ ჩრდილოეთ კავკასიაში რუსეთის წინააღმდეგ ბრძოლა რამდენადმე უფრო მნიშვნელოვან მასშტაბებს მიიღებს (მომავალში ასეთი რამაც შეიძლება მოხდეს, თუმცა არა იმ მწირი რესურსების საშუალებით, რიმლებიც ჩვენ გაგვაჩნია), და არც სოჭის ოლიმპიადის ჩატარებას შექმნია რაიმე რეალური საფრთხე.

ისიც გასათვალისწინებელია, რომ თავის დროზე რუსეთის პრეზიდენტმა ბორის ელცინმა ფაქტობრივად აღიარა ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტი, როცა მან ბოდიში მოუხადა მათ იმ უბედურებისათვის, რაც ამ ხელისუფლებამ მოუტანა მე-19 საუკუნეში. ამას გარდა გენოციდი ოფიციალურად აღიარებული აქვთ რუსეთის ფედერაციის სუბიექტების – ადიღესა და ყარაჩაი-ჩერქეზეთის რესპუბლიკების პარლამენტებს.

და მაინც, რასაკვირველია, არ შეიძლება ითქვას, რომ რუსეთს არ აღიზიანებდა საქართველოს ხელისუფლების კავკასიური პოლიტიკა და მომავალში (თუ ასე გაგრძელდა) ეს აღეკატურად არ გადაიზრდება მისი მხრივ უფრო მტრულ დამოკიდებულებაში ჩვენი ქვეყნის მიმართ.

თავიდანვე, როცა ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარების შესაძლებლობაზე დაიწყო საუბარი, წამოიჭრა პრობლემა – ხომ არ მოჰყვებოდა ამას სხვა ხალხების, რომლებმაც ანალოგიური ტრაგედია განიცადეს, ასეთივე თხოვნაც. კერძოდ საკითხი პირველ რიგში ეხებოდა სომეხთა გენოციდს 1914-1915 წლებში. და მართლაც, თბილისელ სომეხებს მიუმართავთ კიდევ საქართველოს პარლამენტისათვის წინადადებით, რომ ემსჯელათ ამ საკითხზე, მაგრამ ეს თხოვნა აქამდე არ დაკმაყოფილებულა. გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტმა ამ თემაზეც სთხოვა გიორგი კანაშვილს აზრის გამოთქმა. პასუხი, რომელიც მან გასცა, ეფიქრობთ, რეალურად ასა-

ხავს საქმის ვითარებას. „საქართველოს პარლამენტი ჩერქეზების საკითხს რომ განიხილავდა, - თქვა რესპონდენტმა, - ვარაუდობდა, რომ გენოციდის აღიარებას სომხებიც მოითხოვდნენ. ეს მოულოდნელი არ არის, მაგრამ სომხებმა უნდა გაითვალისწინონ, რომ საქართველოს მათი მოთხოვნის დაკმაყოფილება სტრატეგიულ პარტნიორობთან - თურქეთთან და აზერბაიჯანთან ურთიერთობის დაძაბვის ფასად დაუჯდება“ (26, 25.05.2011).

ეს საკითხი პარლამენტის იმ სხდომაზეც გახმოვანდა, რომელზეც ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარების შესახებ გადაწყვეტილება იქნა მიღებული. ამის ინიციატორი გახლდათ დეპუტატი ჯონდი ბალათურია, რომლისთვისაც პასუხის გაცემის დროს საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენელმა, დიასპორისა და კავკასიელ ხალხთან ურთიერთობების კომიტეტის თავმჯდომარემ ნუგზარ წიკლაურმა, ფაქტობრივად უარი თქვა პოზიციის ღიად და გასაგებად დაფიქსირებაზე. განაცხადა რა, რომ „მას ჩერქეზთა და სომეხთა გენოციდის აღიარების საკითხების ერომანიტოთა დაკავშირება დაუშვებლად მიაჩნია“, რადგან, მისი აზრით, ამ ეტაპზე „სომხეთსა და თურქეთს შორის კარგი ურთიერთობების დასაწყისი“ არსებობდა და რომ „საქართველოს ჩარევა აღნიშნულ საკითხში ამ ურთიერთობებს დააზარალებს“ (41, 20.05.2011).

როგორც ჩანს, სომხეთის ხელისუფლებას მართლაც ესმის მდგომარეობა, რომელშიც დღესდღეობით ჩვენ ვიმყოფებით, ამიტომაც იგი დელიკატურად დუმს და ეს მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიოს არაერთმა სახელმწიფომ, მათ შორის შეერთებულმა შტატებმაც აღიარეს სომეხთა გენოციდი, საფრანგეთმა კი სულ ახლახან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაც დააწესა ამ ფაქტის უარყოფისათვის. ჩვენ კი, მისი მეზობელი ქვეყანა ვითავისებთ ჩერქეზების ტრაგედიას, სომხებისას კი არა. ლაპარაკი იყო იმაზეც, რომ ჩერქეზების მსგავსად ჩეჩნები, ინგუშები და სხვა ჩრდილოკავკასიელებიც მოითხოვდნენ ჩვენგან ანალოგიურ

სოლიდარობას, მაგრამ ამ საკითხზე საუბარს ჯერ-ჯერობით ინტენსიური ხასიათი არ მიუღია. მომავალში ასეც შეიძლება მოხდეს და ამას არც ისე დიდი დრო დასჭირდეს. თუმცა არც იმას გამოვრიცხავთ, რომ საქართველო აქ თავს არ შეიკაეებს.

ყოველივე ზემოთქმულს ითვალისწინებდა პარლამენტარი, ქრისტიან-დემოკრატი ნ. ლალიაშვილი, როცა განაცხადა: „ჩერქეზთა გენოციდის აღიარება-არაღიარების საკითხი სამომავლოდ შეიძლება საქართველოს უსაფრთხოების შენობაზე დადებული ერთი აგური და ამავე დროს, იმავე შენობის საძირკველში ჩადებული ბომბი იყოს“ (28, 16.05.2011).

იმ დღის დილას, როცა საქართველოს პარლამენტის პლენარულ სხდომაზე ჩერქეზთა გენოციდის საკითხი უნდა განხილულიყო, რადიო „თავისუფლების“ თბილისის სტუდიაში მოიწვიეს ექსპერტი კავკასიის საკითხებში მამუკა არეშიძე და სთხოვეს მას გამოეთქვა მოსაზრება ამ ფაქტის გამო.

მ. არეშიძემ განაცხადა, რომ ჩერქეზთა ტრაგედიისადმი ჩვენი ქვეყნის აქტიურობა თავისთავად გამართლებულია, „ეს იქნება მნიშვნელოვანი რეგიონალური ნაბიჯი“, მაგრამ სხვა საკითხია, თუ დღესდღეობით რამდენად მომგებიანია იგი ჩვენთვის.

ექსპერტი მიიჩნევს, რომ ჩვენს აქტიურობას, ცხადია, მოჰყვება ჩერქეზთა საპასუხო მხარდაჭერა საქართველოსადმი, მაგრამ მოცემულ ეტაპზე ამ აქტიურობაში „მინუსი მეტია, ვიდრე პლიუსი“. „მინუსია არა მარტო ის, - განაცხადა მან, - რომ რუსეთი იქნება უკმაყოფილო“, არამედ ის, რომ უკმაყოფილო დარჩებიან სომხები, ჩეჩნები, ინგუშები და სხვ., რომლებიც ვერ გაიგებენ, მათ მიმართაც რატომ არ ვიჩენთ ასეთსავე ყურადღებას. მისი თქმით, რუსეთი ყველაფერს გააკეთებს იმისათვის, რომ „სომხეთმა დაბომბოს ქართული პარლამენტი“, მათ მიმართ განხორციელებული გენოციდის აღიარების თხოვნით. არადა, „თუ არ ვაღიარებთ, სომხები განაწყენდებიან,“ ხოლო „თუ ვაღიარებთ, აზერბაიჯანელები და თურქები“, შედეგად „ძალიან რთულ მდგომარე-

ობაში აღმოეჩნდებით,” შესაძლოა ამან გამოიწვიოს ჩვენთვის არასასურველი გეოპოლიტიკური პროცესები.

რესპონდენტი თელის, რომ შექმნილ სიტუაციაში ყველაფერს ის აჯობებდა, „პროცესი შეგვექმნა“, რომ ლითაც აღიარების საკითხისადმი ჩვენი დამოკიდებულება „დამოკლეს მახვილივით დაგვეკიდა რუსეთის თავზე“, დაჟმათ მუდმივად ენერგიულათ იმაზე, ვადიარებდით თუ არა ამ გენოციდის ფაქტს. იგი ასევე, ფიქრობს, რომ აჯობებდა ეს პროცესი სულაც იმით დაგვეწყო, რომ გველაპარაკა, „თუ როგორ გაასახლა რუსმა გენერალმა პასკევიჩმა 1828-29 წლებში მესულმანური მოსახლეობა სამცხე-ჯავახეთიდან“ (31, 20.05.2011).

საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილებას ჩერქეზთა გენოციდის აღიარების შესახებ ოპერატიულად გამოეხმაურა უცხოური მედიაც. ამ გადაწყვეტილების მიღებიდან უკვე მეორე დღეს ამერიკულმა გაზეთმა „ნიუ-იორკ თაიმსმა“ გამოაქვეყნა ელენ ბარის სტატია „საქართველო ამბობს, რომ რუსეთმა მე-19 საუკუნეში გენოციდის აქტი ჩაიდინა“.

ინფორმაციული თვალსაზრისით სტატია, მართალია, არ შეიცავს ახალს იმასთან შედარებით, რასაც ქართული მედია ამავე თემაზე მომზადებულ მასალებში იტყობინება, მაგრამ, ვფიქრობთ, რომ იგი მაინც საინტერესოა ჩვენთვის, იმდენად, რამდენადაც გვაცნობს გავლენიანი ამერიკული პერიოდული ორგანოს, რომელსაც ამ ქვეყნის პოლიტიკური მოდის კანონმდებლად მოიხსენიებენ, თვალთახედვას და იმ აქცენტებს, რომლებსაც იგი აკეთებს ჩვენი ქვეყნისთვის ამ მნიშვნელოვანი მოვლენის შეფასებისას.

ავტორი უკვე პუბლიკაციის დასაწყისშივე (პირველსავე აბზაცში, მეორე წინადადებით, ანუ მას შემდეგ, რაც გვამცნობს საქართველოს საკანონმდებლო ორგანოს შესაბამისი რეზოლუციის შესახებ) აღნიშნავს, რომ „ეს ნაბიჯი, როგორც ჩანს, ორ ქვეყანას შორის სიტუაციას გაამწვავებს“ (24, 22.05.2011).

აქედან ალბათ შეიძლება დავასკვნათ, რომ მას უპირველესად ფაქტის სწორად ამ მახასიათებელზე სურდა ყურად-

ღების გამახვილება.

ელენ ბარი ასეთ დასკვნას აკეთებს, გამომდინარე იქიდან, რომ, როგორც იგი ამბობს, ჯერ ერთი, მოსკოვი თავისთავად „ძალიან მგრძნობიარეა ნებისმიერი ანტი-რუსული მოძრაობის მიმართ ჩრდილოკავკასიაში, რეგიონში, რომელიც რუსეთის სამხრეთ საზღვართან მდებარეობს, სადაც ის ებრძვის აჯანყებულებს საბჭოთა კავშირის კოლაფსის დღიდან“ და მეორეც, ამ „დეკლარაციამ შეიძლება ასევე გააუღეროს მოწოდებები 2014 წლის სოჭის ზამთრის ოლიმპიადის ბოიკოტირებისკენ“, რამდენადაც „რუსეთის ფედერაციის ამ ქალაქს ჩერქეზები თავიანთ სამშობლოდ მიიჩნევენ“ (24, 22.05.2011).

ავტორი აღნიშნავს, რომ ჩვენს ქვეყანას მანამდეც კქონდა მოსკოვისათვის არასასიამოვნო ღონისძიებები გატარებული, გულისხმობს რა, „კავშირების გაბმას რუსეთის კავკასიის ურჩ ეთნიკურ ქვეყნებთან“, სავიზო რეჟიმის გამარტივებას ჩრდილოეთ კავკასიის მცხოვრებლებისთვის და რუსულენოვანი საინფორმაციო სატელიტური არხის „პირველი კავკასიურის“ შექმნას, მაგრამ რეჟოლუციას ჩერქეზთა გენოციდის შესახებ მაინც „ამ მხრივ საქართველოს ყველაზე აგრესიულ ნაბიჯად“ მიიჩნევს. თანაც ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ „კანონმდებლები მიესალმნენ მას, როგორც ისტორიულ გადაწყვეტილებას“ და რომ მანამდე „არც ერთ ქვეყანას ჩერქეზების მკვლელობა გენოციდად არ უღიარებია“ (24, 22.05.2011).

ელენ ბარი მკითხველებს აცნობს ქართველ პარლამენტართა შეფასებებსაც, კერძოდ, იგი ახდენს ეროვნულ-დემოკრატიის გურამ ჩახვაძის ციტირებას: „ეს კავკასიური სოლიდარობაა, საუკუნეების განმავლობაში არსებული ტრადიცია, რაც გაცილებით დიდია, ვიდრე რუსეთი და რუსეთის იმპერია... მე მინდა ვუთხრა ჩემს ჩერქეზ მეგობრებს, რომ ეს პირველი ნაბიჯია და ვიმედოვნებ, ისინი იმედს არ დაკარგავენ“ (24, 22.05.2011).

ავტორი საგანგებოდ აფიქსირებს იმ გარემოებასაც, რომ „განცხადებას მხარი დაუჭირა 95 დეპუტატმა ნულის წინააღმდეგ“ და რომ დებატებისასაც „მხოლოდ ერთმა კა-

ნონმდებულმა გააპროტესტა ის”, განაცხადა რა, რომ „რეზოლუცია შეიცავს ეთნიკური სომხების შეურაცხყოფის რისკს, რომლებმაც ვერასდროს მოიპოვეს ქართველების მხარდაჭერა სომხეთის წინააღმდეგ ოტომანთა იმპერიის მიერ განხორციელებული გენოციდის აღიარებაში” (24, 22.05.2011). ეს ერთადერთი პარლამენტარი იყო ქრისტიან-დემოკრატი ნიკოლოზ ლალიაშვილი, რომელსაც უთქვამს: „როდესაც ამ ყველაფერს გენოციდის კვალიფიკაციას აძლევ, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მას ექნება ძალიან რთული, ღრმა და ხანგრძლივი შედეგები ჩვენი ქვეყნის ნაციონალური უსაფრთხოებისთვის – ჩვენთვის მიუღებელია” (24, 22.05.2011).

ელენ ბარის სტატიაში ასევე ვეცნობით, რუსეთის პარლამენტის ქვედა პალატის საერთაშორისო საქმეთა კომიტეტის თავმჯდომარის, კონსტანტინ კოსაჩოვის განცხადებას იმის თაობაზე, რომ „საქართველოს ჩერქეზთა მხარდაჭერისთვის პოლიტიკური მიზეზები აქვს” და რომ „ქართველი კანონმდებლები ჩერქეზების ბელთ შეძრულები” კი არ არიან, „არამედ პირადი პოლიტიკური მიზნები ამოძრავებთ” (24, 22.05.2011).

აქვე ვეცნობით რუსი ანალიტიკოსების შეფასებებსაც, რომელთა თქმითაც, საქართველოს პარლამენტის გადაწყვეტილებამ „შესაძლოა გაამწვავოს სიტუაცია როგორც სოჭის ოლიმპიადის, ასევე ჩერქეზთა დიასპორის მოთხოვნის ირგვლივ, რომელიც საკუთარი წინაპრების მიწაზე დაბრუნებას ითხოვს” (24, 22.05.2011).

ნიკა ლალიაშვილის პოზიცია შედარებით უფრო სრულადაა განმარტებული გაზეთ „24 საათში”. „საქართველოს პარლამენტმა გადაწყვეტილება იმ შემთხვევაში უნდა მიიღოს, - განუცხადებია მას, - თუ პროცესში ფართო საზოგადოება ჩაერთვება... ეს არის საკითხი, რომლის შესახებაც მხოლოდ ერთმა პარტიამ, ამ შემთხვევაში „ნაციონალურმა მოძრაობამ” არ უნდა იმსჯელოს. დასკვნის გამოსატანად მაღალა საზოგადოებრივი კონსენსუსია საჭირო” (28, 16.05.2011).

საქართველოს მიერ ჩერქეზთა გენოციდის ფაქტის აღიარება არც რუსულ მედიას დარჩენია უწყურადღებოდ.

გაზეთმა „კეირის პალიტრამ“ „კომერსანტიდან“ გადმოიღო სტატია, რომელშიც ჩვენი ქვეყნის მიერ გადაღებული ეს ნაბიჯი შეფასებულია როგორც ბასრი ეკალი რუსეთისათვის. „ქართულმა დიპლომატიამ თავის ჩრდილოელ მეზობელს მტკივნეული ადგილი მოუსინჯა, - ნათქვამია ამ პუბლიკაციაში, - ჩერქეზთა გენოციდის აღიარება“. აქ მოცემული შეფასებით, საქართველო ამით რამდენიმე მიზნის მიღწევას ცდილობს: ერთი მათგანი გახლავთ რუსეთისთვის საერთაშორისო იმიჯის შეღავათა, რაც სულაც არ გამოიყურება უპერსპექტივო საქმედ, რადგან „ეროვნული იდენტურობის იდეა ყოველთვის იპოვის ევროპაში მადლიერ აუდიტორიას“ (26, 23.05.2011).

მეორე სურვილი სოჭში „ჩერქეზთა მიწაზე“ ოლიმპიადის ჩატარების სამართლიანობაში ეჭვის შეტანა და ამით ამ ოლიმპიადის აქ გამართვის მიზანშეწონილობის საკითხის დაყენებაა. „საქართველოს შეუძლია კრემლს „სისხლი გაუშროს“ (26, 23.05.2011) სტატიაში გამოთქმული თვალსაზრისით, „ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ ქართველ პარლამენტარებს „დროულად“ გაახსენდათ ჩერქეზების პრობლემა“. ხოლო ის, რომ „მათ ისტორიული სამართლიანობის აღდგენა მოინდომეს, რაც ვითომ რუსეთის ოლიმპიურ იმედებს არ უკავშირდება, სინამდვილეში... ინფორმაციული ომის ერთ-ერთი ნაწილია“ (26, 23.05.2011).

გაზეთის აზრით, ჩერქეზთა გენოციდის თემას, როგორც ინფორმაციულ პროექტს, ოლიმპიური კონტექსტის გარეშეც შეუძლია „გაუმწაროს სიცოცხლე“ რუსეთს, რომელიც „ოღითგანვე ამტკიცებდა, რომ ის, ძლიერი სახელმწიფო, იცავდა სხვათა მიწებსა და ხალხებს: ოსმალთა ბატონობისგან (კავკასიას), ბაების თავნებობისგან (შუა აზიას), საუკუნეობრივი ჩამორჩენილობისგან (ციმბირისა და უკიდურესი ჩრდილოეთის ხალხებს)“. როგორც სტატიაშია აღნიშნული, „მოსკოვის „პატარა ცივი ომის“ მოწინააღმდეგეები მარჯვედ იყენებენ რუსული საზოგადოებრივი აზრისათვის უცნობ ფაქტებს, რითაც არღვევენ რუსეთის „დერჟავული“ სულისკეთების საძირკველს“. ასეთ სიტუაციაში კი „კრემლი დაბნეულია და

მან „აღარ იცის რით უპასუხოს – თვალები დახუჭოს და ყურები დაიხშოს“ (26, 23.05.2011), თუ სხვა რამ მოიმოქმედოს.

სტატია რაციონალური პასუხის სახით მოსკოვს კომპრომისის მოძებნას სთავაზობს: „ჩვენ მტკივნეულ ადგილზე ფეხს არ დაგაჭერთ, მაგრამ ნურც თქვენ შეეხებით ჩვენსას“. თუმცა შექმნილ ვითარებაში გაზეთს ამ პრინციპის რეალიზაცია შეუძლებლად მიაჩნია, რადგან, როგორც იგი წერს, „კონფრონტაციის ლოგიკა, რომლის უმაღლესი წერტილი 2008 წლის მოვლენები გახდა, ასეთ რამეს არ ითვალისწინებს“ და „რუსეთს ისღა დარჩენია, მოითმინოს, აღშფოთდეს, მიაჩუმათოს და უარყოს, როგორც ამას სსრკ აკეთებდა“. პრობლემა კი პრობლემადვე რჩება, „შევიწროების ფაქტები მართლაც არსებობდა“ და „ახლა... ქართულ მხარეზეა დამოკიდებული, როდის და რა ძალით შეუჩიჩხინებს ეკალს რუსეთს“ (26, 23.05.2011).

3. შედგება თუ არა მონანიება?

როგორც უკვე აღინიშნა, ქართველ და ჩრდილოკავკასიელ ხალხთა შორის ურთიერთობაში წარსულში ნათელ მოვლენებთან ერთად ცოტა როდი ყოფილა მტრობისა და შუღლის გამოვლინებანი. ცნობილია, მაგალითად, თუ რა მნიშვნელოვანი როლი ითამაშეს ჩვენმა თანამემამულეებმა რუსეთის მიერ ჩრდილო კავკასიის დამორჩილებაში. თავის დროზე ეს ჩვენში ცალსახად დადებით მოვლენად იყო შეფასებული, რადგან ამით ბოლო მოეღო აწიოკებებს, რომელსაც აქ მაცხოვრებელი, პრაქტიკულად ყველა ერი თუ ტომი ახორციელებდა საქართველოში. სიტყვა „წალეკაც“ სწორედ აქედან წარმოიშვა და გულისხმობდა იმ უბედურებებს, რომლებიც გვჭირდა ლეკთა გამოისობით. თუმცა არც თუ იშვიათად არც სხვა ჩვენს ჩრდილოელ მეზობლებს დაუყრიათ ჩვენთვის კარგი დღე მათი დამოუკიდებელი არსებობის პერიოდში.

რუსეთთან ურთიერთობის გამწვავების შემდგომ ქართველი საზოგადოებისა და ქართული მედიის ერთი ნაწილი თითქოს მონანიების გრძნობამ შეიპყრო და ცდი-

ლობს წარსული მოვლენები სხვაგვარად შეაფასოს. გაზეთ „კვირის პალიტრის“ ერთ-ერთ პუბლიკაციაში (თემურ მიქაუტაძე, „ილია წერილი ვლადიმირ ვოლფოვიჩ ჟირინოვსკის“) ნათქვამია: „იმის ნაცვლად, რომ შუა საუკუნეებიდან მოყოლებული კავკასიაზე კონტროლი არ დაეკარგათ და ინიციატივა სხვათათვის არ გადაეცათ, ეს ყველაფერი ხომ ერთმანეთთან კინკლაობაში გახარჯეს და სულ ბოლოს ჩემი დოდრიალა წინაპრები თვითონ მიუძღოდნენ რუსეთს სისხლით ნათესავი მთიელი ხალხის დასაპყრობად ვიწრო ბილიკებზე და თვითონ აჭერინებდნენ შეიხ მანსურსაც და შამილსაც. სულაც ამ ბოლო დროს რუსი გენერლების შადურისა და ინაურის პოლკები ჭიუხებში დასდევდნენ თავისუფლების მოყვარე აბრეკებს და ქართველი ხალხის ისტორიაში სახელოვან ფურცლებს წერდნენ“ (7, 1.7.12).

უფრო ემოციური ფორმით არის ეს სინანული გამოხატული ტარიელ ფუტკარაძის სტატიაში „კავკასიის უბედურება“, რომელიც ჯერ გაზეთ „ივერია-ექსპრესში“ გამოქვეყნდა 1992წ., ხოლო ორი წლის შემდეგ გადაიბეჭდა გაზეთ „მსგეფსში“. „მეფის რუსეთმა ქართველი გენერლის ხელით მოაშთო კავკასიის თავისუფლება, - წერს ავტორი, - სწორედ ამას ვერ პატიობდა ილია ჭავჭავაძე გრიგოლ ორბელიანს“.

ქართველთა მონანიების პრობლემა გაუღერდა „ჯეიმსთაუნის ფონდისა“ და ილიას უნივერსიტეტის მიერ ორგანიზებულ საერთაშორისო კონფერენციაზეც, რომელიც 2010 წლის 19-21 ნოემბერს ჩატარდა თბილისში და რომელზეც ჩვენ ნაწილობრივ უკვე ვისაუბრეთ.

კონფერენციაზე, რომელიც მედიისთვის დახურულად წარიმართა ლაპარაკი ყოფილა ქართველთა ბრალეულობაზეც ჩრდილოკავკასიელთა მიერ რუსთა გამოისობით გადატანილ ტრაგედიებში. ყოველ შემთხვევაში ამას გვაფიქრებინებს მისი ერთ-ერთი ორგანიზატორის, ილიას უნივერსიტეტის რექტორის, პროფესორ გიგი თევზაძის მიერ გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტისათვის მიცემული ინტერვიუ, რომელშიც მას განუცხადებია, რომ საქართველომ „პირველ რიგში ბოდიში უნდა მოუხადოს

კავკასიულ ხალხს იმის გამო, რომ მე-19 საუკუნეში რუსეთს მხარს უჭერდა კავკასიულ ხალხთა წინააღმდეგ მიმართულ ღონისძიებებსა და ომებში” (26, 21.11.2010).

ეს საკითხი წამოჭრილია თბილისში უფრო ადრე (2010 წლის გაზაფხულზე) მსგავსი თემატიკით გამართული კონფერენციის მონაწილის, ყაბარდო-ბალყარეთის პუმიანტარული კვლევების ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილის სუფიან უემიხოვის მიერ „Opendemocracy“-ში დაბეჭდილ სტატიაშიც – „რუსეთი და საქართველო-ჩერქეზთა საკითხი“, რომელიც შემდეგ “Opinion. ge“-მაც გამოაქვეყნა.

ქართული მედიის რიგ პუბლიკაციაში საუბარია ჩრდილოკავკასიელთა (უფრო ჩეჩენთა) საპასუხო მონაწილეობაზე. გაუღერდა, მაგალითად, ინფორმაცია იმის თაობაზე, რომ ასეთმა სურვილმა შეიპყრო ჩეჩენი მებრძოლები, რომლებმაც აფხაზურ კონფლიქტში თავი გამოიჩინეს სეპარატისტების მხარდაჭერით და თითქოს მათ მზადყოფნაც გამოხატეს, რომ ქართველების წინაშე თავიანთი ცოდვები გამოეყიდათ.

პოლონელი მეცნიერი და პუბლიცისტი პ. ბორაესკი წერს, რომ ჩეჩნებს ეღუარდ შევარდნაძისათვის შესაბამისა წინადადებითაც მიუმართავეთ, მაგრამ საქართველოს ხელისუფლებას ამ წინადადებაზე უარი უთქვამს. „უნდა აღინიშნოს ისიც, - ამბობს იგი, - რომ პრეზიდენტი შევარდნაძე კეთილგანწყობით არ შეხვდა საეკლემეთაურთა წინადადებას, რომლებიც ჩეჩენთა მიერ აფხაზეთში ქართველთა წინააღმდეგ ჩადენილ დანაშაულებათა გამოსყიდვის მიზნით წინადადებებს იძლეოდნენ დაერტყათ აფხაზი სეპარატისტებისათვის. ჩეჩენ საეკლემეთაურებს მიაჩნდათ, რომ აფხაზთა შეიარაღებულ ძალებზე განხორციელებული რამდენიმე თავდასხმა არძინბას რეჟიმს აიძულებდა უფრო ლოიალურ პოზიციას ოფიციალური თბილისის მიმართ...”

როგორც ჩეჩნეთის ხელისუფლებას, ისე ცალკეულ ჩეჩენ საეკლემეთაურებს არაერთხელ შეუთავაზებიათ მისთვის (ე. შევარდნაძისათვის – გ.კ.) აფხაზეთში შეჭრა და იქაური სეპარატისტული ხელისუფლების იძულება,

თბილისისადმი ღოიადლობა გამოიჩინონ. ამგვარ წინადადებაზე ჩეჩნეთის პირველი ომის დროსაც თბილისის ხელისუფლება დუმილით პასუხობდა”, ასე რომ, ასკენის ავტორი, - „ჩეჩენი საველე მეთაურის რუსლან გელაევის შეიარაღებული გამოსვლა აფხაზეთის ტერიტორიაზე მდებარე კოდორის ხეობაში, უთუოდ თვით ჩეჩნების თვითნებური ინიციატივა იყო და არა ქართველ-ჩეჩენტა ერთობლივი აქცია, როგორც ამის წარმოდგენა სურს მოსკოვს” (20, 3.2003, გვ. 9-10).

სამწუხაროდ, პოლონელი მეცნიერი არ ასახელებს წყაროს, რომელსაც ის ეყრდნობა, რაც, ჩვენი აზრით, სასურველი იყო იმისათვის, რომ ბოლომდე გვერწმუნა მის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის უტყუარობა. ისე კი, როგორც ზემოთაც აღინიშნა, ასეთ ცნობებს შედარებით იშვიათად, მაგრამ მაინც, ქართული მედიის სხვა პუბლიკაციებშიც ვხვდებით. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ეს პუბლიკაციებიც პასუხგაუცემელს სტოვებს ბევრ კითხვას, რის გამოც სრული და სანდო სურათის შექმნა იმისა, თუ რა და როგორ მოხდა, ძნელდება.

მასალათა ერთი ნაწილი შეიცავდა მტკიცებებს, რომ ჩეჩნები ე. შევარდნაძის ნებართვით მოქმედებდნენ, მაგრამ ჩვენი ხელისუფლება ხალხს ამას უმაღავდა. ამ თვალსაზრისს ავითარებდა მაგალითად, ტელეკომპანია “რუსთაუი-2”, რომელმაც არაერთი შესაბამისი სიუჟეტი და სპეციალური გადაცემაც მოამზადა. ზოგიერთ პუბლიკაციაში კი დადანაშაულებული იყო ძალოვანი სტრუქტურები, რომლებმაც საკუთარი ინიციატივით გადაიყვანეს პანკისის ხეობაში დაბანაკებული ჩეჩენი პარტიზანები კოდორის ხეობაში ისე, რომ ქვეყნის უმაღლესი ხელისუფლებისაგან თანხმობა არ ჰქონია.

სხვათა შორის, ტელევიზიით ისეთი ინფორმაციაც გადაიცა, თითქოს ჩეჩნებმა სოხუმიც კი აიღეს.

თვითონ პრეზიდენტი ე. შევარდნაძე არაერთხელ გაემიჯნა ჩეჩენტა მოქმედებას აფხაზეთის მიდამოებში, თუმცა ისეთ კონტექსტში, რომ ფართო აუდიტორიისათვის, რომელიც საკმარის და სანდო ინფორმაციას არ ფლობდა მათ შესახებ, ცოტა არ იყოს ადვილი გასარკვევი არ გახ-

ლდათ, თუ რაზე იყო საუბარი.

არც პ. ბორაესკის სტატიასა და არც ქართული მედიის სხვა პუბლიკაციებში არ არის მითითებული რამდენადმე სერიოზული არგუმენტი, რომლებმაც ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლებას უარი ათქმევინა ჩვენ საველე მეთაურთა შემოთავაზებაზე. და მაინც, აქ იკვეთება ვერსია, რომლის თანახმადაც, ე. შვეარდნაძე თვლიდა, რომ ეს იყო ავანტიურა, რომელიც ვერავითარ დადებით შედეგს ვერ მოუტანდა საქართველოს, პირიქით, ამას შეეძლო სერიოზული პრობლემები შეექმნა ჩვენთვის.

რა აზრი ჰქონდა ჩვენთა შეტევას სეპარატისტებზე, თუ ჩვენც არ ჩაეებმებოდით ომში, რომლისთვისაც საქართველო არ იყო მზად და რომელშიც ისევ მარცხი გველოდა. აღარაფერს ვიტყვით იმაზე, რომ ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკა საბოლოოდ განადგურდებოდა. ისიც საკვირველია, როგორ გაუძლო საქართველომ 1992-1993 წლების საომარ მოქმედებებს, რომლებიც ლამის ათი მილიარდი დოლარი დაგვიჯდა და რომლის ტკივილებიც ჯერაც არა გვაქვს ბოლომდე მოშუშებული.

ცხადია ისიც, რომ ახალი ომი აფხაზეთში ისევ რუსულ-ქართულ ომში გადაიზრდებოდა, რომლის მოგების საშუალება ჩვენ არაფრით გავაჩნდა. ახალი საბრძოლო ოპერაციების წამოწყებას არ მოგვიწონებდნენ დასავლეთშიც, სადაც დაბეჯითებით მოითხოვდნენ და დღესაც მოითხოვენ კონფლიქტის მხოლოდ მშვიდობიანი გზით გადაჭრას.

ისიც ძნელი წარმოსადგენია, რომ ჩვენებს ჩვენთვის ეცალათ და მათ მაშინ იმის უნარი ჰქონოდათ, რომ რამდენადმე სერიოზული დარტყმა მიეყენებინათ სეპარატისტებისათვის. უფრო მოსალოდნელი იყო, რომ მათ რაღაც „ერთჯერადი“ დარტყმის განხორციელება შეეძლოთ, სამხედრო თვალსაზრისით ფაქტობრივად არაფრის მომტანი შედეგით.

გაზეთმა „ჯორჯიან თაიმსმა“ გამოაქვეყნა ინტერვიუ იჩქერიის პრეზიდენტ ასლან მასხაღოვთან, რომელშიც ეს უკანასკნელი გადაჭრით ემიჯნება ქართულ-ჩეჩენურ სამხედრო ოპერაციებს, რომლებზეც ზემოთ იყო საუბარი.

იგი თვლის, რომ ეს ყველაფერი მოსკოვის ოინებია, რომელსაც სურს, რომ არეულობა გამოიწვიოს საქართველოში სამხედრო ბაზების შესანარჩუნებლად, რომლებიც მას სტამბოლის 2000 წლის შეთანხმების შესაბამისად ჩვენი ქვეყნიდან უნდა გაეყვანა და იმ ეტაპზე ეს მისთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი იყო.

„ჩვენ ხალხს რაც შეეხება, მათთვის მთავარი რუსეთის აგრესიის შესუსტება და ჩვენთვის ომის შეჩერებაა, - თქვა ა. მასხადოვმა, - ჩვენ აფხაზეთისთვის სულაც არ გეცხელა. რუსეთის მხარეს კი ეს არეულობები ნამდვილად აწყობს, რადგან საშუალება ეძლევა, მისმა სამხედრო ბაზებმა რაც შეიძლება დიდხანს დაჰყონ გუდაუთასა და ვაზიანში... თუ ამ ტერიტორიაზე გელაევი ან მავანი კუჩკა აღმოჩნდება, ეს ბუნებრივია, რუსეთის მხარის მიერ პროვოცირებული ამბავია” (18, 25.10-1.11.2011).

რ. გელაევი, რომელზეც ა. მასხადოვი საუბრობს, - ჩვენი საველე მეთაური გახლდათ, რომელიც სხვა პარტიზანებთან ერთად თავის დროზე პანკისის ხეობას აფარებდა თავს, რამაც რუსეთს საბაბი მისცა, ეს ხეობა რამდენჯერმე დაეპყრო და რომელმაც თვით თავისი ყოფნით ამ ტერიტორიაზე არაერთი პრობლემა შეგვიქმნა არა მარტო რუსეთთან, არამედ დასავლეთთანაც.

იჩქერიის რესპუბლიკის პრეზიდენტი გადაჭრით გაემიჯნა რ. გელაევსაც, რასაც მოწმობს მისი ინტერვიუს დროს მის მიერ ნათქვამი სიტყვებიც: „გელაევი ამჟამად სულაც არ წარმოადგენს ჩვენს ხალხს და ჩვენთვის მთავრობას მით უმეტეს. ჩემს მიერ ჯერ კიდევ გასულ წელს იქნა გელაევი თანამდებობიდან გათავისუფლებული, რადგან ის საქართველოს ტერიტორიაზე სრულიად უკანონოდ იმყოფებოდა” (18, 25.10-1.11.2001).

მასხადოვს, მისი თქმით, უზრუნვია იმაზეც, რომ ჩვენების გამო საქართველოს პრობლემები არ შექმნოდა რუსეთთან. ამიტომაც, - აცხადებს იგი, - „არსებობს მეორე ბრძანება, რომლის თანახმადაც, ჩვენს მეზობლებს საქართველოს ტერიტორიაზე აკრძალული აქვთ რუსულ სამხედრო ბაზაზე თავდასხმა.

ამ ბრძანების ძალაში შესვლა მე აუცილებლად მივიჩ-

ნიე, რადგან დარწმუნებული ვიყავი, რომ რუსული მხარე გარკვეულ პროოკაციაზე წავიდოდა" (18, 25.10-1.11.2001).

ზემოთქმულს თითქოს ადასტურებს ის გარემოებაც, რომ, როგორც უკვე აღინიშნა, იჩქერიის ლიდერ, უკანონოდ მიიჩნეეს რუსლან გელაევის საქართველოში ყოფნასაც კი, რასაც იგი, ჩანს, უფრო მოსკოვის გასაგონად ამბობს, რომელიც გვადანაშაულებდა ჩვენ ჩვენ ბოვეიკთა ხელშეწყობაში.

იგივე გაუმეორებია ა. მასხადოვს რადიოსადგურ „თაყისუფლებისათვის“ მიცემულ ინტერვიუშიც. რუსული ჟურნალი „ექსპერტი“, შეეხო რა ამ საკითხს, წერდა: „ასლან მასხადოვმა აფხაზეთში მიმდინარე მოვლენებს ასეთი კომენტარი გაუკეთა: „ღღეისათვის გელაევი ჩინეთის მიზნებს არ ემსახურება, რადგან ერთი წლის უკან ჩემ მიერ გაცემული ბრძანებულების თანახმად (იმის გამო, რომ ის საქართველოს ტერიტორიაზე აღმოჩნდა) დაკავებული თანამდებობიდან დავითხოვე და სამშობლო დაცვის უფლება ჩამოვართვი. საქართველოს ახლა აფხაზეთის საზღვართან კონფლიქტი არ სჭირდება - საქართველო ამჟამად ყველაფერს აკეთებს, რათა გუდაუთის და ვაზიანის სამხედრო ბაზები გაიყვანონ. ე! რუსეთს აწყობს, რადგან მას ამ ბაზების გაყვანილ გადავადება სურს. ამიტომ მე ვფიქრობ, რომ აქაური მოვლენების მთავარი რეჟისორი მოსკოვშია" (1, 27-29.10.2001).

რუსული გამოცემის აზრით, ასლან მასხადოვი დასკვნები „ნამდვილად მიკერძოებულია“. მას მიაჩნია, რომ „საქართველომ ამ „უსარგებლო“ კონფლიქტით მიაღწია იმას, რომ რუსეთი გუდაუთის ბაზის გაყვანას ნამდვილად დააჩქარებს. მეტიც, ვლადიმერ პუტინმა პირობა დადო, რომ აფხაზეთიდან სამშვიდობო ძალებსაც გამოიყვანს.

ასე, რომ, ჯერჯერობით, ამ კონფლიქტიდან გარეგნულ დივიდენდები საქართველომ უფრო მიიღო, ვიდრე რუსეთმა“. თუმცა თელის, რომ „გელაევის უკან საქართველოს მოაზრება ნამდვილად არასწორი იქნებოდა" (1, 27-29.10.2001).

როგორც ვხედავთ, პუბლიკაციაში საუბარია, რაღაც

„მოგებაზე“, რომელიც საქართველომ აფხაზეთში რ. გელაევის მოქმედებით მიიღო, მაგრამ „ეს მოგება“ რეალურად არ დადასტურებულა. რუსეთს გუდაუთის სამხედრო ბაზა ფაქტობრივად არასდროს გაუყვანია. თუმცა იგი აცხადებდა, რომ ეს ბაზა მას გაუქმებული ჰქონდა მაგრამ არაფრით თანხმდებოდა საერთაშორისო დამკვირვებლების მიერ ამის შემოწმებას.

რაც შეეხება აფხაზეთიდან რუსული სამშვიდობო ძალების გამოყვანას, ჩვენს ჩრდილოელ მეზობელს არც ასეთი განზრახვა ჰქონია ოდესმე. მსგავსი დასკვნის საშუალებას იძლევა თუნდაც ის მოტივაცია, რომელიც მან აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარებისათვის გამოიყენა. როგორც ამ ქვეყნის საგარეო საქმეთა მინისტრმა სერგეი ლავროვმა ტელეეკრანებიდან განაცხადა, რუსეთს საქართველომ დსთ-დან გამოსვლით, რაც 2008 წლის აგვისტოს ომს მოჰყვა, სხვა გზა არ დაუტოვა გარდა იმისა, რომ იქ თავიანთი სამხედრო შენაერთები დაეტოვებინათ. როგორც ის ამტკიცებდა, რამდენადაც რუსი „ცისფერჩაფხუტიანები“ სეპარატისტულ რეგიონებში აღნიშნული ორგანიზაციის მანდატით იმყოფებოდნენ, მისი დატოვებით ჩვენ ეს მანდატი გაეაუქმეთ. შედეგად აფხაზები და ოსები დაუცველები დარჩნენ. ამას კი რუსები ვერ დაუშვებდნენ და ისინი იძულებულნი გახდნენ ეცნოთ მათი დამოუკიდებლობა, რაც ამ უკანასკნელებს კანონიერ უფლებას ანიჭებდა რუსეთის სამხედრო შენაერთები თავიანთ ტერიტორიაზე მოეწვიათ.

საქართველოს ხელისუფლების უკმაყოფილებას რუსეთის სამშვიდობო ძალებისადმი „ექსპერტიკ“ ადასტურებს. როგორც იგი წერს, ეს უკმაყოფილება მათ მიმართ მას „ადრეც მრავალჯერ გამოუთქვამს“, რისი მიზეზიც იყო ის გარემოება, რომ „ქვეყნის ხელმძღვანელობის აზრით, რუსები საკუთარ თავზე აღებულ ვალდებულებებს ვერ ასრულებდნენ. ამ ბრალდების ქვეშ, უპირველესად ის იგულისხმება, რომ სამშვიდობო ძალებმა კონფლიქტის ზონაში ლტოლვილების დაბრუნებისთვის პირობები ვერ შექმნეს და, ფაქტობრივად, მესაზღვრეების როლს ასრულ-

ებენ" (1, 27-29.10.2001).

რუსი სამშვიდობოებით უკმაყოფილონი ხელისუფლებაზე უფრო მეტადაც იყვნენ ჩვენი ქვეყნის მთელი მოსახლეობაცა და განსაკუთრებით, ლტოლვილები. ამ უკანასკნელებმა საკმაოდ მრავალრიცხოვანი მიტინგიც გამართეს, რომელზეც გადაჭრით მოითხოვეს ჩრდილოელ მეზობელთა „ცისფერჩაფხუტიანების“ გაყვანა საქართველოს ტერიტორიიდან. პარლამენტმა დააკმაყოფილა ეს მოთხოვნა და შესაბამისი გადაწყვეტილებაც მიიღო. მაგრამ მისი განხორციელება მაინც ვერ მოხერხდა „კანონმდებლების გადაწყვეტილების შემდეგ, - ნათქვამია სტატიაში, - შევარდნაძემ ეუთოს დელეგაციასთან შეხვედრაზე სახელმწიფოების ხელმძღვანელებს იტერნაციონალური სამშვიდობო ძალების შექმნაში დახმარება სთხოვა ამასთან საქართველოს პრეზიდენტმა განაცხადა, რომ ამ საკითხში მას უკრაინის პრეზიდენტის ლეონიდ კუჩმას და ზოგიერთი სხვა ქვეყნის მეთაურის მხარდაჭერა უკვე აქვს" (1, 27-29.10.2001).

ჟურნალს ესმის და ამაში ჩვენც უნდა დავეთანხმოთ, რომ, როგორც იგი წერს, „სამშვიდობო ძალების როტაცია არც თუ ისე მარტივი საქმეა - და ეს მხოლოდ ორგანიზაციულ და ტექნიკურ მხარეს როდი ეხება კონფლიქტის ზონაში მათ შეცვლაზე სოხუმის თანხმობაც უნდა იყოს, მაგრამ აფხაზები, რუსების გარდა, არაფიქნდობიან" (1, 27-29.10.2001). ამას გარდა ჩვენ აქ დავსძენდით, რომ რუსი სამშვიდობოების შეცვლა სხვა ქვეყნების „ცისფერჩაფხუტიანებით" შეიძლებოდა მომხდარიყო მხოლოდ იმ საერთაშორისო ორგანიზაციების (გაერო, ეუთო) გადაწყვეტილებით, როლებშიც რუსეთს ვეტოს უფლება გააჩნდა და იქ იგი ამ უფლებას აქტიურად იყენებდა კიდევც.

თვითონ ზემოხსენებული ორგანიზაციების წარმომადგენლები ამასთან ერთად თვლიდნენ, რუსი სამშვიდობოები კონფლიქტის ზონებში საბოლოო ჯამში მაინც პოზიტიურ როლს ასრულებდნენ. რუსულა ჟურნალის პუბლიკაციაში ამის თაობაზე ნათქვამია: „თბილისის პოზიცია გაეროს და ეუთოს დამკვირვებლების

აზრისგანაც განსხვავდება. კერძოდ, ეუთოს მუდმივი საბჭოს თავმჯდომარის ლივიუს ბოტას თქმით, რომელიც ადრე გაეროს გენერალური მდივნის მუდმივი წარმომადგენელი იყო, აფხაზეთში 6 წლის მანძილზე სამშვიდობო ძალებმა, მიუხედავად იმისა, რომ პოლიტიკური შედეგი შეიძლება არც ჩანდეს, საკმაოდ დიდი სამუშაო გასწიეს” (1, 27-29.10.2001).

ამავე აზრისა ყოფილა გაეროს გენერალური მდივნის იმჟამინდელი წარმომადგენელი თბილისში, დიტერ ბოდენიც, რომლის თქმითაც, „თუ საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლება რუსი სამშვიდობო ძალების კონფლიქტის ზონიდან გაყვანას” დაიჟინებდა „გაეროს დამკვირვებლებსაც წასვლა “მოუწევდათ” (1, 27-29.10.2001).

ეურნალი გამოთქვამს ვარაუდს, რომ “საქართველოს პრეზიდენტს კონფლიქტის ზონაში საერთოდ უშუამავლოდ დარჩენის შესაძლო პერსპექტივაც არ აშინებს”. თუმცა გეაცნობს რა მის „პროგნოზს”, თითქოს თავის თავთან წინააღმდეგობაში ვარდება. თუ „გაეროს მისია და სამშვიდობო ძალები კონფლიქტის ზონას დატოვებენ და ჩვენ აფხაზეთთან პირისპირ აღმოვჩნდებით, - უთქვამს ე. შევარდნაძეს, - ჩვენ ერთმანეთს დაეჭამთ ან შევრიგდებით. ვფიქრობ, რომ უფრო შევრიგდებით” (1, 27-29.10.2001).

ჩვენი აზრით, ძნელი შესამჩნევი არ უნდა იყოს, რომ საქართველოს პრეზიდენტის ამ „პროგნოზიდან” ასეთი ცალსახა დასკვნის გამოტანა არ შეიძლება. ამის თქმის საფუძველს კი გვაძლევს, ჯერ ერთი, მის მიერ „ან” კავშირის გამოყენება („დაეჭამთ ან შევრიგდებით”), საიდანაც შეიძლება დაეასკენათ, რომ იგი მოვლენათა განვითარების არც ერთ ვარიანტს არ გამორიცხავს, თუმცა ფორმალურად თითქოს შერიგების შესაძლებლობისკენ იხრება. და მეორეც, ვფიქრობთ, იგი აქ დიპლომატიურ სელას უფრო აკეთებს. სხვა რომ არაფერი, იმ პირობებში, როცა პარლამენტს რუსი სამშვიდობოების გაყვანის შესახებ გადაწყვეტილება მიღებული ჰქონდა, მას მიზანშეწონილად არ მიაჩნდა ბოლომდე ღიად დაეფიქსირებინა თავისი პოზიცია, რომელიც გაეროსა და

ეუთოს წარმომადგენლის ზემოთმოყვანილ მოსაზრებებს არც თუ უსაფუძვლოდ თვლიდა. ბოლოს და ბოლოს საქართველოს პრეზიდენტმა ქვეყნის შიგნით ძლიერ ზეწოლის მიუხედავად, მაინც არ მოითხოვა რუსი „ცისფერჩაფხუტიანების“ გაყვანა.

„ექსპერტში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში საუბარია ჩეჩენ „ბოვეიკთა“ მოქმედებაზეც აფხაზეთში და გამოთქმულია მოსაზრება, რომ შესაძლოა, „ეს უფრო ქართული ძალოვანი სტრუქტურების პირადი ინიციატივა იყოს“. ამ მოსაზრებას ცალკეული ქართველი ჟურნალისტი, პოლიტიკოსი და ექსპერტიც იზიარებდა, თუმცა უფრო ის შეფასება ფიქსირდებოდა, რომ მოვლენათა ასეთ განვითარებაში დამნაშავე იყო მთლიანად ხელისუფლება და პირადად პრეზიდენტი ე. შევარდნაძე. ამასთან არც თუ ისე ცოტანი იყვნენ ისინიც, რომლებიც თვლიდნენ, რომ ამგვარი კომენტარები რუსულ წისქვილზე ასხამდა წყალს და ამიტომაც ამ თემაზე მსჯელობას თავს არიდებდნენ. ქართველი ძალოვანების თვითონებობას რუსული ჟურნალი საქართველოს პრეზიდენტსა და მათ შორის ინტერესთა დაპირისპირებით ხსნიდა. მისი განმარტებით, დასავლეთი ე. შევარდნაძისაგან კორუფციასთან ბრძოლას მოითხოვდა ეს კი არ სურდათ ძალოვანებს. გამომდინარე აქედან ჭე უკანასკნელები ცდილობდნენ მოემოქმედათ ისეთი რამ, რაც დასავლეთთან მის ურთიერთობას გააფუჭებდა ამგვარი მიზნის მისაღწევად კი მათ საჭიროდ ჩათვალეს ჩეჩენი „ბოვეიკებისათვის“ ხელის შეწყობა აფხაზეთში შესატრელად და იქ სიტუაციის გამწვავება, რაც აგრეთვე ევროპა-ამერიკისათვის მიუღებელი იყო. „ასე რომ, - წერს „ექსპერტი“, - მთელი ამ ისტორიიდან ასეთი დასკვნა გამოდის: „აფხაზეთთან ახალი კონფლიქტი ძალოვანებს არა მხოლოდ საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღსადგენად უნდათ, არამედ საკუთარი ხელისუფლების შესანარჩუნებლადაც“ (1, 27-29.10.2001).

სხვისი არ ვიცით, მაგრამ რუსული ჟურნალის ინტერპრეტაცია არადამაჯერებლად გვეჩვენება. თუმცა მთლიანობაში ჩვენ არც ქართულ მედიაში შეგვხვედრია

ზემოხსენებულ მოვლენათა არსის რამდენადმე სარწმუნო ევრსია. რუსეთი ბრალს გედებდა იმაშიც, რომ ჩეჩენ მებრძოლებს ჩვენს ტერიტორიაზე (პანკისის ხეობაში) საწვრთნელი ბაზები ჰქონდათ მოწყობილი. ა. მასხადოვი ამასაც დაბეჯითებით უარყოფს. „მე კიდევ ერთხელ სრული პასუხისმგებლობით ვიმეორებ, - ამბობს იგი, - რომ პანკისის ხეობაში არ არსებობს არანაირი ჩეჩნური სამხედრო დაჯგუფებები, არანაირი ბაზები, არც სამხედრო წვრთნები არ ტარდება... ეს ყოველივე შეშლილის ბოდვაა და სხვა არაფერი (18, 25.10-1.11.2001).

მასხადოვი ასევე ამტკიცებს, რომ ჩეჩენი პარტიზანები საქართველოში ჩეჩენი ქვეყნის ნებართვით არ ჩამოსულან. ეს რუსეთმა იზრუნა ამაზე, რომ ისინი აქ ჩამოსულიყვნენ. ამას კი იგი იმით ხსნის, რომ „რუსულ მხარეს სურს ქართველები და ჩეჩნები ერთმანეთს გადაჰყიდოს“. მისი თქმით, „სწორედ ამიტომ აღმოჩნდა პანკისის ხეობაში რუსლან გელაევი“ (18, 25.10-1.11.2001).

რესპონდენტის ეს სიტყვები შეესაბამება ქართულ მედიაში არაერთხელ გამოთქმულ მტკიცებას, რომ ჩეჩენ ბოვეიკების რუსულმა მხარემ საგანგებოდ შეუქმნა კორიდორი საქართველოს საზღვართან ჩვენს ქვეყანაში შემოსასვლელად და შემდეგ მათ მფარველობაში ჩვენთვის ბრალის დასადებად.

ა. მასხადოვი კმაყოფილებით აღნიშნავს იმასაც, რომ „საქართველოს პრეზიდენტი კარგად იცნობს რუსეთის პოლიტიკას, თავად რუსეთს და საკმაოდ ჭკვიანურად იქცევა“ (18, 25.10-1.11.2001).

მავანთა აზრით, რომელიც ქართულ მედიაში, სამწუხაროდ, პრაქტიკულად არ ასახულა, საქართველოს ხელისუფლების პოლიტიკა ჩეჩენ ლტოლვილთა და პარტიზანთა მიმართ მართლაც იყო „საკმაოდ ჭკვიანური“.

რას გულისხმობენ ამაში?

ჯერ ერთი, სწორი იყო, რომ ომს გამორიდებული ჩეჩენი ლტოლვილების დიდი ჯგუფი, რომლებსაც რუსმა სამხედროებმა გასაქცევად მხოლოდ საქართველოსკენ მიმავალი გზები დაუტოვეს, უპრობლემოდ გამოვატარეთ საზღვარზე, თავშესაფარიც მიეუწინეთ და არსებობისათ-

ვის აუცილებელი ფინანსური შემწეობაც აღმოუჩინეთ. მართალია, ჩვენც ძალიან გვიჭირდა, მაგრამ სხვანაირად ვერც მოვიქცეოდით. საზღვარზე გადმოლახვის დროს ათასობით გაუბედურებულ და ჩვენსკენ იმედის თვალით მომზირალ ჩვენ მშვიდობიან მოსახლეობას სროლას ვერ აუტეხავდით. მათ პარტიზანებიც შემოჰყვნენ, მაგრამ ვერც მათ დაუუპირისპირდებოდით, თუნდაც იმ უბრალო მიზეზის გამო, რომ ლტოლვილებში მათ ვერ გამოვარჩევდით და ცეცხლის გახსნის შემთხვევაში უდანაშაულო ადამიანიც (მათ შორის ბავშვი, ქალი და მოხუცი) ბევრი დაიღუპებოდა, რის უფლებასაც ჩვენს თავს, ცხადია, ვერაფრით მივცემდით. ამას მოჰყვებოდა ისეთი მტრობაც ჩრდილოკავკასიელებთან, რომელიც, შესაძლოა საუკუნეების განმავლობაშიც გაგრძელებულიყო.

რუსეთი დაბეჯითებით მოითხოვდა ჩვენგან ჩვენნი „ბოვეიკების“ განიარაღებას და თუ მარტო ჩვენ თვითონ ამას ვერ შეეძლებდით, მისი შეიარაღებული ძალების ჩართვასაც ამ საქმეში, რასაც აგრეთვე, რასაკვირველია, ვერ დავეთანხმებოდით, რადგან ეს, ფაქტობრივად, მთელი ჩრდილოეთ კავკასიისათვის ომის გამოცხადების ტოლფასი იქნებოდა. არადა, რაც დრო გადიოდა, მდგომარეობა პანკისის ხეობაში, სადაც ისინი განთავსდნენ, სულ უფრო იძაბებოდა. ეს ხეობა ფაქტობრივად ხელისუფლების კონტროლს აღარ ექვემდებარებოდა, რითაც სარგებლობდნენ სხვადასხვა ბანდიტური ჯგუფები, რომლებმაც აქაურობა ადამიანთა გამტაცებლების, ნარკობარონებისა და იარაღის უკანონოდ მოვაჭრეების სათარეშოდ აქციეს.

ამას ემატებოდა ისიც, რომ რუსული პროპაგანდისტული მანქანა გაძლიერებით ავრცელებდა ხმებს პანკისში საერთაშორისო ტერორისტების, მათ შორის ბინ ლადენის დაჯგუფების წევრების ყოფნის შესახებ.

ყოველივე ზემოთქმული ძაბავდა ვითარებას მთელს ქვეყანაში, ართულებდა კრიმინოგენურ სიტუაციას, ქმნიდა ანარქიას, რაც სერიოზულად ასუსტებდა ცენტრალური ხელისუფლების უნარს გადაეჭრა ქვეყნის წინაშე არსებული უმძიმესი პრობლემები. ზეწოლა ხელისუფლება-

ზე პანკისის გამო სულ უფრო და უფრო ძლიერდებოდა როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთაც. რუსეთის უკმაყოფილებას ემატებოდა დასავლეთის სახელმწიფოთა, განსაკუთრებით კი შეერთებული შტატების დაბეჯითებული მოწოდებებიც, რომ როგორმე მოგვეგვარებინა ეს პრობლემა.

დადგა დრო, როცა მეტი დაყოვნება აღარ შეიძლებოდა და საქართველოს ხელისუფლება შეუდგა „პანკისის ოპერაციის განხორციელებისათვის მზადებას, რომლის უმთავრესი მიზანიც იყო ამ ხეობის გათავისუფლება კრიმინალებისაგან. ამოცანა იოლი შესასრულებელი არ გახლდათ. პრობლემა იმგვარად უნდა მოგვარებულიყო, რომ ჩვენ პარტიზანებთან შეტაკებაც თავიდან აგვეცილებინა და მსხვერპლიც (თუ მისი გაღება გარდაუვალი გახდებოდა) მინიმუმამდე ყოფილიყო დაყვანილი. საბედნიეროდ მოხერხდა „ბოვეიკების“ ნებაყოფლობითი გაყვანა, თანაც ისე, რომ მათ ჩვენზე გაბოროტებულებმა კი არ მიატოვეს იქაურობა, არამედ „მადლიერების“ გრძნობაც გაიყოლეს თან, რისი დასტურიც გახლდათ ის, რომ ისინი მზად იყვნენ აფხაზეთშიც ებრძოლათ ჩვენი ინტერესებისათვის და რის შესახებაც ჩვენ ზემოთ უკვე გვქონდა საუბარი.

მიზნის მისაღწევად ე. შევარდნაძეს, თუ შეიძლება ასე ითქვას, გარკვეული სახის „ქათინაურის“ გამოყენებაც დასჭირდა. კერძოდ, მან რუსლან გელაევი საჯაროდ დაახასიათა როგორც „განათლებული და წესიერი ახალგაზრდა“, რაც ქართველ ყურნალისტთა, ექსპერტთა და პოლიტიკოსთა ერთი ნაწილის ქილიკის საგანიც გახდა.

ასე იყო თუ ისე, პანკისში ქართული შეიარაღებული ძალები ისე შევიდნენ, რომ ოპერაციას მსხვერპლი არ მოჰყოლია, რაც, უპირველესად უნდა შეფასდეს, როგორც ხელისუფლების გონიერული მოქმედების შედეგი. ამ თვალსაზრისით, ყურადღებას იპყრობს ტელეარხებით გადაცემული ერთი სიუჟეტი, რომელშიც ასახული იყო საქართველოს პრეზიდენტის შეხვედრა ადგილობრივ ქისტ მოსახლეობასთან. ერთ-ერთმა მათგანმა შენიშნა ე. შევარდ-

ნაძეს, რომ „უფრო ადრე უნდა შემოსულიყავითო“, რაზეც ამ უკანასკნელმა უპასუხა: „უფრო ადრე რომ შემოვსულიყავით ომი იქნებოდაო!“ სხვანაირად რომ ვთქვათ, აქ კიდევ ერთხელ დადასტურდა ის ჭეშმარიტება, რომ პოლიტიკაში უდიდესი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო იმას, რომ სწორი ნაბიჯი გადადგა, არამედ (და შესაძლოა უფრო მეტადაც) იმასაც, რომ ზუსტად შეარჩიო დრო ამ ნაბიჯის გადასადგმელად.

პანკისის ხეობაში ოპერაციისათვის მზადების ფარგლებში განხორციელდა ე.წ. „წვრთნისა და აღჭურვის“ პროგრამა, რომელიც ამერიკელებმა დააფინანსეს და რომლის შედეგადაც მათივე სამხედრო ინსპექტორების დახმარებით მომზადდა თანამედროვეობის შესატყვისი რამდენიმე საბრძოლო მზადყოფნის მქონე ბატალიონი. თანაც ეს მოხდა რუსეთის „ჩუმი თანხმობით“. ყოველ შემთხვევაში, ცნობილია რომ ე. შევარდნაძემ ამ ქვეყნის პრეზიდენტი წინასწარ ჩააყენა საქმის კურსში და ეს უკანასკნელი ამის წინააღმდეგ არ წასულა. თუმცა ზემოაღნიშნული სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ რუსეთი კმაყოფილი იყო საქართველოს ხელისუფლების დამოკიდებულებით ჩეჩენი „ბოევიკებისადმი“. იგივე შეიძლება ითქვას რუსულ მედიაზეც. გაზეთმა „ალიამ“ გადმოებჟდა „უტრო.რუს“ ერთ-ერთი სტატია, რომელშიც საუბარია იმის თაობაზე, თუ როგორ „ველებოდნენ თავს“ მათ და განსაკუთრებით რ. გელაევს საქართველოში. „შევარდნაძე, პირველ რიგში, ბუნებრივია, პატივს სცემს „განათლებულ და სასიამოვნო ახალგაზრდა „ტერორისტ გელაევს“, სარკასტულად შენიშნავს ეს გამოცემა. ავტორის თქმით, საქმე იქამდეც კი იყო მისული, რომ თითქოს ჩვენს ქვეყანაში სისხლიანი ტერორი იყო გაჩაღებული მათი კრიტიკისათვის. „პრეზიდენტმა (ე. შევარდნაძემ – გ.კ.) ქართველ ჟურნალისტებს აუკრძალა ამ ჩეჩენ საველე მეთაურზე თუნდაც მცირე ნეგატიური მასალის გამოქვეყნება, - ამბობს იგი, - ურჩებს სახელმწიფო უშიშროება მიხედავს. ის რეპორტიორები, რომლებიც 2001 წელს სამთო ბაზებში ჩეჩენ „ბოევიკთა“ გადაღება მოახერხეს, საკუთარ ბინებში უცნაურად გარდაიცვალნენ“

(1, 1-3.12.2001).

„უცნაურ გარდაცვლილთაგან“ რუსი ავტორი ასახელებს გიორგი სანაიას. „იმ ჟურნალისტთაგან, რომლებმაც გადაწყვიტეს, უფრო ღრმად ჩაწვდნენ ამ საკითხებს, ვიდრე ეს ოფიციალურ თბილისს აწყობს, საქართველოში მომენტალურად უსწორდებიან, - ამტკიცებს იგი, - 2001 წლის 26 ივლისს თბილისში საკუთარ ბინაში მოკლეს ტელეკომპანია „რუსთავე-2“-ის ჟურნალისტი „ლამის კურიერის“ წამყვანი გიორგი სანაია.

როგორც მოკლულის კოლეგები ამტკიცებენ, გიორგი სანაიას ბინიდან უკეალოდ გაქრა ზოგიერთი დოკუმენტი, კერძოდ, იმ ფაქტების დამადასტურებელი ვიდეო-ჩანაწერები, რომელთა გამოქვეყნება ვერც ერთმა ჟურნალისტმა ვერ გაბედა“ (1, 1-3.12.2001).

ამჟამად, რომ რუსი ჟურნალისტი ფანტაზიების ტყუილობაშია. სხვანაირად ვერ დაახასიათებთ მის ბრალდებებს იმის თაობაზე, თითქოს ე. შვეპარდნაძემ „ჟურნალისტებს აუკრძალა... თუნდაც მცირე ნეგატიური მასალის გამოქვეყნება“ ჩეჩენ საეელე მეთაურზე, და რომ ურჩების მიმართ სახელმწიფო უშიშროების სისხლიანი ტერორი იყო გაჩაღებული, ისევე, როგორც იმის მტკიცებას, რომ „ის რეპორტიორები, რომლებიც 2001 წელს სამთო ბაზებში ჩეჩენ „ბოვეიკთა“ გადაღება მოახერხეს, საკუთარ ბინაში უცნაურად გარდაიცვალნენ“. როგორც უკვე აღინიშნა, „უცნაურად გარდაცვალებულთაგან“ მხოლოდ გიორგი სანაიაა დასახელებული. ქართულ მედიაში იგი, მართლაც, იყო არაერთხელ მოხსენიებული (და საზოგადოების გარკვეული ნაწილი ამაში დღესაც დარწმუნებულია) როგორც ლიკვიდირებული იმ მიზნით, რომ თითქოს მას რაღაც კასეტა, რომელიც ჩეჩენი ქვეყნის მაშინდელი მაღალჩინოსნების მაკომპრომიტირებელ მასალას შეიცავდა, ჰქონდა სახლში შენახული და დაქირავებულ ქილერს მისი მოპარვა ჰქონდა განზრახული.

საუბარია კასეტაზე, რომელიც სხვათაშორის არავის უნახავს და არც არავინ იცის დანამდვილებით, რომ თუ ასეთი რამ ნამდვილად არსებობდა, რას შეიცავდა იგი.

ერთადერთი ხიზრი აღდამოვი (ჩეჩენთა დიასპორის ხელმძღვანელი საქართველოში) გახლდათ ის პიროვნება, რომელიც ეარაუდს გამოთქვამდა, რომ იქ პირადად მისი „მამხილებელი“ კადრები იყო განთავსებული, რომლებშიც ჩეჩენი კრიმინალების მიერ მისი ვაჟისთვის წამებით გამოძალადული ჩვენებები იყო აღბეჭდილი.

სტატიის ავტორს კი გააჩნია პრეტენზია, რომ მისთვის ნათელი იყო „საიდუმლო კასეტის“ შინაარსი. მისი თქმით „საუბარი ეხებოდა ხატაბსა და სხვა მეთაურ-ტერორისტებს, რომლებიც რუსეთში, კერძოდ, ჩრდილოეთ კავკასიის ქალაქებში ტერაქტების მოწყობისას იყენებდნენ იმ ასაფეთქებელ ნივთიერებებსა და მოწყობილობებს, რაც მათ... საქართველოს შს სამინისტროს თანამშრომლებისაგან მიიღეს. შემდეგ შუამავალთა რგოლის მეშვეობით „ჯამაათის“ წევრების თურქული წარმოების სიგარეტების „ელემის“, „ბონდისა“ და „მარლბოროს“ კოლოფებით ასაფეთქებელი ნივთიერებები შეჰქონდათ ვლადიკავკაზის, მინერალური წყლებისა და სხვა დასახლებულ პუნქტებში. გიორგი სანაიას ესმოდა, რომ მან ინფორმაციული ბომბი მოიპოვა, მაგრამ ამ მასალის გამოყენება ვერ მოასწრო, ინფორმაციამ გაუონა და ტყვიამ წერტილი დასვა“ (1, 1-3.12.2001).

„კასეტა“, რომელზეც ზემოთ იყო საუბარი, თუ მართლაც არსებობდა და ის გახდა გ. სანაიას მკვლელობის მიზეზი, მაშინ პასუხი უნდა გაეცეს რამდენიმე კითხვას:

გ. სანაიასთვის ამ „კასეტის“ საიდუმლოდ გადამცემს, ექნებოდა თუ არა სხვა ეგზემპლარიც, თუ არ ჰქონდა, როგორ დაუშვა მან ეს შეცდომა, რატომ არ თუ ვერ გაითვალისწინა მისი დაკარგვის ან არასასურველ პირთა, რომლებიც მას უბრალოდ გააქრობდნენ, ხელში ჩაეარდნის შესაძლებლობა?

როგორ და რატომ მოხდა ისე, რომ გ. სანაიამ ეს კასეტა სახლში წაიღო და არ შეინახა საკმაოდ კარგად დაცულ ადგილას – სამსახურში, სეიფში?

4. თუ კავკასია აფეთქდა...

დაიშლება თუ არა რუსეთი?

როგორც ცნობილია, საბჭოთა კავშირის კოლაპსის შედეგად დამოუკიდებლობა მოიპოვეს მხოლოდ იმ ტერიტორიებმა, რომლებიც მანამდე მოკავშირე რესპუბლიკებად იწოდებოდნენ. უფრო დაბალი სტატუსის (ავტონომიური რესპუბლიკების, ავტონომიური ოლქების, ავტონომიური ოკრუგების) მქონე ხალხები კი კვლავინდებურად დარჩნენ იმპერიის ნგრევის შემდგომ წარმოშობილ სახელმწიფოთა შემადგენლობაში. ასე მოხდა რუსეთშიც, სადაც 31 ავტონომიური ერთეული არსებობდა, რომელთა შორის იყო ჩრდილო კავკასიის 7 ანალოგიური წარმონაქმნიც.

ქართული მედიის არაერთ პუბლიკაციაში დასმულა კითხვა, მოხდებოდა თუ არა საკუთრივ თვითონ რუსეთის ყუყურაციის დემონტაჟი, კითხვა, რომელიც განსაკუთრებულ აქტუალობას იძენდა ჩრდილოკავკასიელებთან მიმართებაში, რადგან თუ ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის უზარმაზარ ტერიტორიაზე დასახლებული სხვა ხალხები ასე თუ ისე ამ სახელმწიფოს ცენტრის კონტროლს ემორჩილებოდნენ, აქ ვითარება ბევრად უფრო რთულად გამოიყურებოდა. ჯერ იყო და გენერალმა ჯოჰარ დუდაეშვილმა გამოაცხადა ჩეჩნეთის დამოუკიდებლობა და შექმნა იჩქერიის რესპუბლიკა, ხოლო მოგვიანებით ასეთსავე ბრძოლაში ჩაებნენ სხვებიც, რომლებიც ისლამისტურ-ფუნდამენტალისტური ეაჰაბისტური სახელმწიფოს - „კავკასიის ემირატის“ (მის შემადგენლობაში მოიაზრებიან დაღესტანი, ჩეჩნეთი, ინგუშეთი, ჩრდილო ოსეთი-ალანია, ყაბარდო-ბალყარეთი, ყარაჩაი-ჩერქეზეთი და სტავროპოლისა და კრასნოდარის მხარეების ტერიტორიები) შექმნას ისახავენ მიზნად.

გამომდინარე ზემოთქმულიდან და იმ გარემოებიდან, რომ ჩრდილო-კავკასია ჩვენი უშუალოდ მოსაზღვრე რეგიონია, სადაც განვითარებულ მოვლენებს დიდი გავლენა შეუძლია იქონიოს საქართველოს (და საერთოდ, მთელი სამხრეთ კავკასიის) ბედზეც, გასაგებია, რომ ქართული მედიის ყურადღება აქ არსებული სიტუაციის

განხილვა-გაანალიზებას არ მოჰკლებია. ამ მოვლენების ურთიერთკავშირის თაობაზე გაზეთ „კეირის პალიტრაში“ „ნეზაისიშია გაზეტადან“ გადმობეჭდილ სტატიაში „ამიერკავკასიაში სიტუაცია ჩრდილო კავკასიის დინამიკის ზემოქმედებით იცვლება“ ნათქვამია: „ზოგჯერ კავკასია სისხლძარღვთა რთულ სისტემას მოგვაგონებს. ნებისმიერი ცვლილება ნებისმიერ მის რეგიონში აუცილებლად აისახება სადღაც გვერდით. იქნებ ეს არის მთელი კავკასიური რეგიონის მთავარი გეოპოლიტიკური თავისებურება“ (7, 5-11.02.2001).

ზემოხსენებულ კითხვაზე ქართული მედიის პუბლიკაციებში ფიქსირებული პასუხი ფაქტობრივად ცალსახაა – რუსეთი აუცილებლად დაიშლება. სხვა საკითხია თუ როდის მოხდება ეს, უახლოეს მომავალში თუ უფრო შორეულ პერსპექტივაში და რამდენად შეესაბამება ასეთი პერსპექტივა საქართველოს ინტერესებს.

რუსეთის დანაწევრების პროგნოზიორთა შორის არის ექსპრეზიდენტი ე. შევარდნაძეც, რომელმაც გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტ არმაზ საჩხელიძისათვის მიცემულ ინტერვიუში პირდაპირ მიუთითა ამ ქვეყანაში მოვლენათა მსგავსი განვითარების რეალურობაზე. „რუსეთის დაშლა – განაცხადა მან, ისტორიის ლოგიკას თუ მიყუებით, მართლაც გარდაუვალია“ (2, 4-10.05.2009), ამასთანავე მან მოგვიწოდა, რომ ამას კი არ დავლოდებოდით, არამედ პრობლემები მასთან ურთიერთობაში მანამდე მოგვეგეარებინა. „მაგრამ სანამ არსებობს ეს უზარმაზარი სახელმწიფო, - განაგრძობს იგი, - ჩვენ მისმა მეზობელმა ქვეყანამ მასთან მოქნილი პოლიტიკა უნდა ვისწავლოთ“ (2, 4-10.05.2009).

რუსეთის დაშლის პერსპექტივაზე ექსპრეზიდენტს მანამდეც არაერთხელ უსაუბრია. ასეთი სახის განცხადებები მას ჯერ კიდევ 1993 წელს აქვს გაკეთებული, როცა ომი აფხაზეთში ახალი დამთავრებული იყო. მაშინ იგი ამ ქვეყნის ხელმძღვანელობას აფრთხილებდა კიდევ, რომ სეპარატისტებისადმი აღმოჩენილი დახმარება ჩვენ ჩრდილოელ მეზობელს ბუმერანგივით დაუბრუნდებოდა. ამ

უკანასკნელისათვის განსაკუთრებით საბედისწეროდ თელის იგი აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობის აღიარებას, რაც მისი თქმით „რუსეთის დაშლის წინაპირობაა“.

როგორც ცნობილია, ჩრდილოკავკასიელთაგან რუსეთს ყველაზე მძაფრად ჩენნები უპირისპირდებიან. ჩენნეთი, ანუ როგორც ისინი თავიანთ ქვეყანას უწოდებენ, იჩქერია, საბჭოთა კავშირის კოლაპსის დროიდან თავგანწირვით იბრძვის დამოუკიდებლობისათვის, რასაც ერთ პერიოდში ფაქტობრივად კიდევ მიაღწია. და რასაც ასეულათასობით ჩენენი შეეწირა. შემდეგ სიტუაცია თითქოს შეიცვალა იმდენად, რომ რუსეთის ცენტრალურმა ხელისუფლებამ ლაპარაკი დაიწყო თავის გამარჯვებაზეც. ნაწილობრივ ეს შეიძლება ასეც იყოს. ჩვენმა ჩრდილოელმა მეზობელმა სახელმწიფომ იქ ცეცხლითა და მახვილით ვითარება რამდენადმე დაარეგულირა, მაგრამ პრობლემის საბოლოოდ მოხსნის პერსპექტივა ჯერ კიდევ არ ჩანს. ჩენნეთში კვლავ იღვრება სისხლი, მძვინვარებს ტერორი, ეწყობა ტერაქტები და როდის დასრულდება ყოველივე ეს (თუ საერთოდ დასრულდება) არავინ უწყის.

ჩენნეთში რუსეთისთვის სასურველი წესრიგის დამყარებას ხელს უშლის ის გარემოებაც, რომ ამ უკანასკნელთან ბრძოლაში თანდათან ერთგებიან ჩრდილო კავკასიის სხვა ხალხებიც.

რას მოიტანს ყოველივე ეს, ჯერჯერობით ამის თქმა ძნელია. ჭირს მომავლის განჭვრეტა, თუმცა კავკასიელ ხალხთა კონფედერაციის თავმჯდომარის ზაალ კასრელი-შვილისთვის ყველაფერი ნათელია. მისი აზრით, ჩრდილო კავკასიის რესპუბლიკათა დამოუკიდებლობამდე დიდი დრო აღარ არის დარჩენილი. მათი სუვერენიტეტის საერთაშორისო აღიარებისათვის „სამზადისი უკვე დაწყებულია“, რის თაობაზეც იგი გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტ ეკა ასათიანს ესაუბრა კიდევ.

რესპონდენტის თქმით, ამ ეტაპზე ლაპარაკია მხოლოდ ჩენნეთისა და ინგუშეთის დამოუკიდებლობაზე, მაგრამ შემდეგ ეს პროცესი რუსეთის სხვა ნაციონალურ რეგიონებსაც შეეხება.

როგორც ზ. კასრელიშვილი აცხადებს, „კავკასიელ ხალხთა კონფედერაციის ევროპული წარმომადგენლობის ლიდერებს, რომლებიც ჩასახლებულნი არიან აზიისა თუ ევროპის ქვეყნებში, გაანინათ მნიშვნელოვანი გავლენა და კავშირები, ჩეჩნეთისა და ინგუშეთის დამოუკიდებლობისათვის სერიოზულად მუშაობენ. მაგალითად, - ამბობს იგი, - ორი კვირის წინ დამიკავშირდნენ გავლენიანი ჩერქეზები და ამ თემაზე მესაუბრნენ. ადრე თავადაც მეგონა, რომ ისინი კავკასიაში მიმდინარე მოვლენებს გვერდიდან უყურებდნენ და სიმართლე გითხრათ, გაოცებული დავრჩი... მოგეხსენებათ, აზიაში ყველაზე დაწინაურებულად (მატერიალური თვალსაზრისითაც) ჩერქეზები ითვლებიან. მათი გავლენიანი ჯგუფები ჩვენს მხარდამჭერებსა და თანამოაზრეებთან ერთად, ინგუშეთისა და ჩეჩნეთის აღიარებაზე იწყებენ მოლაპარაკებებს იმ ქვეყნების გავლენიან პოლიტიკურ წრეებთან, რომლებშიც ცხოვრობენ და კომპაქტურად არიან ჩასახლებულნი. ჩვენ კავკასიელ ხალხთა კონფედერაციის სახელით გაეაკეთებოდა განცხადებას ჩეჩნეთისა და ინგუშეთის დამოუკიდებლობის აღიარების შესახებ, რის საფუძველზეც სხვადასხვა ქვეყანამ უნდა აღიაროს ამ ქვეყნების დამოუკიდებლობა” (26, 12.10.2009).

რესპონდენტი არ ფიქრობს, რომ დიდი სახელმწიფოები, ე. წ. დიდი ოცეულის ან თუნდაც დიდი რვიანის ქვეყნები ამჟამად ამისათვის მზად არიან, მაგრამ იმედი აქვს, რომ ისინიც საბოლოოდ ამ გზას დაადგებიან. ასეთი იმედის საფუძველს კი მას ის აძლევს, რომ, როგორც იგი ამბობს, „მათი წარმომადგენლები... პირად საუბრებში აღიარებენ, რომ ბოლოს და ბოლოს, ეს ყველასთვის იქნება გამოსავალი შექმნილი რთული ვითარებიდან” (26, 12.10.2009).

ზ. კასრელიშვილის თქმით, საერთაშორისო ორგანიზაციებსა და პარტნიორ ქვეყნებს მართალია, სურთ, რუსეთის აგრესიულობის მოთოკვა, მაგრამ ვერ ახერხებენ ამას, რადგან ხელ-ფეხშეკრულები არიან. სიტუაციიდან თავის დაღწევა კი შესაძლებელი გახდება კავკასიის ხალხთა კონფედერაციის გადაწყვეტილებით ჩრდილოკავ-

კასიელთა დამოუკიდებლობის აღიარების შესახებ. მისი აზრით, ამ ორგანიზაციებსა და ქვეყნებს ეს საშუალებას მოსცემს „შეასრულონ მოსამზადებელი სამუშაო და წარმოადგინონ ერთგვარი გეგმა დაღესტნის, ჩრდილო ოსეთის, ჩერქეზეთის, ყაბარდო-ბალყარეთისა და ადიღეს ცდიდილობებული მეთოდებით აღიარებასთან დაკავშირებულ მოსაზრებებზე, იმაზე თუ რა გზაა აქამდე გასავლელი. ამასთანავე, ევროკავშირს, ევროსაბჭოს, აშშ-ს, თურქეთს, ირანსა და ყველა ნორმალურ ქვეყანას, ვინც არ აღიარა სამხრეთი ოსეთი და აფხაზეთი, ექნება ბოროალური უფლება რუსეთს უთხრას: - „თუ უკან არ წაიღებ აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის აღიარებას, იქნელებული გავხდებით ვადიაროთ როგორც სამხრეთ ოსეთი და აფხაზეთი, ისე ჩეჩნეთი, ინგუშეთი, თათრეთი და ა. შ.“ (26, 12.10.2009). მაგრამ რამდენადაც რუსეთი უყარს იტყვის ამაზე, ისინიც თავისას იზამენ.

როგორც ვხედავთ, ზ. კასრელიშვილი საქართველოს სეპარატისტული რეგიონების სუვერენიტეტის აღიარების გარდაუვალობაზეც საუბრობს.

კორესპონდენტის კითხვაზე - „ე. ი. დასავლური ქვეყნების მიერ ჩეჩნეთისა და ინგუშეთის აღიარება ავტომატურად ნიშნავს იმას, რომ ისინი აფხაზეთისა და ე. წ. სამხრეთ ოსეთის დამოუკიდებლობასაც აღიარებენ“, მისი პასუხიდან ირკვევა, რომ იგი ამას შეგუებულიცაა, რადგან, მის ხელთ არსებული ინფორმაციით რამდენიმე ქვეყანა ისედაც აპირებს ამ რეგიონების აღიარებას და „ჩვენ უბრალოდ სხვა გზა აღარ გვრჩება“.

რესპონდენტი ფიქრობს, რომ „ამ საკითხით“ მთელი რიგი ქვეყნები „როგორც რუსეთთან, ასევე დასავლეთთან მშვიდობიერად ვაჭრობენ“. მათ შორის ბელორუსიასა, უკრაინასა და აზიის რამდენიმე სახელმწიფოსთან ერთად იგი მოიზრებს გერმანელებს. სერბებსა და სლოვაკებსაც, რომლებსაც „რუსები სერიოზულად სთხოვენ... აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის აღიარებას“ (26, 12.10.2009). შექმნილ სიტუაციაში კი, მისი აზრით, „აღაშლილ-დანაწევრებული საქართველოს ერთადერთი ხსნა... კავკასიური კონფედერაციაა“ (66, 12.10.2009).

სამწუხაროდ, ზ. კასრელიშვილი არ განმარტავს, რახ გულისხმობს იგი „ხსნაში“, საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის აღდგენას, თუ იმით დაკმაყოფილებას, რომ სუვერენიტეტმინიჭებული ჩვენი სეპარატისტული რეგიონები ჩვენთან ერთად გაერთიანდებიან ერთ საერთო კავკასიურ კონფედერაციაში, თუნდაც როგორც ამ ორგანიზაციის სრულფულებიანი სუბიექტები. ყოველივე ამისგან ჩვენთვის პოზიტიურ შედეგს კი იმაში ხედავს, რომ „რუსეთი დაიშლება“ და „აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის მოსახლეობა კი იძულებული გახდება წამოვიდეს საქართველოსთან დიალოგზე იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ რომ რუსეთს მათი მხარდაჭერის სურვილი აღარ ექნება. თათრეთი, ჩეჩნეთი, ინგუშეთი, დაღესტანი, ყარაჩაი-ჩერქეზეთი, ყაბარდო-ბალყარეთი, ადიღე, რუსეთს დანგრევის პირას მიიყვანს“ (26, 12.10.2009).

ისე კი უნდა ითქვას, რომ ამ პრობლემაზე მსჯელობაში ალბათ მეტი სიცხადის შეტანა იქნებოდა საჭირო და, საერთოდ, მოსაზრებასაც უფრო დალაგებულად გადმოცემა მოუხდებოდა.

რესპონდენტს არ აშინებს ის მძიმე პრობლემებიც, რომლებიც „ამგვარმა აღიარებებმა“ შეიძლება წარმოშვან მსოფლიო მასშტაბით და რომელთა გამო საერთაშორისო თანამეგობრობა სულაც არ მიესალმება ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოების შექმნას. იგი, მაგალითად, თვლის, რომ „თურქეთს ქურთების ავტონომიის პერსპექტივა ელის... ჩინეთსაც არ მოეწონს კარგი დღე“, რადგან „ალბათ ტიბეტი დამოუკიდებლობას გამოაცხადებს“. მისი თქმით, „ამ უზარმაზარ ქვეყანას თურქულენოვანი პროვინციიდანაც ელის საფრთხე, რომელიც უკვე ავტონომიას ითხოვს. ირანსაც სერიოზული პრობლემები აქვს, სადაც 30 მლნ აზერბაიჯანელია, 800 ათასამდე ეთნიკური ქართველი, არიან აგრეთვე მაზანდარელებიც, რომლებიც არ ირანელობენ. გარდა ამისა, ირანისათვის საფრთხეს წარმოადგენს შიიტებისა და სუნიტების დაპირისპირებაც. თითქმის ყველა ევროპულ ქვეყანას ემუქრება მსგავსი არასახარბიელო მომავალი“ (26, 12.10.2009).

ზ. კასრელიშვილს თუმცა ესმის, რომ კავკასიელ ხალხთა კონფედერაციის გადაწყვეტილება მიაღწიოს ჩრდილოეთ კავკასიის რესპუბლიკების დამოუკიდებლობას, „სარისკოა“ თავისი შედეგებით, მაგრამ თვლის, რომ ეს ორგანიზაცია იძულებულია გადადგას ამგვარი ნაბიჯი. მისი აზრით, საერთაშორისო საზოგადოება დგას „არჩევანის წინაშე – ან რუსეთთან დაკავშირებულ ენერგოინტერესებს... გადააყოლოს საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და თვითონაც დადგეს საფრთხის წინაშე, ან შეეწინააღმდეგოს ამ პროცესს“ (26, 12.10.2009). თვითონ იგი კი ფიქრობს, რომ, რაც დრო გადის, „დასავლეთი ეგუება აზრს“, ამ ენერგოინტერესებს ანაცვალოს ყველაფერი, როგორც ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობა და მშვიდობა მთელს კავკასიაში, ისე საკუთარი მომავალიც.

როგორც ვხედავთ, კავკასიელ ხალხთა კონფედერაციის თავმჯდომარისათვის ჩრდილო კავკასიის დამოუკიდებლობა უკვე ფაქტობრივად გადაწყვეტილი საკითხია და ამას, მისი აზრით, დიდი დრო აღარ დასჭირდება. ამ თვალსაზრისს, სხვათა შორის, მარტო ჩვენში როდით იზიარებენ. უპირისპირდება რა ასეთ ოპტიმიზმს, პოლონელი მეცნიერი პ. ბორავსკი სტატიაში „საქართველო და კავკასიაში ისლამის აღორძინების პოლიტიკური ასპექტი“, რომელიც პოლონურ ჟურნალ „სპრავი პოლიტიჩნეში“ გამოქვეყნდა, ხოლო შემდეგ მისი ქართული თარგმანი ჟურნალ „ომეგაში“ გადაიბეჭდა, წერს: „მრავალი როგორც პოლონელი, ისე სხვა ქვეყნის პოლიტოლოგი და ბევრი საერთაშორისო თუ ზოგიერთი ქვეყნის პოლიტიკური წრეების წარმომადგენელიც, იზიარებდა იმ აზრს, თითქოს რუსეთის ბატონობის დღეები კავკასიაში დათვლილი იყოს... ამგვარი შეხედულებები გამომდინარეობდა მათ მიერ არა მხოლოდ რუსეთის, არამედ კავკასიის ცუდი ცოდნით“ (20, №3, 2000, გვ 8).

თუმცა უნდა ითქვას, რომ არც ქართულ მედიაში იგრძნობა ოპტიმიზმთა მოზღვაება. აქაც ამ ეტაპზე მაინც ამის თაობაზე აშკარად ჭარბობს უფრო თავშეკავებული პროგნოზების გამომხატველი პუბლიკაციები.

თვითონ რუსული მედიისა და სპეციალური ლიტერატურის გაცნობისას უფრო ის შთაბეჭდილება იქმნება, რომ არც მათ გააჩნიათ ნათელი წარმოდგენა იმის თაობაზე, თუ როგორ განვითარდება მოვლენები ამ ქვეყანაში და განსაკუთრებით ჩრდილოეთ კავკასიაში. აქ შეიმჩნევა შეხედულებათა უკიდურესი პოლარიზება. მათ ერთ ნაწილს მიაჩნია, რომ რუსეთის დაშლა გარდაუვალია და მას ისეთივე ბედი ელის, როგორც საბჭოთა კავშირს. ამასთანავე მას გამოეყოფიან არა მარტო ავტონომიური, არამედ რუსებით დასახლებული ცალკეული რეგიონებიც. მეორენი თვლიან, რომ ეს არ მოხდება, ხოლო მესამეთა აზრით, ყველაფერი მაინც ბუნდოვანებითაა მოცული და პროგნოზის გაკეთება ამ ეტაპზე მაინც შეუძლებელია.

რუსეთის დაშლას განსაკუთრებით ინტენსიურად XX საუკუნის 90-იან წლების დასაწყისში პროგნოზირებდნენ 1992 წლის დასაწყისში, მაგალითად, ისტორიკოსი დ. ოლშანსკი წერდა: „ფიალის ბოლომდე შესმა მოგვიწევს, დაინგრა საბჭოთა კავშირი, დაინგრევა რუსეთი. ჩეჩნეთის ეპიზოდი კიდევ ერთი დასტურია ამისა. შემდეგ უფრო მეტი იქნება. „წასვლას“ დაიწყებენ ავტონომიები, შემდეგ რეგიონები (ეთქვათ, „თავისუფალი ეკონომიკური ზონების“ სახით), მერე კი გაჩნდება დაშლის სულ უფრო და უფრო მცირე ერთეულები“ (35, გვ. 186).

იგივეს წინაწარმეტყველებდა კიდევ ერთი სხვა ავტორიც. რომელიც ამბობდა: „რუსეთის დაშლის პროცესი, რომელსაც სათავე ჩეჩნეთმა და თათრეთმა დაუდეს, აგრძელებს სიჩქარის მატებას და ხარისხობრივად ახალ ხეველზე გადის. უკვე რამდენიმე რუსული ტერიტორია ცდილობს მოსკოვისაგან დისტანცირებას როგორც ეკონომიკურ, ისე პოლიტიკურ ტრილში, ხმამაღლა ისმის „შორეული აღმოსავლეთის“, „ციმბირის“, „ურალის რესპუბლიკების“ იდეები. შემდეგ სერიოზულად მუშაუდება 1995 წელს „რუსეთისაგან ციმბირის გამოყოფის სცენარი“ (35, გვ. 186).

ზოგიერთი რუსი ექსპერტი რუსეთის მომავალს მსოფლიო პოლიტიკის ღამის მაჩანჩალის როლში ხედავს, რომელიც ამ პოლიტიკის აქტიური სუბიექტი აღარც იქნე-

ბა და „გახდება უფრო განვითარებულ და დინამიურ ქვეყნებს შორის მეტოქეობის საგანი“ (35, გვ. 186).

თვითონ კ. ს. გაჯიევი ოპტიმისტურად არის განწყობილი და მას მიაჩნია, რომ რუსეთი არამც და არამც არ დაიშლება, რადგან ამ უკანასკნელის ერთიანობის შენარჩუნებით ყველა მისი შემადგენელი ნაწილია დაინტერესებული. ეკამათება რა მათ, ვინც ფიქრობს, რომ რუსეთი არაბუნებრივი წარმონაქმნია, იგი ამბობს: „იგი (რუსეთი – გ. კ.) ტერიტორიების, ერების, ეთნოსების რაღაც ხელოვნური კონგლომერატი კი არ არის, არამედ წარმოადგენს ერთიან ორგანიზმს ყველა მისი წევრისათვის საერთო სასიცოცხლო სივრცეს. ხალხები და ტერიტორიები, რომლებიც რუსეთის სახელმწიფოს შემადგენლობაში შევიდნენ მისი ფორმირების სხვადასხვა ეტაპზე, იმისდა მიუხედავად თუ როგორ მოხდა ეს, ნებაყოფილობით თუ ძალადობრივად, ხელშეკრულებათა თუ სხვა აქტების საფუძველზე, უკვე დიდი ხნის განმავლობაში შეადგენენ ერთობლივ კულტურულ-ისტორიულ და პოლიტიკურ-ეკონომიკურ სივრცეს“ (35, გვ. 189).

როგორც კ. ს. გაჯიევი ფიქრობს, რუსეთის ერთიანობას განსაკუთრებით მყარ საფუძველს უქმნის რუსული ენა და საერთო რუსული კულტურა, რომლებიც ამ სახელმწიფოში გაერთიანებული ხალხებისათვის წარმოადგენს „როგორც თვითგანვითარების საშუალებასა და ინფრასტრუქტურას, ისე ჭიშკარსაც მსოფლიო ცივილიზაციასა და მსოფლიო კულტურაში შესასვლელად და ინტეგრაციისათვის. უფრო მეტიც, რუსული ენის გარეშე ვერ წარმოვიდგენთ ქვეყნის ბევრი რეგიონის ცხოვრების ვერც ერთ სფეროს“ (35, გვ. 192). ჩვენი მხრივ, აქ შევნიშნავდით, რომ რუსული ენა საბჭოთა კავშირის ყველა მოკავშირე რესპუბლიკაშიც თამაშობდა მეტად მნიშვნელოვან როლს, მაგრამ ეს ქვეყანა მაინც დაიშალა. თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ ავტონომიების ინტეგრირების ხარისხი საკუთრივ რუსეთში ბევრად უფრო მაღალი იყო და ავტორს, როგორც ჩანს, ეს პქონდა მხედველობაში.

კ. ს. გაჯიევის თქმით, მართალია, საკუთრივ რუსეთსა და მის შემადგენლობაში შემაჯალ ხალხებსა და თვით ამ ხალხებს შორისაც არსებობს უთანხმოებანი, წინააღმდეგობები და კონფლიქტები, მაგრამ ყველაფერი ეს „მეორეხარისხოვანი მნიშვნელობისაა და დროთა განმავლობაში მეორე პლანზე გადმოინაცვლებს“. მისი აზრით, „რუსეთის თითქმის ყველა ხალხის უდიდეს უმრავლესობას გამოუმუშავდა ერთიანი სახელმწიფოს თანამემამულეობის განცდა, რადგან „არსებობს ფუნდამენტალური, ძირეული ინტერესების მთელი კომპლექსი, რომლებიც თანაბარი ხარისხით ეხება ყველა ხალხსა და რესპუბლიკას და რომლებიც მათ აერთიანებს“ (35, გვ. 192-193).

და ყველაფერი ეს, - ასკენის ბოლოს კ. ს. გაჯიევი, - „განაპირობებს რუსეთის ფედერაციის მთლიანობისა და განუყოფლობის შენარჩუნების სასიცოცხლო აუცილებლობას“ (35, გვ. 193).

კ. ს. გაჯიევის მტკიცებით, ჩრდილო კავკასიის რეგიონის „ხალხებს შორის არსებული რეალური ურთიერთობანი იძლევა საფუძველს ვამტკიცოთ, რომ ვერც ერთი მათგანი ვერ გარისკავს რუსეთის შემადგენლობიდან გასულას“, რადგან „თუ ეს მოხდება, იგი მაშინვე აღმოჩნდება ახალი სახელმწიფოს პირისპირ, რომელსაც მასთან ტერიტორიული პრეტენზიები და პრობლემები ექნება“ (35, გვ. 86).

რუსეთში, კერძოდ, კავკასიაში მოვლენათა განვითარების პერსპექტივა ბუნდოვნად ესახება არაერთ დასავლეთევროპულ მეცნიერსაც. მათ შორისაა, კერძოდ, ბელგიელი მეცნიერი ფ. კუნეც, რომელიც წიგნში „ნატო და სამხრეთ კავკასია“ წერს: „კავკასიის მომავალი ფრიად განუჭერეტელია, შეუძლებელია ვიწინასწარმეტყველოთ მისი უახლოესი მომავალიც კი, აქ შეიძლება ახალი კონფლიქტები გაჩნდეს, ძველები კი დასრულდეს“ (36, გვ. 99). ამასთან იგი კავკასიონის იქით, არც სეპარატიზმის გაძლიერებას გამორიცხავს და არც პრორუსული ძალების მოსვლას ხელისუფლებაში.

რა სჯობს ჩვენთვის?

ჩრდილო კავკასიის მომავალზე მსჯელობისას ქართველ პუბლიცისტთა, პოლიტიკოსთა თუ ექსპერტთა განსაკუთრებულ ენებათაღელვას იწვევდა საკითხი იმის შესახებ, თუ რა იქნებოდა ჩვენი ქვეყნისათვის უკეთესი – ამ რეგიონის გამოყოფა რუსეთისაგან, თუ, ამ ეტაპზე მაინც მათი ისევე მის შემადგენლობაში დარჩენა.

პირველ ხანებში ქართულ მედიაში პრევალირებდა თანაგრძნობა და აშკარა მხარდაჭერაც კი ჩრდილოკავკასიელი სეპარატისტებისადმი. ასეთი განწყობის მატარებელ პუბლიკაციებში გამოთქმული იყო მოსაზრება, რომ ჩვენი ხსნა მხოლოდ რუსეთის დაშლაში იყო, რადგან ასეთ შემთხვევაში, ჯერ ერთი, იგი ჩვენი მეზობელი აღარ იქნებოდა და, მეორეც, იმდენად დასუსტდებოდა, რომ აგრესიულ ინსტიქტებს ვეღარ აჰყვებოდა, „დერჟავული“ ამბიციებისაგან განთავისუფლდებოდა, დემოკრატიზაციის გზას დაადგებოდა, ევროპული ღირებულებების მატარებელი გახდებოდა და ყოველივე ამის შედეგად საფრთხეს აღარავის და ვეღარავის შეუქმნიდა.

სხვები კი ფიქრობდნენ, რომ რუსეთს გამოყოფილი ჩრდილოეთ კავკასია საშიში იქნებოდა საქართველოსთვის და ამდენად ამ რეგიონის დამოუკიდებლობა სულაც არ იყო ჩვენთვის სასურველი, ყოველ შემთხვევაში მანამდე მაინც, სანამ იქ სიტუაცია არ დალაგდებოდა, ისლამური ფუნდამენტალიზმი უკან არ დაიხევდა და იქ მაცხოვრებელი ხალხები მზად არ იქნებოდნენ ერთმანეთთან და მეზობლებთან მშვიდობიანი თანაცხოვრებისათვის.

პირველთა შორის იყო გ. ფაცაცია, რომელიც არა მარტო სიხარულს გამოხატავდა იმის გამო, რომ იჩქერიაშ რუსეთისაგან თავისუფლება მოიპოვა, არამედ საქართველოსაც მოუწოდებდა ჩენებისათვის მიებაძათ, თვლიდა რა, რომ მათგან განსხვავებით ჩვენ ჯერ კიდევ კოლონიურ მდგომარეობაში ვიმყოფებოდით. „თავისუფალი ჩენეთიდან“ დაბრუნებულს, სადაც იგი სხვა ქართველ პოლიტიკოსთა ჯგუფთან ერთად სოლიდარობის ნიშნად იმყოფებოდა, განუცხადებია: „ჩვენ რუსეთიდან (იგულისხმ-

ება საქართველო - გ. კ.) ჩავედით თავისუფალ ჩენეთში და ისევ რუსეთში (კელავ იგულისხმება საქართველო - გ. კ.) დაებრუნდით. ჩენეთში თავისუფლებაა, იქ რუსეთზე არ არიან დამოკიდებულნი. ჩვენ ვნახეთ ის, რაც საქართველომ 1991-1992 წლებში („მრგვალი მაგიდის“ ხელისუფლების დამხობის შემდგომ - გ. კ.) დაკარგა ვნახეთ ეროვნული სული, რომელიც ჩვენთან ირონიზების საგნადაა გამხდარი, ვნახეთ ფერფლად ქცეული ქვეყანა და მომღიმარე სახეები, რადგანაც მათ თავისუფლება მოიპოვეს და მათი გამარჯვებით გამხნეებული ჩრდილო კავკასიის ქვეყნები სულ მალე დაიწყებენ განმანათლებლურ სუფლებელ მოძრაობას. თუ ჩვენ მათ მაგალითს არ მივბაძვით, ლაციცის პოლიტიკას არ მოვეშვებით, არ მივხედებით, რომ რუსეთი მტერია, - მარტონი აღმოჩნდება და მალე კოლონიის სახელს მივიღებთ” (7, №15, (104)).

გ. ფაცაცია სულაც არ იყო ერთადერთი, რომელიც ჩენების ბრძოლას დამოუკიდებლობისათვის ჩენეთის მისაბამ მაგალითად მიიჩნევდა. გამოხატავდა რა სოლიდარობას მათდამი, ქართველ პოლიტიკოსთა ერთი ნაწილი სისტემატურად მოგზაურობდა იქქერიაში და მონაწილეობდა რუსეთის საწინააღმდეგო საერთოკავსიურ ღონისძიებებში.

ზემოთხსენებული პოზიციის მხარდამჭერთათვის საქართველოს თავისუფლება წარმოუდგენელი იყო მთელი კავკასიის თავისუფლების გარეშე. ეს განწყობაა სწორედ ფიქსირებული კავკასიის ერთიანობისა და თავისუფლებისათვის მეზობლი ჯგუფის „გორგასლიანის“ მანიფესტში, რომელიც გაზეთ „საქართველოს სამრეკლოში“ დაიბეჭდა და რომელსაც ამ ჯგუფის სახელით ხელს აწერენ გოჩა კელენჯერიძე და ანტონ ფორჩხიძე „კავკასია იღვიძებს, ფეხზე დგება, - გვაუწყებს ეს მანიფესტი, - მას ანგარიში უნდა გაეწიოს! თუ კავკასია არ იქნება თავისუფალი და იქ არ დაივანებს სიყვარული, უნაყოფო სიძულვილიდან გამომდინარე არასტაბილურობამ შეიძლება დაღუპოს ყოველივე. სწორედ ამის გამო მოგიწოდებთ ყველა კეთილი ნების ადამიანებს, რათა ხმა

ადიმაღლონ საქართველოში გამეფებული უსამართლობის მიმართ (აქ მხედველობაში აქვთ ვითარება, რომელიც „მანიფესტის“ ავტორთა აზრით, ჩვენს ქვეყანაში იყო შექმნილი „მრგვალი მაგიდის“ ხელისუფლების დამხობის შემდგომ პერიოდში – გ.კ.), დაარისხონ ზარები ამდენი სისხლის, შეურაცხყოფის, ცინიზმის, მკრეხელობისა და სისასტიკის წინააღმდეგ, ამოუდგნენ მხარში კავკასიის ერთიანობისა და თავისუფლებისათვის მებრძოლ მხედარს ზვიად გამსახურდიას.

ჩვენი გამარჯვება გარდაუვალია!

გაუმარჯოს თავისუფალ საქართველოს!

გაუმარჯოს თავისუფალ კავკასიას”!

(15, 23.01.1993).

ზ. გამსახურდიას ხელისუფლება მართლაც გულმხურვალედ უჭერდა მხარს თავისუფალ იჩქერიას. საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ საქართველოს პირველმა პრეზიდენტმა, რომელსაც ახლო მეგობრული ურთიერთობა ჰქონდა ჩვენთან ლიდერთან გენერალ ჯოჰარ დუდაევიან და რომელიც დევნილ უზენაეს საბჭოსთან ერთად გროზნოში შეიფარა ამ უკანასკნელმა, ოფიციალურად ცნო კიდევ მისი დამოუკიდებლობა.

ზ. გამსახურდიასა და ჯ. დუდაევის დაღუპვის შემდეგ ჩვენში სოლიდარობა ჩვენთან მიმართ მართალია, შესუსტდა, მაგრამ სულაც არ გამქრალა. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, ამ პერიოდში ჩვენმა ქვეყანამ შეიფარა ჩვენეთიდან ომს გამოქცეული დევნილები. ჩვენს საავადმყოფოებში მკურნალობდნენ დაჭრილი ჩვენი მებრძოლებიც. რომლებიც არაერთხელ გამხდარან ჩვენი ტელეარხების, განსაკუთრებით „რუსთავი -2“-ის ეკრანის სტუმრები, საიდანაც ისინი ღიად აცხადებდნენ, რომ გამოჯანმრთელების შემდეგ აპირებდნენ თავიანთ სამშობლოში დაბრუნებას და ბრძოლის გაგრძელებას.

ჯოჰარ დუდაევის მემკვიდრე, იჩქერიის მეორე პრეზიდენტი ასლან მასხადოვი ჩვენს ქვეყანასაც ესტუმრა და მისი მასპინძელი პრეზიდენტი ე. შევარდნაძე იყო. ყოველივე ეს კი ხდებოდა იმ პერიოდში, როცა გროზნოში ჯერ კიდევ ფუნქციონირებდა დევნილი უზენაესი საბჭო

და საქმიანობას განაგრძობდა საქართველოს ახალი ხელისუფლებისადმი მძაფრად ანტაგონისტურად განწყობილი საველე მეთაური სალმან რადუევი, რომელმაც საჯაროდ იკისრა პასუხისმგებლობა ე. შევარდნაძეზე თბილისში 1998 წელს განხორციელებული თავდასხმის ორგანიზებაზე.

ზ. გამსახურდიას, როგორც უკვე ითქვა, რუსული იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ერთიანი კავკასიური ფრონტის შექმნის იდეა ამოძრავებდა და იგი არც მაღავედა ამას. რაც შეეხება ე. შევარდნაძეს, მას მაინცდამაინც არ უსრუნვია ჩეჩნებისადმი თავისი დამოკიდებულების ახსნა-განმარტებაზე, მაგრამ მის მოქმედებებში მაინც იგრძნობოდა სურვილი როგორმე უკეთესობისაკენ შეეცვალა ჩრდილოკავკასიელთა ანტიქართული სულისკეთება, რომელმაც განსაკუთრებული სიცხადით აფხაზეთის ომის დროს იჩინა თავი.

საკითხავია, როგორ მოხდა, რომ რუსეთისადმი დამოკიდებულებაში თავისი სიფრთხილით ცნობილმა ისეთმა პოლიტიკოსმა, როგორადაც ე. შევარდნაძე წარმოგვიდგება, უმასპინძლა ამ ქვეყანასთან იარაღით მებრძოლი იჩქერიის პრეზიდენტს. სამწუხაროდ, მედიაში ჩვენ ვერ მივაგენით ამ კითხვაზე რამდენადმე დამაკმაყოფილებელ პასუხს, მაგრამ, ვფიქრობთ, რომ აქ შეიძლება დავუშვათ იმ ვერსიის არსებობის უფლება, რომლის თანახმადაც ჩვენი ჩრდილოელი მეზობელი არ უნდა ყოფილიყო მათი შეხვედრის წინააღმდეგი. საქმე ისაა, რომ ჩეჩენ ლიდერთა შორის რუსეთისადმი დამოკიდებულებაში ა. მასხადოვი სხვებთან შედარებით ზომიერად გამოიყურებოდა. მას არაერთხელ გამოუხატავს მზადყოფნა დამოუკიდებლობაზეც კი ეთქვა უარი და ჩეჩნეთისათვის სახელმწიფოებრიობის სხვა ფორმას დათანხმებოდა. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იპყრობს ინტერვიუ, რომელიც მან გაზეთ „ჯორჯიან თაიმსის“ კორესპონდენტ კახა ჭაბაშვილს მისცა და სადაც მან განაცხადა: „დამოუკიდებლობა ჩეჩნეთისათვის პანაცეა არ არის... რა თქმა უნდა, ჩეჩნეთის ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხი ომის შეჩერებაა. უნდა შევეცადოთ რუსეთის მხა-

რის დარწმუნებას, რომ ძალისმიერი მეთოდებით არაფერი გამოვა. ამის შემდეგ კი, რათა საბრძოლო მოქმედებები არ განახლდეს, აუცილებლად მიგვაჩნია იჩქერიის რესპუბლიკის სტატუსის განსაზღვრა და რუსეთის ფედერაციასთან ურთიერთობის საბოლოო დარეგულირება” (18, 25.10-1.11.2000).

ზემოაღნიშული ვერსიით, ფედერალური ხელისუფლება თავს იკავებდა ა. მასხადოვთან შეხვედრისაგან და მოლაპარაკებებისაგან, რადგან ეს უკანასკნელი ვერ ფლობდა იმდენ გავლენას, რომ ჩვენს საველე მეთაურებს მისი გადაწყვეტილებები სავალდებულოდ ჩაეთვალებოდა. და თუ ეს ასეა, მაშინ ალბათ დასაშვებია ვივარაუდოთ ისიც, რომ რუსეთის ხელმძღვანელობა დაინტერესებული უნდა ყოფილიყო ა. მასხადოვის წონისა და გავლენის გაზრდით, რის შესაძლებლობასაც უქმნიდა მას საქართველოში მოგზაურობა.

რუსეთი მძაფრად არ რეაგირებდა ა. მასხადოვთან დასაქმების პოლიტიკური ლიდერებისა და საქმიანი წრეების წარმომადგენლების ურთიერთობაზეც. ამას მოწმობს გაზეთ „კვირის პალიტრაში“ „ნეხავისიმიანა გაზეტადან“ გადმობეჭდილი სტატია, „ჩეჩნეთის პროექტმა საერთაშორისო მხარდაჭერა მიიღო“, რომელშიც საუბარია კასპიის ნავთობის ტრანსპორტირების „დასაქმების“ ვარიანტის (საქართველოსა და თურქეთის გავლით) პარალელურად „ჩრდილოეთის“ ვარიანტის ამოქმედებაზე. ეს უკანასკნელი ითვალისწინებდა ამ ნავთობის გავლას რუსეთის ფედერაციის (მათ შორის ჩეჩნეთის) ტერიტორიაზე. ჩვენი ჩრდილოელი მეზობელი იმედოვნებდა, რომ ამით იგი ხელს შეუწყობდა ჩრდილოეთ კავკასიის ეკონომიკის განვითარებას, რითაც გაიადვილებდა ამ რეგიონში არსებული დაძაბულობის განმუხტვას.

როგორც გაზეთი წერს, კასპიის ნავთობის „ჩრდილოეთის მარშრუტით“ ტრანსპორტირებით რუსეთი იდენად იყო დაინტერესებული, რომ „მოსკოვი დიდ დათმობებზე წავიდა“ და „კრემლმა გროზნო ტრანზიტის თანაწარუფლებიან მონაწილედ აღიარა“. ამ დათმობათა-

გან მისთვის ყველაზე მტკივნეული და საშიში კი ის ყოფილა, რომ „დასავლეთის ცნობილმა პოლიტიკოსებმა და ბიზნესმენებმა ჩენეთის პრეზიდენტთან „სამომავლო ქმედებათა“ ოქმს მოაწერეს ხელი“ (7,10 16.11. 1997).

ხელმოწერთა წარმომადგენლობაც საკმაოდ სოლიდური იყო: ჩენეთის პრეზიდენტი ა. მასხადოვი, „კავკასიური საერთო ბაზრის“ პრეზიდენტი პოჯაშვილი ნუჰაევი, დიდი ბრიტანეთის ლორდთა პალატიდან ლორდი მაკალჰანინი, კორპორაცია „პერეგრინ ინვესტმენტ პოლდინგ ლიმიტედის“ დირექტორის მოვალეობის შემსრულებელი ფრანსის პაიკი, ფირმა „რობერტსონის“ გენერალური დირექტორი პატრიკ რობერტსონი.

საკმაოდ შთამბეჭდავია პრობლემათა წრეც, რომლებზეც უმსჯელიათ. როგორც პუბლიკაციიდან ვგებულობთ, მათ განუხილავთ ტრანსკავკასიური ენერგეტიკული კომპანიების შექმნის შესაძლებლობის საკითხები, რომელშიც მონაწილეობას აპირებდნენ „ნავთობის, გაზის და ენერგეტიკული მრეწველობის საწარმო-საინვესტიციო ბანკები და საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტები“. (7, 10-16. 11. 1997). ამას გარდა, პოჯაშვილი ნუჰაევს პარტნიორებისთვის შეუთავაზებია, „კავკასიის საერთო ბაზრის შექმნა (ევროპის ბაზრის ანალოგიურად)“, სადაც ჩენეთი შევიდოდა როგორც „საერთაშორისოდ აღიარებული დამოუკიდებელი სახელმწიფო“. ამ მიზნის მისაღწევად კი უკვე იმ დროისათვის შექმნილი ყოფილა კიდევ „კავკასიურ-ამერიკული საერთაშორისო სავაჭრო-საწარმოო პალატა“ (შტაბ-ბინით ვაშინგტონში), რომელსაც თვით ნუჰაევი ხელმძღვანელობდა. ამასთან მას განუცხადებია, რომ ამ ბაზრის შექმნით მისი ქვეყანა „ადრე თუ გვიან მიაღწევდა დამოუკიდებლობას და მსოფლიო საზოგადოების იურიდიულ აღიარებას“ (7, 10-16.11.1997).

პუბლიკაციიდან ვგებულობთ იმასაც, რომ იმ დროისათვის კავკასიურ-ამერიკული საერთაშორისო სავაჭრო პალატის ვიცე-პრეზიდენტი მანსურ იახიმოვი (პოლონელი, რომელმაც ისლამური რწმენა და ჩენეთის მოქალაქეობა მიიღო) უკვე აწარმოებდა „მოლაპარაკებას

საქართველოს რკინიგზის თავმჯდომარესთან ჩენნეთსა და საქართველოს შორის რკინიგზის დერეფნის შექმნის შესახებ". პალატას ამ პერიოდში ხელი ჰქონია მოწერილი ჩენი ქვეყნის საწარმოებსა და კომპანიებთან ურთიერთ-თანამშრომლობაზე, ხოლო „კავკასიური საერთო ბაზრის“ შექმნის იდეა დადებითად ყოფილა შეფასებული სამხრეთ კავკასიის სამივე სახელმწიფოში.

თუ გაზეთს ვერწმუნებით, ლონდონში დაგეგმილი ყოფილა კავკასიური საინვესტიციო ფონდის პრეზენტაცია, რომელიც მიზნად ისახავდა ჩენნეთისათვის შთაბეჭდავი თანხის 3 მილიარდი დოლარის კაპიტალის შეგროვებას. როგორც მ. იახიმჩიკს უთქვამს, „ფონდის შექმნას წინ უნდა უძღოდეს ბატონ ნუჰაევის შეხვედრა ქალბატონ მარგარეტ თეთჩერთან (დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრთან - გ. კ.), ჰენრი კისინჯერთან და ლონდონის სიტის დაახლოებით 20 წამყვან ფინანსისტთან და ბანკირთან“ (7, 10-16.11.1997). ასე რომ, ასკენის გაზეთი, „თუ „კავკასიური საერთო ბაზრის“ პროექტი განხორციელდა, რეგიონში უცხოეთის ინვესტიციების „ნიაღვარი ჩამოედინება და მოსკოვი გროზნოზე ზეწოლის საშუალებას დაკარგავს. ჩენნეთი კრემლისგან ეკონომიკურად დამოუკიდებელი გახდება და, საერთოდ, რუსეთის გავლენის ზონიდან მთელი კავკასია ამოვარდება“ (7, 10-16.11.1997).

დასკვნა, შეიძლება, გადაჭარბებულად მოგვეჩვენოს და ეს ალბათ ასეც არის, მაგრამ ამ შემთხვევაში ჩვენ უნდა გვინდა გვინდა მივაქციოთ იმას, რომ გვემაზე რომელზეც ზემოთ იყო ნახსენები, ჩენი აზრით, საუბარიც კი შეუძლებელი იქნებოდა რუსეთის უდერალური ხელისუფლების თუნდაც ჩუმი თანხმობის გარეშე.

როგორც აღინიშნა, ჩრდილოეთ კავკასიაში სიტუაციის გამწვავების პირველ პერიოდში ქართულ მედიაში აშკარად იგრძნობოდა თანაგრძნობა თავისუფლებისათვის მებრძოლი ამ რეგიონის ხალხებისადმი, თვლიდნენ რა, რომ ეს გამოიწვევდა რუსეთის დაშლას, რაც განიხილებოდა საქართველოსათვის უაღრესად სასურველ

მოვლენად. მერე და მერე გააქტიურდნენ ისინიც, რომლებიც თელიდნენ, რომ მოვლენათა ასეთი განვითარება არათუ შვებას არ მოგვიტანდა, არამედ პირიქით, დიდ საფრთხეს შეიცავდა ჩვენი ქვეყნისათვის.

უკანასკნელი მოსაზრების მხარდამჭერთა შორის იყო პოლიტოლოგი რამაზ კლიმიაშვილი, რომელიც გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტისათვის მიცემულ ინტერვიუში საკმაოდ აგრესიული ტონითაც აფიქსირებს თავის პოზიციას. „ამ უტვინოებს უხარიათ, - ამბობს რესპონდენტი, - რუსებს გააგდებენ ჩრდილოეთ კავკასიიდანო. ვაი, თქვე უბედურებო! სამწუხაროდ, ეს მოხდება (ძალიან არ მინდა მალე მოხდეს). ვაი, საქართველო მერე, როცა რუსებს გააგდებენ ჩრდილოეთ კავკასიიდან, მერე ჩვენი ჯერი დადგება და ჩვენი დამცველი არავინ იქნება...“ (23, 27.12.2010 – 9.11.2011).

რამაზ კლიმიაშვილის ასეთი პოზიცია განპირობებულია იმით, რომ, როგორც იგი ამბობს, „სანამ ჩრდილოკავკასია არის რუსეთის შემადგენლობაში, ჩვენ ვართ დაცულები“. ამ აზრის საილუსტრაციოდ რესპონდენტი იხსენებს დამოუკიდებელი საქართველოს წინააღმდეგ ჩრდილოკავკასიელთა მიერ განხორციელებულ მტრულ მოქმედებებს და მათ „თავგამოდებულ“ ბრძოლებს სეპარატისტული აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის დასახმარებლად.

„1992 წელს, როცა ჩრდილოკავკასიის ხალხთა კონფედერაცია შეიქმნა, - აცხადებს რ. კლიმიაშვილი, - დედაქალაქად სოხუმი გამოაცხადეს. ხომ შეეძლოთ გროზნო, არა, მათ გამოაცხადეს სოხუმი (რესპონდენტი აქ მცირე უზუსტობას უშვებს, ასეთ დედაქალაქად მაშინ სოხუმთან ერთად გროზნოც გამოცხადდა, მაგრამ ამ შემთხვევაში ეს, არსებითად, არაფერს ცვლის – გ. კ.). საბოლოო ჯამში ეს მიდის საქართველოს დანაწევრებისკენ. ვინ იბრძოდა აფხაზეთში ყველაზე მეტად? ჩეჩნური ბატალიონი. ან ასლა 2008 წლის აგვისტოში ვინ შემოვიდა პირველი ცხინვალში? ჩეჩნური ბატალიონი „ვოსტოკი“ შემოვიდა და მას შემოჰყვნენ რუსები. გორის რაიონის სოფლები რომ დააწიოკეს, ვინ იყვნენ? ოსები და ჩრდილოკავკასიელები.

გაძარცვეს ქართული სოფლები და ქალები გააუპატიურეს” (23, 27.12.2010 – 9.01.2011).

მათთვის, ვინც რუსეთის დაშლაში საქართველოსთვის არასასიამოვნო მოვლენების განვითარების პერსპექტივის შექმნის საფრთხეს ხედავდა, მითუმეტეს მიუღებელი იყო საქართველოს მონაწილეობა ამ პროცესში. არადა, ზოგიერთი პოლიტიკოსისა და ექსპერტის მხრიდან ასეთი ბრალდებებიც გაისმოდა ჩვენი ქვეყნის ხელისუფლების მიმართ. ერთ-ერთი მათგანი იყო „ქართული პარტიის“ ერთ-ერთი ლიდერი სოზარ სუბარი. „წარმოიდგინეთ, თურმე სააკაშვილმა ჩრდილო კავკასიის ქვეყნები უნდა გაათავისუფლოს, - განუცხადა მან გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტს ინტერვიუში, რომელიც მან ამ უკანასკნელს მისცა, - რა გამოწვევის წინაშე ვიდგებით, ამაზე თუ იფიქრა ვინმემ?

სააკაშვილო, არ იშლება რუსეთი ასე ადვილად. დღეს ამ თემებზე ლაპარაკი არის საქართველოს მტრობა...

მასობრივი შიზოფრენია დაგვემართა და მართლა რუსეთის დანგრევა გეინდა, რუსეთი ხელს გამოიღებს და ეინ ვის დაანგრევს, ენახეთ ორი წლის წინ. უსაფრთხოების გარდა გეჭირდება რუსეთის ბაზარი და მათი გამოშვებული პროდუქცია” (23, 180-24.10.2010).

როცა ექსპერტები მოგვიწოდებენ თავი შევიკავოთ ჩრდილოეთ კავკასიის რუსეთისაგან გამოყოფისათვის ხელშეწყობისაგან, მხედველობაში აქვთ, როგორც ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის მხრივ ჩვენს მიმართ „სადამსჯელო ღონისძიებების“ გატარების შესაძლებლობა, ისე (და უფრო მეტადაც) ის გარემოება, რომ ეს რეგიონი გამოყოფილი თავისი მეტროპოლიისაგან ისეთი სახით, როგორიც დღეს მას გააჩნია, უდიდესი საფრთხის მატარებელია ჩვენთვის. ექსპერტი კავკასიის საკითხებში მამუკა არეშიძე სწორედ ამაზე ამახვილებს ყურადღებას. გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტის გიორგი გიგაურისათვის მიცემულ ინტერვიუში იგი ამბობს: „კარგად უნდა გავიაზროთ, რომ საქართველოს ხელისუფლების (პრეზიდენტ მ. სააკაშვილის ხელისუფლების - ბ.კ.) ჩრდილო-კავკასიური პოლიტიკა რუსეთისათვის ძალი-

ან გამაღიზიანებელია! მე მარტივ კითხვას ვსვამ: ჩვენ რა გეინდა რუსეთი დავშალოთ? თუ ჩვენ გეინდა რუსეთი დავშალოთ, ეს არის იდიოტიზმი! თუ ჩვენ გეინდა რუსეთი ასეთი ჩრდილო კავკასიით დავშალოთ, მაშინ დაუღუპულვართ და კმ არის!

ვიმეორებ: ამ ეტაპზე საქართველოს მხრიდან არავითარი პოლიტიკური აქტიუობა არ არის საჭირო! საქართველომ ენას კბილი უნდა დააჭიროს” (23, 20-26.10.2010).

მაშუკა არეშიძის აზრით, „საქართველოს ნამდვილად არ აძლევს ხელს ჩრდილო კავკასიაში ქაოსის შექმნა“ თუნდაც იმიტომ, რომ „ეს ხანძარი ჩვენს ქვეყანას გადმოედება“ (ასავ. დას. 1-7.03.2010).

ცალკეულ პუბლიკაციებში ფიქსირდებოდა მოსაზრება, რომ საქართველო როგორც შუკვე ითქვა, კავკასიის საკვანძო ქვეყანაა და ამიტომ სწორედ იგი იქნებოდა ამ რეგიონის მომავალი ერთიანი სახელმწიფოს ცენტრი... ეს მოსაზრება გამოითქმოდა არა მარტო ქართველების, არამედ ზოგჯერ ჩრდილოკავკასიელების მიერაც. მიზანი ყველა შემთხვევაში ერთნაირი იყო, უფრო პოპულარული გაეხადათ აღნიშნული იდეა. დასცინის რა მათ, პოლიტოლოგი ალექსანდრე ჭაჭია გაზეთ „ასაველ-დასაველის“ კორესპონდენტისთვის მიცემულ ინტერვიუში ამბობს: „ეს არის მორიგი ბოდვითი და ვითომ გეოპოლიტიკური პროექტი, რომ თითქოს საქართველო უნდა გახდეს დამოუკიდებელი კავკასიის დამოუკიდებელი ცენტრი და ა. შ. კიდევ ვიმეორებ, ეს არის ბოდვა და ეს არის საშიში საქართველოსთვის!“ (23, 18-24.10.2010).

რესპონდენტი, ისევე როგორც რ. კლიმიაშვილი, არ იზიარებს იმათ შეხედულებას, რომლებიც თვლიან, რომ ჩვენ და ჩრდილოკავკასიელებს საერთო ინტერესები გაგვაჩნია „თუ ჩვენ და ჩეჩნები ან ჩვენ და დაღესტნელები კავკასიელები ვართ, - აცხადებს იგი, - ეს იმას არ ნიშნავს, რომ საქართველოს, ჩეჩნეთს და დაღესტანს ერთნაირი გეოპოლიტიკური ინტერესი გააჩნიათ. პირიქით, ჩვენ და ზოგიერთ კავკასიელ ხალხს აბსოლუტურად სხვადასხვა ინტერესები გვაქვს“ (23, 18-24.10.2010). მისი

აზრით, ერთიანი კავკასიის შექმნა არის შეუძლებელი და შეუძლებელი. თუ მსგავსი კონგლომერატი შეიქმნება, ეს იქნება დამაღმრთებელი საქართველოსთვის და ქართველებისთვის” (23, 18-24.10.2010).

ალ. ჭაჭია ფიქრობს, რომ, რამდენადაც კავკასიელები გაანსხვავებულ ეროვნებათა და სხვადასხვა სარწმუნოების წარმომადგენლები ვართ, წეს-ჩვეულებითაც განვსხვავდებით ერთმანეთისაგან, „კავკასიელთა უზარმაზარ მასაში, რომელიც ძირითადად მესულმანებისაგან შედგება, ქართველები უბრალოდ დავიკარგებით” (23, 18-24.10.2010). ამ საფრთხეს აძლიერებს ისიც, რომ, მისი შეფასებით „ჩვენ არ ვართ იმდენად ძლიერი ერი, რომ წინ აღვუდგეთ კავკასიელთა უზარმაზარ მასას, რომელიც იქნა არ დარჩება, სადაც ახლა ცხოვრობს, არამედ მთელი ეს მასა წამოვა საქართველოში, ანუ ზღვისკენ და ჩვენი ადგილი საქართველოში აღარ იქნება. ქართველებს, ქართულ კულტურას, ქართულ მენტალიტეტს, მართლმადიდებელ ეკლესიას საქართველოში ადგილი აღარ ექნება” (23, 18-24.10.2010).

პოლიტოლოგი რ. კლიმიაშვილი ერთ პერიოდში იმათ შორის იყო, რომლებიც მოითხოვდნენ ჩრდილო კავკასიიდან რუსეთის წასვლას და მოუწოდებდა ამ უკანასკნელს ელიარებინა, რომ ეს რეგიონი მისთვის „დაკარგულია” და შეეგნო, რომ „მთელ კავკასიაში მათ ადარაფერი ესაქმებათ”. მისი თქმით, რუსებისთვის, ბუნებრივია, ძნელია „იმის წარმოდგენა, რომ რუკაზე კავკასია აღარ იქნება რუსეთის შემადგენლობაში”, მაგრამ ასეთია „ისტორიული კანონზომიერება, რომელსაც ვერსად გაექცევით”.

შემდგომში მან რადიკალურად შეიცვალა პოზიცია და ჩვენი ქვეყნისთვის აპოკალიფსურად დაგვიხატა ჩრდილო კავკასიის დამოუკიდებლობის პერსპექტივა. გაზეთ „პროკლამაციის” კორესპონდენტმა თამარ კაკაურიძემ ერთ-ერთი ინტერვიუს დროს ჰკითხა მას, თუ რას მოუტანდა საქართველოს ფუნდამენტალისტური და თეოკრატიული „კავკასიის ემირატის” შექმნა იმის გათვალისწინებით, რომ „ადილები, ჩერქეზები და ყაბარდოელები აფხაზების უახ-

ლოესი მონათესავე ხალხებია, ანუ, ცხადია, ემიგრატი კავკასიის აქეთ მოინდომებს გადმოსვლას" (11.26.10.-1.11.2009). რესპონდენტმა უპასუხა: „თუნდაც გავიხსენოთ 90-იანი წლების დასაწყისში „მთიულთა კონფედერაცია“ თავის დედაქალაქად სოხუმს რომ მოიაზრებდა, ასევე, თუ ჩრდილო ოსეთი-აღღანია ემიგრატში მოიაზრება, მაშინ, მათი მენტალიტეტით, რატომ ე. წ. სამხრეთ ოსეთი არა? ასევე გავიხსენოთ, რომ ათიოდე წლის წინ ჩეჩნები ალაპარაკდნენ პანკისის ხეობაში „სამხრეთ ჩეჩნეთის“ გამოცხადებაზე დედაქალაქით ახმეტაში („ახმეტას“ ისინი ჩეჩნურ სიტყვას უწოდებდნენ). ასეთ სიტუაციაში საქართველოს ნარჩენები ჩრდილოეთიდან და აღმოსავლეთიდან ფუნდამენტალისტური, არატოლერანტული ემიგრატი იქნება შემოხვეული და საბოლოო ჯამში – დამხრჩვალნი“ (11.26.10.-1.11.2009).

იმ ტერიტორიების ჩამონათვალს, რომლებიც, რ. კლიმიაშვილის აზრით, საქართველომ შეიძლება დაკარგოს ჩრდილოკავკასიელთა გამოისობით, სხვები ჩვენი ქვეყნის სხვა რეგიონებსაც უმატებენ, კერძოდ, კახეთს, თრუსოს ხეობას და ა. შ.

დაზვერვის დეპარტამენტის თამჯდომარის მთავარი კონსულტანტი ანზორ მაისურაძე თვლის, რომ რუსეთის დაშლა არა მარტო საქართველოს, არამედ მთელი მსოფლიოს ინტერესებსაც ეწინააღმდეგება. „აძლევს ხელს მსოფლიოს რუსეთის დაშლა? რას გამოიწვევს იგი? – სვამს იგი კითხვას გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტთან ზურაბ მჭედლიშვილთან საუბრისას და თვითონვე უპასუხებს, - „ჩვენ საქართველოზე ვიფიქროთ და ვთქვათ, რომ თუ ეს მოხდა, საქართველო ვერაფერა შემთხვევაში ვერ იგრძნობს თავს მშვიდად. ძალიან ძნელი იქნება ასეთ შემთხვევაში ჩვენს მდგომარეობაში მყოფი ქვეყნის სრულფასოვანი განვითარება. ამიტომ ჩვენ არ უნდა ვიყოთ დაინტერესებული რუსეთის დაშლით“ (7, 16-22.08.1999).

მაისურაძე არ ხსნის, თუ რა ჰქონდა მას მხედველობაში, როცა ლაპარაკობდა რუსეთის დაშლის უარყოფით ზეგავლენაზე „ჩვენი ქვეყნის სრულფასოვანი განვითარება-

“ზე”, ან თუ რატომ ვერ ეიგრძნობდით თავს მშვიდად ამ შემთხვევაში. სასურველი კი იყო, რომ კორესპონდენტს ეკითხა მისთვის ამის შესახებ, ანუ დაესვა კითხვა იმის თაობაზე, თუ როგორ წარმოედგინა მას, ვთქვათ, ჩრდილო კავკასიის რუსეთისაგან გამოყოფის პროცესის და მასთან დაკავშირებული საომარი ოპერაციების ზემოქმედება საქართველოში მოვლენათა განვითარებაზე კონკრეტული სახით, ხომ არ იქნებოდა მოსალოდნელი ამ ბრძოლაში ჩრდილოკავკასიელთა წარმატების შემთხვევაში ჩვენი ქვეყნის ჩრდილოეთით ისლამისტურ-ფუნდამენტალისტური ტიპის სახელმწიფოს შექმნა, რომელიც მტრულად იქნებოდა განწყობილი ჩვენდამი თუნდაც კონფესიური სხვაობის გამო და რომელიც ზღვაზე გასასვლელის ძიებაში არ მოისურვებდა, რომ აფხაზეთი თავის ორბიტაში მოექცია ან სულაც მასთან ერთად საერთო სახელმწიფო შეექმნა (აქ ალბათ კვლავ შეიძლება გადაგვხსენებინა თუნდაც ის ფაქტი, რომ თავის დროზე სწორედ სოხუმში ჩატარდა ჩრდილოკავკასიელ ხალხთა კონფედერაციის დამფუძნებელი ყრილობა, რომლის დელაქალაქებად გროზნოსთან ერთად სოხუმიც გამოცხადდა). ალბათ შეიძლება დაინტერესება იმითაც, თუ რამდენად იყო მოსალოდნელი ამ რეგიონში შუასაუკუნეობრივი ქაოსის შექმნა, რომელიც ყველაზე მძიმე შედეგებს მოუტანდა ჩვენს ქვეყანას, და, მისთ.

ყველა ზემოთნამოთვლილ კითხვაზე პასუხის ცოდნა ფრიად მნიშვნელოვანია ჩვენთვის. მიუხედავად ამისა ქართული მედია, ფაქტობრივად, არც ცდილობს მათ დასმას. ყოველ შემთხვევაში ისეთი ინტენსიობით, როგორადაც ამას საკითხის უაღრესი აქტუალობა მოითხოვს. არადა, თუ გავითვალისწინებთ საქართველოს პოლიტიკის ხასიათს ჩრდილოეთ კავკასიის მიმართ, შეიძლება დავასკვნათ, რომ იგი ჯერჯერობით ფაქტობრივად მხოლოდ ჩანასახობრივ მდგომარეობაში იმყოფება და რა ფორმით ჩამოყალიბდება მომავალში, ძნელია ითქვას. ის კი ამთავითვე ცხადია, რომ ამაზე ჩვენთვის ბევრი რამაა დამოკიდებული. თუ ეს პოლიტიკა სწორად არ განისაზღვრება, ჩვენს ქვეყანას წინ ბევრი თავსატეხი

მოელის. ყოველ შემთხვევაში პრობლემები არ მოგვეკლდება.

კაკეასიის მომავალი აღელვებს დასაუფლესაც ამიტომაც იგი შეძლებისდაგვარად ცდილობს, რომ ხელს შეუწყოს აქ რეფორმების გატარებას, შიდა ვითარების დარეგულირებას და კონფლიქტების მოწესრიგებას.

1997 წელს აშშ-ს სახელმწიფო მდივნის მოადგილეს ს. ტელბორტს ამის თაობაზე უთქვამს: „თუ ეკონომიკური და პოლიტიკური რეფორმები კაკეასიასა და შუა აზიაში დადებით შედეგებს არ მოიტანს და არ მოგვარდება შიდა და სახელმწიფოებს შორის არსებული კონფლიქტები, ეს რეგიონი შეიძლება იქცეს ტერორიზმის, რელიგიური და პოლიტიკური ექსტრემიზმის, ასევე შესაძლებელია, ფართომასშტაბიანი ომის არენად. აშშ უადრესად დაიბტერესებულია, რომ ეს არ მოხდეს, რადგან საქმე ეხება რეგიონს, რომელიც „მოკალათებულია“ 200 მილიარდ ბარელ ნავთობზე“ (35, გვ. 121).

თუმცა ისიც უნდა ითქვას, რომ დასაუფლეთი ჯერ-ჯერობით ვერ ახერხებს რამდენადმე უფრო აქტიური როლი შეასრულოს ჩრდილო კაკეასიის პრობლემათა გადაჭრაში. იგი ჯერ კიდევ პასიურობს.

ექსპერტს კაკეასიის საკითხებში მამუკა არეშიძეს მიაჩნია, რომ პასიურობს მთელი დანარჩენი საერთაშორისო თანამეგობრობაც, რომელსაც ვერ გაუცნობიერებია ის საშიშროება, რომელიც საყოველთაო მშვიდობას ემუქრება კაკეასიიდან. ხოლო იმისათვის, რაც აქ შეიძლება მოხდეს, პასუხისმგებლობა თანაბრად ეკისრება დედამიწის ოთხივე მხარეს განთავსებულ სახელმწიფოებს. მისი თქმით, აქ ერთმანეთს უპირისპირდება სხვადასხვა ძალისა და ქვეყნების ინტერესები, რომლებიც თავიანთი ეგოისტური ინტერესებიდან გამომდინარე, ხანძრის გასაჩენად მუდმივ მზადყოფნაში იმყოფებიან. „ღიახ, კაკეასია დგას დენტის კასრზე, - ამბობს იგი, - რომელსაც ცეცხლს არა მხოლოდ რუსეთი, არამედ თურქეთი, დასაუფლეთი და ისლამური სამყარო უკიდებენ! ყველა მათგანი ცდილობს, რომ, როცა დასჭირდება, საკუთარი მიზნების შესაბამისად ააფეთქოს ეს დენტის კასრი“ (2, 13-

199.03.2000).

კავკასიას ე. შევარდნაძეც თელიდა მსოფლიო მშვიდობა-
იანობისათვის დიდ საშიშროებად. ჯერ კიდევ 1992 წლის
მკისში, როცა საბჭოთა კავშირის დაშლიდან და
საიტუაციის დრამატული გართულებიდან ჩრდილო
კავკასიაში სულ რამდენიმე თვე იყო გასული, აშშ
სახელმწიფო მდივნის ჯეიმს ბეიკერის თბილისში
ვიზიტად ყოფნისას მის საპატივცემულოდ გამართულ
სადილზე წარმოთქმულ სიტყვაში მან აღნიშნა:
„აღმოსავლეთ-დასავლეთის დაპირისპირება შეიძლება
დაგვიბრუნდეს ახალი იერსახით, ახლა უკვე სარწმუნო-
ებრივი შუღლით „ჩრდილოეთ-სამხრეთის“ ღერძის წინააღ-
მდეგობასთან ერთად მსოფლიო მიიღებს გიგანტურ
დეტონატორს. დიდია იმის რისკი, რომ იგი ამოქმედდება
კავკასიაში, მომეტებული სეისმურობის რეგიონში“ (14,
22.05.1992).

იგივე სულისკვეთებით იყო გამსჭვალული
საქართველოს სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარის
გამოსვლა იმავე წლის შემოდგომაზე გაეროს
გენერალური ასამბლეის სესიაზეც, როცა მან განაცხადა:
„ჩემს მოვალეობად ვრაცხ, მივაპყრო თქვენი ყურადღება
კავკასიის რეგიონს. სწორედ აქ ჩნდება ახლა
საერთაშორისო დაძაბულობის ახალი სერიოზული კერა...

აქ (კავკასიაში – გ. კ.), როგორც არსად, განსაკუთრე-
ბით დიდია საფრთხე, რომ არსებული შინაკონფლიქტები
შეერწყას მეზობელ სახელმწიფოთა კონფლიქტებს.
გადაიზარდოს რეგიონულ, ხოლო შემდეგ – კონტინენტურ
ომებადაც ეროვნებათშორის და სარწმუნოებრივ ნიადაგ-
ზე...” (14, 29.09.1992).

ე. შევარდნაძეს მიაჩნდა, რომ საერთაშორისო თანამე-
გობრობა ამ რეგიონით „ჯერ კიდევ დიდი ხნის წინ“ უნდა
დაინტერესებულიყო, დაფიქრებულიყო და გაეანალიზებინა
თუ რა ხდებოდა ამ რეგიონში, „რასთან გვაქვს საქმე და
რატომ“. იგი მოუწოდებდა „ყველა საღად მოაზროვნე
პოლიტიკოსს, სახელმწიფო მოღვაწეს, რიგით მოქალა-
ქებს, ქრისტიანსა თუ მაჰმადიანს, ამ სივრცეში თუ მის
ფარგლებს გარეთ მცხოვრებთ შეეჩერებინათ ფართო მას-

შტაბის კონფლიქტების შექმნის პროცესი, რომელსაც „ყოველგვარი წარმოშობის ფუნდამენტალიზმი აღვივებს და რომელიც „ერთობ სერიოზულად საიმისოდ, რომ იგი არარად ჩააგდო. მით უფრო... როდესაც ფანატიზმს იყენებს ბოლშევიკური ყაიდის ფუნდამენტალიზმი“ (14, 29.09.1992).

ფონი კი, რომლითაც კავკასია გამოირჩევა „ეს გახლავთ ეროვნულ-ეთნიკური სიტყვლე, რელიგიებისა და კონფენსიების მრავალფეროვნება, ხალხთა სოციალურ-ეკონომიკური უთანასწორობა, მძიმე ისტორიული და პოლიტიკური წარსული“ (14, 29.09.1992).

კავკასიური პრობლემების მოგვარებაში საერთაშორისო თანამეგობრობის აქტიურად ჩართვის მიზნით ე. შევარდნაძემ გაეროს ტრიბუნის გამოყენება ამ ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მომდევნო სესიაზეც სცადა. ამჯერად თავის გამოსვლაში მან აღნიშნა, რომ კავკასია მსოფლიოში „ყველაზე“ მეტად ფეთქებადსაშიში ზონაა, რომელიც პოტენციურად თავისი აფეთქების ძალით ბევრად უფრო აღემატება ბალკანეთსა და ახლო აღმოსავლეთს“ (4, 10.07.1993). საუბრობდა რა ამის შესახებ, იგი ყურადღებას მიაპყრობდა ჩვენს ქვეყანასა და მთლიანად რეგიონში არსებული სიტუაციის ურთიერთ-კავშირს. მიმართავდა რა ორგანიზაციის წევრებს, მან აღნიშნა: „ამ კონფლიქტში მე დაუინებით მივაპყრობ თქვენს ყურადღებას ჩემს ქვეყანას – კავკასიის ისტორიულ გასაღებს. სტაბილური საქართველო სტაბილურ კავკასიას ნიშნავს“ (4, 10.07.1993).

გვემუქრება თუ არა რელიგიური ექსტრემიზმი?

როცა საუბრობენ საფრთხეზე, რომელიც დამოუკიდებელ ჩრდილო კავკასიას შეუძლია შეუქმნას საქართველოს, უმთავრესად გულისხმობენ იმას, რომ ამ რეგიონის რუსეთისაგან გამოყოფის შემთხვევაში აქ ისლამისტურ-ფუნდამენტალისტური რეჟიმის სახელმწიფო შეიქმნება და მასთან ნორმალური თანამშრომლობა ვერაფრით მოხერხდება. ამასთან დაკავშირებით გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტის იზო რიკაძისათვის მიცემულ

ინტერვიუში ექსპერტი კავკასიის საკითხებში მამუკა არეშიძე ამბობს: „მიუხედავად იმისა, რომ ის ანტირუსული მოძრაობაა, რადიკალური ისლამური მოძრაობის გაძლიერება აუცილებლად დაგეგმარალებს. რადიკალური ისლამი უპირველესად ტრადიციულ ისლამს ებრძვის და მერე გადმოგეწელება ჩვენ. თუ კავკასია აფეთქდა, ან რუსები განადგურდება, ან ჩვენ. ამიტომ ძალიან ფრთხილად უნდა ვიყოთ“ (7, 19-15.01.2009).

ზემოთმოყვანილი სიტყვები სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ მამუკა არეშიძე მტრულად არის განწყობილი ჩრდილოკავკასიელების მიმართ. პირიქით, მედიის საშუალებით მას არაერთხელ გამოუხატავს უაღრესად თბილი დამოკიდებულება მათდამი. იგი მხოლოდ იმას მოგვიწოდებს, რომ „მეგობრების სწორად შერჩევა... ვისწავლოთ“ და ისინი „მათ შორის... ვეძებოთ, ვინც კავკასიის ერთიანობასა და ჯანსაღ თანამშრომლობაზე ფიქრობს“ (7, 19-15.01.2009).

„ეკირის პალიტრის“ მეორე პუბლიკაციაში - „ნეზავისი-მაია გაზეტადან“ გადმობეჭდილ სტატიაში „ამიერკავკასიაში სიტუაცია ჩრდილო კავკასიის დინამიკის ზემოქმედებით იცვლება“ ისლამის პოზიციები ჩრდილო კავკასიაში ასეა განმარტებული: „კავკასიაში ახალი დროის მნიშვნელოვან განმსაზღვრელ ფაქტორად ისლამის ინტენსიური გავრცელება მიაჩნიათ, - წერს გაზეთი, - ჩრდილო კავკასიის ადგილობრივი მოსახლეობა მუსულმანია (გამონაკლისია მართლმადიდებელი ოსები). ამ რეგიონში ისლამის ზეგავლენა სხვადასხვაგვარია. დასავლეთ კავკასიაში ისლამს საკმაოდ ფორმალური სახე აქვს, აღმოსავლეთში კი (დაღესტანი, ჩეჩნეთი) რელიგიური პოზიციები მნიშვნელოვნად გაძლიერებულია. საინტერესოა ლეკების დამოკიდებულება ისლამის მიმართ. მათთვის მიუღებელია ყველაფერი აზერბაიჯანული და „მათი ისლამიც“, რადგან აზერბაიჯანელები მათ „გათურქების ინსტრუმენტად“ მიაჩნიათ. ეს შესაძლოა აიხსნას გეოპოლიტიკური ფაქტორებით: აღმოსავლეთ კავკასიაში ყოველთვის არსებობდა ტრადიციულად ძლიერი თურქულ-ირანული ზეგავლენა მუსულმანური აზერბაიჯანის გავლ-

ით. დასაველეთში ისლამის შეჭრას წინ ეღობებო-
ბიზანტიურ-რუსული მართლმადიდებლობა, რომელსაც
ძლიერი პოზიციები ჰქონდა, როგორც სამხრეთ რუსეთში
ასევე საქართველოსა და აფხაზეთში. ეს ის ქვეყნებია-
რომლებიც უშუალოდ ესაზღვრებიან ჩრდილო კავკასიას”
(7, 5-11.02.2001).

აქვე საუბარია ისლამური ფუნდამენტალიზმის
პოზიციებზე პანკისის ხეობაშიც. როგორც გაზეთი წერს:
„ჩვენეთში ანტიტერორისტული ოპერაციების დაწყების
დღიდან”, როცა „ეს ადგილი გახდა ათასობით ჩეჩენის
თავშესაფარი”, აქ შეიქმნა „დაძაბულობის ახალი ზონა”
(7,5 11.02.2001).

გაზეთის შეფასებით, „ადგილობრივი ქისტი მოს-
ხლეობა ეროვნული ტრადიციების, რწმენის, აღორძინების
ახალ ეტაპს გადის, მაგრამ ჩეჩენი ლტოლვილები
მეშეოებით მხოლოდ ეროვნული თვითშეგნების ექსპორტი
როლი ხდება – ახალ ადამიანებთან ერთად გაჩნდა ახალი
ურთიერთობები, ახალი იდეოლოგია, ახალი ისლამი,
შენდება მეჩეთები და საერთოდ, შეუძლებელი ხდება
ადგილობრივი ქართველების მათთან თანაცხოვრება” (7, 5
11.02.2001).

ჩრდილო კავკასიიდან მომდინარე რელიგიურ საფრთხეზე
საუბრისას, უფრო ვაჰაბიზმზე ამახვილებენ ყურადღებას
მსოფლიო მასშტაბით მოქმედ ერთ-ერთ ისლამისტურ
ფუნდამენტალისტურ მიმდინარეობაზე, რომელიც
მართალია, ახალია ამ რეგიონისათვის, მაგრამ მან
შედარებით მოკლე დროში საკმაოდ მკვიდრად მოიკიდა
ფეხი არა მარტო იქ, არამედ კავკასიონის აქეთა მხარესაც.
მათ შორის ჩვენს ქვეყანაშიც. გაზეთი „7 დღე” ამასთან
დაკავშირებით წერს: „ვაჰაბიზმი თანდათან იმაგრებს თავ-
ის პოზიციას ჩრდილოეთ კავკასიაში და ტრადიციულ
ისლამთან მეტად სახიფათო თამაშს ეწევა. ვაჰაბიტები
საქართველოშიც გამოჩნდნენ, რაც მომავალში სახელ-
მწიფოსთვის შეიძლება კიდევ ერთ პრობლემად იქცეს” (17,
23-24.09.1998).

კავკასიელ ხალხთან ურთიერთობის კომისიის
ხელმძღვანელი მამუკა არეშიძე გაზეთის კორესპონდენტის

ეკა კეესიტადისათვის მიცემულ ინტერვიუში ამ უკანასკნელის კითხვაზე თუ ვინ არიან ვაჰაბიტები და რა მოზნით შემოვიდნენ ისინი კავკასიაში? უპასუხებს: „ვაჰაბიტების ძირითადი ამოცანაა ხელი შეუწყონ ორი ქვეყნის – ჩეჩნეთისა და დაღესტნის გაერთიანებას და ჩამოაყალიბონ ჩრდილო კავკასიის ისლამური სახელმწიფო. ამ ისლამურ სახელმწიფოში მოიაზრება ასევე ისრუშეთი და საქართველოს ის ტერიტორია, რომელზედაც კახოვრობენ ეთნიკური ვაინახები (ანუ როგორც მათ საქართველოში უწოდებენ ქისტები – გ. კ.)...“

„უნდა ითქვას, რომ ვაჰაბიზმი თავისი ტრადიციული გავრცელების ტერიტორიაზე საკმაოდ ლოიალური რელიგიაა, მაგრამ იგი კავკასიაში აგრესიულ რელიგიად იქცა, რადგან ტრადიციულ ისლამს ებრძვის. ვაჰაბიტების უკან უზარმაზარი ფული დგას და უზარაზარი იდეა – ჩეჩნეთისა და დაღესტნის ნაეთობის საბადოების ხელში ჩაგდება. ვაჰაბიზმის ტრადიციული გავრცელების ადგილია საუდის არაბეთი და იგი როგორი მდიდარი ქვეყანაა, ყარგად მოგეხსენებათ. ნუ დაგვაევიწყდება ისიც, რომ ვაჰაბიტების ცენტრალური ფიგურა ჩრდილოეთ კავკასიაში – ხატაბი – არის იორდანელი და პრაქტიკულად იგივე ედუოლოგიის მატარებელია, რისიც საუდის არაბეთი“ (17, 23-24.09.1998).

როგორც რესპონდენტი განმარტავს, ვაჰაბიტები ჩრდილო კავკასიაში, ტრადიციული ისლამის მიმდევართაგან საკმაოდ სერიოზულ დაპირისპირებას აწყდებიან. თუ პირველებს აქ განსახლებული მუსულმანებისაგან ერთიანი ისლამური ხალიფატის შექმნა სურთ, მეორენი დამოუკიდებელი ეროვნული სახელმწიფოების შესაქმნელად იბრძვიან. ჩეჩნეთში, მაგალითად, ამ ორივე ფრთას თავისი საკმაოდ აქტიური შეიარაღებული ფორმირებები ჰყავთ. დაღესტანშიც აგრეთვე არსებობს ძალიან დიდი წინააღმდეგობა, რომ იგი ამ უკანასკნელთან არ გაერთიანდეს.

მ. არეშიძის შეფასებით, საქართველოში მოქმედი ვაჰაბიტებიც საკმაოდ სერიოზულ ჯგუფს წარმოადგენენ. მისი თქმით, „მათი ლიდერი ზის რადუევის (ერთ-ერთი ჩე-

ჩენი საველე მეთაურის - გ.კ.) შტაბ-ბინაში და იმ გეგმაზე მუშაობს", რომელიც ზემოთ იყო საუბარი. „საქართველოს ტერიტორიაზე მათ უკვე ჰქონდათ შეტაკება ტრადიციული ისლამის წარმომადგენლებთან მეჩეთის დასაკაეებლად. ტრადიციული ისლამის წარმომადგენლებმა ამ შემთხვევაში გაიმარჯვეს, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ხვალაც გაიმარჯვებენ. ვაჰაბიტები ძირითადად ახალგაზრდები არიან" (17, 23-24.09.1998).

ცალკეულ პუბლიკაციებში ჩენი ქვეყნისათვის რეალურ საფრთხედ განიხილება „ალ-ქაიდას" ტერორისტული რელიგიური ორგანიზაციის საქმიანობაც. ამაზეა საუბარი პოლიტოლოგ ჰამლეტ ჭიპაშვილის სტატიაშიც „გაიმართება თუ არა ქართულ-რუსული მოლაპარაკება", რომელიც გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკაში" გამოქვეყნდა. იგი განგაშს ტეხს კავკასიაში ექსტრემისტული ისლამისტური ჯგუფების ფეხმოკიდებისა და ამ რეგიონში მათი პოზიციების სულ უფრო და უფრო განმტკიცების გამო.

„2007 წლიდან დაწყებული ზოგიერთი ინტერნეტ რესურსი, - წერს იგი, - რომელიც საერთაშორისო ისლამისტურ მოძრაობას ემსახურება, სულ უფრო დიდ ყურადღებას აქცევს ჩრდილო კავკასიას, რადიკალური საიტები აკრიტიკებენ მუსულმანურ ჩეჩნეთს „დავიწყებისათვის". შიიტები მათ ჯიჰადისკენ მოუწოდებენ. ბევრი იბეჭდება კავკასიის ისლამისტებზე და მის ლიდერ დოკუ უმაროვზე, საიტების მიხედვით, ჩრდილო კავკასიის ომა ავღანეთისას უტოლდება" (14, 2.12.2010).

პოლიტოლოგი იმოწმებს ალ-ქაიდას მნიშვნელობით მეორე პირის აიმან აზ ზაფაჰერის სიტყვებს, საიდანაც ჩანს, რომ ისლამისტ-ფუნდამენტალისტების ესოდენ დიდი დაინტერესება ჩრდილო კავკასიით იქ მაცხოვრებელი მუსლიმანებისადმი მარტოოდენ სოლიდარობით კი არ აიხსნება, არამედ შორსმიმავალი სტრატეგიული ამოცანებითაც. როგორც სტატიაშია ნათქვამი აიმან აზ ზაჰავერი წერს, რომ „ჩეჩნეთის კონფლიქტი შეიძლება გადაიქცეს სტრატეგიულ წერტილად მსოფლიო ჯიჰადისტურ მოძრაო-

ბაში", რადგან „თუ ჩეჩენი მოჯაჰედები და კავკასიის ისლამის მეომრები მიაღწევნ კასპიის ზღვის ნავთობით მდიდარ სანაპიროებამდე, მხოლოდ ნეიტრალური თურქმენეთი დააშორებს მათ ავღანეთისაგან“, ამით „რუსეთისთვის შეიქმნება „სამხრეთის ისლამური სარტყელი“, რომელიც დაუკავშირდება ცენტრალური აზიის მოსახლეობის მიმართ სიმპატიით გამსჭვალულ ქვეყნებს – აღმოსავლეთით პაკისტანს, ხოლო სამხრეთით ირანსა და თურქეთს. „ყოველივე აღნიშნული მოარღვევს იმ ბარიერს, რომელიც ერთმანეთს აშორებს კავკასიის მუსლიმანებს მსოფლიო მუსლიმანებისაგან. მუსლიმანური კავკასიის გათავისუფლება გამოიწვევს რუსეთის დაშლას, გააქტიურებს ჯიჰადურ მოძრაობას უზბეკეთსა და ტაჯიკეთში, რომლებიც რუსეთისაგან იღებენ ფინანსურ დახმარებას მოჯაჰედთა წინააღმდეგ ბრძოლაში“ (14, 2.10.2010).

მიზნის მისაღწევად, ავტორის ცნობით, ჯერ-ჯერობით „აღ-ქაიდას როლი ჩრდილო კავკასიაში გამოიხატება ადგილობრივ მოსახლეობაში ჯიჰადის იდეების გავრცელებაში, ქაოსის მოწყობაში, ხელისუფლების წინააღმდეგ მოსახლეობის დარაზმებაში და სხვ.“ (14, 2.10.2010).

სტატიის დასასრულს პ. ჭიპაშვილი მძაფრად აკრიტიკებს მ. სააკაშვილის ხელისუფლებას საქართველოს კავკასიური პოლიტიკის გამო, ადანაშაულებს რა მას „გარკვეულ სიმპათიებში“ ექსტრემისტული ისლამისადმი, რომელიც „ნეგატიურადაა აღქმული თვით ისლამის სამყაროში“. მისი შეფასებით, „რატომღაც ექსტრემისტთა გეგმები ემთხვევა ჩვენს ხელისუფალთა გეგმებს – განსაკუთრებით კავკასიური სახლისა და კონფედერაციის შექმნაში, სოჭის ოლიმპიური თამაშების წინააღმდეგ ამხედრებაში, ჩერქეზთა მიმართ ქმედითი ღონისძიებების გატარებაში და სხვ“. და ბოლოს ავტორი გვაფრთხილებს: „ისე არ დაგვემართოს – ვაის გავეყარე, უის შევეყარეო“ (14, 2.10.2010).

II. სამხრეთ კავკასია

1. შეიქმნება თუ არა კონფედერაცია?

მედიის ცალკეულ პუბლიკაციებში მოგვიწოდებენ სამხრეთ კავკასიის კონფედერაციის შექმნისაკენ, რომელშიც ამ რეგიონის სამი ქვეყნის – საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის, ზოგჯერ კი თურქეთის გაერთიანებასაც გულისხმობენ. ასაბუთებენ რა ამას იმით, რომ მათ საერთო ძალისხმევით უკეთ შეუძლიათ საერთაშორისო ასპარეზზე თავიანთი ეკონომიკური, პოლიტიკური თუ თავდაცვითი ინტერესების რეალიზაცია.

დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობაში საქართველოს ყოფილი ელჩი ზურაბ ხონელიძე ზემოთქმულთან დაკავშირებით გაზეთ „ეკირის“ პალიტრის კორესპონდენტ იზო რიკაძესთან ინტერვიუში ამბობს: „თუკი სამხრეთ კავკასია ერთიანი პოლიტიკური, ეკონომიკური და კულტურული სივრცე იქნება, მას უფრო გაუწევენ ანგარიშს და ჩვენ ჩვენივე ბედის გადაწყვეტისას მაყურებლის როლში არ ვიქნებით. საქართველოს ორიენტაციის საკითხი რეგიონული ერთობის გარეშე წარმოუდგენელია“ (7, 22-28.06.2009).

როგორც რესპონდენტი განმარტავს, ერთიან სამხრეთ-კავკასიურ სივრცეში იგი მოიაზრებს „საერთაშორისო კოლექტიური უსაფრთხოების, მსოფლიო გლობალურ ეკონომიკურ პროცესებში ჩართვისა და ამ გზით ჩვენთვის მეტად მტკივნეული ტერიტორიული საკითხების მოგვარებას, რაც მას არც თუ ისე შორეული მომავლის საქმედ“ ეჩვენება (7, 22-28.06.2009). მისი თქმით, ერთიანი სამხრეთ-კავკასიური სივრცე საქართველოს რღვევასთან ერთად ჩვენს ჩრდილოელ მეზობელთან ურთიერთობის უკიდურესი გამწვავების პროცესსაც შეაჩერებს, რითაც გავითვალისწინებთ აშშ-ს სურვილსაც, რუსეთთან საერთო ენა გამოინახოს“ (7, 22-28.06.2009).

სამხრეთკავკასიური ქვეყნების კონფედერაციის შექმნას თუ კონსოლიდაციის სხვა ფორმებს არაიშვიათად გვირჩევენ უცხოელებიც, ასე, მაგალითად, მსოფლიოში ცნობილი დისიდენტი, ჩეხეთის ექსპრეზიდენტი ვაცლავ ჰაველი თუ

ლის, რომ ნატოზე უფრო მნიშვნელოვანი ჩვენთვის რეგიონალური კონსოლიდაციაა. რადიო „თავისუფლების“ კორესპონდენტის ჯერეში ბრენსტენისა და კეტლინ მურის კითხვაზე, უნდა გაწვევრიანებულიყო თუ არა საქართველო ალიანსში, მან უპასუხა: „შესაძლოა საქართველოს მიღებაც სამართლიანი იყოს, თუმცა, მეორე მხრივ, უსაფრთხოების თეაღსაზრისით, საქართველოს მომავლისთვის უკეთესი იქნება, თუ ის ადგილზე მყარად დამყარდება და განამტკიცებს კავშირებს უშუალო მეზობლებთან – აზერბაიჯანთან, სომხეთთან და ასე შემდეგ. მით უფრო, რომ რეგიონის ყველა ყოფილ კონფლიქტში მეზობელი ქვეყნები ამა თუ იმ ფორმით მონაწილეობდნენ. ვფიქრობ, საქართველოს ძირითადი ინტერესი სწორედ ამ სუფროშია“ (24, 23.10.2009).

სამხრეთ კავკასიის კონფედერაციის შექმნის იდეა თითქოს მართებულია და გონივრული, მაგრამ რამდენად არის მისი ხორცშესხმა რეალური?

ამ პრობლემას მიეძღვნა ინტერნეტგამოცემა „Opinion.ge“-ში გამოქვეყნებული სტატია „სამხრეთ კავკასიური კონფედერაცია“.

სტატია დაიბეჭდა, როგორც გამოხმაურება 2010 წლის გაზაფხულზე ბათუმში აზერბაიჯანის პრეზიდენტის ილჰამ ალიევის სტუმრობისას მიხეილ სააკაშვილის მიერ ამ იდეის გახმინების გამო, იდეისა, რომელიც არამხოლოდ რეგიონული მედიის „ექსპერტთა და პოლიტიკოსთა ყურადღების ცენტრშიც მოექცა“ (29, 9.12.2010)

სტატიაში ციტირებულია მ. სააკაშვილის სიტყვები იმის შესახებ, რომ საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის კონფედერაციული ურთიერთობების ჩამოყალიბების თაობაზე მოსაზრებები მას მანამდე რამდენიმე წლით ადრეც ჰქონდა გამოთქმული, რადგან მიაჩნდა, რომ ამ „ქვეყნებს შორის არის ისეთი ურთიერთობები, რომელიც აღემატება ჩეულებრივ ქვეყნებს შორის ურთიერთობებსაც, ჩვენ ვართ ერთმანეთის გაგრძელება... ჩვენ ვართ ერთი ორგანიზმის ნაწილი და ამიტომ აზერბაიჯანისათვის მტკივნეული საკითხი არის მტკივნეული საქართველოსთვის და ყველა საქართველოსთვის მტკივნეულ საკითხზე

აზერბაიჯანი აკეთებდა შესაბამის რეაგირებას" 29, 9.12.2010).

მ. საკაშვილის მხრივ ეს ლიტონი სიტყვები არ ყოფილა. მათი კომენტარებისას ჩვენი ქვეყნის საგარეო საქმეთა სამინისტროშიც დაუდასტურებიათ, რომ მუშაობა ამ მიმართულებით ნამდვილად მიმდინარეობდა, თუმცა ისიც უთქვამთ, რომ „ორ ქვეყანას შორის კონფედერაციული ურთიერთობების კონკრეტული გეგმა არ არსებობს" და რომ საუბარი ყოფილა მხოლოდ „იურიდიულ ჩარჩოზე, რომლის ფორმატშიც სხვადასხვა სფეროში თანამშრომლობა შეიძლება შედგეს".

მინისტრის მოადგილის ნინო კალანდაძის თქმით, „სხვა დეტალები უკვე დროისა და მოლაპარაკებების საკითხია" (29, 9.12.2010). მისივე განმარტებით, ასეთი თანამშრომლობა გულისხმობდა ფაქტობრივად ყველა, მათ შორის თავდაცვის სფეროსაც.

სტატიაშივე ფიქსირებულია ქართველ, აზერბაიჯანელ, სომეხ, თურქ და ევროპელ ექსპერტთა და პოლიტიკოსთა მოსაზრებებიც.

ვასილ ჭყოიძე, მაგალითად, მიიჩნევს, რომ „ამ შემთხვევაში იგულისხმება უფრო მჭიდრო ეკონომიკური ურთიერთობები, ვიდრე დღეს გვაქვს და სტრატეგიული პარტნიორობის რაღაც ახალ საფეხურზე გადაყვანა" (29, 9.12.2010). იგი განმარტავს, რომ საუბარია არა შვეიცარიის ტიპის კონფედერაციის შექმნაზე ანუ იმაზე, რომ ჩვენ კანტონები გავხდეთ, არამედ ორ დამოუკიდებელ სახელმწიფოზე, რომელსაც პერსპექტივაში, შესაძლოა, სხვა სახელმწიფოებიც დაემატოს" (29, 9.12.2010).

ასეთ სახელმწიფოებად იგი მიიჩნევს სომხეთს (თუ ყარაბაღის პრობლემა მოგვარდებოდა) და თურქეთს. მისი თქმით, რაც უფრო დიდია რეგიონი და რაც უფრო თავისუფალია ამ არეალში ინვესტირება, მოქმედება და ბიზნესოპერირება, მისდამი ინტერესი მით უფრო იზრდება. „შესაძლოა ეს (კონფედერაციის შექმნა – გ. კ.) ერთი მხრივ ემსახურება იმას, - ამბობს იგი, - რომ ევროკავშირში ჩვენი რეგიონის მიმართ ინტერესი გააღვიძოს. რაც არ უნდა პრიორიტეტული იყოს ევროკავშირისთვის სამხრეთ

კაეკასია, ცალკე აღებული საქართველო ან აზერბაიჯანი, მიუხედავად ამ უკანასკნელის ბუნებრივი სომდიდრეებისა, საბაზრო თვალსაზრისით ისე მიმზიდუვლად არ გამოიყურება, როგორც ერთიანი დიდი კორიდორი, რომელიც გზას გიხსნის ცენტრალური აზიისაკენ” (29, 9.12.2010).

სამხრეთკავკასიური კონფედერაციის შექმნის კანზრახვას პოზიტიურად გამოეხმაურა აზერბაიჯანელი ჰოლიტოლოგი ვაფა გულუზადეც, რომელიც ფიქრობს, რომ საქართველო-აზერბაიჯანის ამჟამინდელი ურთიერთობების ხასიათი რეალურ შესაძლებლობას ქმნის ამ იდეის ხორცშესხმისათვის. მისი თქმით, „აზერბაიჯანი ვერ იარსებებს საქართველოზე გამავალი დერეფნის გარეშე, რომელიც მას დასავლეთთან და თურქეთთან აკავშირებს, ჭამომავლოდ კი ევროპასთან დააკავშირებს ვერც საქართველო იარსებებს იმ ნაკადების გარეშე, რომელიც ცენტრალური აზიიდან და კავკასიიდან დასავლეთში, მხმელთაშუაზღვისპირეთსა და მთელს მსოფლიოში მისი ეტერიტორიის გავლით მიემართება და რომლის მოცულობაც სამომავლოდ მნიშვნელოვნად გაიზრდება” (29, 9.12.2010).

ვაფა გულუზადეს აუცილებლად მიაჩნია აგრეთვე აზერბაიჯანისა და თურქეთის კონფედერაციული კავშირის შექმნაც.

ამ ორ სახელმწიფოს ახლაც ძალზე ბევრი რამ აქვს საერთო. საუბრობენ ერთ ენაზე, მათი ეროვნული თვითიდენტიფიკაციაც მსგავსია, რისი გამოხატულებაც გახლავთ თუნდაც ფორმულა - „ერთი ერი - ორი სახელმწიფო”, რომელიც ამ ორ ქვეყანაში საკმაოდ არის ფეხმოკიდებული. გარდა ამისა, თურქეთს ხშირად განიხილავენ, როგორც აზერბაიჯანის უშიშროების ყველაზე მყარ გარანტს. „ნუზავისიმაია გაზეტას” მოწყვეს ჰიქმეთ პაჯიზადესა და ვაფა გულუზადეს სიტყვები, რომლის აზრითაც, „აზერბაიჯანის სახელმწიფოებრიობას სადღეისოდ ირანი და რუსეთი ემუქრება. რესპუბლიკის უსაფრთხოების გარანტიად შეიძლება იქცეს სამხედრო კავშირი თურქეთთან, მოგვიანებით კი აზერბაიჯან-თურქეთის კონ-

ფედერაციული სახელმწიფოს „შექმნა“ (7, 29.08. 4.09. 2010).

როგორც „მთავარი გაზეთი კვირას“ იტყობინება, შეეხო რა ორი ქვეყნის ურთიერთობას, თურქეთის მმართველი „სამართლიანობა და განვითარების“ პარტიის ერთ-ერთმა ლიდერმა ბიულენტ არინმა განაცხადა: „აზერბაიჯანი თურქეთის ყველაზე ახლო მოკავშირეა. ჩვენ გვიყვარს აზერბაიჯანელები. მათი პრობლემები – ჩვენი პრობლემებია (17-24.11.2002).

თურქეთის სოლიდარობა აზერბაიჯანისადმი განსაკუთრებით ყარაბაღის პრობლემისადმი დამოკიდებულებაში მჟღავნდება. ამავე გაზეთის ცნობით, მისმა პრემიერ-მინისტრმა ნეჯმეთინ ერბაქანმა თავისი მთავრობის პოზიცია ამ საკითხთან დაკავშირებით კატეგორიული ფორმით დაახასიათა. „მთელი სამყაროს ოქრო რომ მოგვეცენ, სომხეთთან მანამ არ გაეხსნით საზღვრებს, სანამ აზერბაიჯანის ოკუპირებული ტერიტორიები არ გათავისუფლდება“ (17-24.11.2002).

განსაკუთრებულ საფრთხეს აზერბაიჯანელი პოლიტოლოგი მაინც ირანისგან გრძნობს, რომელიც ძალისხმევას არ იშურებს თავის ჩრდილოელ მეზობელ მუსულმანურ ქვეყანაში რელიგიური ექსპანსიის განსახორციელებლად და აქ ისლამური სახელმწიფოს შესაქმნელად. ამასთან დაკავშირებით, ვაფა გულუზადეს გაზეთის კორესპონდენტისათვის უთქვამს: „ირანს პოლიტიკაში რელიგიის ჩართვით სურს თავისი გავლენის გაფართოება აზერბაიჯანი ირანისთვის ნომერი პირველი სამიზნეა, რადგან მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული მდებარეობა აქვს. თეირანი არ მონაწილეობს მთავარ რეგიონალურ პროექტებში, მაგალითად, პროექტებში ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანი. ამიტომაც მტრულად არის განწყობილი აზერბაიჯანისადმი“ (7, 29.08-4.09.2011).

შექმნილ სიტუაციაში ვაფა გულუზადე გამოსავალს ისევ და ისევ თურქეთთან ერთად კონფედერაციული სახელმწიფოს შექმნაში ხედავს. „აზერბაიჯანმა თურქეთთან უნდა დადოს სამხედრო კავშირი, - ამბობს იგი, - შემდეგ კი ორივე ქვეყანამ გამოაცხადოს კონფედერაცია. ეს იქნება ძლიერი სიგნალი ირანისადმი, რომ თავი დაანებოს

ახერბაიჯანს, წინააღმდეგ შემთხვევაში საქმე ექნება ახერბაიჯან-თურქეთის კავშირთან" (7, 29.08.-4.09.2011).

კონფედერაციის თემა შეუმჩნეველი არც თურქეთში დარჩენილა. იქაური პრესა პრეზიდენტ გიულის ბაქოში ჟიზიტისას საგანგებოდ ამახვილებდა ამ პრობლემაზე ყურადღებას და გამოთქვამდა ეარაუდს, რომ ალიეფთან შისი საუბრის ერთ-ერთი თემა სწორედ იგი იქნებოდა. პოლიტოლოგ ელჰან შაჰნოღლუს თურქულ გამოცემა „თუდეი ზამანთან“ საუბრისას კიდევ განუცხადებია, რომ „ანკარა ამ პროექტით აუცილებლად დაინტერესდება" (29, 9.12.2010).

„Opinion.ge"-ში გამოქვეყნებულ სტატიაში ყურადღება გამახვილებულია იმ გარემოებაზეც, რომ მიხეილ სააკაშვილის განცხადება კონფედერაციის შესახებ შექმნის შესახებ ეს იყო პასუხი საფრანგეთის საგარეო საქმეთა მინისტრის ბერნარ კუშნერის გამოსვლაზე თბილისში, როცა მან ღიად აღნიშნა, რომ „ევროკავშირის გაცილებით უადვილდება თანამშრომლობა განვითარებული რეგიონული კავშირების მქონე სახელმწიფოებთან" (29, 9.12.2010).

კონფედერაციის შექმნის იდეას ეხმაურება „თუდეი ზამანის" კიდევ ერთი პუბლიკაცია, მხედველობაში გვაქვს ლამია ადიგლიჩის სტატია „საქართველო თურქეთთან მოლაპარაკებებში კავკასიისგან ევროკავშირის მსგავსი ბლოკის შექმნის ინიციატივით გამოდის". „საქართველოს პრეზიდენტმა თურქეთს სამხრეთ კავკასიის გაერთიანების საქმეში დახმარებისაკენ მოუწოდა, - ნათქვამია ამ სტატიაში, - მაგრამ მის ქვეყანას ალიანსში რუსეთის და ირანის მონაწილეობა არ სურს. „ერთიანი კავკასიის შექმნა ჩემი მისწრაფებაა" - უთხრა თბილისში მყოფ თურქეთის საგარეო საქმეთა მინისტრს აჰმედ დავითოღლუს მიხეილ სააკაშვილმა იმ მოლაპარაკებებზე, რომლის დროსაც კავშირის შექმნის კონცეფცია განიხილებოდა" (24, 10.02.2011).

გაზეთი იმაზეც მიუთითებს, რომ ხსენებული იდეის რეალიზაციის პერსპექტივას „ექსპერტები ფაქტობრივად ეწინააღმდეგებიან" (24, 10.02.2011).

თვითონ საქართველოს პრეზიდენტი ჩანს, უფრო ოპტიმისტურად ყოფილა განწყობილი, თუმცა, გაზეთის ცნობით, ისიც უთქვამს, რომ „ამ იდეის განხორციელებამდე დიდი გზაა გასავლელი“ (24, 10.02.2011).

თუ სამხრეთკავკასიური კონფედერაციის იდეას ხორც-შესხმა უწერია, პირველ ეტაპზე იგი, შესაძლოა, სომხეთის მონაწილეობის გარეშე განხორციელდეს. ამის ძირითადი მიზეზი კი ამ უკანასკნელსა და აზერბაიჯანს შორის მთიანი ყარაბაღის სადაო ტერიტორიის გამო წარმოშობილი კონფლიქტია.

როგორც ცნობილია, ყარაბაღი საბჭოურ პერიოდში აზერბაიჯანის შემადგენლობაში შედიოდა ავტონომიური ოლქის სტატუსით. რომლის მოსახლეობის უმრავლესობასაც სომხები შეადგენდნენ. კონფლიქტის შედეგად, რომელიც ჯერ კიდევ საბჭოთა კავშირის არსებობის პერიოდში იშვა, იქიდან აზერბაიჯანელები საერთოდ იქნენ გამოდევნილნი, რის შედეგადაც ეს რეგიონი მონოეთნიკური გახდა.

კონფლიქტამდე სომხეთი უშუალოდ არ ესაზღვრებოდა ყარაბაღს, ომის შედეგად აზერბაიჯანმა დაკარგა მათი გამყოფი ტერიტორია. ასე რომ, ამჟამად ამ უკანასკნელს მისი დაბრუნების პრობლემაც გაუჩნდა.

დღესდღეობით აზერბაიჯანსა და სომხეთს შორის აქტიური საომარი მოქმედებები არ მიმდინარეობს, მაგრამ პრაქტიკულად არავის ეპარება ეჭვი იმაში, რომ დაზავება დროებითია. ამ პრობლემით ბევრია შეწუხებული. ყველა, ვისაც რაღაც ინტერესი გააჩნია კავკასიაში და ვინც შიშობს, რომ, თუ ომი განახლდა, ეს მათაც დააზარალებს. ასეთები კი ცოტანი როდი არიან ამიტომაც არის, რომ არაერთი ქვეყანა თუ საერთაშორისო ორგანიზაციაა ჩართული მცდელობაში, რომ საკითხი ბოლოს და ბოლოს მოგვარდეს, მაგრამ რაიმე ხელშესახები შედეგი ჯერჯერობით არ ჩანს.

ყარაბაღის გამო შექმნილი ვითარება აშფოთებს დასავლეთსაც, რომელსაც როგორც გაზეთი „24 საათი“ წერს, „კავკასიის რეგიონი მთლიანობაში აინტერესებს. ყარაბაღის კონფლიქტი კი ამიერკავკასიის სამივე ქვეყნის

თანამშრომლობას აფერხებს” (10, 28.06.2002).

ყარაბაღის პრობლემა შეიძლება ითქვას, რომ ყველაზე მეტად თვითონ სომხეთს აზარალებს. სწორედ ეს პრობლემაა იმის უმთავრესი მიზეზი, რომ ქვეყანა გამოეთიშა რიგ უმნიშვნელოვანეს საერთაშორისო პროექტებს, რომლებშიც შეეძლო მიეღო მონაწილეობა და რომლებიც შესძენდნენ მას ისევე, როგორც საქართველოს, ევროპა-აზიის დამაკავშირებელი ხიდის ფუნქციას, რაზეც ჯერ კიდევ დამოუკიდებლობის პირველ წლებში ღიად აცხადებდა პრეტენზიებს მისი პირველი პრეზიდენტი ლევონ ტერ-პეტროსიანიც.

გაცნობიერებული აქვთ თუ არა ზემოთქმული სომხეთში? არსებობს გარკვეული საფუძველი დავასკვნათ, რომ სახელისუფლო წრეებში ესმით ეს ყველაფერი, მაგრამ რაც შეეხება მთელ ქვეყანას, იქ ჯერ კიდევ მძლავრობს ემოციები, რომლებიც არ აძლევენ მათ პრაგმატიზმის გამოვლენის საშუალებას. ყოველ შემთხვევაში ფაქტია ის, რომ ლევონ ტერ-პეტროსიანი სწორედ ამის მცდელობის გამო აიძულეს დაეტოვებინა სახელმწიფოს პირველი პირის თანამდებობა. ფაქტია ისიც, რომ უკანასკნელ წლებში, როცა თითქოს გაჩნდა თურქეთისა და სომხეთის ურთიერთობებში დათბობის შესაძლებლობა, ამ უკანასკნელის ხელისუფლებამ ისევ და ისევ საზოგადოებრივი აზრის ზეწოლის შედეგად ვერ მოახერხა საქმის ბოლომდე მიყვანა.

ქურნალ „ეპოქაში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში „სომხეთის დამოუკიდებლობას ძველი პრობლემები „აწუხებს“, რომლის ავტორიცაა კახაბერ ძეგისაშვილი, ნათქვამია: „შეიძლება ითქვას, რომ ყარაბაღის პრობლემა მთელი ერის და სახელმწიფოს ცხოვრების უმთავრეს განმსაზღვრელ ფაქტორად იქცა. ომების შედეგად განხორციელებული „მიცუმი“ – (შეერთება) იმდენად მდგრად პარადიგმად იქცა სომეხთა თვითშეგნებაში, რომ მისი ოდნავი უგულებელყოფაც კი, საბედისწერო შედეგებით მთავრდება პოლიტიკური და საზოგადო მოღვაწეებისათვის. ტერ-პეტროსიანი სწორედ თავის, მეტ-ნაკლებად, კომპრომისულ პოზიციას შეეწირა, ხოლო კონ-

იუნქტურული მიზნებით პრემიერ-მინისტრად დანიშნული რობერტ კოჩარიანის (იგი მანამდე სეპარატისტული ყარაბაღის ლიდერი გახლდათ - გ.კ.) გაპრეზიდენტება, სავსებით მოსალოდნელი იყო მთელი საზოგადოების ერთსულოვანი რადიკალიზმის ფონზე.

პრობლემის სირთულე იმაშიც მდგომარეობს, რომ ყარაბაღის საკითხზე დამოკიდებული სომხეთის თითქმის ყველა საგარეო-პოლიტიკური ურთიერთობა. ნათელია, რომ ახლო მომავალშიც კი მოუწესრიგებელი დარჩება სომხეთის ურთიერთობები თურქეთთან (აზერბაიჯანზე საერთოდ აღარ არის ლაპარაკი)" (19, №5 26.05.1998).

რამდენი წელი გავიდა კ. ძევისაშვილის სტატიის გამოქვეყნებიდან და, შეიძლება, ითქვას, რომ მისი ზემოთ-მოყვანილი მოსაზრებები ისევ ძალაში რჩება.

მედიის პუბლიკაციების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, ზოგჯერ ნამდვილად შეიძლება შეიქმნას შთაბეჭდილება, რომ სომხეთი ლამის საყოველთაო იზოლაციაშია, იგი მთლიანად რუსეთზეა მიბმული და მის იქით არავითარი გზა არა აქვს, მაგრამ ეს სულაც არ არის ასე. ამ ქვეყანას დასავლეთთანაც ინტენსიური ურთიერთობა აკავშირებს და ამ უკანასკნელისაგან საკმაოდ ფართო მხარდაჭერაც გააჩნია, რაც განსაკუთრებით ამერიკის შეერთებულ შტატებზე ითქმის.

ზემოაღნიშნულ საკითხს ეძღვნება სედატ ლასინერის სტატია „აშშ კავკასიაში გონივრულად არ იქცევა“, რომელიც „Turkish Weekly“-იმ გამოაქვეყნა.

როგორც სათაურიდანაც ჩანს, პუბლიკაციაში გაკრიტიკებულია შეერთებული შტატების ხელისუფლება და მისი პოლიტიკა სამხრეთ კავკასიაში არაადეკვატურად, ანუ ამ ქვეყნის ინტერესების საწინააღმდეგო ტენდენციების მატარებლად არის შეფასებული. „როდესაც კავკასიას გადახედავ, მარტივად მიხვდები, რომ სომხეთი რუსეთის მოკავშირეა, - ნათქვამია სტატიაში, - აზერბაიჯანი და საქართველო კი დასავლეთის. ამ მოცემულობაში რუსეთი მაქსიმალურად რაციონალურად იქცევა: „ცდილობს მისი მოკავშირის (სომხეთის) დაცვას და თავისი პატარა მოკავშირეების (აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი) სტატუსი

სახელმწიფოებრიობამდე აჰყავს. რუსეთმა მოკავშირე ქვეყნების რიცხვი უკვე სამამდე გაზარდა. ახლა რიგში საქართველო და აზერბაიჯანია” (24, 3.19.2010).

ავტორი რუსეთის პოლიტიკას ამერიკისა და ადარებს და ასკენის, რომ ეს უკანასკნელი პირველისაგან განსხვავებით „რეგიონში მის მეგობრებს სჯის და დასავლური ალიანსის სისტემას მთლიანად ცვლის სომხეთისთვის, რეგიონში რუსეთის მუდმივი დასაყრდენისთვის“. მას მიაჩნია, რომ საკითხისადმი რაციონალური მიდგომის შემთხვევაში შეერთებული შტატები „ცივი ომის დასრულების შემდეგ მთელ თავის გეგმებს თურქეთი-საქართველო-აზერბაიჯანის ღერძის გაძლიერებაზე ააწყობდა“ და რომ „ამ ხაზის გაგრძელების კონტექსტში. შესაძლებელი გახდებოდა კასპიის და ცენტრალური აზიის გასწვრივ გაფართოება და ძლიერი ალიანსის ჩამოყალიბება“. ამ ტიპის ღერძი კი, მისი თქმით, „დასავლეთ თურქეთიდან ჩინეთისკენ – რეგიონში ისეთი ქვეყნების გავლენას შეამცირებდა როგორებიცაა რუსეთი და ირანი” (24, 3.10.2010).

სულატ ლასინერი პოზიტიურად აფასებს ბაქო-თბილისი ჯეიჰანის ნავთობსადენის გასაყვანად აშშ-ს ძალისხმევას, მაგრამ თვლის, რომ ეს საკმარისი არ არის მსგავსი ალიანსის შექმნისათვის. როგორც იგი წერს, „პირიქით, ბევრ შემთხვევაში, ჩვენ ვნახეთ, რომ აზერბაიჯანის და თურქეთის ნაცვლად, აშშ რუსეთის მოკავშირეს, სომხეთს უჭერდა მხარს. დაფუძნების პირველი დღიდან, სომხეთია ის ქვეყანა, რომელმაც ერთ სულ მოსახლეზე ყველაზე მეტი ამერიკული დახმარება მიიღო. ფაქტობრივად შეერთებული შტატები სომხეთის თავდაცვის ხარჯებს აფინანსებდა” (24, 3.10.2010).

ავტორი ადანაშაულებს ამერიკის კონგრესსაც, რომელმაც, მისი თქმით, „სრული... მხარდაჭერა აღმოუჩინა სომხეთის პოლიტიკას აზერბაიჯანისა და თურქეთის წინააღმდეგ“. და ეს ხდება „მიუხედავად იმისა, რომ სომხეთის არმიამ აზერბაიჯანული ტერიტორიის ერთი მეხუთედის ოკუპაცია მოახდინა“. შეერთებული შტატები, მისი შეფასებით, ზეწოლას ახდენს აზერბაიჯანსა და თუ-

რქეთზე, რომ გახსნან საზღვრები, რომლებიც მათ დაუხურეს სომხეთს ამ უკანასკნელის მიერ განხორციელებული აგრესიის საპასუხოდ. „თითქოს ეს საკმარისი არ იყო, - წერს შემდეგ ს. ლასინერი, - და აშშ-მ მხარი დაუჭირა სომხეთს თურქულ-სომხურ ისტორიულ დავაში და დაახლოებით 100 წლის წინანდელი ინციდენტები ხელახალ პრობლემად აქცია“ (24, 3.10.2010).

ავტორის თქმით, შეერთებული შტატების მხრიდან „სომხეთისთვის საზღვრის გახსნის“ მოთხოვნები განსაკუთრებით ინტენსიური გახდა „ობამას ინაუგურაციის შემდეგ“. მისი შეფასებით, აშშ-მ მუქარასაც კი, თუ შანტაჟს არა, მიმართა, რათა მიეღწია ამ მოთხოვნათა დაკმაყოფილებისათვის, განაცხადა რა, რომ „თუკი საზღვრები არ გაიხსნებოდა... კონგრესი სომხურ რეზოლუციას აღიარებდა“ (24, 3.10.2010)).

ს. ლასინერისთვის გაუგებარია, თუ რატომ იქცევა ასე ეს ქვეყანა და მოუწოდებს მას გაიაზროს, რომ, რაც არ უნდა ეცადოს, იგი ვერ შეძლებს სომხეთის გამოყვანას რუსული გავლენისაგან და მის გადაყვანას დასავლურ ორბიტაზე. იმიტომ, რომ „ჯერ ერთი, მთელი მისი სასიცოცხლო ინფრასტრუქტურა რუსეთის ხელშია - და „მეორეც, რუსი ჯარისკაცები იცავენ სომხეთის საზღვრებს ირანთან და თურქეთთან... და ბოლოს, პრორუსული ფრთა ქვეყანაში იმდენად ძლიერია, რომ ნებისმიერს, ვინც რუსეთს და სომხეთს შორის პრობლემის შექმნას შეეცდება, ისინი მოღალატეებად აღიქვამენ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, - ასკენის ავტორი, - ის არგუმენტი, თითქოს თურქეთს და სომხეთს შორის საზღვრის გახსნით, სომხეთი დასავლეთს დაუახლოვდება, აბსოლუტურად მცდარია. მისი აზრით, უფრო პირიქით მოხდება, რადგან „სომხეთის მოზიდვით, აზერბაიჯანი სულ უფრო შეურაცხყოფილი, ხოლო საქართველო ეულად რჩება“. შედეგად კი „თურქეთ-საქართველო-აზერბაიჯანის ჩამოყალიბებული პროდასავლური ხაზი მთლიანად იშლება“ (24, 3.10.2010).

აშშ-ს პოლიტიკას სომხეთის მიმართ სედატ ლასინერი ამ ქვეყანაში სომხური დიასპორის გაკლენით ხსნის. მარ-

თვალს, ვერ ვიტყვით, რომ შეერთებული შტატების ხაზგარეშე საქმიანობაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით ეს ფაქტორი უმნიშვნელო იყოს და თვით ამერიკულ მკვლელობაშიც ეს არაერთხელ აღნიშნულა.

ამერიკის მოსახლეობის მთლიან რაოდენობასთან შედარებით ამერიკელ სომეხთა რიცხვი თითქოს დიდი არ არის – სულ რაღაც 500 ათასი (ზოგი ცნობით 800 ათასი და მილიონიც კი), მაგრამ მათი პოლიტიკური წონა გარკვეული მიზეზების გამო ბევრად აღემატება ამ რაოდენობას. იგივე შეიძლება ითქვას მსოფლიოს არაერთ სხვა სახელმწიფოზეც.

სტატიის ავტორის მტკიცებით, სომხები ამერიკაში „არა შეერთებული შტატების, არამედ რუსეთის სასარგებლოდ მუშაობენ. თურქეთის მტრობა, რომელიც მათ ერთგვარ აკვიატებულ იდეად ექცათ, რაციონალური ქმედებების განხორციელებაში ხელს უშლით. მათთვის მნიშვნელოვანი არა შეერთებული შტატები, არამედ სომხეთი და თურქეთზე შურისძიებაა. აშშ-მ რომ რეგიონში მთელი თავისი გავლენა დაკარგოს, სომხური დიასპორისათვის თურქეთისთვის ზიანის მიყენება საკმარისია“ (24, 3.10.2010).

ს. ლასინერის თქმით, სომხური წარმოშობის ამერიკელების გავლენა განსაკუთრებით იზრდება საარჩევნო პერიოდებში. მისი აზრით, ამ გავლენას ვერ ასცდა ბარაკ ობამაც, რომელსაც პირობა დაუდია, რომ „თუკი მას აირჩევენ, ის სიტყვა „გენოციდს“ გამოიყენებდა“ 1915 წლის მოვლენების შეფასებისას. ამასთან იგი არა „მხოლოდ სიტყვიერი განცხადებით არ შემოიფარგლა, არამედ ესა პოზიცია საკუთარ ვებ-გვერდზეც გამოაქვეყნა“ (24, 3.10.2010).

როგორც ს. ლასინერი წერს, „ახლა ობამამ არ იცის რა უყოს ამ სიტყვების ტვირთს... ის აჯანჯლებს მოსალოდნელი სიტყვების გამოყენების პროცესს და მიზეზად თურქეთ-სომხეთის ხელმოწერილი პროტოკოლები (ეს დოკუმენტები ამ ქვეყნების ურთიერთობის ნორმალიზებას დათვალისწინებდა – გ. კ.) მოჰყავს. მისი თქმით, ობამა „მხოლოდ საკუთარი თავის გადარჩენას ცდილობს“. იგი ანგარიშს არ უწევს იმ გარემოებას, რომ თურქეთი

„პროტოკოლის ამოქმედებისთვის ყარაბაღის საკითხში წინსვლას ელოდება“. როგორც ავტორი ამბობს, თბამას სულაც არ „ანაღვლებს“ არც ეს საკითხი, არც ოკუპირებული აზერბაიჯანული ტერიტორიები, არც მოკავშირე თურქეთი და არც თვითონ შეერთებული შტატების ინტერესები. იგი „ცუდ დღეშია“, რადგან სომხური დიასპორის „ზეწოლის ქვეშაა“. მისი სიტყვებით ეს „პატარა უმცირესობა ამერიკულ სახელმწიფოს საკუთარ დღის წესრიგს ახვევს თავს. და საერთოდ, „ამერიკის საგარეო პოლიტიკა სომხების მძევალია“ (24, 3.10.2010).

ასე რომ, თუ ზემოთქმულს გავითვალისწინებთ, კონფედერაციაში სამხრეთ კავკასიის სამივე ქვეყნის გაერთიანების შემთხვევაში სომხეთს ნამდვილად შეეძლო მნიშვნელოვანი როლი ეთამაშა მსოფლიო მასშტაბით ამ ორგანიზაციის საერთო ინტერესების რეალიზაციის საქმეში. მაგრამ მანამდე ასეთი ფედერაცია უნდა შეიქმნას, რაც წარმოუდგენელია ყარაბაღის პრობლემის გადაწყვეტისა და სომხეთ-თურქეთის ურთიერთობათა მოწესრიგების გარეშე.

თურქეთმა სომხეთთან დიპლომატიური ურთიერთობა ყარაბაღის კონფლიქტის გამო აზერბაიჯანთან სოლიდარობის გამო გაწყვიტა. თუმცა ამ ორ ქვეყანას შორის ნორმალურ დამოკიდებულებას სომეხთა გენოციდის ფაქტის აღიარების პრობლემაც აბრკოლებს, რომელიც ამ უკანასკნელთა მტკიცებით 1914-1915 წლებში მოხდა.

გენოციდის აღიარებისათვის სომხები ენერგიულად იღწვიან მსოფლიო მასშტაბით და არცთუ წარუმატებლად. რის შედეგადაც არაერთმა ქვეყანამ საკანონმდებლო დონეზე ცნო ეს ფაქტი. პლანეტის ლამის მთელ ტერიტორიაზე გაფანტული სომხური დიასპორა ერთ პერიოდში თურქეთის წინააღმდეგ ტერორისტულ აქტებსაც არ ერიდებოდა, რასაც არაერთი თურქი დიპლომატი ემსხვერპლა კიდევც.

თვითონ თურქეთი, არ აღიარებს გენოციდის ფაქტს, აცხადებს რა, რომ პირველი მსოფლიო ომის დროს დაიღუპნენ არა მარტო სომხები, არამედ თურქებიც, ხოლო ის, რასაც გენოციდად მოიხსენიებენ, იყო არა ამ უკანასკ-

ნელთა გამიზნული მოქმედების, არამედ საომარი ეითარების შედეგი. თურქეთთან სოლიდარულები არიან მათთან ეთნიკურად მონათესავე აზერბაიჯანელებიც და ისინიც ისევე მტკივნეულად განიცდიან გენოციდის ფაქტის აღიარების მოთხოვნას, როგორც ჩვენი სამხრეთელი მეზობლები. ამის მოწმენი არაერთხელ გამხდარან ქართველი ტელემაყურებლებიც, როცა თვალყურს ადევნებდნენ, საქართველოს პარლამენტის პლენარულ სხდომებს, სადაც მცირეოდენ მცდელობასაც კი, რომ ეინმეს წამოეჭრა ეს საკითხი, აზერბაიჯანელ დეპუტატთა მხრიდან დაუფარავი აგრესია მოჰყვებოდა ხოლმე.

თავიდანვე როცა ყარაბაღის კონფლიქტი წარმოიშვა, რაც ჯერ კიდევ „პერესტროიკის“ პერიოდში მოხდა, ვარაუდობდნენ რომ იგი შეიძლებოდა საქართველოს ტერიტორიაზეც გავრცელებულიყო, რადგან სომხები და აზერბაიჯანელები ჩვენი ქვეყნის რეგიონებში ერთმანეთის გვერდიგვერდ ცხოვრობენ და რაოდენობრივადაც ცოტანი როდი არიან. საბედნიეროდ, ასეთი ვარაუდები არ გამართლდა, რაც პირველ რიგში თვითონ მათ უნდა ჩათვალოთ დამსახურებად, რადგან ეყოთ გონიერება, რომ არ დაეშვათ ერთმანეთთან შეტაკება. ცხადია, აქ თავისი როლი ითამაშა საქართველოს ხელისუფლებათა (როგორც ზ. გამსახურდიას, ისე ე. შევარდნაძისა და მ. სააკაშვილის) პოლიტიკამაც, რომლებმაც შეძლეს კარგი ურთიერთობის შენარჩუნება სომხეთთანაც და აზერბაიჯანთანაც. ჩანს, რომ ამ უკანასკნელებსაც კარგად ესმოდათ მათ შორის არსებული კონფლიქტის ჩვენთან გადმოტანის საშიშროება უპირველეს ყოვლისა თვითონ მათივე ინტერესებისთვისაც. ამით ისინი ვერაფერს მოიგებდნენ, წაგებით კი ბევრს წააგებდნენ. სხვას რომ თავი დავანებოთ, ჩვენი ქვეყნიდან ლტოლვილთა დიდი ნაკადი მიაწყდებოდა ორივეს.

როგორც ცნობილია, ყარაბაღის პრობლემის გადაჭრა გაჭიანურდა. ამდენი წელი გავიდა მას შემდეგ, რაც იგი წამოიწყო და ოდნავი წინსვლაც კი ჯერაც არ იგრძნობა. დაზავების შემდეგ (რაც თავიდანვე ცხადი იყო, რომ დროებითი გახლდათ) ხანმოკლე პერიოდში დაძაბულობა

გარკეულწილად მინელდა, მაგრამ ბოლო დროს ისევე ჩნდება საომარ მოქმედებათა განახლების საშიშროება და არსებობს იმის ალბათობა, რომ, თუ ეს მოხდა, მისი მასშტაბები ადრინდელთან შედარებით ბევრად უფრო დიდი იქნება. საფრთხე გვემუქრება ჩვენც, რომელიც ექსპერტს კავკასიის საკითხებში მამუკა არეშიძეს ლამის აპოკალიფსურად წარმოუდგენია.

გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტთან საუბარში იგი ამბობს: „საქართველო აუცილებლად ჩაებმება ყარაბაღის ომში! საქართველოში აუცილებლად მოხდება ტერაქტები, როგორც აზერბაიჯანიდან მომავალ მილსადენზე, ასევე რუსეთ-სომხეთის გაზსადენზე! ამას გარდა დიდია ალბათობა, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე მოხდეს შეიარაღებული შეტაკებები აქაურ სომხებსა და აზერბაიჯანელებს შორის! აღარაფერს ვამბობ ლტოლვილთა ახალ ნაკადზე, როგორც აზერბაიჯანიდან, ასევე სომხეთიდან! ეს ყველაფერი გამოიწვევს სრულ ეკონომიკურ კოლაფსს, რადგან ჩაიშლება ენერგოპროექტები და შეწყდება ყველანაირი ინვესტიციები! თუმცა ეს კიდევ არაფერია იმასთან შედარებით, რომ საქართველო შეიძლება სრულმასშტაბიანი სამხედრო დაპირისპირების არენად იქცეს! (2, 21-27.02.2011).

მავეანმა და მავეანმა ექსპერტის შეფასებები შეიძლება გადაჭარბებულად მიიჩნიოს, ჩვენც ასე გვეჩვენება, რადგან ძნელად წარმოგვიდგენია, რომ საერთაშორისო თანამეგობრობამ გეოპოლიტიკურად მნიშვნელოვან ამ რეგიონში დაუშვას მოვლენათა ასეთი განვითარება. მაგრამ ასეა თუ ისე, საფრთხის მასშტაბების მიუხედავად ყარაბაღში საომარი მოქმედებების განახლების პერსპექტივა მაინც ძალზე არასასურველია. აქედან გამომდინარე, გასაგებია, რომ საქართველოს ხელისუფლებასაც მართებს ყველაფერი იღონოს იმისათვის, რომ თავიდან აგვაცილოს მოსალოდნელი საშიშროებანი. რაც შეეხება მედიას, ცხადია, იგიც უნდა შეეცადოს თავისი წვლილი შეიტანოს ამ საქმეში. მით უფრო, გაუგებარია, თუ რატომ ამყოფებს იგი ფაქტობრივად ვაკუუმში ქართველ საზოგადოებას უახლოეს სამეზობლოში მიმდინარე და სავარაუდო მოვლენ-

ებთან დაკავშირებით.

ზემოაღნიშნულ ფონზე გასაგები ხდება განსხვავებული დამოკიდებულება კონფედერაციისადმი, რომელიც სომხეთში ფიქსირდება. მეტიც, აქ გამოთქვამენ მოსაზრებას, რომ ეს იდეა თვითონ საქართველოსთვისაც დიდ საშიშროებას წარმოადგენს. როგორც *Opinion.ge* აღნიშნავს, სომხეთში დღეს ფიქრობენ, რომ საქართველო-აზერბაიჯანის კონფედერაციის შექმნის შემთხვევაში თბილისი ქვეყნისათვის მომაკვდინებელ განაჩენს მოაწერს ხელს. სომეხი სოციოლოგი აგარონ ადიბეკიანი ფიქრობს, რომ თბილისი სამხრეთ კავკასიაში რუსეთის პოზიციის გაძლიერების წინააღმდეგი გამოდის. საქართველო-აზერბაიჯანის კონფედერაცია კი, მისი საპირწონე ინიციატივაა, რომელიც ქვეყნისთვის სასიკვდილო განაჩენს წარმოადგენს. სოციოლოგის განცხადებით, ასეთი კონფედერაციის შექმნის შემთხვევაში საფრთხის ქვეშ დადგება არა მხოლოდ საქართველოს დემოგრაფიული ვითარება, არამედ ქართული ენაც, რადგან „ქართულთან ერთად მეორე სახელმწიფო ენა თურქული გახდება“ (29.12.2010).

ჩვენის აზრით, ამ პრობლემაზე მსჯელობისას ყურადღება უნდა მიექცეს კონფედერაციის შექმნის ყველა რეალურ თუ ჰიპოთეტურ შედეგებს, ამასთან არა მარტო პოზიტიურ, არამედ ნეგატიურსაც, მოხდეს მათი ყოველმხრივი აწონ-დაწონეა და დაბალანსება. ძალიან მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია ამ თვალსაზრისით საზოგადოებრივი აზრის შესწავლაც, პოლიტიკოსთა და ექსპერტთა უფრო ინტენსიური მონაწილეობა გადაწყვეტილებების გამოუმუშავების პროცესში. ჯერჯერობით კი, ვერ ვიტყვოდით, რომ ქართული მედია ამ მიმართებით ადეკვატურობას ამჟღავნებდეს.

და საერთოდ, კონფედერაციის თემას ქართულ მედიაში მაინცდამაინც ინტენსიური ასახვა არასოდეს ჰქონია. კი, გამოქვეყნდა ამ პრობლემაზე მასალები, მაგრამ არა ისეთი ოდენობით, რომელიც მისდამი მნიშვნელოვანი ინტერესის ღამადასტურებელი იქნებოდა.

პუბლიკაციებში, რომლებშიც დაფიქსირებული იყო ქა-

რთული ოპოზიციის დამოკიდებულება კონფედერაციისადმი, უმთავრესად გამოითქმოდა მოსაზრება, რომ პრეზიდენტ მ. სააკაშვილის განცხადება ამ იდეის თაობაზე სასხვათაშორისოდ იყო ნათქვამი და ამის გამო იგი სერიოზულ განხილვას არ იმსახურებდა.

ზემოაღნიშულს არ ეთანხმება პოლიტოლოგი სოსო ცინცაძე, რომელმაც გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტის დაჩი გრძელიშვილისთვის მიცემულ ინტერვიუში განაცხადა, რომ, მისი აზრით, „ეს იყო დიპლომატიური ზონდაჟი, რომელიც ჯერ კიდევ ერთი წლის წინ გახმაურდა“ და რომ მას ეჭვი არ ეპარებოდა, „ამ თემაზე ანკარა და ბაქო დიდი ხანია კულისებს მიღმა მსჯელობდნენ“ (7, 23.08.2010).

პოლიტოლოგი არ იზიარებს იმ შეხედულებას, რომ კონფედერაცია ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხარისხის შესუსტების საფრთხეს შეიცავს, და რომ, „ეს იქნება კატასტროფა, რომელიც ქვეყანას დაშლის“. რადგან თითოეული მისი „სუბიექტი სუვერენიტეტს ინარჩუნებს“. თუმცა იგი ამასთანავე შენიშნავს, რომ მართალია, „კონფედერაცია და ფედერაცია კარგი ცხოვრების შედეგი არ არის“ და „რასაკვირველია, სჯობია, არავისე იყო დამოკიდებული და ისე ცხოვრობდე, როგორც საჭიროდ მიიჩნევ, მაგრამ დღევანდელი რეალობიდან გამომდინარე“ ფიქრობს, რომ „კონფედერაციის იდეა საფუძვლიან განხილვას იმსახურებს“ და რომ, „რუსეთის პოლიტიკური კურსის გამო კონფედერაციის იდეა სულაც არ არის ეგზოტიკური“ (7, 23.08.2010).

კონფედერაციის იდეას რადიო „თავისუფლების“ ეთერით გამოეხმაურა პოლიტოლოგი გია ნოდიაძე. აღნიშნავს რა, რომ „ჟურნალისტები და პოლიტიკური კომენტატორები სამხრეთ კავკასიის ორივე ქვეყნიდან იდეას (მიუხედავად იმისა ეთანხმებიან თუ არა) კონფრონტაციული გეოპოლიტიკის ტერმინებში განიხილავენ“ (24, 20.03.2010), იგი განმარტავს, თუ რა იგულისხმება მოცემულ ჭრილში ამ თემაზე საუბრისას. კერძოდ, პუბლიკაციის ავტორი მიუთითებს, რუსეთისა და სომხეთის შეთანხმებაზე ამ უკანასკნელის ტერიტორიაზე ჩვენი ჩრდილო-

ლი მეზობლის სამხედრო ბაზებისათვის 2044 წლამდე ვადის გაგრძელებისა და მათ შორის სამხედრო თანამშრომლობის გაფართოების შესახებ, რომლითაც რუსეთი ვალდებულიებას კისრულობს „ნებისმიერი სომეხი გარე საფრთხისგან დაიცვას. რასაც ერევანი პირველ რიგში აზერბაიჯანისგან მოელის“ (24, 21.03.2010). და, ცხადია, ამ უკანასკნელისათვის ეს სულაც არ არის სასიამოვნო.

აგტორის თქმით, მედიაში „დისკუსიები ქართულ-აზერბაიჯანული კონფედერაციის გარშემო მყისიერად მოათავეს ტრადიციული „ვერტიკალური“ ღერძის, რუსეთ-სომხეთის (და შესაძლოა ირანის) და საქართველო-აზერბაიჯანის (და შესაძლოა თურქეთის) „ჰორიზონტალური“ ღერძის კონტექსტში. არ დააეწყდათ არც ოკეანის გაღმა მოკავშირეები და ამტკიცებდნენ, რომ რაღა თქმა უნდა, კონფედერაციის იდეა ვაშინგტონიდან მოდის და რუსეთის შეკავებას ისახავს მიზნად“ (24, 21.03.2010).

გია ნოდია აგრეთვე შენიშნავს, რომ დისკუსიის მსვლელობისას ნაკლებს საუბრობენ იმის თაობაზე, თუ „მაინც რა კონკრეტული პოლიტიკური და იურიდიული ნაბიჯებია გადასადგმელი „კონფედერაციის“ – პროექტის განსახორციელებლად“ (24, 21.03.2010).

პუბლიკაციის ავტორის შეფასებით, „ქართულ-აზერბაიჯანული კონფედერაცია მომავლის პროექტი კი არაა, არამედ აწმყოს აღწერა“ და „შესაბამისად ტერმინი პირდაპირი იურიდიული მნიშვნელობით არ უნდა გვანეხილოთ, არამედ როგორც რიტორიკული გამოთქმა, რომლითაც აღინიშნება განსაკუთრებულად ახლო ურთიერთობები ორ ქვეყანას შორის“ (24, 21.03.2010).

როგორც პოლიტოლოგი ფიქრობს, „ადამიანები პრეზიდენტის გარემოცვაში ამტკიცებენ, რომ იგივე შეიძლება ითქვას ქართულ-სომხურ ურთიერთობებზე: აქაც სიახლოვის ხარისხი ძალიან მაღალია“, მაგრამ „სომხური მხარე ამ ტერმინის გამოყენებას (თუნდაც რიტორიკულად ბევრად უფრო ნაკლებად მიესაღმება“). (24, 21.03.2010).

ავტორის აზრით, არ შეიძლება ტოლობის ნიშნის დასმა ქართულ-აზერბაიჯანულ და ქართულ-სომხურ ურთიერთო-

ბებს შორის. მისი თქმით, ეს „თვალთმაქცობა იქნებოდა“, რადგან „რუსეთთან ცივი ომის პირობებში საქართველო ვერ იქნება ნასიამოვნები რუსულ-სომხური სამხედრო თანამშრომლობის ინტენსიფიკაციით“ (24, 21.03.2010).

და მაინც, როგორც გია ნოდია ამბობს, იმ ფაქტებიდან, რომ რუსეთი და საქართველო ერთმანეთთან დაპირისპირებული არიან, ხოლო სომხეთი და ჩვენი ჩრდილოელი მეზობელი - მეგობრები, „ხისტი გეოპოლიტიკური დასკვნების გამოტანა არ იქნება მომგებიანი“ (24, 21.03.2010). „რუსეთს და აზერბაიჯანს არ სურთ მტრებად გადაქცევა მხოლოდ იმიტომ, რომ აზერბაიჯანი და სომხეთი მტრები არიან, ხოლო სომხეთი და რუსეთი მოკავშირეები.

გეოპოლიტიკური ფორმულა, რომლის თანახმადაც „ჩემი მტრის მეგობარი, ჩემი მტერია“ დღეს კავკასიას არ მიესადაგება და მადლობა ღმერთს“ (24, 21.10.2010).

ავტორი ჩვენი ქვეყნის პოლიტიკის ინტენსიფიკაციას კონფედერაციის შექმნის მიზნით ხსნის მისი ბუნებრივი მისწრაფებით წინააღმდეგობა გაუწიოს რუსეთის სურვილს, რომ საქართველო საერთაშორისო იზოლაციაში მოაქციოს. მისი თქმით, ასეთ ვითარებაში „სააკაშვილი კონტრ-ზომებს მიმართავს“ და ამ მიმართულებით აქამდე ძირითადად წარმატებებსაც აღწევს, რისი დადასტურებაც გახლავთ „ბაქო-თბილისი-ყარსის სარკინიგზო ხაზის მშენებლობის დაჩქარება და „ნაბუქოს“ მილსადენის პროექტის რეალიზაციისკენ გადადგმული ახალი ნაბიჯები“, ეს კი ომის მაჩვენებელია, რომ მიუხედავად მავანთა მცდელობისა, „ალიანსი საქართველო-აზერბაიჯანი-თურქეთი ჯერ კიდევ ფუნქციონირებს“ (24, 21.03.2010).

2. არც მთლად უღრუბლო ცა საქართველო – სომხეთი

დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ სამხრეთ კავკასიის სამივე სახელმწიფოში რამდენჯერმე შეიცვალა ხელისუფლება, მაგრამ ამას არ გამოუწვევია არსებითი ხასიათის ცვლილებები ერთმანეთთან მათს ურთიერთობებში. საქართველო-სომხეთისა და საქართველო-აზერბაიჯანის ურთიერთდამოკიდებულება ყოველთვის მეგობრული

ყოფი, სომხეთ-აზერბაიჯანისა კი დაძაბული.

ერთ-ერთ პრესკონფერენციაზე პრეზიდენტმა მ. სააკა-შვილმა განაცხადა, რომ „საქართველო-სომხეთს შორის არსებული მეზობლური ურთიერთობები არა მხოლოდ რეგიონის, არამედ საერთაშორისო მასშტაბის დონეზეა სამაგალითო“ (27, 29.11.2011). იგივე შეეძლოთ ეთქვათ ორივე მის წინამორბედსაც და არა მარტო სომხეთ-საქართველოს, არამედ აზერბაიჯან-საქართველოს ურთიერთობებზეც. მსგავს შეხედულებებს გამოხატავდნენ ჩუენთან მიმართებაში ორივე ჩენი სამხრეთკავკასიელი მუზობლებიც.

როგორც გაზეთი „ახალი თაობა: „ბი-ეს-პრესზე“ დააყრდნობით წერდა, სომხეთის პრეზიდენტს ლევონ ტერ-პეტროსიანს, მაგალითად, პრეზიდენტ ედუარდ შევარდნაძის ვიზიტის დროს ერევანში ერთობლივ პრესკონფერენციაზე აღუნიშნავს: „საქართველოსა და სომხეთს შორის ნამდვილად მეგობრული და საქმიანი ურთიერთობები დამყარდა“ - და ხაზი გაუსვამს იმ გარემოებისათვის, რომ „საქართველო განსაკუთრებულ ადგილს იკავებს სომხეთის საგარეო პოლიტიკის კონცეფციაში“ (3, 5.05. 1997).

გარკვეული პრობლემები, მართალია, ჩენსა და რეგიონის დანარჩენ ორ ქვეყანას შორის დროდადრო მაინც იჩენდა თავს (და დღესაც იჩენს), მაგრამ ეს უფრო აარასამთავრობო დონეზე ვლინდებოდა და პრაქტიკულად არ აისახებოდა იფიციალურ სახელისუფლებო ურთიერთობებზე.

სომხეთთან ასეთი პრობლემები უპირატესად ეთნიკური სომხებით დასახლებულ ჯაფახეთს უკავშირდება, აზერბაიჯანთან მიმართებაში კი - საინგილოს, რომელიც, როგორც ცნობილია, დღესდღეობით ამ უკანასკნელის შემადგენლობაშია, მაგრამ ისტორიულად ჩენი ქვეყნის ერთ-ერთ მხარეს წარმოადგენდა. ქართველი მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი იქ იდენტურობას ჯერაც ინარჩუნებს, თუმცა მისი აზერბაიჯანიზაციის პროცესიც შესამჩნევია.

ორივე ამ სახელმწიფოსთან დავა ზოგჯერ კულტურუ-

ლი მემკვიდრეობის თაობაზეც მიმდინარეობს. ჩვენსა და სომხებს შორის „თავის ტკივილს“ ძირითადად ზოგიერთი ეკლესიისა და სხვა რელიგიური, ისტორიული და არქიტექტურული ძეგლების წარმომადგენლობის თაობაზე ურთიერთპრეტენზიები იწვევს, აზერბაიჯანელებთან კი – დავით გარეჯის სამონასტრო კომპლექსი და საინგილოს ქართული მოსახლეობის პრობლემები.

საქართველოს ერთ-ერთი ძირძველი პროვინციის – ჯავახეთის მოსახლეობის უმრავლესობას ამჟამად ეთნიკური სომხები შეადგენენ, ქართველები - მათთან შედარებით მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილს. თუმცა თავის დროზე სულ სხვა სიტუაცია იყო.

რამ შეცვალა ასე დემოგრაფიული ვითარება რეგიონში? ამის შესახებაა საუბარი გაზეთ „საქართველოში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში „სომხები საქართველოში“, რომლის ავტორები არიან შოთა და ოთარ თეთვაძეები.

სომხები ჯავახეთში XIX საუკუნის პირველ ნახევარში ჩამოასახლეს, რაც 1828-1829 წლებში რუსეთ-თურქეთის ომში ამ უკანასკნელის დამარცხების შემდეგ იქ შექმნილ ვითარებასა და მისი დარეგულირების საქმეში რუსულ ინტერესებს უკავშირდებოდა.

საქმე ის არის, რომ რუსეთის მიერ ამიერკავკასიის მიერთების შემდეგ ჩვენი ჩრდილოელი მეზობლის ურთიერთობა ირანთან და თურქეთთან ძალზე გამწვავდა, რის გამოც მის წინაშე უმნიშვნელოვანეს ამოცანად დაისახა სამხრეთის საზღვრების გამაგრება. როგორც გაზეთი წერს, „მთავრობის ამ პრობლემის გადაწყვეტა შეიძლებოდა ირანის და თურქეთის საზღვრებთან ყველაზე ერთგული ხალხის დასახლებით, რომლებიც შეძლებდნენ არა მარტო სამხრეთ საზღვრების საიმედო დაცვას, არამედ სახელმწიფოს გაათავისუფლებდნენ იმ კოლოსალური ხარჯებისაგან, რომლებსაც იგი ახმარდა საზღვრების დამცველი ჯარის შესანახად“ (12, 10-16.11.1998).

პრობლემის გადასაჭრელად თავდაპირველად განუზრახავთ 80 ათას „მალორუს“ ანუ უკრაინელ კაზაკთა გადასახლება, რომლებსაც აქ სამხედრო დასახლებანი უნდა

შეექმნათ, მაგრამ ამდენი კაზაკის დაბინალება „მთელ რიგ კაპონომიკურ და სხვა ხასიათის სიძნელეებთან იყო დაკავშირებული. ამიტომ მეფის მთავრობამ ამ დიდ ღონისძიებაზე უარი თქვა” და გადაწყვიტა თრიალეთსა და ჯჯავახეთში თურქეთიდან სომხები და ბერძნები ჩამოესახლებინათ” (12, 10-16.11.1998).

ოშში სომხებს რუსეთის მხარე ეჭირათ. ამიტომაც, რამდენადაც საზავო ხელშეკრულების თანახმად ის ტერიტორიები, სადაც ისინი ცხოვრობდნენ, თურქეთმა შეინარჩუნა, უკანასკნელის მხრიდან შურისძიების შიშით ისინი დათანხმდნენ, გამარჯვებული ქვეყნის ზემოხსენებულ გეგმაზე და შედეგად რუსეთის მიერ ძველ ქართულ მხარეში ყარსის, ერზრუმის და ბაიაზეთის ვილაიეთებიდან აქ სომეხთა 14 ათასამდე ოჯახი იქნა დეპორტირებული.

როგორც სტატიაშია ნათქვამი, ამას გარდა „ცარიშმის პოლიტიკური მიზანი იყო საქართველოში ეთნიკური სიჭრელის შექმნა. რუსეთისადმი ქართველი ხალხის წერტილება მეფის მთავრობას რატომღაც არ სწამდა, ამიტომ იყო, რომ უარი უთხრა იმერეთში გახიზნულ მესხ მოსახლეობას განთავისუფლებულ ტერიტორიაზე დასახლებაზე” (12, 10-16.11.1998).

რუსეთის ხელისუფლებამ იზრუნა იმაზეც, რომ გამაჰმადიანებულ ქართველებსაც მიეტოვებინა აქაურობა და თურქეთში გადახვეწილიყვნენ. გაზეთი წერს: „ახალციხის საფაშოდან ხოჯებისა და მოღლების აგიტაციის შედეგად, მაჰმადიანი ქართველობა თავიანთ მამა-პაპური მიწა-წყლიდან მასობრივად აიყარა და ოსმალეთში გადასახლდა. მათ გადასახლებას ყოველმხრივ ხელს უწყობდა ახალციხის ოლქის მმართველი გენერალი ვასილ ბებუთოვი, რომელსაც ემხიბინისა და არზრუმის სომეხ ეპისკოპოსებთან საქმიანი მიმოწერა ჰქონდა. ბებუთოვმა პასკევიჩთან (იმდროინდელ მთავარმართებელთან – გ. კ.) შეთანხმებით ახალციხელ ბეგებს უფლება მისცა, გაეყიდათ თავიანთი უძრავი ქონება და გადასახლებულიყვნენ თურქეთში. 1830 წლის დასაწყისში ვ. ბებუთოვის „დიდი შრომის” შედეგად ახალციხის მხარე ფაქტობრივად გაწმენდილი იყო მაჰმადიანი ქართველებისაგან...1832 წელს

უკვე რუს მოხელეთა წყალობით უმრავლესობა სომხები იქცნენ" (12, 10-16. 11.1998).

იმ პერიოდში ჯავახეთში საკმაოდ სახლობდნენ ქართველი კათოლიკეებიც, რომლებმაც ეს კონფესია აღიარეს იმის გამო, რომ რომის პაპთან დადებული ხელშეკრულების თანახმად თურქები მათ არ აიძულებდნენ გამაჰმადიანებას. როგორც გაზეთი წერს: „სამცხე-ჯავახეთში ფაქტობრივად არ იყო არცერთი ქალაქი, დაბა, თუ სოფელი, სადაც ქართველ მაჰმადიანებთან ერთად ქართველ კათოლიკეებსაც არ ეცხოვრათ. არზრუმიდან სომეხ კათოლიკეთა ჩამოსახლების შემდეგ მაჰმადიანი ქართველები ძალით გაასახლეს თურქეთში, ხოლო დანარჩენი ქართველი კათოლიკეები გაასომხეს" (12, 10-16.11.1998). თუმცა მთლად ასეც არ იყო საქმე. რეგიონში მაინც დარჩა როგორც ქართველ მაჰმადიანთა, ისე ქართველ კათოლიკეთა ნაწილი. პირველთა ნარჩენები 1944 წელს გაასახლეს საბოლოოდ აქედან, ამჯერად მეზობელ აზერბაიჯანში, ყაზახეთსა და შუა აზიაში, ხოლო მეორენი ამ რეგიონში ამჟამადაც ცხოვრობენ.

და მაინც, დღესდღეობით საკუთრივ ჯავახეთი ფაქტობრივად მონოეთნიკურია, და, როგორც ითქვა, იქ მოსახლეობის უდიდეს ნაწილს სომხები შეადგენენ. ამ და სხვა მიზეზების გამო ისინი ქართულ ენას ცუდად ან საერთოდ ვერ ფლობენ, რაც პრობლემებს უქმნის დანარჩენ საქართველოსთან მათი სრულფასოვანი ინტეგრაციის პროცესს და რამაც განსაკუთრებული აქტუალობა საბჭოთა კავშირის დაშლის და ჩვენი ქვეყნის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ შეიძინა.

ზემოხსენებულ გარემოებათა გამო ჯავახეთელი სომხების ერთ ნაწილში წარმოიშვა ჩვენი სახელმწიფოსგან მათი გაუცხოების ნიშნები, რომლებიც ზოგჯერ ავტონომიის მოთხოვნასა და სხვა ისეთ გამოვლინებებში ტრანსფორმირდება რაც თითქოს მათს სეპარატისტულ განწყობილობებზეც კი მიუთითებს. ქართულ მედიაში დროდადრო ჩნდება კიდევ პუბლიკაციები, რომლებშიც ამით გამოწვეული მწვავე რეაქციაა ფიქსირებული.

ხდება ზეწოლაც ჩვენს ხელისუფლებასე იმ მიზნით,

რომ მან „ადეკვატური ღონისძიებანი“ განახორციელოს. თუმცა ეს უკანასკნელი, ათვითცნობიერებს რა პრობლემის ენსიტიურობის მაღალ ხარისხს და პასუხისმგებლობას იმ შესაძლო მძიმე შედეგების გამო, რაც ამ საქმეში გაუზრებელ ჩარევას შეიძლება მოჰყვეს, სიფრთხილეს იჩენს. თუმცა მაინც არ იქმნება შთაბეჭდილება, რომ არსებობდა ეფექტური და მწყობრი სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც პრობლემის საბოლოოდ მოხსნის საშუალებას იძლეოდა.

რაც შეეხება სომხეთის ხელისუფლებას, ჩანს, რომ მასაც აქვს გაცნობიერებული თავისი წილი პასუხისმგებლობა ჯავახეთში არსებული სიტუაციის გამო და ისიც, თუ რა გავლენა შეუძლია მოახდინოს მისმა მოზიციამ ჩვენი ქვეყნების ურთიერთობაზე. ამიტომ იგიც ფრთხილობს, მოუწოდებს რა რეგიონის სომხურ მოსახლეობას ანგარიში გაუწიოს იმ ქვეყნის ინტერესებს, რომლის მოქალაქეებიც არიან.

მიუხედავად ზემოთქმულისა, ქართულ მედიაში პერიოდულად მაინც ჩნდება პუბლიკაციები, რომლებშიც სომხეთის ხელისუფლების მიმართ საყვედური გამოითქმის იმის გამო, რომ იგი არამცთუ არ ცდილობს სიტუაციის განმუხტვას ამ რეგიონში, არამედ ხელსაც კი უწყობს მის შემდგომ გამწვავებას.

ისევე როგორც პოლიტიკოსებს, ქართველ ჟურნალისტებსაც, ჩანს, სომხებსაც მთლიანობაში კარგად ესმით, თუ რა სიფრთხილეს მოითხოვს ზემოაღნიშნული პრობლემისადმი მიდგომა, მაგრამ მიუხედავად ამისა დროდადრო იქაც და აქაც მაინც ქვეყნდება მასალები, რომლებშიც ეს გარემოება, რბილად რომ ვთქვათ ნაკლებად არის გათვალისწინებული.

მხარეთა შორის კამათი ზოგჯერ იმდენად მწვავე ხასიათს იძენს, რომ შესაძლებელი ხდება ისეთი მძიმე დასკვნების გაკეთება, როგორც ეს ანზორ თოთაძის წიგნში „სომეხი ვაი-მეცნიერების ანტიქართული ისტერია“ არის მოცემული. „მსოფლიო ისტორიაში ანალოგი არ მოუპოვება მეზობელი ქვეყნის მიმართ ისეთ უპატივცემულობას, მისი მთელი ისტორიული წარსულის გაყალბებისა

და კულტურული მემკვიდრეობის მითვისების ისეთ მცდელობას, - ნათქვამია აქ, - როგორც ამას აკეთებენ სომეხი ვაი-მეცნიერები და გაზეთი „მეწამორი“, რომლებიც სომხებით დასახლებულ საქართველოს ახალქალაქის რაიონში ათასობით ჩამოაქეთ და უფასოდ არიგებენ ადგილობრივ მოსახლეობაში“ (32, გვ 4).

საქართველოს პრეზიდენტის მ. სააკაშვილის მრჩეველს ვან ბაიბურთს, ეროვნებით სომეხს მიაჩნია, რომ ქართული მედია დროდადრო ვითარებას დაუსაბუთებლად ამუშავებს, სინამდვილეში კი არაფერი ხდება ისეთი, რაც ასეთი ხისტი შეფასებების სერიოზულ საფუძველს შექმნიდა გაზეთ „კვირის პალიტრის“ კორესპონდენტისათვის მიცემულ ინტერვიუში იგი ამბობს: „ის ტყუილი, რაც იწერება, წამლავს ქართველ და სომეხ საზოგადოებას, რაც ძალიან საშიშია ჩვენი ქვეყნებისათვის. რატომ შეჰყავს ზოგიერთს ხალხი შეცდომაში? ვისაც უნდა, სომხებსა და ქართველებს შორის დაძაბულობა იყოს, ვერ ეღირსება, ქართველები და სომხები ბრძენი ერი ვართ და ამ პროვოკაციას არ ავყევებით“ (7, 11-17.007.2011).

ვან ბაიბურთი არ უარყოფს, რომ ზოგჯერ სომხეთში მართლაც შეინიშნება ისეთი მოვლენები, რომლებიც თითქოს იქ ანტიქართული განწყობილებების არსებობას ადასტურებს, მაგრამ, მისი თქმით, ასეთი რამ უმნიშვნელო მასშტაბებით ელინდება და ამასთან რუსეთის მიერ არის პროვოცირებული.

2009 წლის შემოდგომაზე გაზეთი „ახალი თაობა“ წერდა: „რამდენიმე დღის წინ ძველ თბილისში სომხური ეკლესია ჩამოინგრა“, ამის გამო „ერევანში რამდენიმე ასეული ადამიანი შეიკრიბა. ამ აქციის მონაწილეები ეკლესიის დანგრევაში საქართველოს ხელისუფლებას ადანაშაულებდნენ. აქციის მონაწილეებს ხელში ასეთი ტრანსპარანტები ეკავათ - „შეწყდეს კულტურული გენოციდი“ და „ქართველები ქრისტიანები არ არიან“. გაზეთმა ეს მოვლენა „ანტიქართული ისტერიის ახალი ტალღის დაწყებად“ შეაფასა. გააკეთა რა მისი თხოვნით ამასთან დაკავშირებით კომენტარი, მ. სააკაშვილის მრჩეველმა განაცხადა: „მე ძალიან მეცინება ხოლმე, როცა ერევანში

ზოგიერთი ძალა ასეთ „აღმოჩენებს“ აკეთებს. მაგრამ მათიც მესმის, თვის ბოლოა და ფული უნდა მიიღონ“ (3, 26.11.2009). კორესპონდენტის კითხვაზე თუ რაში უნდა მიიღონ ფული? იგი უპასუხებს: „რაში და ანტიქართულ აქციებში. ამ აღამიანებს საქართველოს წინააღმდეგ გამართული აქციებისთვის ფულს უხდიან“. ფულის გადამხდელი კი რუსეთია, რომელიც მათ ამ აქციების ჩატარებას უკვეთავს. ისე კი, მისი შეფასებით, ეს აქცია „ანტიქართული კი არა ანტისომხური იყო... იმიტომ, რომ რა მიზანსაც ეს ძალები ემსახურებიან, სომხეთისთვის დიდი ზიანის მომტანი შეიძლება აღმოჩნდეს. ამ ძალების მთავარი მიზანია ქართველებს და სომხებს შორის ძალიან გაამწვავონ ურთიერთობა. ეს დავალება ზევიდან აქვთ მიღებული. ეტყობათ ადრე ვერ შეასრულეს დავალება და წლის ბოლოსთვის ცდილობენ აქციები იმ რაოდენობით ჩაატარონ, რა რაოდენობითაც დაუკვეთეს...

საქართველოს წინააღმდეგ გახურებისთვის დიდი ფულია გამოყოფილი. ხალხი, რომელმაც ეს აქცია გამართა, ჩვენთვის ძალიან კარგად არის ცნობილი. ეს ის ხალხია, კინც უკვე დიდი ხანია, რაც საქართველოს წინააღმდეგ ააწყოებს აქციებს...

ეს აქციები სომეხი პატრიოტების მიერ არ არის მოწყობილი. ეს ხალხი არის სომხეთის მტერი..." (3, 226.11.2009).

თბილისში სომხური ეკლესიის დანგრევაში ჩვენი ხელისუფლების დადანაშაულებას „ახალი თაობის“ რესპონდენტი უბრალოდ „აბსურდს“ უწოდებს. „ისინი ამბობენ, რომ თითქოს სომხური ეკლესიის დანგრევაში ჩვენ (საქართველოს - გ.კ.) მიგვიძღვის ბრალი. რა შუაში ვართ ჩვენ ეკლესიის დანგრევაში? - კითხულობს იგი, - ამ ეკლესიის ჩამონგრევამდე რამდენიმე ხნით ადრე იქვე ჩამოინგრა ორსართულიანი სახლი. სამი დღის წინ კი გურჯაანში ჩამოინგრა ეკლესია. რა, ესეც შეგნებულად არის გაკეთებული? რა თქმა უნდა არა. სომხური ეკლესიის აღდგენა უკვე დაწყებულია. ამდენად საქართველოს წინააღმდეგ აქციის გამართვა ასეთი ბრალდებით დაუშვებელია. ეს არის ძალიან დიდი სირცხვილი. სირცხ-

ვილია, მაგრამ მათ ფულს უხდიან და სირცხვილი უკვე აღარ ახსოვთ.” მისი თქმით, ეს რუსეთის მიერ დაფინანსებული ძალები იქცევიან ასე, თორემ დანარჩენები საქართველოს წინააღმდეგ არასდროს არ წაელენ” (3, 26.11.2009).

ვან ბაიბურთი დარწმუნებულია, რომ არა მარტო სომეხი ხალხი, არამედ სომხეთის „პარტიები და ორგანიზაციებიც“ ასევე ფიქრობენ. „ქართველების წინააღმდეგ მიდიან მხოლოდ რუსები, - ამბობს იგი, - ეს რომ ასეა მოსკოვმა ძალიან ბევრჯერ დაამტკიცა. უკვე 20 წელია რუსეთი გვებრძვის, გვებრძვის და გვებრძვის. კი დაგვაზარალა მარა, მარტო საკუთარი ძალებით ბევრი ვერაფერი დაგვაკლო. ამიტომაც მონახა ვიდეოები სომხეთში და მათაც საქართველოს წინააღმდეგ ამხედრებს. დამიჯერეთ, რომ არც ერთი ჭეშმარიტი სომეხი საქართველოს წინააღმდეგ არ გამოვა” (3, 26.11.2009).

ვან ბაიბურთი, ქართველი ჟურნალისტებისათვის როგორც ჩანს, საინტერესო რესპონდენტია. მისგან არაერთ ქართულ გაზეთს აუღია ინტერვიუ და უთხოვია მისთვის, რომ გაეცა პასუხი ქართულ-სომხური ურთიერთობის ცალკეულ პრობლემატურ საკითხებზე. ვერ ვიტყვოდით, რომ იგი მაინცა და მაინც დიდი ხალხით (უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს მას გარკვეულ უხერხულობას უქმნის), მაგრამ, მაინც თანხმდება ამ თხოვნაზე. მისი პასუხები კი ყველგან ერთი და იგივე შინაარსისაა. იგი დაბეჯითებით ამტკიცებს, რომ სომხეთ-საქართველოს ურთიერთობაში სერიოზული პრობლემები არ არსებობს და არც შეიძლება არსებობდეს, რადგან დარწმუნებულია, რომ ასეთია ორივე ხალხის ნება და ორივე ქვეყნის ხელისუფალთა პოლიტიკა.

გაზეთ „ასავალ-დასავალის“ კორესპონდენტისათვის მიცემულ ინტერვიუში ვან ბაიბურთი ამბობს: „მიხეილ სააკაშვილმა და სერჟ სარქისიანმა (სომხეთის პრეზიდენტმა – გ.კ.) დიდი ძალისხმევა გასწიეს საქართველოსა და სომხეთს შორის მშვენიერი ურთიერთობის ჩამოყალიბებისათვის! ყველა გონიერი ქართველი და სომეხი ამას გასაკუთრებით აფასებს! ამასთან, მისი თქმით, „ასეთი ურ-

თიერთობა მნიშველოვანწილად განაპირობებს მშვიდობასა და სტაბილურობას სამხრეთ კავკასიის რეგიონში! და... საქართველო ერთადერთი ქვეყანაა სამხრეთ კავკასიაში, რომელსაც ბრწყინვალე ურთიერთობა აქვს მეზობლებთან". ხოლო გამომდინარე აქედან, ეს მას „უნიკალურ შანსს აძლევს, იყოს მედიატორი რეგიონის მშვიდობიანი განვითარებისათვის" (2, 7-3.06.2010).

ვან ბაიბურთის თქმით, როგორ შეიძლება ჯეროვნად არ დაფასდეს ის გარემოება, რომ „საქართველოში სომხებს გვაქვს თეატრი, ტელევიზია, რადიო, სკოლები, ანსამბლები და კიდევ, 100 სომხური არასამთავრობო ორგანიზაცია. აბსურდია, - აცხადებს იგი, ვინმემ სომხების შეზღუდვაზე ილაპარაკოს" (2, 7-3.06.2010).

რესპოდენტის აზრით, სომხები ამასთან სულაც არ არიან გამონაკლისი. სხვა რომ არაფერი, „საქართველო ერთადერთი ქვეყანაა მსოფლიოში, რომელიც თავისი ბიუჯეტიდან აფინანსებს 170 სომხურ, 150 აზერბაიჯანულ და 180 რუსულ სკოლას!" (2, 7-3.06.2010). გარდა ამისა, „საქართველოს პრეზიდენტის ინიციატივით, სომეხ და აზერბაიჯანელ ახალგაზრდებს უფლება აქვთ, უმაღლესში მოსახვედრად მშობლიურ ენაზე ჩააბარონ ერთადერთი გამოცდა – უნარ-ჩვევები! ამ ახალგაზრდებს სახელმწიფო უფინანსებს საერთო საცხოვრებელს, აძლევს სტიპენდიას... საქართველო ისტორიულად იყო ტოლერანტული არაქართველების მიმართ და ეს ტრადიცია დღეს უფრო ინტესიურად გრძელდება" (2, 7-3.06.2010).

ვან ბაიბურთი არაერთ ინტერვიუში მოგვიწოდებს, არ მივაქციოთ ყურადღება სომხურ-ქართულ ურთიერთობებში პერიოდულად წარმოშობილ ნეგატიურ ექსცესებს, რადგან მისი თქმით, ასეთი რამ იშვიათია და ყველგან შეიძლება მოხდეს. „არ გინახავთ ოჯახები, - ამბობს იგი ერთ-ერთ ასეთ ინტერვიუში, - სადაც გაუგებრობებია? დედ-მამიშვილები, მშობლები და შვილები ვერ უგებენ ხოლმე ერთმანეთს და რა მოხდა, თუ ქართველებმა და სომხებმაც რამდენჯერმე ვერ გაუგებეთ ერთმანეთს. იყო ჩვენს შორის გაუგებრობები, უსიამოვნებები, მაგრამ მთავარი ის არის, რომ ისევ ძმებად დავრჩით. ჩვენ პაოსის და ქართლოსის

ჩამომავლები ვართ. ისინი კი ძმები იყვნენ. ჩვენ ბევრჯერ გვქონდა საბედისწერო მომენტი. მაშინ ყოველთვის ერთად ვიდექით და ასე გადავარჩინეთ ერთმანეთი. სხვანაირად ამდენ განსაცდელს ვერ გადავიტანდით ...

ისტორიაში ამის უამრავი მაგალითია. თუმცა არის გაუგებრობებიც. ამ გაუგებრობებს არ უნდა მივაქციოთ ყურადღება...

თუ ჩვენ შორის რამე მომხდარა, ეს მოხდა მესამე ძალის მეშვეობით. მათ პროვოკაციები, რომ არ მოეწყოთ, არაფერი არ მოხდებოდა” (3, 9.12.2010).

ქართულ-სომხურ ურთიერთობებში არასასურველი გამოვლინებები ზოგჯერ, სამწუხაროდ, ისეთ სფეროშიც აისახება, სადაც თითქოს საამისოდ არავითარი საფუძველი არ უნდა არსებობდეს. ერთ-ერთ ქართულ ჟურნალში, მაგალითად. დაიბეჭდა მსახიობ თაკო აბაშიძის ინტერვიუ ქეთევან ხამიცაშვილთან, რომელშიც იგი უკმაყოფილებას გამოთქვამს სომხეთიდან ქობულეთში დამსვენებლების მოზღვაების გამო. ამ კურორტს სომხები დაეპატრონენო, ჩივის იგი. მისი თქმით ისინი სასტუმროებს გაზაფხულზევე ქირაობენ, მერე თანამემამულენი ჯგუფებად ჩამოჰყავთ და შედეგად ისეთი ვითარება იქმნება, რომ მხოლოდ სომხური ისმის, წარწერებიც ყველგან ქართულთან ერთად სომხურ-რუსულადაც არისო.

თაკო აბაშიძეს გამოეხმაურა ტელეარხი „იმედი“, რომლის მიერ ორგანიზებული ერთ-ერთი გადაცემის მსვლელობისას მისმა მონაწილეებმა მსახიობის განცხადება დაახასიათეს როგორც თავისი ხასიათით ქსენოფობიური. ინტერვიუში, რომელიც ამასთან დაკავშირებით მან გაზეთ „ასავალ-დასავალს“ მისცა, იგი განმარტავს, რომ თვითონ სომხების საწინააღმდეგო მას არაფერი ჰქონდა, მაგრამ უკმაყოფილო იყო მარტო მათი მასობრივი ჩამოსვლით ქობულეთში. მათ ადგილას მხოლოდ ყრანგებიც რომ ჩამოსულიყვნენ იგივეს ვიტყვდიო.

თუმცა მაინც გაუგებარია, აჭარაში თუ მარტო სომხები ჩამოდიან, მათი რა ბრალია. ამისთვის, ვფიქრობთ, უფრო იმათ უნდა მოეკითხოთ, ვინც ვერ მოახერხა, რომ სხვა

ქვეყნების დამსვენებლებიც დაინტერესებულიყვნენ ჩვენი კურორტებით. ისე კი ალბათ არც იმის დაეწევა ეგების, რომ ერთაშორისი ურთიერთობის საკითხები ძალზე ფაქიზი თემაა და მათზე მსჯელობა მეტ თავდატყერილობასა და სიფრთხილეს მოითხოვს.

საქართველო აზერბაიჯანი

აზერბაიჯანის პრეზიდენტის პეიდარ ალიევის 80 წლის იუბილესადმი მიძღვნილ კონფერენციაზე წარმოთქმულ სიტყვაში საქართველოს პრეზიდენტმა ედუარდ შევარდნაძემ ისაუბრა რა ორი ქვეყნის ურთიერთობაზე, აღნიშნა: „დღეს საქართველოსა და აზერბაიჯანის მჭიდრო თანამშრომლობა ყველა ძირითადი მიმართულებისა და საკითხის მიხედვით, ურთიერთმხარდაჭერა და დახმარება საერთო პრობლემების გადაჭრაში, შეიძლება მივიჩნიოთ იმის ნათელ მაგალითად, თუ როგორი უნდა იყოს სუვერენული მეზობელი სახელმწიფოების პარტნიორული, მეგობრული ურთიერთობა. გულახდილად მოგახსენებთ: კარგი ურთიერთობა გვაკავშირებს ჩვენი კოლეგებისა და პარტნიორების უმრავლესობასთან, მაგრამ როცა ჩვენ ელაპარაკობთ აზერბაიჯანი-საქართველოს მეგობრობაზე, ჩვენ კავშირურთიერთობაზე, ვფიქრობ, ეს არის სანიმუშო ურთიერთობა და ყოველივე ის, რაც გავაკეთეთ ამ ბოლო წლების განმავლობაში, გადაეცემათ სხვა თაობებს“ (14, 17.05.2003).

ე. შევარდნაძის ამ სიტყვებში, რომლებსაც ყოველგვარი შენიშვნის გარეშე უყოყმანოდ გაიმეორებდა დამოუკიდებელი საქართველოს უკლებლივ ყველა ხელისუფალი, გადაჭარბებული არაფერია. ორ ქვეყანას შორის ასეთ ახილ და მჭიდრო ურთიერთობას მყარი საფუძველი გააჩნია. აზერბაიჯანსა და საქართველოს სჭირდებათ ერთმანეთი ისე, რომ ძნელად რომელიმე სხვა სახელმწიფოს მსოფლიოში შეიძლება სჭირდებოდეთ ერთმანეთი. საკმარისია ითქვას, რომ ასეთი თანამშრომლობის გარეშე მათი გეოპოლიტიკური როლი მნიშვნელოვნად დაეცემოდა, თუ საერთოდ ნულს არ გაუტოლდებოდა და ამდენად ისინი დაკარგავდნენ იმ ფუნქციას, რომელიც მათი დამოუკიდებ-

ლობის გარანტიას წარმოადგენენ.

ძალზე მნიშვნელოვანი იყო ჩვენთვის ის როლი, რომელიც აზერბაიჯანმა ითამაშა იმისათვის, რომ კასპიის ენერგო ენერგორესურსების ტრანსპორტირება ევროპისაკენ საქართველოს ტერიტორიის გამოყენებით მომხდარიყო.

პეიდარ ალიევისადმი მიძღვნილ იმავე კონფერენციაზე ე. შევარდნაძემ ამასთან დაკავშირებით ხაზგასმით მიუთითა იმ წვლილზე, რომელიც ამ საკითხის ჩვენი ქვეყნის სასიკეთოდ გადაჭრაში მიუძღოდა იუზილარს. „მსურს, პირდაპირ ვთქვა, - განაცხადა მან, - თუ არსებობს დასაფლეთის მიმართულება, ანუ ნავთობის, გაზის ტრანსპორტირება საქართველოს ტერიტორიის გავლით, ეს კი ჩვენთვის ძალზე მნიშვნელოვანი და მაიმედებელი მოვლენაა, რადგან ქვეყანამ მოიპოვა ფუნქცია, ამაში მე ვიტყვოდი, უდიდესი, გადამწყვეტი მნიშვნელობა მიუძღვის პეიდარ ალიევს. მის გარეშე, იქნებ, საერთოდაც არ დაწყებულიყო ლაპარაკი ევრეთწოდებულ დასაფლეთის მიმართულებაზე“ (14, 7.05.2003).

მარტო ის, რად ღირს, რომ თუ დღეს საქართველოს გაზით მომარაგების პრობლემა აღარ აწუხებს და მან თავი დააღწია ამ თვალსაზრისით რუსეთზე დამოკიდებულებას, აქედან გამომდინარე მძიმე ეკონომიკური და პოლიტიკური შედეგებით, ეს სწორედ აზერბაიჯანის დამსახურებაა.

ნავთობსადენის შესაძლებელი მარშრუტის სამი ვარიანტი განიხილებოდა: 1. ბაქო-გროზნო ნოვოროსიისკი და იქიდან შავი ზღვის მეშვეობით ევროპისაკენ 2. ბაქო-თბილის-ჯეიჰანი და 3. აზერბაიჯანი-სომხეთი-ნახიჭევანის ავტონომიური ოლქი (რომელიც, როგორც ცნობილია, აზერბაიჯანის შემადგენლობაშია, მაგრამ მას არ ესაზღვრება. მათ შორის სომხეთია). როცა ეს საკითხი წყდებოდა, გაზეთი „კავკასიონი“ წერდა: „მარშრუტის არჩევას პრინციპული მნიშვნელობა აქვს. იგი არ გახლავთ მხოლოდ ეკონომიკური საკითხი. ნავთობსადენის მარშრუტის განსაზღვრა აზერბაიჯანისთვის პოლიტიკური არჩევანის სამომავლო ორიენტაციის ტოლფასია (აქედან გამომდინარე ყველა შედეგით)“ (6, 11.03.1994).

და მართლაც, ნავთობსადენის მარშრუტის პოლიტიკური პრობლემის ჭრილში განხილვას არ შეიძლება არ დაეთანხმო. თუ რუსეთი თავისას ვერ გაიტანდა და ნავთობს თავის ტერიტორიაზე ვერ გაატარებდა, ამით იგი ევროპაზე ენერგეტიკული შანტაჟის მეშვეობით ზემოქმედების საშუალებას იმცირებდა. ამას გარდა, აზერბაიჯანიც რანდენადმე მაინც თავს დააღწევდა მისგან დამოკიდებულებას და დასაფლეთის ინტერესების სფეროში მოხვედრით ამ უკანასკნელის სახით მძლავრ მოკაეშირესა და ჩრდილოელი მეზობლის იმპერიული ამბიციებისაგან დასაცავად მფარველს იძენდა. გამომდინარე აქედან, არცთუ უსაფუძვლოდ უნდა ჩაითვალოს მოსაზრება, რომ სწორედ ნავთობსადენის „სამხრეთული“ (საქართველოს) ვარიანტის მხარდაჭერამ აზერბაიჯანის პრეზიდენტის აბულფაზ ელჩიბეის პოლიტიკური კარიერა შეიწირა“ (6, 11.08.1994).

ბ. ელჩიბეი, როგორც პრეზიდენტი, ვერ მოეწწრო ნავთობსადენის მარშრუტის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღებას. ეს უკვე მისი მომდევნო პრეზიდენტის პეიდარ ალიევის დროს მოხდა. თუმცა ამ უკანასკნელსაც საამისოდ არაერთი დაბრკოლების გადალახვა მოუხდა, რომლის დროსაც მან არაერთხელ დაამტკიცა თავისი ერთგულება ჩვენი ქვეყნისადმი, როგორც სტრატეგიული პარტნიორისადმი.

ნავთობსადენის საქართველოს ტერიტორიაზე გავლას იგივე მიზეზებით ჩვენი ქვეყნისთვისაც უდიდესი პოლიტიკური მნიშვნელობა ჰქონდა. ამიტომაც იყო, რომ ჩრდილოელი მეზობელი, რამდენადაც შეეძლო, ცდილობდა მიეღწია იმისათვის, რომ უარი გვეთქვა ამ მარშრუტზე. რითაც იგი მისთვის სასარგებლო ნაბიჯის გადადგმას აზერბაიჯანსაც აიძულებდა რადგან ამ უკანასკნელისათვის მესამე (სომხური) ვარიანტი კატეგორიულად მიუღებელი იყო.

ზემოაღნიშულთან დაკავშირებით ე. შევარდნაძე იგონებს: „ტერაქტის (მხედველობაშია პრეზიდენტზე 1998 წლის 8 თებერვალს განხორციელებული თავდასხმა – გ.) მეორე დღეს თათბირს ვატარებდი, როდესაც თანამშრომე-

ლმა მითხრა... ელცინი გირეკაეთო... გადარჩენა მომილოცა, მომიკითხა, მაღლობა ვუთხარი... როცა ის იყო გამომშვიდობება დავაპირე, მითხრა: „მოიცადე, ნუ ჩქარობ, საქმე მაქვს“.

საუბარი კასპიის ზღვის ენერგომატარებლებს შეეხო. მითხრა: „ვიცი, თქვენ დაინტერესებული ხართ კასპიის ზღვის ნავთობისა და გაზის ტრანსპორტირებით დასავლეთის მიმართულებით. იცოდეთ, რომ ეს არ მოხდება საქართველოზე გავლით“. როცა ვკითხე, რატომ-მეთქი, მიპასუხა: „იმიტომ, რომ ენერგომატარებლების ტრანსპორტირება მოხდება რუსეთის და არა საქართველოს ტერიტორიით“.

...ელცინთან კამათი არ დამიწყია, ერთი კი ვუთხარი, საქართველოს არც ნავთობი აქვს და არც გაზი, ხოლო თუ ვინმე ჩვენს ტერიტორიაზე გაატარებს ნავთობსადენსა და გაზსადენს უარს ვერ ვეტყვით-მეთქი” (33, გვ. 454).

ა. ელცინის სიტყვები ფაქტობრივად მუქარას წარმოადგენდა. ეს მუქარა კი მარტოოდენ ლიტონი სიტყვები რომ არ იყო, ამას ე. შევარდნაძეზე განხორციელებული ტერაქტებიც მოწმობს, ერთი, რომელიც ამ საუბრის წინა დღეს განხორციელდა, მეორე კი უფრო ადრე 1995 წელს. მედიის არაერთი პუბლიკაცია შეიცავდა ბრალდებას რუსეთის მიმართ, რომ ტერაქტები სწორედ მან მოაწყო ნავთობსადენის „სამხრეთის“ პროექტის განხორციელებისათვის ხელის შეშლის მიზნით.

თვითონ ე. შევარდნაძემაც ბ. ელცინის ზარი სწორედ მუქარად შეაფასა. „მთავარი მაინც ის იყო, - წერს იგი, - რომ რაგინდ მუქარა წამოსულიყო რუსეთიდან, არ შემეძლო მეღალატა საქართველოს ინტერესებისათვის და ალიევისთვის მიცემული პირობა გამეტეხა, ზურგი შემექცია ამერიკისა და თურქეთისათვის, რომლებიც გვერდში დაგვიდგნენ” (33, გვ. 455).

და ეს ყველაფერი ხდებოდა იმ პირობებში, როცა გადაწყვეტილება კასპიის ნავთობის ევროპისაკენ ტრანსპორტირების შესახებ ითვალისწინებდა პარალელურად მეორე „ჩრდილოეთის“ მარშრუტის გამოყენებასაც. მაგრამ რუსეთი მაინც უკმაყოფილო იყო, რის გამოც პარ-

ლაშქარის თავდაცვისა და უშიშროების კომიტეტის
თავმჯდომარე რევაზ ადამია შენიშნავდა: „ჩვენს ჩრდილო-
ეთელ მეზობელს... მიაჩნია, თუ საქართველოში ნავთობსადე-
ნი ამოქმედდა, ეს დამლუპველი იქნება რუსეთისათვის. ის,
რომ სხვაც მოგებული დარჩეს და თვითონაც, მოსკოვში
აღქმული აქეთ როგორც საკუთარი ინტერესების შელახვა
და წაგება... გაუგებარია მოსკოვის გაღიზიანება, ყველა
დიდმა პოლიტიკოსმა, ექსპერტებმა, ნავთობკომპანიების
წარმომადგენლებმა არაერთგზის განაცხადეს, რომ
კასპიის ზღვის რეგიონში საკმარისია ნავთობი ყველა
დინტერესებული ქვეყნის, მათ შორის რუსეთისა და
საქართველის ინტერესების დასაკმაყოფილებლად...

აშკარაა დიდი ნავთობის ნაწილი წავა რუსეთის
გავლით, ნაწილი კი აუცილებლად წამოვა ბაქო-თბილისი-
ჯეიჰანის მარშრუტით. ამიტომ ყველა მხარე, უნდა
დაკმაყოფილდეს, თუ, რა თქმა უნდა, არ წავაწყდით
რუსეთის მხრიდან წინააღმდეგობას, რომელმაც შეიძლება
ყველაფერი იკისროს ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის პროექტის
ჩასაშლელად და დასაბლოკად” (7, 19-25.04.1999).

საბედნიეროდ, რუსეთმა ეს ვერ მოახერხა. პირიქით,
მოხდა კიდევ უფრო უარესი მისთვის. კასპიის ნავთობის
ტრანსპორტირების „ჩრდილოეთის“ მარშრუტი ჩაიშალა.
მიზეზი კი ამისა ჩვენთვის განვითარებული მოვლენები
იყო.

მოგვიანებით აზერბაიჯანის ხელშეწყობით განხორ-
ციელდა საქართველოსათვის ძალზე მნიშვნელოვანი
კიდევ ერთი პროექტი – ბაქო-თბილისი-არზრუმის გაზსა-
დენის გაყვანა, რომელმაც დამატებით იმ პოლიტიკური
როლისა ტრანსკავკასიურ ნავთობსადენს რომ გააჩნია,
შეიძინა რუსეთის გაზზე დამოკიდებულებისაგან ჩვენი
ქვეყნის საბოლოო განთავისუფლების ფუნქციაც.

ამჟამად საქართველოს, აზერბაიჯანისა და თურქეთის
ძალისხმევით მიმდინარეობს სარკინიგზო მაგისტრალის
ბაქო-თბილისი-ყარსის მშენებლობაც, რომელიც ამ ქვეყ-
ნებს ევროპასთან დააკავშირებს და უფრო მეტად
გაზრდის ე.წ. „დიდი აბრეშუმის გზის“ მნიშვნელობას.

ფუიქრობთ, მარტო ეს ჩამოთვლილი პროექტებიც ღირს

იმად, რომ ხორცი შეესხას სამხრეთ კავკასიის კონფედერაციის შექმნის იდეას ჯერჯერობით თუნდაც საქართველოსა და აზერბაიჯანის მონაწილეობით, რომლებსაც შესაძლოა თურქეთიც შეუერთდეს.

და მიუხედავად ყოველივე ზემოთქმულისა, ვერ ვიტყვოდით, რომ აზერბაიჯანულ-ქართული ურთიერთობანი მთლად უპრობლემო იყოს. თუმცა ისინი ნაკლები სიმწვავეით ხასიათდება და ქართული მედიის პუბლიკაციებითაც ეს აშკარად შესამჩნევია.

აზერბაიჯანისადმი უკმაყოფილება, როგორც უკვე აღინიშნა, უმთავრესად საინგილოში არსებული ვითარების გამო გამოითქმის. როგორც ცნობილია ეს რეგიონი ისტორიულად ჩვენ გვეკუთვნოდა. უკანასკნელად იგი ჩვენმა ქვეყანამ გასაბჭოების შემდეგ დაკარგა. თორემ მანამდე იგი ერთა ლიგის მიერ აღიარებულ საზღვრებში საქართველოს შემადგენლობაში შედიოდა.

სანამ საინგილოს გამო აზერბაიჯანელებისადმი არსებულ პრეტენზიებს შევხებით, რომლებიც ქართულ მედიაში გამოითქმის, ორიოდ სიტყვით შევწერდეთ, ამ მხარის ისტორიაზე. ამ თვალსაზრისით საქმეს გვიადვილებს გაზეთ „კვირის პალიტრაში“ გამოქვეყნებული მოკლე ისტორიული ცნობა, რომელიც გამოქვეყნდა სათაურით „როგორ აღმოჩნდა საქართველოს ისტორიული კუთხე მის საზღვრებს გარეთ“ და რომელშიც ნათქვამია:

„საინგილო კახეთის აღმოსავლეთით, აზერბაიჯანის რესპუბლიკაში მდებარეობს და ბელაქნის, ზაქათალისა და კახის რაიონებისაგან შედგება. მისი ფართობი 3986 კვადრატულ კილომეტრზეა გაშლილი. ტერმინი „ინგილო“ XVIII საუკუნეში გაჩნდა და თურქულად მორჯულებულს, ახლად გამაჰმადიანებულს ნიშნავს. საინგილო ისტორიული ჰერეთის აღმოსავლეთი ნაწილია“ (7, 10-16.10.2011 წ.).

- გაზეთი განმარტავს, რომ „ჰერეთი ყოველთვის ქართული რეალობის განუყოფელ ნაწილს შეადგენდა“. უცხო გავლენის დამკვიდრება აქ XV-XVII საუკუნეებში დაიწყო, როცა არა მარტო ამ მხარეში, არამედ მთელ საქართველოში მძიმე ვითარება შეიქმნა, „გასაკუთრებით კი კახეთს გაუჭირდა, როცა „ლეკიანობა“ დაატყდა თავს.

- ამას დაემატა 1616 წელს შაჰ-აბასის დიდი ლაშქრობა საქართველოში", როცა „ამოწყდა და გავერანდა მრავალი სოფელი, ასი ათასზე მეტი ქართველი ირანში გადაასახლეს", რითაც „ისარგებლეს ლეკებმა და ქართველთა მიწებს დაეპატრონენ" (7, 10-16.10.2011).

- ლეკთა თვითნებობას მხოლოდ მაშინ მოეღო ბოლო, როცა საქართველოში რუსეთი შემოვიდა. „1840 წელს ეს ტერიტორია ბელაქნის მაზრის სახელწოდებით საქართველო-იმერეთის გუბერნიას შეუერთდა, მაგრამ მალევე გადაარქვეს სახელი და სამხედრო ოლქი უწოდეს. ამ სახელით მან საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის შექმნამდე იარსება. 1921 წლის 15 ნოემბერს ზაქათალის ოლქი (ყოფილი ჭარ-ბელაქნის სამხედრო ოლქი) ყარა-გარეჯის საძოვრები აზერბაიჯანის სსრ-ს გადაეცა. ასე აღმოჩნდა საქართველოს ეს ისტორიული კუთხე მის საზღვრებს გარეთ" (7, 10-16.10.2011).

საინგილოს დაკარგვას ქართული სახელმწიფო და, შეიძლება ითქვას მთლიანად ქართველი საზოგადოებაც ასე თუ ისე შეგუებულია. თუმცა მომხდარის გამო მედიაში გულისტკივილი არც თუ იშვიათად მაინც ფიქსირდება, რაც უმთავრესად კომუნისტური ხელისუფლების პირველი თაობისა და მისი თავკაცის სერგო ორჯონიკიძისადმი, რომლებმაც ეს რეგიონი დათმეს, გამოთქმულ მძაფრ შეფასებებში გამოიხატება.

აზერბაიჯანში მცხოვრებ ეთნიკურ ქართველთა რაოდენობა დიდი არ არის. ამ ქვეყნის სახელმწიფო სტატისტიკურ სამმართველოზე დაყრდნობით, ნინო ყულოშვილი ნაშრომში „საინგილოს საკითხები 2002-2003 წლების პრესაში" ასეთ მონაცემებს გვაწვდის: „აზერბაიჯანის რესპუბლიკაში ქართული ეროვნების მოქალაქეთა რაოდენობა შეადგენს 14877 (მათ შორის 7257 მამაკაცია, 7620 ქალი) რაც ქვეყნის მოსახლეობის 0,2%-ს წარმოადგენს. ქართული ეროვნების მოსახლეობის ნაწილი ცხოვრობს შემდეგ ქალაქებსა და რაიონებში:

ქ. ბაქო - 2340 (მათგან 1091 - მამაკაცი, 1249 - ქალი)

კახის რაიონი - 7450 (3689 მამაკაცი, 3761 - ქალი)

ზაქათალის რაიონი - 3075 (1539 მამაკაცი, - 1536 ქალი)

ბელაქნის რაიონი - 1731 (843 მამაკაცი, 888 - ქალი)
მონაცემების მიხედვით, ქართული მოსახლეობიდან,
5952 ადამიანი დასახლებულია ქალაქად, ხოლო 8925
სოფლად" (34, გვ 12).

მედიის ყურადღება საინგილოსადმი ძირითადად იქაური
ქართველების მიერ თავიანთი ეთნიკური იდენტობის
შენარჩუნების პრობლემებს უკავშირდება. გამოქვეყნებული
მასალების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, აქ ამ მხრივ
საკმაოდ პრობლემატური სიტუაციაა. ადგილობრივი ხელი-
სუფლება ცდილობს ინგილოების გააზერბაიჯანელებას
და ამ მიზნით აბრკოლებს საქართველოსთან მათი კულ-
ტურული ურთიერთობების განვითარებას, ქართული
წიგნების გავრცელებას და სხვ. სწორედ ამის თაობაზეა
საუბარი გაზეთ „კეირის პალიტრაში“ გამოქვეყნებულ
რეპორტაჟში „საინგილოში ქართული სახელმძღვანელოები
იდევნება!“ რომლის ავტორია მარინა ბაბუნაშვილი.

რეპორტაჟი საკმაოდ შემაშფოთებელი ცნობით იწყება.
„საქართველო-აზერბაიჯანის საზღვარზე მასწავლებელ
ქალს ქართული სახელმძღვანელოები ჩამოართვესო, -
ელვის უსწრაფესად გავრცელდა ხმა, - წერს ჟურნა-
ლისტი, - ჩვენს სოფელში შეიძლება მალე ქართულად
სწავლა შეწყდესო. ბევრი აღარ მიფიქრია და საინგილო-
სკენ გავეწიე. ციცი რამდენიმე წლის წინ გაეიცანი -
თბილისში სამკურნალოდ იყო ჩამოსული. 22 წლის
დაინვალიდდა. მას შემდეგ ლოგინსაა მიჯაჭვული. ახლა
55 წლისაა, მაგრამ თავის სატიკივარზე მეტად საინგილოს
ბედ-ილბალი ადარდებს“ (7, 10-16.10.22011).

არანაკლებ მძიმე შთაბეჭდილებას ტოვებს ისიც, რაც
ავტორმა თავის თვალთ ნახა და მოისმინა თვითონ
საინგილოშიც.

სოფელ ითათალას მცხოვრები დუნი ზურაბიშვილი,
მაგალითად ამბობს: „აქ თითქმის ყველას ორი გვარი
გვაქვს, - ქართული და აზერბაიჯანული. სასწავლო წელი
რომ დაიწყო, ღირექტორმა (იგი აზერბაიჯანელია) გაგვა-
ფრთხილა, - დაივიწყეთ, რომ ქართველები ხართ, როცა
მოკედებით, დასაფლავებაზე ყურანს წაგიკითხავენ. თქვენ
აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე ცხოვრობთ, ამიტომ პირველ-

რი არ უნდა გადაიწეროთ, რომ შევეპასუხოთ, გადაგვეკიდება და ატესტატს არ მოგვცემს” (7, 10-16.10.2011).

ჟურნალისტი ბავშვებსაც გასაუბრებია, რომლებსაც დაუნივლიათ, რომ სკოლა, გარედან თითქოს კარგად გამოიყურება, მაგრამ „შიგნით ყველაფერი ჩამოქცეულია. ერთი მასწავლებელი სამ ან ოთხ საგანს გვასწავლის, - უთქვამთ მათ, - ბევრი შეკითხვაზე ვერ გვპასუხობს. აბა ინგლისურის მასწავლებელს რა გაეგება ქიმიის ან ფიზიკისა?” (7, 10-16.10.2011).

ამას გარდა, როგორც ჟურნალისტი წერს, „ღირეჭტორები თურმე ატესტატში 300 მანათს ითხოვენ”. და ყოველივე ამის შედეგად, საფუძელიან ცოდნას მოკლებული მოზარდი... იძულებულია, აზერბაიჯანულ სკოლაში შევიდეს, სადაც სახელმძღვანელოებიც ბევრია და არც ატესტატის გაცემაზეა პრობლემა. ასე მიზანმიმართულად იდევნება ქართული” (7, 10-16.10.2011).

როგორც ითქვა, საინგილოში სამი რაიონია - კახის, ბელაქნისა და ზაქათალის. ამათგან პირველში, მეორე ითათალელი ინგილოს - ციცო ზურაბიშვილის თქმით, „შედარებით უკეთესი მდგომარეობაა”. იქ სამი ქართული სკოლაა და ერთიც ქართულ-აზერბაიჯანული. „რა დააშავეს ბელაქნისა და ზაქათალის სოფლების ბავშვებმა? - ერთ ქართულ წარწერას ვერ ნახავთ, ამბობს იგი, - კახში ინგილოები თავიანთ გვარ-სახელებს ინარჩუნებენ, აქ კი, ორ-ორი გვარით და სახელით ეცხოვრობთ. ჩვენ კურკუმოვები ვართ. ბედის ირონიას, აბა, რა - სამი ძმა მყავს და სამივეს სხვადასხვა გვარი აქვს. რამაზი 80-იან წლებში შემოწირულობებით შეგროვილი თანხით სახელმძღვანელოებს ყიდულობდა და ბავშვებს უფასოდ ურიგებდა. სოფლის მაშინდელმა თავკაცებმა დაჭერა მოუნდომეს. თანასოფლელებმა ალაზანზე ძველი ბორნით გადააპარეს რამაზი, გურჯაანში დასახლდა და მერაბი-შვილად დაეწერა. უფროსი ძმა ველიევი, ხოლო უმცროსი, შამილი, ვისთანაც ერთად ეცხოვრობ, კუნაევი გახლავთ” (7, 10-16.10.2011).

როგორც დ. ზურაბიშვილი ამბობს, ინგილოებს პრობლემები საკუთრივ საქართველოშიც ჰქონიათ. „აქ (საინგილო-

ოში - გ.კ.) ქართველობის გამო მრავალი პრობლემა გვაქვს - უთქვამს მას ჟურნალისტისათვის, - მაგრამ საქართველოში მცხოვრებ ინგილოებსაც არ აკლიათ საფიქრალი. ჩემი და რუსთავში ცხოვრობს და დღემდე ვერ ვლირსა საქართველოს მოქალაქეობას. ნუთუ, ჩვენი ბრალია, რომ ინგილოებად გავჩნდით და ქართველობისთვის ვიბრძვით?" (7, 10-16.10.2011).

ინგილოთა ერთმა ნაწილმა ქრისტიანობა შეინარჩუნა, მათ სალოცაეების პრობლემა აწუხებთ. იგივე მდგომარეობაა ითათალაშიც. ციციწო ზურაბიშვილს ამის გამო დაუჩივლია. „ითათალა დარდიანი სოფელია, ბევრი ტკივილი ახსოვს. ყოველი დილა ერთნაირად თენდება, მამლის ყივილითა და საქონლის ზმუილით. პირჯურის წერით ღმერთს უკეთეს მომავალს შევთხოვთ, მაგრამ ეს უკეთესი დღე არა და არ დაგვიდგა. განა რამე დაშავდება, ერთი ეკლესია გვქონდეს?" (7, 10-16.10.2011).

რეპორტიორი იმ ინგილო მასწავლებელსაც - ემა ნაცვლიშვილს შეხვედრია, რომლისთვისაც საზღვარზე ქართული სახელმძღვანელოები ჩამოურთმევიათ. როგორც გაირკვა, ალიაბადის სკოლის ქართული სექციის დაწყებითი სკოლის მასწავლებელი ყოფილა, რომელიც, შეწუხებული იმით, რომ პროგრამები შეიცვალა, მაგრამ შესაბამისი ახალი სახელმძღვანელოები იმ სკოლას არ ჰქონია, მშობლების მიერ შეგროვილი ფულით, წიგნების საყიდლად თბილისში ჩამოსულა. „400 ლარი მქონდა, - უთქვამს მას, - 55 სახელმძღვანელო ვიყიდე. მიხაროდა, რომ ქართული წიგნები გადმოიქონდა. საზღვარზე მითხრეს, - ქართულ წიგნებს ვერ გაგატანთო. კინაღამ გული გამისკდა. როცა მიხეილ სააკაშვილი ჩადის ბაქოში, საზეიმოდ ამბობს, - ჩვენ ძმები ვართო, რაში მადგება მათი ძმობა? ალიევს საქართველოში აზერბაიჯანის სახელმწიფო დროშის ფრიალით ხედებიან აზერბაიჯანელები და პატივისცემას არ აკლებენ. ჩვენ რა დავაშავეთ? ახლოს არ გვაკარებენ საქართველოდან ჩამოსულ დელეგაციას" (7, 10-16.10.2011).

ინგილო მასწავლებელი კახა ლომაიას (ყოფილ განათლებისა და მეცნიერების მინისტრს) ემადლიერება, რომელ-

სააც თავის დროზე აღიზაბდში კომპიუტერები და სახელმძღვანელოები ჩაუტანია. „ახლა კი... ამბობს იგი, - მიხეილ სააკაშვილს მინდა მიემართო, ბატონო პრეზიდენტო, რატომ დაივიწყეთ თქვენი სისხლი და ხორცი - ინგილოები? ერთხელ ბაქოს ნაცვლად, ჩვენს სოფლებშიც ჩამოვბრძანდით და ნახეთ, როგორ ვცხოვრობთ...

ოჯახში ბავშვი რომ იბადება, - ჩივის ემა ნაცვლი-შვილი, - ინგილომ უამრავი ბარიერი უნდა გადალახოს ქართული სახელის ჩასაწერად. ჩემს საკლასო ოთახში ორჯერ გამოვაკარი ქართული დროშა და ორჯერვე ჩამო-მიხსნეს...

ჩემმა მაზლმა კომუნისტების დროს აღიდგინა მამაპა-პეული გვარი, იაშვილად დაეწერა, ქმარმა კი ვერ მოაბა თავი და დარჩა ალამამედოვად, რასაც ძალიან განიცდის.

ჩემში ქართული სისხლი რომაა, ვის უუმტკიცო ეგ? პასპორტში აზერბაიჯანელი მოქალაქე, გვარად კი საფაროვა მიწერია...

დაგვეხმარეთ, მოგვხედეთ, ქართველობა გვეამაყება და ჩუ გაგვწირათ!... (7, 10-16.10.2011).

ანალოგიური საყვედური ინგილოებს არაერთხელ გამო-უთქვამთ ჩვენი ქვეყნის ყველა ხელისუფლებისადმი ჯერ კიდევ კომუნისტური მმართველობის პერიოდიდან მოყო-ლებული და ეს საყვედურები ქართულ მედიაშიც არა-ერთხელ გაუღერებულა. და საერთოდ, საინგილოში არსე-ბული სიტუაციის აღწერის თვალსაზრისით, ამ რეპორ-ტაჟის ავტორი მარინა ბაბუნაშვილი სულაც არ არის ორიგინალური. მსგავსი სიტუაციის შესახებ ქართულ საინფორმაციო საშუალებებს აუდიტორიისათვის სხვა დროსაც არაერთხელ უამბნიათ.

საქართველოს ხელისუფლებს უჭირთ არა მარტო ზემოაღნიშნული პრობლემების მოგვარება, არამედ მათს შესახებ საუბრის ჩამოგდებაც მეზობელი ქვეყნის ლიდე-რებთან. ჩანს, ეს უკანასკნელებიც ასევე იქცევიან, საკითხი ეხება ჩვენი ქვეყნის მოქალაქე მათს თანამემამულეებს, რომელთაც თუმცა სხვა სახის, მაგრამ თავიანთი წუხილი მაინც გააჩნიათ. ყოველ შემთხვევაში ქართული მედიის პუბლიკაციების მიხედვით სწორედ ასეთი შთაბეჭდილება

იქმნება. მიზეზი კი ყოველივე ამისა, საფიქრებელია, რომ ამ პრობლემათა უაღრესი სენსიტიურობაა ორივე ხალხისათვის, და ალბათ, ისიც, რომ არც ჩვენ და არც იმათ სხვა გზა არცა გვაქვს ერთმანეთთან მეგობრობისა და სტრატეგიული პარტნიორობის გარდა, ალბათ, ეს გარემოება პქონდა მწერალ რუსო მიშველადეს მხედველობაში, როცა გაზეთ „საქართველო და მსოფლიოში“ წერდა: „ძალიან რთულია ამ საკითხზე მსჯელობა. აზერბაიჯანი რომ არ იყოს ასე დამეგობრებული საქართველოსთან, მაშინ მსჯელობა სრულიად სხვაგვარი იქნებოდა“ (13, 15-21.12.2010).

აზერბაიჯანში ინგილოთა შევიწროებაზე საუბრობს პ. ბორავსკიც. პოლონურ ჟურნალ „სპრავი პოლიტიჩნეში“ გამოქვეყნებულ სტატიაში (იგი შემდეგ ქართულ ჟურნალ „ომეგაშიც“ გადმოიბეჭდა) „საქართველო და კავკასიაში ისლამის აღორძინების პოლიტიკური ასპექტი“ პოლონელი მეცნიერი წერს: „1918 წლიდან XX საუკუნის 90-იან წლებამდე ამ ტერიტორიაზე (საინგილოში – გ.კ.) ანტიქართული პოლიტიკა ტარდებოდა. რომელიც დაწყებული იყო ადგილობრივი ქართული მოსახლეობის უხეში მეთოდებით გააზერბაიჯანელებზე, გეოგრაფიული ადგილებისათვის სახელთა შეცვლაზე, ისტორიულ ძეგლთა განადგურებაზე. იქაურ ქართველთა კულტურულსა და ეკონომიკურ დისკრედიტაციაზე. ამ კუთხის ქართველი მაჰმადიანები ბოლო ხანებამდე ყველა აღრიცხვის სიებში ჩაწერილები იყვნენ აზერბაიჯანელებად, მათ გვარებს აზერბაიჯანულ ყაიდაზე უცვლიდნენ“ (20, №3, გვ. 6-07).

აზერბაიჯანის ხელისუფლების მიერ ინგილოთა ასიმილაციის მცდელობაზე პ. ბორავსკი რამდენიმე თვით ადრე გამოქვეყნებულ სტატიაში „რუსეთის პოლიტიკა ამიერკავკასიის მიმართ XX საუკუნის მიწურულში“ მიუთითებს. „1959 წელს საინგილოში მცხოვრებ ოცი ათას ქართველს ჩამოართვეს პასპორტები და ხუთი თვის შემდეგ კვლავ დაუბრუნეს, - წერს იგი, - ოღონდ აზერბაიჯანული გვარებით. ამის შემდეგ აზერბაიჯანის ხელისუფლება იქაურ ქართველებს ინგილოებად ანუ „ახალქცეულებად“ (ქართულენოვან თურქულ ტომად) მოიხსენიებდა“

(20, №10, გვ. 25).

პ. ბორაესკი ზემოაღნიშნულთან ერთად აუცილებლად თელის პარალელი გაავლოს ინგილოთა მიმართ აზერბაიჯანის ხელისუფლების პოლიტიკასა და ჩვენი ქვეყნის აზერბაიჯანული წარმოშობის მოქალაქეებისადმი საქართველოს ხელისუფალთა დამოკიდებულებას შორის და ამასთან დაკავშირებით წერს: „აუცილებელია იმის აღნიშვნაც, რომ საქართველოში არავინ არ ექცევა ამგვარად თურქულენოვან მოსახლეობას (ეთნიკურ აზერბაიჯანელებს - გ.კ.). უფრო მეტიც, - ქართველმა აზერბაიჯანელებმა თითქმის სრულიად არ იციან ქართული და ხელისუფლებასთან კავშირს რუსული ენის დახმარებით ამყარებენ“ (20, №3, გვ. 7).

სტატიის ავტორის შეფასებით, „აფხაზეთისა და „სამხრეთ ოსეთის“ დაკარგვის შემდეგ საქართველოს ხელისუფლება ერიდება აზერბაიჯანში მცხოვრებ თანამემამულეთა ყოფაზე საუბარს“ (20, №3, გვ. 7). ჩვენი მხრივ, აქ შევნიშნავდით, რომ მანამდეც ერიდებოდა, თუმცა ქართული მხარის დუმილისათვის სეპარატისტულ რეგიონებთან დაკავშირებული პრობლემები, შესაძლოა, დამატებითი არგუმენტი გახდა.

ზემოაღნიშნულის მიუხედავად, პ. ბორაესკი ინგილოთა მდგომარეობაში გარკვეულ პროგრესსაც ხედავს და ამას იგი ქართულ-აზერბაიჯანულ ურთი-ერთობათა გაუმჯობესების კონტექსტში მოიაზრებს. „აზერბაიჯანსა და საქართველოს შორის ოფიციალური მეგობრობა მტკიცდება, - აღნიშნავს იგი, - ამ ორ სახელმწიფოს აქვს მსგავსი ეთნიკურ-ტერიტორიული პრობლემები, რის გამოც იძულებულნი არიან ითანამშრომლონ პოლიტიკურ და ეკონომიკურ სფეროებში. 1998-1999 წლებში ქართულ-აზერბაიჯანული ურთიერთობების გაუმჯობესების კვალობაზე გაუმჯობესდა აზერბაიჯანში მცხოვრებ ქართველთა მდგომარეობაც. მათ მიმართ ასიმილაციური ტენდენციების შესუსტების საპასუხოდ შეიმჩნევა გამაჰმადიანებულ ქართველთა შემობრუნება მართლმადიდებლური ეკლესიისკენ“ (20, №3, გვ. 7). ამ უკანასკნელ მოვლენას პუბლიკაციის ავტორი აფასებს როგორც „პროცესს“ და არა რაღაც ერთჯ-

ერად აქტს. აკი წერს კიდევ იგი, რომ „XX საუკუნის 80-იან და 90-იან წლებში... ინგილოებსა (ანუ ძალით გამაჰმადიანებულ აზერბაიჯანელებსა) და არასწორად სახელმწიფო „თურქმესხებშიც“ შეიმჩნეოდა მართლმადიდებლობისაკენ შემობრუნების პროცესი“ (20, №3, გვ.7). ამასთან ისიც უნდა ითქვას, რომ პოლონელი მეცნიერი საკმაოდ კარგად ერკვევა ქართულ რეალობაში. 1997-2000 წლებში იგი საქართველოში პოლონეთის დესპანი გახლდათ და ისარგებლა რა ამ გარემოებით, გაეცნო ჩვენს პრობლემებს, რის თაობაზეც არაერთი საინტერესო სტატია გამოაქვეყნა როგორც პოლონურ, ისე ქართულ პრესაში. და მაინც ჩვენ შევბედავდით მას შეგვენიშნა, რომ ქართულ-აზერბაიჯანული მჭიდრო მეგობრული ურთიერთობანი უფრო მეტად მხარეთა სტრატეგიული ინტერესებით აიხსნება, ვიდრე „მსგავსი ეთნიკურ-ტერიტორიული პრობლემებით“. თუმცა ეს არ ნიშნავს ამ უკანასკნელი გარემოების მნიშვნელობის საერთოდ გამორიცხვას.

3. ბორავსკის ზოგიერთ შეფასებას სადაოდ მიიჩნევს ნინო ყულოშვილიც. ნაშრომში, რომელიც ჩვენ უკვე მოვიხსენიეთ, კერძოდ, აზერბაიჯანში მართლმადიდებლური ეკლესიისკენ ქართველთა შემობრუნების თაობაზე იგი წერს: „ეს ალბათ ნაკლებად შეესაბამება სიმართლეს, განსაკუთრებით ზაქათალისა და ბელაქნის რაიონებში, სადაც მაჰმადიანი ქართველები ცხოვრობენ და მაჰმადიანობას არ თმობენ. კახის რაიონში კი ქრისტიანი ქართველები მოსახლეობენ“... მისივე თქმით, აზერბაიჯანში ინგილოთა შევიწროება, „სამწუხაროდ, ეთნიკური დახლეჩით არ შემოიფარგლება“. ამავე დროს, იგი „აშკარად ავლენს ასიმილაციის ტენდენციებს“ (20, №3, გვ. 28).

და ბოლოს, აზერბაიჯან-საქართველოს ურთიერთობაში არსებულ პრობლემებზე საუბარი გვინდა დავასრულოთ იმ ფაქტის კონსტატაციით, რომ ეს პრობლემები ოდნავადაც ვერ აბათილებს ჩვენი ხალხების შეგნებაში არსებულ სტრატეგიულ ინტერესთა თანხვედრის გრძნობას და პარტნიორული თანამშრომლობის სურვილს.

გვაახლოებს თუ გვაშორებს ისტორია?

სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის არსებული მტრული ურთიერთობის გაანალიზებისას შეიძლება შეიქმნას აზრი, რომ ასეთი ურთიერთობები ისტორიულად არის დეტერმინირებული და რომ ამ ორი ქვეყნის დაპირისპირება ერთმანეთთან მათი მოსახლეობის კულტურის ნაწილია.

გამომდინარე აქედან, ფიქრობენ კიდევ, რომ მათ შორის არსებული სიტუაციის უკეთესობისაკენ ცვლილების პერსპექტივა ღამის ნულს უტოლდება.

ზემოთქმულს კატეგორიულად არ ეთანხმება თომას დე ვაალი, რომელიც „Open Democracy“-ში გამოქვეყნებულ სტატიაში „ისტორიის სიმსუბუქე კავკასიაში“ წერს: „სამხრეთ კავკასია ერთ-ერთი იმ ადგილთაგანია, სადაც ადამიანები ხშირად იმეორებენ, რომ „ისტორიის ტვირთი“ მძიმედ აწევთ. მე კიდევ სულ უფრო მეტად საპირისპიროს ვამტკიცებ. თუმცა ამ რეგიონში ყველაფერი მართლა ისტორიის საბურველშია გახვეული და თანამედროვე ადგილობრივი პოლიტიკოსებიც მას ხშირად მოუხმობენ...

...იდეა, რომლის თანახმადაც, ისტორიის ძახილი განაპირობებს ამ რეგიონის უკურნებელ კონფლიქტებს და ხალხებსაც ამ კონფლიქტებისკენ უბიძგებს, უკრიტიკოდ არ უნდა გავიზიაროთ. ხანდახან ისტორია იმდენადაა მნიშვნელოვანი, რამდენადაც მას ამის ნებას დავრთავთ. რაც უფრო ღრმად ვიხედებით კავკასიის წარსულში, მით უფრო იშლება განსხვავებული ნარატივების მოზაიკად და ბევრი მათგანი არა მხოლოდ კონფლიქტებზე, არამედ თანამშრომლობაზეც მოგვითხრობს. თუ ჩვენ ამ რეგიონის ისტორიას უფრო სკეპტიკური, უფრო მეტიც, პოსტ-მოდერნული თვალთ შევხედავთ, ჩვენ მას სამსახურს გაუწევთ” (24, 7.11.2010).

ზემოაღნიშნულ დასკვნამდე თომას დე ვაალი მისულა წიგნზე - „კავკასია: შესავალი“ მუშაობის პროცესში. როდესაც მას შესაბამისი კვლევა ჩაუტარებია, როგორც თვითონ წერს, იგი გაუკვირებია იმ ფაქტს, „თუ რამდენად ეწინააღმდეგებოდა“ მის მიერ „შესწავლილი ზოგიერთი ისტორიული მოვლენა დღეს გაბატონებულ პოლიტიკურ ნარატივთან ბევრს“ (24, 7.11.2010). შემდგომ

ამ შენიშვნისა ავტორს მოჰყავს რამდენიმე მაგალითი, რომლებიც მოწმობს იმას, რომ ცალკეული ხალხები თავის დროზე ერთმანეთის მიმართ სრულიად საწინააღმდეგო გრძნობებს აკლენდნენ, ვიდრე დღეს. ერთ-ერთი ასეთი მაგალითთაგანი სომხურ-აზერბაიჯანულ-თურქულ ურთიერთობებს უკავშირდება.

„1820 წელს, - წერს თომას დე ვაალი, - ომში, რომელსაც რუსეთი ოტომანთა იმპერიის წინააღმდეგ აწარმოებდა, სომხები და აზერბაიჯანელები ცარიისტულ არმიაში ერთმანეთის მხარდამხარ იბრძოდნენ იმ ისტორიულ გადაკვეთაზე შიიტურ-სუნიტურმა დაპირისპირებამ გადახაზა თურქული ძმობის იდეაც კი. თავად ალექსანდრე პუშკინი გახდა მოწმე იმისა, თუ როგორ მოქმედებდა ყარსის მისადგომთან (სომხეთის ისტორიულ პროვინციასთან - გ.კ.) „ყარაბაღის პოლკი“, რომელშიც აზერბაიჯანული კავალერია შედიოდა. მან ამ ოლქის ერთ-ერთ ოფიცერს ფარჰად-ბექს აღფრთოვანებული ლექსიც კი მიუძღვნა. ამიტომ უნდა მოვეკიდოთ ფრთხილად ნებისმიერ ვარაუდს აზერბაიჯანისა და თურქეთის მარადიული მოკავშირეობის შესახებ, რაც ხშირად უკიდებს ცეცხლს პოლიტიკურ განწყობილებებს ყარაბაღთან დაკავშირებით და რამაც რამდენადმე შეარყია, დღემდე წარმატებული სომხურ-თურქული ურთიერთობების ნორმალიზაციის პროცესი“ (24, 7.11.2010).

სანდო მაგალითების მოხმობით, სტატიაში ამავე ჭრილშია განხილული აფხაზურ-ქართულ-რუსული და ქართულ-რუსულ-თურქული ურთიერთობანი.

ყოველივე ზემოაღნიშნული კი ავტორს საფუძველს აძლევს გამოთქვას ვარაუდი, რომ „კავკასიაში მხრჩოლავ კონფლიქტებში არაფერია კულტურულად დეტერმინირებული“, რაც „ადასტურებს, რომ მათ არაფერი აქვთ საერთო „ეთნიკურ შეუთავსებლობასთან“, ან „უძველეს მტრობასთან“. მისი თქმით, „ისინი წარმოიქმნა და შეიძლება ჩაქრეს ინტერესების ცვლილების ან გათვლების შესაბამისად“ (24, 7.11.2010).

თომას დე ვაალის შეფასებით, კავკასიის კონფლიქტები სათავეს იღებს „არა შორეულ წარსულში, არამედ იმაში,

თუ როგორ აგროვებდა საბჭოთა სისტემა პრობლემებს, როდესაც მის შემადგენლობაში მყოფ ხალხებს შორის არსებულ განაწყენებას ქრთამით და ძალის გამოყენების მუქარით ახშობდა, ნაცვლად იმისა, რომ ჭეშმარიტად მოეგეარებინა პრობლემები (რითაც შეიძლებოდა კომპრომისის კულტურისა და მოქნილობის მიღწევა)”. ხოლო საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, როცა „პოლიციელმა მოსკოვში თავისი პოსტი მიატოვა, ყველას გაუჩნდა ქრონიკული დაუცველობის განცდა და ზოგიერთმა ამაში ახალი შესაძლებლობა დაინახა – ჩასჭიდებოდა მომაკედი-ნებელ ისტორიულ ნარატივს, რომელსაც საბჭოთა კავკასიის ინტელექტუალები ათწლეულის მანძილზე ელოდებოდნენ. ცუდი ისტორია ერთმანეთზე გადამტერებული რეგიონალური ელიტებისათვის იარაღად იქცა” (24, 7.11.2010).

სტატიის ავტორი ფიქრობს, რომ მთიანი ყარაბაღის გამო მომხდარი სომხურ-აზერბაიჯანული კონფლიქტიც არ იყო „არც დასაბამიერი და არც ცივილიზაციური შეტაკება”. ეს კონფლიქტი მის მიერ განიხილება, როგორც ორი ახლადშექმნილი ნაციონალური სახელმწიფოს შეტაკება, რომლებიც „ამ ტოტემურ ტერიტორიას ისე აღიქვამდნენ, როგორც მობილიზების მიზეზსა და ძველ-ახალი იდენტობის უმთავრეს საკითხს” (24, 7.11.2010).

სომხებსა და აზერბაიჯანელებს შორის ეთნიკური შეუთავსებლობის არარსებობას თომას დე ეაალი დღევანდელი მაგალითების მოშველიებითაც ამტკიცებს. როგორც იგი წერს, „საბჭოთა ეპოქაში მათ საკმაოდ რადიკალური შერეული ქორწინებები პქონდათ და დღესაც საქართველოსა და რუსეთის ტერიტორიაზე ისინი თავისუფლად ეაჭრობენ და ურთიერთობენ. სწორედ ეს მაფიქრებინებს, რომ ყარაბაღის პრობლემა არა რიგითი ადამიანების, არამედ პოლიტიკური ნარატივების შერიგების პრობლემაა და ყველაფერი უსაფრთხოებამდე და სიმბოლიზმამდე დადის: თუ საკითხი ისე შეიძლება მოგვარდეს, რომ შესრულდეს ყველა მხარის უსაფრთხოების საჭიროებები და თუ მათ ამაყ სიყვარულს ყარაბაღისადმი პატივს მიაგებენ, ადამიანთა უმეტესობას ასეთი პროცესის

მხარდაჭერა პრობლემას არ შეუქმნიდა და ყველაფერი პრობლემის გადაწყვეტისკენ მიმავალ გრძელ გზად გადაიქცეოდა” (24, 7.11.2010).

სტატიის ავტორი იმასაც ასკენის, რომ „კავკასია არც ისე სისხლიანია, როგორც ერთი შეხედვით ჩანს. ადგილობრივები ომობდნენ მაშინ, როდესაც უნდა ეომათ, მაგრამ ისინი ომის თავიდან აცილების დახვეწილ მეთოდებსაც ფლობდნენ” (24, 7.11.2010). ამის დამადასტურებლად მას მიაჩნია 1990-იანი წლების სამხრეთკავკასიური კონფლიქტები და ამ კონფლიქტების შედეგად იძულებით გადაადგილებულთა დიდი მასა, რომელთა საერთო რაოდენობა 1,5 მილიონამდე აღწევს და რაც მოკლულთა რაოდენობასთან შედარებით ბალკანეთში მიმდინარე მოვლენებისაგან განსხვავებით ბევრად უფრო მცირეა. იგი არ უარყოფს იმას, რომ ის, რაც სამხრეთ კავკასიაში მოხდა, ეს იყო საზარელი რეგიონალური ჰუმანიტარული კატასტროფა”, მაგრამ ამავე დროს, მისი შეფასებით, „ყარაბახშიც და აფხაზეთშიც სამხედროებს ძირითადად მოსახლეობის დაშინება და გაძევება ერჩივნათ, ვიდრე დახოცვა”. ხოლო რაც შეეხება გამოჩენილებს „როგორიც იყო 1992 წლის თებერვალში ხოჯალიში და ბოროტმოქმედების ზოგიერთი შემთხვევა აფხაზეთში, როგორც წესი, უფრო ულმობელი გარეშე პირების ნამოქმედარი იყო და არა ადგილობრივების” (24, 7.11.2010).

თომას დე ვაალის თქმით, სამხრეთ კავკასიაში „არშემდგარი კონფლიქტებიც არსებობს”. ამის დასტურად იგი ყურადღებას მიაქცევს იმ გარემოებას, რომ საქმე კონფლიქტებამდე არ მისულა შერეულ სომხურ-ქართულ რეგიონში – ჯავახეთში, „სადაც 1918 წელს ხანმოკლე ომი მოხდა”, აგრეთვე ის, რომ დაღესტნისა და აზერბაიჯანის საზღვრების ორივე მხარეს მობინადრე ლეკებმა „არჩიეს აღარ დაეყენებინათ დღის წესრიგში გაერთიანების პრობლემა” და „ასევე ქართველებმა და ოსებმა სამხრეთ-ოსეთის ტერიტორიაზე, მათი ურთიერთობის ტრაგიკულ შეწყვეტამდე 2008 წლის აგვისტოს ომის გამო, პოლიტიკური დაძაბულობის მიუხედავად, ორჯერ მოახერხეს (1991-1992 წლების ომების შემდეგ) თანაცხოვრება და საე-

აჭრო ურთიერთობების გაბმა” (24, 7.11.2010).

გამომდინარე ზემოთქმულიდან, სტატიის დასასრულს თომას დე ვაალი კიდევ ერთხელ შეგვახსენებს, რომ სამხრეთ კავკასიის ხალხებს შორის დღეს არსებული კონფლიქტები სულაც არ არის „ეთნიკური შეუთავსებლობის” შედეგი. აქ არსებობს „პრაგმატიზმის ღრმა ისტორია” და ეს ყველაფერი „თუ თავს შევიწუხებთ და მზერას მივაპყრობთ, აქვეა ზუსტად ზედაპირს ქვევით” (24, 7.11.2010). ამასთან იგი მოუწოდებს უცხოელ სტუმრებსა და პოლიტიკოსებს, რომლებსაც „ასეთი ვალდებულებები არა აქვთ, რეგიონში მოგზაურობისას... ილაპარაკონ ამ ალტერნატიულ ისტორიაზე და გაავრცელონ გზავნილი იმის შესახებ, რომ ისტორია შეიძლება იყოს მსუბუქი მანტიაც და მძიმე აბჯარიც” (24, 7.11.2010).

როგორც დავინახეთ, თომას დე ვაალი მოუწოდებს ჩვენი რეგიონის პოლიტიკოსებსა და ექსპერტებს, რომ მათ უკეთ გაიაზრონ სამხრეთ კავკასიის ხალხთა ისტორიის გამოცდილება, დაინახონ მასში პრაგმატიზმის დომინირება და ამით ემსახურონ ამ ხალხების დაახლოებას და არა მათ შორის შუღლის გაღვივებას. ვერ ვიტყვით, რომ ეს მოწოდება სასარგებლო არ იყოს ქართული მედიისთვისაც.

თომას დე ვაალი განხილულ პუბლიკაციაში მის მიერ წამოჭრილ პრობლემას ეხმაურება კიდევ ერთ სტატიაში - „მეტი ომი კავკასიაში”, რომელიც პირველის დაბეჭდვიდან სამიოდე თვის შემდეგ გამოქვეყნდა „ახალ 7 დღეში”. ამჯერად იგი საუბრობს სომხებისა და აზერბაიჯანელების მიერ ერთმანეთის მშვიდობიანი მოსახლეობის ხოცვის ფაქტების ინტენსიურ გამოყენებაზე პროპაგანდისტული მიზნებით როგორც თავიანთი ქვეყნების შიგნით, ისე გარეთაც, რითაც, მისი თქმით, აღვივებენ ფსიქოზს საკუთარ ხალხებში. „ყოველწლიურად აზერბაიჯანში სულ უფრო და უფრო მასშტაბურად აღნიშნავენ პოჯალის მოვლენების წლისთავს (ამ ქალაქში 1992 წლის 25-26 თებერვალს სომეხმა მეზობლებმა ხოცვა-ჟლეტა მოუწყვეს იქედან გაქცევის მსურველ აზერბაიჯანელებს. მანამდე, როგორც ცნობილია, იგივე ჩაიდინეს აზერბაიჯანელ-

ებმა 1988 წლის 28 თებერვალს ქ. სუმგაითში გ.კ.). ის ნაციონალური ტრავმის დაუსრულებელ თხრობად იქცა, - წერს იგი, - ყოვლად მიუღებელია ის, რომ დაღუპული ადამიანების კადრებს ათი წლის ბავშვებს სკოლებში უჩვენებენ. გზავნილი მხოლოდ ის კი არ არის, რომ დაღუპულების ხსოვნა აუცილებელია, არამედ ისიც, რომ სომხები აგრესიულები და ფაშისტები არიან, და იმისათვის, რაც მათ ჩაიდინეს, სამაგიერო უნდა მიეზღოთ... ყველა, ვინც ამას არ ეთანხმება - მოლაღატეა” (22, 11.02.2011).

ავტორს მსგავსი გზავნილი განსაკუთრებით სახიფათოდ ეჩვენება იმ სიტუაციაში, როცა თექვსმეტწლიანი ზავი, რომელმაც ბოლო მოუღო ყარაბაღის კონფლიქტს, ისეთივე მყიფეა, როგორც არასდროს, და ახალი ომის რისკი სულ უფრო იზრდება”. მიაჩნია რა, რომ დაუშვებელია სისხლისღვრების გამოყენება ახალი სისხლისღვრებისაკენ მოწოდების მიზნით, იგი თვლის - „თუ სომხებს და აზერბაიჯანელებს კონფლიქტის მშვიდობიანად გადაწყვეტა და არა მისი ხელახლა დაწყება სურთ, მათ თამამად უნდა გაუსწორონ თვალი იმ ძალადობის ფაქტებს, რომლებსაც ორივე მხარე სჩადიოდა, და მხოლოდ იმას არ უნდა განიხილავენ, თუ როგორ დაზარალდა ერთი მეორის მხრიდან” (22, 11.02.2011).

საერთოდ, საქართველოს, აზერბაიჯანისა და სომხეთის მოსახლეობის ფართო ფენებმა, ძალზე ცოტა იციან ერთმანეთის შესახებ. ისინი ცუდად იცნობენ ერთმანეთის ისტორიას, ლიტერატურას, კულტურას. ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორს პროფესორ პაატა რამიშვილს ამ ხარვეზის შევსება ჩვენი სამივე ქვეყნის ხალხების გადაუდებელ ამოცანად მიაჩნია, რადგან ფიქრობს, რომ ამას შეუძლია ძალზე პოზიტიური როლი შეასრულოს მათი დაახლოების საქმეში. გაზეთ „საქართველოს რესპუბლიკის” კორესპონდენტის ნინო ჩადუნელისთვის მიცემულ ინტერვიუში ამის თაობაზე იგი ამბობს: „თითქმის პარადოქსია, მაგრამ დღესდღეობით სამხრეთ კავკასიის ხალხებმა, განსაკუთრებით კი, ახალგაზრდობამ, ძალიან ცოტა რამ იცის მეზობლების შესახებ და ისიც, უარყოფით ასპ-

ექტში გააზრებული.

არადა, თუ გადავხედავთ ჩვენს ისტორიას, დადებითი და კეთილად მოსაგონარი მრავლად მომხდარა ხანგრძლივი ისტორიული თანაცხოვრების მანძილზე” (14, 5.02.2010).

ვითარების გამოსწორების მიზნით, პ. რამიშვილი სათავეში ჩასდგომია ავტორთა კოლექტივს, რომელმაც სამხრეთ კავკასიის ქვეყნების ისტორიის ნარკვევები” მოამზადა. ამ შემთხვევაში ინტერესს იწვევს ის გარემოება, რომ ამის ინიციატორი ევროსაბჭო ყოფილა. ნაშრომი, რომელსაც სახელმძღვანელოს ფუნქცია ეკისრებოდა, მიზნად ისახავდა რელიეფურად გამოეკვლიათ „ის ფაქტი, რომ კავკასიის ხალხებს ისტორიულად საერთო მეტი აქვთ, ვიდრე საღაო და გასაყოფი, რომ ამ რეგიონში სავსებით შესაძლებელია მშვიდობიანი თანაარსებობა და თანამშრომლობა” (14, 5.02.2010).

რესპონდენტის თქმით, თუ გავითვალისწინებო სამხრეთ კავკასიაში არსებულ თანამედროვე პოლიტიკურ რეალიებს, „ნარკვევებს უდავოდ შეუძლია პოზიტიური როლი შეასრულოს არა მარტო უბრალო ხალხის, ისტორიკოსებისა და საზოგადო-პოლიტიკური მოღვაწეებისათვის, არამედ ზოგადად იმ სტერეოტიპების მსხვერვის საქმეში, რაც ასე მძლავრად უშლის ხელს სამხრეთ კავკასიის ხალხების ერთიანობას” (14, 5.02.2010).

მეცნიერული ნაშრომი მეცნიერული ნაშრომია. მას, სამწუხაროდ, ფართო მკითხველი სხვადასხვა მიზეზების გამო ვერ ეცნობა. არადა, მიზანი, რომელიც ნარკვევების ავტორსა და მისი გამოცემის ინიციატორებს დაუსახავთ, ძალზე მნიშვნელოვანი და აქტუალურია და თუ ეს ასეა, მაშინ ალბათ მედიასაც შეიძლება ეურჩიოთ, რომ მეტი ყურადღება გამოიჩინოს აღნიშნული საკითხისადმი.

გფიქრობთ, სასურველი იქნებოდა, რომ სამხრეთ კავკასიის ხალხებს შორის ურთიერთობაში დროდადრო წარმოშობილ პრობლემებზე საუბრისას ცალკეული პუბლიკაციების ავტორებს თავი შეეკავებინათ ამ პრობლემების გამუქებული და ზედმეტად ემოციური გაშუქებისაგან და მათი დაუსაბუთებელი განზოგადებისაგან. და აქ უთუოდ უნდა დავეთანხმოთ პარლამენტარ ნუგზარ წიკ-

ლაურს, როცა იგი გაზეთ „კეირის პალიტრის“ კორესპონდენტისათვის მიცემულ ინტერვიუში ამბობს: „ქართულ-სომხურ ურთიერთობაში არის ძალიან კარგი ფურცლები, მაგრამ ასევე იყო გამუდმებული კამათიც ჩვენს წინაპრებს შორის, რომელიც დღესაც გრძელდება ზოგიერთ საკითხზე, ძირითად ისტორიულ თემატიკაზე.

ორივე უძველესი ერი ვართ კავკასიაში მაგრამ გვინდა, ჩვენი კიდევ უფრო ღრმად მოვიძიოთ. ამ საკითხზე ყოველთვის იყო დავა-კამათი და არც მაქვს ილუზია, რომ შეწყდება. ამიტომ უმჯობესია,, დავა-კამათი გაგრძელდეს კვალიფიციური ისტორიკოსების, ეთნოგრაფების, ფოლკლორისტების შეხვედრაზე და არა დღევანდელი სახით. ქსენოფობია მიუღებელია ჩემთვის” ჩვენის მხრივ, აქ დაუშმატებდით, რომ უკეთესი იქნებოდა ამ შეხვედრებზეც კი, ეს პრობლემები მხოლოდ და მხოლოდ მეცნიერული თვალსაზრისით განიხილებოდეს და გამოირიცხოს პოლიტიკური მიზნები.

ციტირებული წყაროები და ლიტერატურა

1. გაზ. „ალია“
2. გაზ. „ასავალ-დასავალი“
3. გაზ. „ახალი თაობა“
4. გაზ. „დრონი“
5. გაზ. „იბერია-სპექტრი“
6. გაზ. „კაეკასიონი“
7. გაზ. „კეირის პალიტრა“
8. გაზ. „მამული“
9. გაზ. „მსგეფსი“
10. გაზ. „24 საათი“
11. გაზ. „პროკლამაცია“
12. გაზ. „საქართველო“
13. გაზ. „საქართველო და მსოფლიო“
14. გაზ. „საქართველოს რესპუბლიკა“
15. გაზ. „საქართველოს სამრეკლო“
16. გაზ. „ქართული გაზეთი“
17. გაზ. „7 დღე“
18. გაზ. „ჯორჯიან თაიმსი“
19. ჟურნ. „ეპოქა“
20. ჟურნ. „ომეგა“
21. [www. Akhaltoba.ge](http://www.Akhaltoba.ge)
22. www. Akhall 7 dge.ge
23. www. Asavall.ge

24. [www. Foreignpress.ge](http://www.Foreignpress.ge)
25. www. Kavkasla.ge
26. www. Kvirispalitra.ge
27. www. Medlanews.ge
28. www. 24 Saatl.ge
29. www. Opinion.ge
30. www. Presse.ge
31. www. Radiotavisupleba.ge
32. ა. თოთაძე, „სომეხი ვაი-მეცნიერების ანტიქართული ისტერია“, თბ., 2005.
33. ე. შევარდნაძე, ფიქრი წარსულსა და მომავალზე, თბ., 2006.
34. ნ. ყულოშვილი, საინგილოს საკითხები 2002-2003 წლების პრესაში, თბ., 2005.
35. К. С. Гаджиев, Геополитика Кавказа, М., 2003.
36. Ф. Кунэ, НАТО и Южный Кавказ, ТБ., 2003.

გივი კაპანაძე ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი - ქართული მედია და საქართველოს
კავკასიური პოლიტიკა

ГИВИ КАПАНАДЗЕ Доктор филологических наук –
Грузинская медиа и политика Грузии на Кавказе